కళాప్రపూర్ణ

నిడదవోలు వెంకటరావుగారి రచనలు — పరిశీలన

పరిశోధన :

నిష్టల వెంకటరావు

పర్యవేక్షణ :

ఆచార్య జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం

హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం వారి పిహెచ్.డి., డిగ్రీకోసం
తెలుగు శాఖలో సమర్పించిన సిద్ధాంత వ్యాసం

1991

ఆదరించి, అన్ని సమయాల్లో ఆప్యాయంగా
పలకరించి పరిశోధనను పర్యవేక్షించిన
ఆచార్య జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యంగారికి
మరియు
ఆచార్య కొత్తపల్లి వీరభద్ర రావుగారికి,
విశ్వవిద్యాలయ ఉపాధ్యక్షులు
ఆచార్య భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తిగారికి,
ప్రోత్సహించిన
డాక్టరు తిరుమల రామచంద్ర
మరియు
శ్రీ నిడదవోలు సుందరేశ్వర రావుగార్లకు
పరిశోధనా వ్యాసంగంలో
సహకరించిన స్నేహితులకు
అందరికీ పేరుపేరునా
నా కృతజ్ఞతలు.

PROF.G.V.SUBRAHMANYAM
Professor of Telugu
Centre for Regional Studies
University of Hyderabad
Golden Threshold
HYDERABAD-A.P.

Dated: October 31st, 1991

C E R T I F I C A T E

This is to certify that this Thesis entitled "A STUDY ON THE WORKS OF KALAPRAPOORNA NIDADAVOLU VENKATA RAO" submitted for the Award of Ph.D. Degree is a record of Research work done by Mr.N.Venkata Rao during the period of his study as a Research Student under my Supervision.

G.V. Subrahmanyam

(G.V.SUBRAHMANYAM)
RESEARCH SUPERVISOR.

R. Sailaja 31/10
HEAD Department of Telugu
University of Hyderabad, HYDERABAD

G.V. Subrahmanyam
Dean,
School of Humanities,
University of Hyderabad,
HYDERABAD-500 134.

DECLARATION

I, N. VENKATA RAO declare that this Thesis entitled "A STUDY ON THE WORKS OF KALAPRAPOORNA NIDADAVOLU VENKATA RAO" is prepared by me on the basis of my own Independent Research work done under the guidance of Prof.G:V.Subrahmanyam, Professor of Telugu, Centre for Regional Studies, University of Hyderabad, Hyderabad and this Thesis has not previously formed the basis for the Award of any other Degree or Diploma to me.

N Venkata Rao

Dated: October 31st, 1991 (N. VENKATA RAO)

విషయసూచిక

	ముందుమాట	1 నుంచి 6
1.	వెంకటరావుగారి జీవితవిశేషాలు	7 నుంచి 18
2.	పీఠికలు	19 నుంచి 54
3.	వీరశైవ వాఙ్మయము వెంకటరావుగారి సేవ	55 నుంచి 84
4.	భాష - వ్యాకరణం - ఛందస్సు	85 నుంచి 103
5.	తెలుగు కవుల చరిత్ర	104 నుంచి 130
6.	ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయం	131 నుంచి 143
7.	వాఙ్మయచరిత్ర 1. ఉదాహరణ వాఙ్మయం 2. దక్షిణ దేశీయ వాఙ్మయం	144 నుంచి 216
8.	గ్రంథ సంస్కరణలు	217 నుంచి 258
9.	నిఘంటు రచన	259 నుంచి 295
10.	వాఙ్మయసూచిక	296 నుంచి 339
	ముగింపు	340 నుంచి 378
	అనుబంధములు	379 నుంచి 398
	ఉపయుక్త గ్రంథ సూచి	399 నుంచి 405

మంచిమాట

ముందు మాట

కళాప్రపూర్ణ నిడదవోలు వెంకటరావు (1903-82) గారి "జీవితం - వాఙ్మయ సూచిక" అనే అంశంపై పరిశోధన జరిపి సిద్ధాంతగ్రంథాన్ని తయారు చేసి హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయం వారికి సమర్పించి, 1985 లో ఎం.ఫిల్ పట్టాన్ని పొందాను.

తదుపరి 'కళాప్రపూర్ణ నిడదవోలు వెంకటరావుగారి రచనలు - పరిశీలన' అనే అంశాన్ని అధ్యయనం చేసి పిహెచ్.డి., కొరకు సిద్ధాంత గ్రంథాన్ని సమర్పించటానికి విశ్వవిద్యాలయం వారి అనుమతి లభించింది.

ఈ నిశరాబ్ద

సాహిత్య పరిశోధకులలో కళాప్రపూర్ణ నిడదవోలు వెంకటరావుగారు ప్రాతఃస్మరణీయులు. వారి సాహిత్యసేవపై కృషి చేయుటానికి పూజ్యులు ఆచార్య కొత్తపల్లి వీరభద్రరావుగారు ఎంతో ప్రోత్సహించారు. ఆయన ఉద్యోగ విరమణ తరవాత డా. జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యంగారు నా సిద్ధాంతగ్రంథ పర్యవేక్షకులుగా ఉండి ఎంతో ఆదరించారు.

నా పరిశోధన రచనా పద్ధతిని నిర్ణయించుకోవటంలో ఆచార్య కొత్తపల్లి వీరభద్రరావు గారు పర్యవేక్షకులుగా చేయూత నిచ్చిన విధంగా నా సిద్ధాంతగ్రంథరచనను పది భాగాలుగా విభజించటం జరిగింది.

1. నడగస్త్రాల వెంకటరావుగారి కవితా విశేషాలు.

వెంకటరావుగారు 1903 జన్మించి, 80 ఏండ్లు జీవించి సాహిత్యాభిమానులైన స్నేహితులందరిలో సమస్తగౌరవంతో 15.10.82 నాడు మరణించారు.

విశాఖపట్టణంలో హైస్కూలు, ఎఫ్.ఏ. చదువు పూర్తిచేసి తండ్రిగారితో విజయనగరం వచ్చి మహారాజా వారి ఆంధ్ర కళాశాలలో బి.ఎ. పట్టాన్ని పొందారు. విశాఖపట్టణంలో చదువు కొంటున్నప్పుడే కవిత వ్రాయడం ప్రారంభించారు. మహారాజావారి కళాశాలలో చదువుతున్నప్పుడే తమ కళాశాల పత్రికలో నన్నెచోడుని కాలనిర్ణయం, కొనగ్గి ప్రసన్నరాఘవకారుణ్యం పరిశోధక వ్యాసాలు వ్రాశారు. వారి తండ్రిగారు సుందరం పంతులుగారు సొంత పుస్తక భాండాగారాన్ని స్థాపించారు. ఇది వెంకటరావుగారి విజ్ఞానవలయాన్ని విస్తరింపజేసింది. సుందరం పంతులుగారు శైవమతాభిమానులు. పండితారాధ్యచరిత్ర తాళపత్రప్రతులలో ఒకరు. వారింట బసవపురాణ, పండితారాధ్య చరిత్రలు నిత్యపారాయణగ్రంథాలు.

వెంకటరావుగారు విజయనగరం ఇంజినీరింగ్ హౌసులో గుమాస్తాగా కుదిరారు. స్థానిక సభల్లో సభాప్రారంభ పద్యాలు చదివి మెప్పు పొందేవారు. దొవా సుబ్బారాయశాస్త్రి షష్టిపూర్తి సన్మాన పత్రాన్ని ఆంధ్రాంగ్ల సంస్కృత భాషల్లో రచించి ఆనాటి సభలో చదవగా ప్రేక్షకులు సంభ్రమాశ్చర్యచకితులయ్యారు. విజయనగరం నుండి కాకినాడ వచ్చి పిఠాపురం మహారాజాకు కృతజ్ఞపాత్రులయ్యారు. అక్కడినుండి మద్రాసుకు పోయి మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో నిఘంటు ఉపపరిష్కర్తలుగ ఉన్నారు

2. <u>పీఠికలు</u>

విజయనగరంలో వెంకటరావుగారు ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి సచిత్ర శృంగార రాధామాధవానికి, వాల్మీకి చరిత్రకు, రప్పబాగ విలాసానికి, కాకినాడలో ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ ప్రకటించిన లక్షణసార సంగ్రహం, సిద్ధారామ చరిత్ర, చిత్రనారాయణచరిత్రకు, మద్రాసులో ఆంధ్రగ్రంథమాలవారి బసవపురాణానికి, వావిళ్లవారి శతాధిక ప్రచురణలకు, పీఠికలు వ్రాశారు మరికొందరి గ్రంథాలకు ఉపోద్ఘాతాలు రచించారు. వారి పీఠికలు సమగ్రములు, ప్రామాణికాలు.

3 <u>వీరశైవ వాఙ్మయం- వెంకటరావుగారి సేవ</u>.

చిన్నతనం నుండి వెంకటరావుగారికి శైవగ్రంథాలంటే చాలా ప్రీతి. బసవపురాణ, పండితారాధ్యచరిత్ర, కుమారసంభవం, ఉద్భటకావ్యం చెన్నమల్లుసీసాలు సర్వేశ్వర శతకం క్షుణ్ణంగా చదివారు. శైవకవుల పలుకుబడి చదివినవారు ప్రామాణికంగా తీసుకొని నిఘంటువులకెక్కించారు. నిఘంటువులలో పాల్కురికి కృతులకు ఎక్కువ ప్రచారం చేశారు. మల్లికార్జున పండితారాధ్యుని శివతత్త్వసారాన్ని విరగపరిష్కరించారు. సనాతనములయినట్టి వీరశైవగ్రంథాలను పరిశీలించి వారి విలక్షణమైన భాషా సాహిత్యాల్లో సిద్ధాంతపూర్వకమైన వ్యాసాలు వ్రాసి విశ్వవిద్యాలయాల్లో తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలోని శైవకవుల గ్రంథాలను విధిగా చదివేటట్లు ప్రాకరణికంగా చేసి, వెంకటరావుగారు ప్రశంసనీయమైన కృషిచేశారు.

4. <u>భాష - వ్యాకరణం - ఛందస్సు</u>.

శివకవుల భాషను గూర్చి కాక, ఆంధ్రశబ్దచింతామణి నన్నయకృతం కాదని వాదానికి పరమ విశేష ప్రయత్నం చేశారు. వారు తంత్రగ్రంథాలలోని సరియైన పాఠాలను గుర్తించి ఛందో వ్యాకరణాలలోని అపూర్వ

విషయాలు బయటికి తీసి కొత్త యతులు, ప్రాసలు కనిపెట్టారు. ఉదాహరణ కావ్యాలలోని కళాలక్షణాలను గూర్చి నిగూఢమైన పరిశ్రమచేశారు. నాటకసృష్టించిన శ్లేష తాళ లయానుకూలంగా పాదవిన్యాసమని నిర్ధారించారు.

5 తెలుగు కవుల చరిత్ర

కవులచరిత్రలు వీరేశలింగం పంతులు, గురజాడ శ్రీరామమూర్తి పంతులు, చాగంటి శేషయ్యగారు రచించారు. వాటిలో కావ్యవిమర్శ తక్కువ. తెలుగు సాహిత్యాభివృద్ధిని తెలియజేయడానికి వేంకటరావుగారు నన్నయ కాలానికి పూర్వం, పరం ఉన్న శాసనకృతులను చెప్పి తెలుగుకవులచరిత్ర రచించారు. అనేకమంది కొత్త కవులచరిత్రలు వ్రాశారు.

6 ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయము

కవులచరిత్రలాగే తెలుగు వచన గూర్చి వేంకటరావుగారికి ముందు వ్రాసినవారున్నా వారి వారి గ్రంథాలలో లేని చర్చనీయవిషయాలను తెల్పడమే కాకుండా నన్నయపూర్వపు వచనాన్ని శాసనాల్లోంచి ఎత్తిచూపారు. గద్య వచన శబ్దాలను గూర్చి చర్చించి తెలుగు కావ్యాలలోని పద్యవచన ప్రయోగ సరణినే కాక ఆశ్వాసాంత గద్యాలని 'గద్య' శబ్దాన్ని కూడా తమ పరిధి లోనికి తీసుకొని లయతో కూడిన గద్యరచనలను ఉదాహరించారు. కృష్ణమాచార్యుని వచనకర్తగా వేంకటరావుగారు గుర్తించి వచన వాఙ్మయ ప్రథమాచార్యుడని ప్రశంసించారు. ఆధునికయుగంలో వచన శైలి పరిణామాన్ని వారు విస్తరించి చెప్పారు.

7 వాఙ్మయ చరిత్ర

i. ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్ర

ii. దక్షిణదేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము

దేవతాపరమగు స్తోత్రరూపమైన లఘుకృతి ఉదాహరణము. ఇందులో వృత్తములు, కళికోత్కళికలు, సార్వవిభక్తిక పద్యము, అంకితాంక పద్యం ప్రయుక్తం. వృత్తం ఏ విభక్తి ప్రత్యయాన్ని ఆధారం చేసుకుంటుందో ఆ ప్రత్యయాన్నే కళికోత్కళికలు కూడా గ్రహిస్తాయి. ఇటువంటి చిత్రమైన కృతికి జీవం పోసిన వారు వెంకటరావుగారు. సమగ్రమైన ఉదాహరణచరిత్ర వారు కూర్చారు. ఆయన నమూనాలుగా ఉత్సాహంతో ఉదాహరణ కావ్యాలు రచించారు. ఈనాడూ ఉదాహరణ కావ్యాలు రచించేవారు లేకపోలేదు.

దక్షిణదేశీయాంధ్ర వాఙ్మయం విలక్షణమైన వాఙ్మయచరిత్ర. తమిళ, కర్ణాటక రాష్ట్రాలలో వర్ధిల్లిన తెలుగు వాఙ్మయాన్ని సేకరించి సమగ్ర బృహద్గ్రంథాన్ని వెంకటరావుగారు రచించారు. దక్షిణాది తెలుగుసాహిత్యానికి ఇది సర్వస్వమని చెప్పవచ్చు.

8 గ్రంథపరిష్కరణలు

కట్టవరదరాజు రామాయణం (4 సంపుటాలు), రాజగోపాలవిలాసం, ఛందోలక్షణశిరోమణి, శివతత్త్వసారం మొదలు పరిష్కరించిన గ్రంథాలు. తాళపత్రగ్రంథాలలో బాగా పరిచయం ఉన్న వెంకటరావుగారికి ఈ పరిష్కరణ తేలికైందనడం.

9 నిఘంటువు రచన

సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు ప్రచురణ సంప్రదాయానికి అనుగుణమైన ప్రయోగాలు అందించారు. శబ్దరత్నాకరంలో లేని పదాలను, ఉన్న పదాలకు క్రొత్తదైన ప్రయోగాలను, వ్యాకరణ వైచిత్రికి లొంగని ప్రయోగాలను వెంకటరావుగారు సమకూర్చి, శబ్దరత్నాకరానికి అనుబంధంగా చేర్చారు. ధారణాశక్తి వల్ల వెంకటరావుగారు పుస్తకాల్లో చూడకుండా కవి ప్రయోగాలను తు.చా. తప్పక, అడిగిన వెంటనే చెప్పగల సమర్థులు. ఈ శక్తిని విశ్వనాథవారు గుర్తించి ప్రశంసించారు.

10. అనుబంధం - వ్యాససూచిక

వెంకటరావుగారి రచనల వివరాలకు విషయానుక్రమంగానే కాకుండా కాలానుక్రమంగా చేర్చడం జరిగింది. దీనిని బట్టి వెంకటరావుగారి బహుముఖ ప్రతిభను గుర్తించవచ్చు.

ఈ సిద్ధాంత వ్యాసం కోసం వెంకటరావుగారి రచనలను లోతుగా పరిశీలించడం జరిగింది. గ్రంథ సామగ్రి సేకరణలో వెంకటరావు గారి పెద్దకుమారులు సుందరేశ్వరరావుగారు, విషయవిశ్లేషణలో వారి మనుమలు రామచంద్రగారు చాలా సహాయం అందజేశారు. వారి ఇద్దరికీ నా కృతజ్ఞత. వెంకటరావుగారి కుటుంబ సభ్యులు కూడా ఎంతో సహకరించారు. జీవిత భాగస్వామిని గానే కాకుండా, ఈ సిద్ధాంత రచనా సమయంలో నాకెంతో సహాయపడిన నా భార్య - చిరంజీవి సౌభాగ్యవతి [illegible] నా శుభాశీస్సులు. ఆమె వెంకటరావుగారి మనవరాలు.

ఈ సిద్ధాంతగ్రంథ సమర్పణకు అనుమతించిన భాషాశాస్త్ర పారంగతులు, హైదరాబాదు విశ్వవిద్యాలయ ఉపాధ్యక్షులు ఆచార్య భద్రిరాజు కృష్ణమూర్తిగారికి నా నమస్సులు.

ఆచార్య జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యంగారి పర్యవేక్షణలో ఈ సిద్ధాంతగ్రంథరచన కొనసాగింది. వారందించిన అవసరమైన ఆదరాభిమానాలకు, ప్రోత్సాహానికి భక్తిపూర్వక నమస్సులు.

నా కృషికి అన్నివిధాల ఆశీర్వదించిన విశ్వవిద్యాలయ తెలుగు శాఖ అధ్యాపకవర్గం ఆచార్య కె.కె. రంగనాథాచార్యులు గారు ఆచార్య రవ్వా శ్రీహరిగారు, శ్రీమతి ఆనందారాం ప్రభృతులకు నా కృతజ్ఞతలు.

నా విద్యాభ్యాసానికి ఆదరాభిమానాలతో తోడ్పడిన మా తల్లిదండ్రులకు సర్వదా కృతజ్ఞతలు తెల్పుకొంటున్నాను. ప్రత్యేకంగా మా మాతృసమానురాలు స్వర్గీయ సత్యవతి అదృశ్యంగా ఉండి నన్ను ఆశీర్వదిస్తూ ముందుకు నడిపిస్తున్నందుకు ఆమెకు నా శ్రద్ధాంజలి ఘటిస్తున్నాను.

సిద్ధాంతగ్రంథం వ్రాతప్రతిని సిద్ధం చేయటంలో సహకరించిన శ్రీ అక్కరాజు జనార్దనరావు గారికి, శ్రీ వడ్డిరాజు జనార్దనరావుగారికి, శ్రీ వాసుదేవ గారికి, శ్రీమతి శిరీష గారికి నా ధన్యవాదాలు.

నిడుదవోలు వెంకటరావుగారి జీవిత విశేషాలు

శ్రీ నిడదవోలు వెంకటరావుగారు 1903 జనవరి 7వ తేదీన విజయనగరంలో జన్మించారు. వారి తండ్రిగారి పేరు సుందరం పంతులుగారు. తల్లిగారి పేరు జోగమ్మగారు. వీరు ఆరువేల నియోగులు. నిడదవోలు వారి వంశంలో వెంకటరావుగారికి ముందు ఏడు తరాలుగా కవిపండితులు ఉన్నారు. వీరి కాణాచి పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా నిడదవోలు సమీపంలోని నరేంద్రపురం. వెంకటరావుగారి ముత్తాత విజయనగరానికి 10 మైళ్ళలోని కవుత్తాం రావివలస అనే గ్రామానికి తరలివచ్చి కరణీకం సంపాదించారు. తండ్రిగారయిన సుందరం పంతులుగారు కవిపండితులు. శార్ఙ్గవంగ పూజాపరాయణులు. పౌరాణికులు. ఆయనకు బసవపురాణం, పండితారాధ్యచరిత్రలు కంఠోపాఠాలు ఆయన ప్రాచీన సాహిత్యంపైన ఆదరం కలవారు కనుక వెంకటరావుగారి జననానికి ముందే దాదాపు ఆరువేల ముద్రితాముద్రిత గ్రంథాలు సేకరించారు.

"మా నాయనగారు నిడదవోలు సుందరం పంతులుగారు క్రిందటి శతాబ్దంలోనే తెలుగుదేశంలో మొట్టమొదటిసారిగా గ్రంథాలయం నిర్వహించారు. అనేక తాళపత్రగ్రంథాలు సేకరించారు. ఆ కాలంలో కవులూ, పండితులూ తమ ముద్రితగ్రంథాలను ఆయనకు గౌరవాభిమానపురస్సరంగా పంపుతూ ఉండేవారు. 1914 లో

మా తండ్రిగారు పండితారాధ్యచరిత్రను అచ్చువేయించారు. అంతకు ముందెవ్వరూ ఈ మహాగ్రంథాన్ని అచ్చు ఒత్తలేదు. మా యిల్లే గ్రంథాలయం కాబట్టి నాకు ఎటు చూచినా సాహిత్యవాతావరణమే. నాకు 13, 14 ఏళ్ళప్పుడు మా యింటికి మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు తాళపత్రగ్రంథాలు సేకరించడానికి విచ్చేశారు. అప్పుడే ఆ మహోదయుల సందర్శనం, పరిచయం లభించాయి. అప్పుడే పరిశోధనాభిలాష నాలో ప్రవేశించింది" అని ఒక సందర్భంలో అన్నారు[1]

సుందరం పంతులుగారు సంస్కృతాంధ్ర హిందీభాషలలో గడితేరినవారు. మహాత్మాగాంధీ విశాఖపట్నం వచ్చినప్పుడు సుందరం పంతులుగారు 15 నిమిషాల పాటు హిందీలో ప్రసంగించడమే కాక గాంధీజీ ప్రసంగాన్ని తెలుగులోకి అనువదించారని వెంకటరావుగారు అముద్రిత స్వీయచరిత్రలో చెప్పుకున్నారు.

"మనకిచ్చె తెలుగునాటను
ఘనుపడి ప్రథమాంధ్ర పుస్తభాండారము నా
జనకుడగు సుందరయ్యను
ననవరతము సంస్మరింతు నతికృతప్రవణన్"

అని వెంకటరావుగారు తమ తండ్రిగారిని స్మరించారు.[2]

1. మూడు వాఙ్మయ శిఖరాలు - తిరుమల రామచంద్ర. పుట 106.
2. నిడదవోలు సుందరం పంతులుగారి ముద్రితగ్రంథ సంచయం తిరుమల తిరుపతి పరిశోధన సంస్థ గ్రంథాలయ విజ్ఞానానికి మూల సంపద. తాళపత్రగ్రంథాలను ఆయన మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయానికి ఇచ్చివేశారు.

వెంకటరావుగారి చిన్ననాటి చదువు విజయనగరంలోను, ఉన్నత పాఠశాల చదువు విశాఖపట్నం సి.బి.ఎం. హైస్కూలులోను, ఎఫ్.ఎ. (ఇంటర్ మీడియేట్) విశాఖపట్నం మిసెస్ ఎ.వి.ఎన్. కళాశాలలోను బి.ఎ. విజయనగరం మహారాజా కళాశాలలోను జరిగింది. విజయనగరం, విశాఖపట్నం పండిత ప్రకాండుల పుట్టినిండ్లు కనుక, ఇల్లుకూడా సరస్వతీమందిరమే గనుక వెంకటరావుగారికి చిన్ననాటి నుంచే సాహిత్యాభిరుచి కలిగింది. పద్యాలు కంఠస్థం చేయడం, అర్థపరిపక్వత కలిగేటట్లు చదవడం, ఆయనకు పట్టుబడ్డాయి.

ఆయన ధారణ కూడా గొప్పది. ఒక్కసారి చదివితే చాలు మెదడులో ముద్రితమైనట్టు అంకితమై పోయేది. ఈగుణం ఆయనను ఒకసారి చిక్కుల్లో పెట్టింది. విశాఖపట్నంలో ఆయన గురువు సెట్టి లక్ష్మీనరసింహంగారు రచించిన చిత్రహరిశ్చంద్రీయం నాటకం వేస్తున్నారు. లోహితాస్యుని పాత్రధారి రాలేదు. వచ్చే జాడలు కనిపించలేదు. వెంకటరావుగారిని ఆ వేషం వేయమన్నారు. ఆయన అంగీకరించారు. నాటకం బాగానే రక్తికట్టింది. ఇంటికి వచ్చిన పిదప తల్లి జోగమ్మగారు 'నేను బతుండగా! చచ్చిపోయే వేషం కట్టావా నాయనా!' అని నానా చీవాట్లూ పెట్టారు. కాని వెంకటరావుగారు తండ్రిగారి అనుమతితోనే ఈ పాత్ర ధరించారు.

వెంకటరావుగారికి ఇంటర్‌లో తెలుగు ఉపాధ్యాయులు కేతవరపు వెంకటశాస్త్రిగారు. బి.ఎ. లో కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు, మేడేపల్లి వెంకటరమణాచార్యులు, ఆడిదం రామారావు గారలు. వెంకటరావుగారిని ఈ గురువులు ఎంతగానో ప్రోత్సహించారు.

పట్టభద్రులయిన వెంకటరావుగారిది ఉద్యోగంతోనే గడచిన జీవితం. సొంతయిల్లు, తలిదండ్రులూ ఉన్నా పోషించవలసిన వారు ఎక్కువగా ఉండటం వల్ల ఉద్యోగం విధిగా చేయవలసి వచ్చింది. విజయనగరంలో ఇంపీరియల్ బాంకు (స్టేట్ బాంకు ఆఫ్ ఇండియా)లో గుమాస్తాగా చేరారు. ఉద్యోగం పన్నెండున్నర సంవత్సరాలు చేశారు. విజయనగరంలో వెంకటరావుగారి దినచర్య ఈవిధంగా ఉండేదని వారి పెద్దకుమారుడు శ్రీ శివ సుందరేశ్వరరావుగారు చెప్పారు:-

"ఉదయం 8 గంటలకు ఆఫీసుకి వెళ్ళి, రాత్రి ఆ సమయానికి ఇంటికి తిరిగి వచ్చేవారు. ఆయన ఆలస్యంగా వస్తారని తెలిస్తే, మా తాతగారు సుందరం పంతులుగారు లాంతరు, పెద్దబాదకర్ర పట్టుకొని బాంకు దగ్గర కూర్చునేవారు. మా అమ్మ, మా నాన్నగారు ఇంటికి వచ్చేవరకు అన్నం తినేది కాదు. అంతంత కాలం, వచ్చేవారు-పోయేవారితో నిండి పోయేది. చదువుకోడానికి విజయనగరం వచ్చి మా యింట్లోనే కొంత మంది బంధువర్గం, విద్యార్థులు బసచేసేవారు. అందువల్ల మా అమ్మ వంటింటికి అంకితమై పోయేది. కాని, నాన్నకు బాంకు వేళకు ఆలస్యం కాకుండా మా అమ్మగారు తెల్లవారు జామునే లేచి ఉదయం ఏడు గంటలకే అన్నం వండిపెట్టేది. ఆ తరవాత మర్నాడు ఉదయం వరకు ఆహారాలకు వచ్చేది కాదు. మా నాన్నగారు బాంకులో ఆలస్యం కాకుండా ఉంటే సాయంకాలం బాంకు దగ్గరగా ఉండే 'కళ్యాణి' పత్రికా కార్యాలయానికి వెళ్ళేవారు.

అక్కడ గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారి తోటమధ్యలోయున్న
పిదప దీపాలుపెట్టే వేళకు ఇల్లు చేరుకునేవారు. అప్పుడు
విజయనగర సంస్థానానికి ఇంజనీరుగా పనిచేస్తున్న వెంకట
సుబ్బయ్యగారు ఉండేవారు. గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రి
గారి ప్రోత్సాహంతో వెంకటసుబ్బయ్యగారు 'ఆంధ్ర విజ్ఞాన సమితి'
నెలకొల్పారు. ఈ సమితి ప్రకటించిన వెలిదండ్ల వెంకటపతి
శృంగారరామాయణానికి, రఘునాథభూపాలుని వాఙ్మయచరిత్రకు
మా నాన్నగారు పీఠికలు వ్రాశారు. మా నాన్నగారు ఇంటికి రాగానే
కోటూ తలపాగా తీసి, కాళ్ళూ చేతులు కడుక్కొని బట్టలు
మార్చుకొని అయ్యకోనేరు గట్టుపై ఉండే ఆంజనేయస్వామి
దేవాలయానికి వెళ్ళి, అక్కడ పూజారితో సరదాగా అర్చనల్లో
పాల్గొనేవారు. తిరిగి ఎనిమిది గంటల వేళకి ఇంటికి వచ్చి,
బరంపురం పనసపండు రంగు పట్టుబట్ట కట్టుకొని భోజనం చేసేవారు.
మా నాయనగారి బంగారు మేనిచాయతో ఆ పట్టుబట్ట వన్నె
కలిసి పోయేది. భోజనానంతరం చావిడీలోగాని ఉయ్యాల్లో
కూర్చుని తమలపాకులు నములుతూ నన్ను నిద్రపుచ్చడానికి
ఊగుతూ ఉండేవారు. ఊగుతున్నంతసేపూ ఆయన తనలో తాను
పద్యాలు చదువుకుంటూ కళ్ళు తిప్పుతూ ఉండేవారు. మా అమ్మ
అన్నిపనులు ముగించుకొని రాత్రి 10 గంటలకు నాన్నగారి గదికి
వచ్చేది. ఆదివారం ఉదయం సంతకు వెళ్ళి నెయ్యి తెస్తూ ఉండేవారు.

సాయంకాలం ఉదయం రాటు పక్కన ఉన్న నండూరి వెంకటప్పారావులకు
వెళ్ళి కాళ్ళారాయకొట్టీశ్వరుని దర్శనం విధిగా చేసేవారు. ఊళ్ళో
ఏ సాహిత్య సభలకైనా ఎవరైనా పిలిస్తే సభా ప్రారంభంలో చేసే
ప్రార్థనలో సంస్కృత శ్లోకం తెలుగులో చదివి ఆ వెంట తెనుగు పద్యం
స్పష్టోచ్చారణగా చదివేవారు.

1935 ఏప్రిల్ 20,21 తేదీలలో విజయనగరంలో
మహామహోపాధ్యాయ తాతా సుబ్బారాయశాస్త్రిగారి షష్టిపూర్తి
సభ జరిగింది. సభాధ్యక్షులు మహామహోపాధ్యాయ,
విద్యావాచస్పతి పి.ఎస్. కుప్పుస్వామి శాస్త్రి. సభాప్రాంగణం అంతా
దేశం నలుమూలల నుండి వచ్చిన విద్వాంసుల సమూహంతో నిండి
పోయింది. రాయుడు శాస్త్రిగారి సన్మానం ఉదయం 8.30 గంటలకు
మొదలయింది. గంటి సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు, వెంకటరావుగారు
కలిసి సంస్కృతాంధ్ర ఆంగ్లేయ భాషలలో సన్మానపత్రం రచించారు.
గురుపూజానంతరం సన్మానపత్రము కార్యక్రమం జరిగింది. 23.4.35
నాటి ఆంధ్రపత్రికలో సన్మానమహోత్సవం విపులంగా ప్రచురించబడింది.

"'కల్యాణి' పత్రికాధిపతులు శ్రీ గంటి సూర్యనారాయణ శాస్త్రులు,
నిడుమామిళ్ల వెంకటరావు బి.ఎ. గారును సభ నలంకరించారు.

సాయంకాలము 4 గంటలకు మంగళ వాద్య నాదములు మిన్నుముట్టుచుండ శిష్యప్రశిష్యపరివృతులై పండితవైదిక విద్వద్బృందముతో సంస్కృత కళాశాలకు శాస్త్రులవారును, వద్ద క్షేలు కుప్పుస్వామి శాస్త్రులుగారును విచ్చేసిరి. అఖిలాంధ్ర దేశ పండిత పారావారమనిపించు నాసభాంగణమున సువర్ణపాళి వేదోక్తాశీస్సులు మిన్నుముట్ట మహామహోపాధ్యాయద్వయము సభావేదిక నలంకరించిరి. శ్రీ శాస్త్రులవారు మహామహోపాధ్యాయ బిరుద గ్రంథనముతో, వేల్పు యువరాజు దత్త స్వర్ణకటకాలంకృత భుజులైరి.... కల్యాణి పత్రిక తరపున రవసంస్కృతాంధ్రాంగ్ల భాషాత్రయాభినందన పత్రమును శ్రీయుత నిడుదవోలు వెంకటరావు బి.ఎ గారు గంభీరముగ జదివి సభ్యులను స్తంభీభూతుల గావించిరి. ఈనాడు శాస్త్రులవారికి సమర్పించిన యభినందన పత్రములన్నిటి యందిది మిన్నగ నున్నదని సభ్యులు శిరఃకంపన కరతాళధ్వనులు మిన్నుముట్టినవి. శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు ఆంధ్రగీర్వాణాంగ్ల భాషావైదుష్యము అధ్యక్షుల మెప్పునకును, సభ్యులయొక్కయు ప్రశంసకు పాత్రమైనవి!"[1]

సమకాలీనులు, సాహిత్యకోవిదులయిన [illegible] ఆదిభట్ల నారాయణదాసు, వఝల చినసీతారామశాస్త్రి, భోగరాజు నారాయణమూర్తి, పూడిపెద్ది వెంకటరమణయ్య, దేవగుప్తాపు వెంకటరమణకవి, పిలకా గణపతిశాస్త్రి, ఉమా బాల పద్మనాభస్వామి, శ్రీరంగం నారాయణబాబు, బాపట్ల సూర్యనారాయణ భాగవతార్, కొప్పుల శ్రీరామమూర్తి (హార్మనీ), ద్వారం వెంకటస్వామినాయుడు వి.ఆర్. చిత్రా, కోడి రామమూర్తి నాయుడు గార్లతో పరిచయం వుండేది.

1. ఆంధ్రపత్రిక 23.4.35.

1936 లో ఇంపీరియల్ బాంక్ విజయనగరం బ్రాంచి నుండి వెంకటరావుగారు కాకినాడ బ్రాంచికి బదిలీ అయిరి. ఇది వారి జీవితములో మొదటి మలుపు. కాకినాడలో ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ మహాసభలు జరిగినప్పుడు జయపురాధీశ్వరులు విక్రమదేవవర్మ మహారాజుగారు సభాధ్యక్షులుగా నున్న రోజున వెంకటరావుగారు సరస్వతీప్రార్థనలో పాటుగా సూర్యభగవానుని స్తుతిస్తూ మయూరుని సూర్యశతక స్రగ్ధరా వృత్తాలను పఠించినప్పుడు విక్రమదేవవర్మగారు మంత్రముగ్ధులై పిఠాపురం మహారాజుగారికి, వారు ఉభయులు కలుసుకొన్నప్పుడు వెంకటరావుగారిని గూర్చి చెప్పేరు.

ఒక శుభముహూర్తాన పిఠాపురం శ్రీరాజా రావు వెంకటకుమార సూర్యారావు బహద్దరు కాకినాడ   తమ బంగళాకు వెంకట రావుగారిని ఆహ్వానించిరి. వెంకటరావుగారు బాంకు నుండి 10 నిముషాలు అనుమతి పొంది శ్రీవారి వద్దకి వెళ్ళి వారిని దర్శించిరి. అపరశ్రీకృష్ణరాయలని పేరొందిన శ్రీవారిని వెంకటరావుగారు ఆముక్తమాల్యదలోని '[illegible] పయోబ్ధి [illegible] సారెతలా[illegible], పిండీకృతాంగ [illegible] పాండుశిలలు' అనే పద్యం ఎత్తుగాని చదివి ఆశీర్వదించగా విద్వత్ప్రభువులు కాబట్టి "మీరు చదివిన పద్యమున 'శిలలఝంపం' అని యున్నదే దాని అర్థమేమి" అని ఏలిగారు "ఇంగ్లీషులోని 'జంప్' అనే మాటే దాని అర్థము మహారాజా" అని చెప్పగానే వారు సంతోషించారు. ఇంతలో పిఠాపురం ఆస్థాన పండితులు ప్రవేశించి 'డబ్బాలు' పదమునకు ప్రయోగము చూపించెదరా?" అని ప్రశ్నించగా కుదప్పుకోకుండా [illegible]

రచన సంబంధియైన పద్యాలను ననేకం ప్రయోగం చేశారు. వీరి శిష్యపండితులు ఎవరో కాదు వెంకటరామకృష్ణకవులలో ఒకరైన ఓలేటి వెంకటరామశాస్త్రిగారు!

ఆనాటి సమయం ఎంత శుభప్రదమైనదో కాని వెంకటశాస్త్రిగారి భవిష్యత్ జీవితానికి రాచబాట వైచినది. బాంతం గుమాస్తాగిరి నుండి వెంకటశాస్త్రిగారికి కళాశాలలో పండిత పదవి లభించింది. కళాశాల నుండి మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయాంధ్ర శాఖాశాఖలో పరిశోధక ఉపన్యాస పదవికి చేర్చుకొనినది మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం[2] పలు చేసి చలవే. విశ్వవిద్యాలయంలో వెంకటశాస్త్రిగారు దినదినాభివృద్ధి చెంది మరకత 'కళాప్రపూర్ణ' లయినారు.

కాకినాడ రాజావారి కళాశాలలో ఉన్నప్పుడు శ్రీయుతులు బాలయ్య భీమన్న, కరటూరి సత్యనారాయణ, మల్లాది ఇన్నయ్యంటే రాంభా, సరోజిని రేగాని, ఎల్. మాలకొండయ్య, సి.ఎస్. రావు (చలనచిత్రనటుడు), వక్కలంక లక్ష్మీపతిరావు శిష్యులయినారు.

తాళ్ళపట్ల బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి, వారి సోదరులు సుబ్బయ్యశాస్త్రి, వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి, పియకేటారి శంకరయ్యశాస్త్రి, కొత్తపల్లి సూర్యారావు, దాసరి లక్ష్మీకాంతం, ఈయుణ్ణి వేంకటపతి రావుప్రాచార్యులు కాకినాడలో వెంకటరావుగారి సాహిత్యబంధువులు.

1. రెండవవారు వేదుల రామకృష్ణశాస్త్రి. వీరు మొసలపల్లి(?)వారు. తిరుపతి వెంకటకవుల ప్రతిద్వంద్వులు.
2. మద్రాసు యూనివర్సిటీ తెలుగు శాఖలో జూనియర్ లెక్చరర్.

తమిళ, కర్ణాటక, మలయాళ, ఆంధ్ర ప్రాంతాలకు నిన్న మొన్నటి వరకు మద్రాసు నగరం ఉమ్మడి రాజధాని కావడంతో ఉమ్మడి సాంస్కృతిక కేంద్రంగా ఉండేది. తెలుగువారికి విజ్ఞాన కాంతులు వెదజల్లిన ఆంధ్రపత్రిక, వావిళ్ళ సంస్థలతో వెంకటరావు గారికి సన్నిహితత్వం ఏర్పడింది. ఆ సంస్థల అధిపతులయిన శివలెంక శంభుప్రసాద్, వావిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రి గార్లు. వారి ద్వారా తమిళ కర్ణాట మలయాళ విద్వాంసులతో కూడా సాన్నిహిత్యం ఏర్పడింది. వెంకటరావుగారి సాహిత్య పరిశోధన పరిధి విస్తరించింది.

వెంకటరావుగారు 9-1-1964న మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం నుండి తెలుగుశాఖాధిపతిగా రిటైరైనారు. 1944లో తెలుగుశాఖలో చేరిన వెంకటరావుగారు అనేక గ్రంథాలు వ్రాశారు. కొన్నిటికి సంపాదకత్వం వహించారు. కొన్ని వందల ప్రసంగాలు మద్రాసు ఆకాశవాణి కేంద్రం నుండి చేశారు. మద్రాసు ఓరియంటల్ సిరీస్ పక్షాన కింద [illegible], కట్టా వరదరాజు రామాయణం (4 సంపుటాలు), చెంగల్వ కాళకవి రాజగోపాలవిలాసం గ్రంథాలకు సంపాదకత్వం వహించారు. విశ్వవిద్యాలయం తరపున ప్రకటించిన నన్నెచోడుని కుమారసంభవం ప్రచురణలో తోడ్పడ్డారు. ద్రావిడభాషా సామ్యాలు, సాటి సామెతలు, శాసనసంపుటం, తెలుగు కవుల చరిత్ర, దక్షిణదేశీయాంధ్ర వాఙ్మయం ప్రకటించారు. ఆంధ్ర గ్రంథమాల వారికి బసవపురాణం టీక వ్రాసి ఇచ్చారు.

వావిళ్ల సంస్థను ప్రోత్సహించి అనేక అపూర్వగ్రంథాలు ప్రకటింపజేశారు. చిన్నయసూరికి ముందు వెలసిన వ్యాకరణాలను వెలికితీసి ప్రకటింపజేశారు. చెన్నపట్నపు దేశభాషా గ్రంథప్రకరణ సభ ప్రకటించిన శబ్దరత్నాకరానికి అనుబంధంగా 2 వేల పదాలు చేర్చారు (1958). ఉదాహరణ వాఙ్మయచరిత్ర, భాషా పరిణామ ప్రయోగవిశేషాలు, త్రిపురాంతకోదాహరణం, వినయపత్రికావ్యం స్వతంత్రంగా ప్రకటించారు. 'భారతి' మాసపత్రికలో పుంఖానుపుంఖంగా వ్యాసాలు వచ్చాయి. వావిళ్లవారి త్రిలింగ పత్రికకు ఆంధ్రదేశపు సంస్కృతాంధ్ర పండితుల జీవితచరిత్రలు రాశారు. విశ్వవిద్యాలయంలో కేవలం పరిశోధనకే కాకుండా ఎం.ఎ. తెలుగు విద్యార్థులకు వారానికి ఒకసారి క్లాసులు తీసుకొని శాసనాలు, భాష, సాహిత్యం బోధించారు. మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారం త్రైమాసికగా 'బులెటిన్' ప్రారంభించగా, తొలిసంపుటం తొలి సంచికలో గణపవరపు వెంకటకవి 'విస్తరిత దండకం' పరిష్కరించి ప్రకటించారు. గణపవరపు వెంకటకవి కాలాన్ని 1656 కి సరిదిద్దారు. ప్రాచ్యమహాసభలకు హాజరై వ్యాసాలు చదివారు. నానా సమస్యలను తీసుకొని ... భాషా పరిశోధన చేశారు.

మద్రాసు నుండి హైదరాబాదు చేరుకొన్న తరవాత కూడా వెంకటరావుగారు సాహిత్యవ్యవసాయం మానలేదు.

యూనివర్సిటీ గ్రాంట్స్ కమీషన్ విశ్రాంత విశ్వవిద్యాలయ
ఆచార్యుల వివిధాగ పథకం కింద హైదరాబాద్ ఉస్మానియా
విశ్వవిద్యాలయం తెలుగుశాఖలో నియమితులయ్యారు.
పరిశోధన చేసే విద్యార్థులకు మార్గదర్శకులుగా ఉండేవారు.
సంక్షిప్త మహాభారత ప్రాజెక్టుకి వాళ్ళు ఎగ్జిక్యూటివ్
ఆఫీసరుగా పనిచేశారు. తరువాత తెలుగు విశ్వవిద్యాలయంలో,
2 వేలకు పైబడిన పద్యాలు రచించారు. ఒక్కొక్క పద్యం ఒక్కొక్క
తెలుగు కవికి అంకితం. అదే విధంగా శివసహస్రం వ్రాసి కందపద్యాలలో
ఆధ్యాత్మికాన్ని నిక్షిప్తం చేశారు.

29.10.1978 న తెలుగు రాష్ట్ర గవర్నర్ 'శ్రీ శారదాముఖర్జీ' గారి
సమక్షంలో జరిగిన ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ స్నాతకోత్సవ సభలో
వెంకటావధానిగారిని 'కళాప్రపూర్ణ' బిరుదుతో విశ్వవిద్యాలయం
వారు సన్మానించారు.

వెంకటావధానిగారు జీవించిన 80 సంవత్సరాలలో 60 సంవత్సరాలు
సాహిత్యసేవకే అంకితమయ్యాయి.

'అవధానజ్యోతి' రచనతో ఆరంభమయిన వెంకటావధానిగారి
సాహిత్యజీవితం తెలుగు సాహిత్యంలో అవధానజ్యోతిగా
వెలిగిపోయింది. ఆయన భౌతికకాయం 15.10.1982 నాడు
పంచభూతాలలో కలిసిపోయింది.

పత్రికలు

నిడదవోలు వెంకటరావు గారి కాపురం పీఠికాపురమని గంటి సూర్యనారాయణ శాస్త్రి గారు చమత్కరించారు. వావిళ్ళవారి సగం పుస్తకాలకు వెంకటరావు గారు ప్రత్యక్షంగానో, ఇతరుల పేర్లతోనో పీఠికలు రచించారు. ఒక్కొక్క సారి వారి పీఠికలు మూల గ్రంథాన్ని మింగేసేలా వుంటాయి. సమగ్రంగా ఎక్కువ పుస్తకాలకు పీఠికలు వ్రాసిన వారిలో వెంకటరావు గారే మొదటివారు.

ఆయనకు రచయితల మీదకంటే రచన మీద అభిమానం ఎక్కువ. అందువల్లనే ఎవరడిగినా పీఠిక వ్రాసి ఇచ్చేవారు. ఆ కారణం చేతనే ఆయన పీఠికలు సమగ్ర విషయ సుగంధ సుబంధుర పీఠికలు. మలి ముద్రణ గ్రంథాలకైనా 'వడ్డించిన విస్తళ్ళ'లాంటి పీఠికలు వ్రాసేవారు. అడిగిందే తడవుగా సానపెట్టిన మాణిక్యాల్లాంటి పీఠికలు వ్రాసిఇచ్చేవారు. సారస్వతాన్ని ఆపోశన పట్టిన వారికి పీఠికా రచన నల్లేరు మీద బండి నడకే. ఇక వారి పీఠికలలో మచ్చుకు కొన్నిటిని పరిశీలిద్దాం.

శ్రీ పరవస్తు చిన్నయసూరి జీవితము: (రచన: వెంకటరావు గారు)

అంతకు ముందు ఆంధ్ర సా-
-హిత్య పరిషత్పత్రిక 10-20 సంపుటాలలోను,
శ్రీ నారాయణ వరము వకుళాభరణము గారి 'పరవస్తు
చిన్నయ సూరి జీవితము' అనే గ్రంథంలోను,
'ఆంధ్ర రచయితలు' గ్రంథంలోను సూరిని గురించిన
వివరాలు కొంతవరకు ఉన్నాయి. కాని వీటిలో
చిన్నయ సూరి ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో, నవయుగ
నిర్మాతలలో ఒకడై నియంతగా ఉండేవాడనే విషయం
ప్రస్తుతం కాకపోయినందువల్ల ఈ పీఠిక వ్రాయవలసి
వచ్చిందని వారు చెప్పుకున్నారు. ఈ పీఠికలోని
విశేషాలు కొక్కొండ వెంకట రత్నము పంతులు
వారు నన్నయ తిక్కనలతో సమానంగా ఈతని
'విగ్రహ తంత్రము' లో స్తుతించడం, శ్రీ శివశంకర
పాండ్య గారు 'తెలుగు రచనము - దాని యుత్పత్తి
అభివృద్ధి వికాసములు' అనే ఆంగ్ల వ్యాసంలో సూరినే
తొలుత ప్రశస్త వచన రచనకు దారి చూపాడనడం.

కులమత భేదాలు లేకుండా
పీఠికా రచన చేసినవారు వెంకటరావుగారు
'క్రైస్తోదాహరణము' అనే క్రైస్తవ మత గ్రంథానికి
ఆయన వ్రాసిన పీఠికలోని విశేషాలివి. ఉదాహరణ
లక్షణాలు తెలపడం, పాల్కురికి సోమనాథుని బసవో
దాహరణంతో ఉదాహరణ వాఙ్మయం ప్రారంభమ-
-యిందని చెప్పడం.

ఇందులోని ఇంకొక విశిష్ట గుణం ఏమిటంటే 3 ఉదాహరణములు ఉండుటం. 'కుమారోదాహరణము' లో సార్వవిభక్తి కానికి రచయిత కళికోత్కళికలు వ్రాయడం. ఇలా ఇంతకు మునుపెవ్వరూ వ్రాయలేదు. ఇది ఉదాహరణ వాఙ్మయానికే ఒక సూత్రోదాహరణం.

చారుచర్య : అప్పమంత్రి - తెలుగు

ఇది వైద్యశాస్త్ర గ్రంథం. రోగ లక్షణాలు, నివారణ మార్గాలు కాక రోగాలు రాకుండా మానవుడు ఏవిధంగా తన ఆరోగ్యాన్ని కాపాడుకుంటూ వుండవచ్చో తెలుపుతుంది. వెంకటరావు గారు దీని పీఠికలో అంతకు మునుపు క్రీ.శ. 1450 కి ముందు తెలిసిన 23 శాస్త్రీయ గ్రంథాల జాబితా ఇచ్చారు. ఇది పరిశోధన జిజ్ఞాసువులకు ఉపకరించే అయిన విషయం.

ఉపగుప్త : మున్నంగి లక్ష్మీ నరసింహ శర్మ

దీనికి ఏడవ దశకం (1967) లోనే ఆంగ్లానువాదం జరగడం విశేషం. అనువాద కర్త పి. కృష్ణమూర్తి గారు.

శివ మహిమ్న స్తోత్రము :

ఇది సంస్కృత గ్రంథము. దీనికి కూడా ఆంగ్లానువాదం పి. కృష్ణమూర్తి గారు

చేశారు. ఈ గ్రంథంలో శిఖరిణి, మాలిని, అనుష్టుప్ ఛందస్సుల వాడకం విశేషం.

విప్రనారాయణ చరిత్రము:

ఇది చదలవాడ మల్లన కవి విరచితము. కవి శైవాచార్యుడైనా వైష్ణవ మత సాంప్రదాయయుక్తమైన గ్రంథాన్ని రచించి, ఆ వైష్ణవ రచనను ఫలవింపజేశాడు. వైష్ణవ పారిభాషిక పదాలు రచనలో పొందుపరచడం విశేషం.

సూర్యశతకము

దాసు శ్రీరాములుగారి అనువాద గ్రంథానికి వ్రాసిన పీఠికలో 'సూర్యశతకము' సంపూర్ణానువాదాలు ఆరున్నాయని ప్రత్యేకంగా చెప్పారు. ఇది మూడవది. [illegible] ప్రతి పూర్తిగా అనువాదం కాక ఆంధ్రీకృతం - తెనుగు గ్రంథమే అయింది. తెనుగుదనం, భావ వివృతి, పదప్రయోగనైపుణ్యం, మూలశబ్దానుసరణం, ప్రసన్న రచన, వర్ణనలు అన్నిటికీ హృదయంగమమైన ఉదాహరణలిచ్చారు.

దాసు శ్రీరాములుగారు వ్రాసిన విశేషమైన యమకాలను ఉదాహరణలుగా ఇచ్చారు.

శ్లో. క - వటి
క్షమా రుచిర పంక్తి భాస్వరుడు జ్ఞానరుచి యోధుల
మేలు నిచ్చుతన్ (24) పద్యం

మ - వ - యతి -

దీపుల వెలిగాయు దీపము మిమున్ రవి దీప్తి
సుభింప జేయుతన్ (23) ప

మహిమ దహించు సర్వమును వార్థిపు బంతి
శుభంబులు మీకడున్ (47) ప

'ద్వార' శబ్దానికి అచ్చుతో యతి.

ద్వారమునం దడంగ నరుణాక్షు(డు దర్శిన - 48ప.

శ్రీ మతిన పద్మచక్షులకు ద్వార నగంబులు - 70ప.

ఆయన వాడిన విశేష పదాలు కొన్ని

తెలుగులో 'చో[illegible]' అనే పదము వాడుకలో ఉండగా కవిగారు ప్రాకృత పద్మమైన 'ధోరము' నే వాడారు.

కంకణ ధోరము కట్టి 47 ప

అన్యదేశ్యమైన 'జలది' పదాన్ని వాడారు 'త్వరగా' అనే అర్థంలో.

ఛలో ఛలో జలది 61 ప

సుధాభుక్కులు - సుధాంభుక్కులు అని ప్రాసలో వాడారు. ఉపసర్గ సంవిధానాన్ని ఒక్క శ్రీనాథుని లో మాత్రమే ఉన్నదాన్ని కవిగారు వాడారు,

ప్ర ప్రేయుడు అని

సంస్కృ[illegible] శతకంలోని వంద పద్యాలూ ప్రస్తార వృత్తాలు [illegible]గ శతకంలో శ్లోకాలు కూడా ఉన్నాయి.

ఇంకను చెప్పవలసినవనేకములున్నను గ్రంథవిస్తరణ భీతిని విరమించితిని - అని వెంకట

రావు గారు చెప్పడం ఒక్కొక్క సారి నిరాశ కలిగిస్తుంది. ఎందుకంటే మరెన్ని విశేషాలు చెప్ప గలిగి వుండేవారో అనిపిస్తుంది.

అభినవ గద్య ప్రబంధము

ఇది దాసు శ్రీరాములుగారి రచనే. గద్య ప్రబంధం అంటే నవల అని అర్థమన్నారు. చిన్నయసూరి ఒరవడిలో వచ్చిన గద్యరచన ఇది. గద్య ప్రబంధం అనడం వల్ల ప్రబంధ ఫక్కీనే రచన సాగింది. అవతారికా రచన, నన్నయాది కవులను చిన్నయ సూరి వరకు 20 మంది కవుల పేరను ఒక ఉత్పలమాలలో స్మరించటం (పూర్వ కవిస్తుతి), తెలుగు కవుల కావ్యాల ప్రశంస, గ్రంథనామ సార్థకత ఇలాంటి విశేషాలతో పాటు 7 రోజుల్లో 4 ఘటికల గ్రంథం రాయడాన్ని పేర్కొన్నారు.

ఆట వెలదిలో ప్రాస పాటించారు.

అవతారికలో

కల్లకవులు

నొల్లఘనుడు

బొల్లన ప్రభువు

తెల్లవారి పిల్ల

కొన్ని పదాలకు కొత్త పర్యాయపదాలు కల్పించారు. సౌలత్రికాండ్రు - గ్రంథకర్తలు, గద్దెపు సుద్దీ - వచన సూక్తి, అతికన్యదారి - పక్షి, అభ్ర పుష్పము - గగన కుసుమము.

కావ్యాంతంలోని కొన్ని పదాలకు విశేషార్థం ఉండటం ప్రత్యేకించి చెప్పారు. అర్థవివరణం ప్రత్యేకానుబంధంగా ఇచ్చారు.

అక్కమహాదేవి వచనములు

ఇది ద్విపద కావ్యం. అక్కమహాదేవి భక్తి ప్రపత్తులు, వీర యోగిని అనడం, దిగంబర కాదనడం ఇత్యాదులకు ప్రమాణాలు చూపి అనువాదం జరిగిందన్నారు.

సిక్రీ శిథిలాలు

జయరాం రచించిన ఈ చిన్ని పొత్తం చరిత్రాత్మకమై పవిత్ర దేశాభిమానాన్ని బోధిస్తుండటం బాగుందన్నారు. సిక్రీ శిథిలాలను చూచినపుడు కలిగిన భావలహరే ఈ కావ్య రచనకు ప్రేరణ. ఇది సూక్ష్మము, మనోహరము కూడా.

శకుని రహస్యము

ఇందులో శకుని పాత్రను మహోన్నతంగా చిత్రించారు. ధర్మరాజుకు తన వృత్తాంతాన్ని, మనోవేదనను శకుని ఒక లేఖ ద్వారా తెలపడం గ్రంథేతివృత్తం.

అడిదము సూరకవి జీవితము

ఇతడు వాఙ్మయ శాఖలో కవి జన రంజనము, చంద్రాలోకము, కవి సంశయ విచ్ఛే-దము, రామలింగేశ శతకము, ఆంధ్రనామశేషము

శ్రీరామ దండకము అనే ప్రబంధ, అలంకార శాస్త్ర, వ్యాకరణచ్ఛందో లక్షణ, శతక నిఘంటు దండకాలను రచించాడనడం విశేషం.

అడిదము సూరకవి వంశవృక్షం లోని వారందరి పేర్లను వ్రాసి వారి విశేషాలు కూడా చెప్పడం మరో విశేషం.

జగజ్జ్యోతి

ఇది వి. అంకయ్య రచించిన థామస్ అల్వా ఎడిసన్ జీవిత చరిత్ర. సకల వ్యవస్థలకూ ఆధారభూతమైన విద్యుజ్జ్యోతిని వెలిగించినవాడు ఎడిసన్ గనుక పుస్తకానికి 'జగజ్జ్యోతి' పేరు సముచితమై సార్థకమై ఒప్పుతున్నది. ఇందులో విశేషాలు భాష సరళంగా, సులభగ్రాహ్యంగా వుండడం. సాంకేతిక పదజాలాన్ని వాడేటప్పుడు అపురూప పదాలను కల్పించక సహజ పదాలను వాడటమేగాక ఇంగ్లీషులో మూల పదాలను కుండలీకరణం చేసి చూపడం, విషయాన్ని ఆహ్లాదకరంగా చెప్పడం.

పుష్ప బాణ విలాసము

ఇది ఆంధ్రీకరణం. దీనికర్త ఆర్యభట్టు. దీనికంటె ముందు 8 అనువాదాలున్నాయని ఇది తొమ్మిదవదని తెలిపారు. ఇందులో విశేషం తక్కిన వాటిలో పద్యాలకు తాత్పర్యాలుండగా సంభాషణల రూపంలో రసభావాలను మనోహరంగా

ఒక చిన్న నాటకంగా ప్రదర్శించారు. పద్యాలన్నీ తెలుగుదనం ఉట్టిపడుతూ వున్నాయి. శృంగార విషయకమైనప్పుడు సాధారణంగా చంపకోత్పల మాలలు వాడుతారు. ఇందులో మత్తేభశార్దూల వృత్తాలు వాడినా తెలుగు తియ్యదనాన్ని జాతీయాన్ని చవి చూపడం వల్ల కాలాలు మెత్తని చెవ్యానికి హత్తుకున్నాయట:

The Story of Sravana Pitru Bhakti Nadaka

ఇందులో అష్టావధాని శ్రీ వి. సుబ్బారాయ గుప్త గారి ఇతర రచనలను గురించి ప్రశంస వుంది.

తమిళ వేదము (తిరుక్కురళ్)

అనువాదమైన రచన తెలుగులో ఇదే మొదటిది. సర్వజన సుబోధకంగా ఉంది. దీన్ని మొదట తెలుగు సాహిత్య ప్రపంచానికి పరిచయం చేసినవారు కనుపర్తి వెంకటరామ విద్యానందనాథ. శ్రీ చల్లా రాధాకృష్ణశర్మ గారి అనువాదానికి ముందే తొమ్మిది అనువాదాలున్నాయి తిరుక్కురళ్‌కు. దీంట్లో అనుప్రాస ఉంది.

తిరువాయ్ మొళి

రచయిత : చెన్నమరాజు కొండనామాత్య

దేశపాండ్య భాష్యం పాండిత్య కవిత్వం ఇతర రచనలు చేశారు. దీనికి ముందే 3 అనువాదాలున్నాయి నమ్మా-

శ్రీక తిరువాయ్ మొళి దివ్య ప్రబంధానికి.

ఈ అనువాదం ప్రత్యేకత స్వతంత్రమని తోచడం ఎందుకంటే తక్కిన వాటిని వీరు చూడక పోవడం, వారికి అవి అందుబడక పోవడం. రచయిత స్వయంగా ద్రవిడ భాషలో కృషి చేసి రచించారు.

రచనలో కొన్ని విశేషాలున్నాయి. భక్తిరస ప్రధానమైన ఈ గ్రంథంలో వృత్త రచనలో విశేషాలు - మునపటి అనువాదాల్లో చంపకోత్పలాలు ఎక్కువై అక్కడక్కడ మత్తేభ శార్దూలాలుంటే ఇందులో సీస పద్యాలున్నాయి. 2. వృత్తాలలో 4 పాదాల నియమాన్ని పాటించక, పంచపాదులు షట్పాదులు వ్రాశారు. 3. రచయిత అనువాదంలో పాటించిన కొత్త పద్ధతి గీతాల్లో పంచపాదులు రాయడం, సీస పద్యాల్లో 11 పాదాలు, తరువాత ఉత్పలమాల, పంచపాది, శార్దూల మత్తేభాలు షట్పాదులు. ఒక్కోచోట ఆటవెలదిలో ఎనిమిది పాదాలు. ఎత్తు గీతి, చంపకమాలలో పంచ, షట్పాదులు. రచన ధారా శుద్ధి కలది గనుక ఈ వైలక్షణ్యం మన మనస్సును పట్టదు. మరో విశేషం కందంలో ఆరు పాదాలుండటం. ఇలా ఉండడాన్ని 'కందార్థాలు' అంటారు. దీన్ని పాటుగా పాడుకోవచ్చనే సంప్రదాయాన్ని తెలిసిన వారు కావడం చేతనే కందంలో ఆరుపాదాలు వాడారు.

ఉత్పలమాలలో ఒకచోట (పుట 60)

అచ్యుత
విచ్యుతి
రుచ్యము
నచ్యేము
మచ్ఛ్రిక
అచ్చ్యుగ అని చ్య చ్చ్యలకు ప్రాస వాడారు. ఇది కేవలం అక్షర సామ్యం వల్ల వచ్చింది.

ముఠాయి అనే పదాన్ని ముశాయిగా వాడారు. ఇంకా రంఝు, రంఝోళి అనే పదాలున్నాయి. ఇవి నిఘంటువులో లేవు. 'రంఝులన్' అంటే పాలుపుకుట్లమైన పూగుత్తి అని అర్థం. తిరంఝులన్ > తిరు + రంఝుళి అనే రెండు పదాల సమాసం. ఛందో వ్యగ్రత వల్ల తిరంఝులన్ అని అయింది.

అంహాసుడు, పాపముగలవాడు, పాపుడు, పాపైనవాడు అనే సూచన పదాలున్నాయి. సాయించిన, అరియుడు అనే ద్రావిడ భాషా పదాలున్నాయి.

ఓగరంబులు అనే ప్రయోగం ఉంది. ఓగరము + అంబులు > ఓగరముంబులు కావాలి. కాని ఛందో వ్యగ్రత చేత ఓగరంబులు అయింది. ఇది తప్ప వేరే వ్యాకరణ విశేషాలు లేవు.

<u>దాశరథీ శతకం</u>

33 పుటల పుస్తకానికి 47 పుటలున్న పీఠిక ఇది. అసలును మించినదైంది. ఇందులో శతక వాఙ్మయానికి సమగ్రమూ, సంపూర్ణమైన సమీక్ష ఉంది.

తెలుగులో 12వ శతాబ్ది నుంచి వస్తున్న శతకాలు స్వతంత్ర శాఖగా ఉంటున్నాయి. కన్నడ భాషలో శతకం ముందే పుట్టినా ఆ భాషా సాహిత్యంలో దీనికి ప్రాధాన్యమే లేదు. ప్రక్రియా వైవిధ్యమూ లేదు. తెలుగులో ముద్రితాముద్రితాలు మొత్తం మూడు వేలకు పైగా ఉన్నాయి. సంస్కృతంలో కూడా ఇన్ని లేవు. శతకం ముఖ్య లక్షణాలు సంఖ్య, మకుటం, వృత్తం, రస నియమాలను కలిగి ఉండటం.

ప్రారంభంలో ఇవి చంపకోత్పలాల లోను, ఆ తరువాత మత్తేభ శార్దూలలోను రచితాలయ్యాయి. ఇలా కాకుండా కందాలు, సీసాలు, గీతాలు, ఆట వెలదులు కూడా శతకాలలో వాడుక పడ్డాయి. కందాల్లో రచించిన శతకాలు తెలుగు వారికి సుపరిచితాలు.

సీసాల్ని సాధారణంగా ఏదైనా విషయాన్నికాని, కథా సందర్భాలను కాని వివరించే పట్లలో ప్రయోగించేవారు. ప్రబంధ వర్ణనలలో ఇవి ఎక్కువ. సీసాలలో శతకాన్ని మొట్ట మొదట రచించినవాడు పాల్కురికి సోమనాథుడే. ఇతని

'చమత్కార సారము' లేక 'బసవలింగ శతకము' 'బసవలింగ' మకుటంతో నాలుగు వందల సంఖ్యగల పద్యాలతో వుంది. ఇందులోనూ రెండు రకాలున్నాయి. సీస పద్యానికి ఆటవెలది అనుసంధానం, తేటగీతి అనుసంధానం. ఈ చమత్కార సారము కాకుండా మరి రెండు సీస పద్య శతకాలను సోమనాథుడు రచించాడని 'ప్రబంధ రత్నావళి' నుంచి తెలుస్తోంది. అవి సోమశేఖర శతకము, శరభలింగ శతకము.

నేడు శతకాలను సారస్వత చారిత్రక దృష్టితో కాక భాషా సాహిత్య దృష్టితో పరిశీలించాలి. వీటిని గురించి పరిశోధన చేసిన కొద్ది విశేషాలు బయల్పడుతూనే ఉంటాయి. శతకాలు తెలుగు భాషలో ప్రారంభంలో భక్తి రస ప్రధానాలుగా వెలశాయి. క్రమంగా శతకాలు శృంగార, నీతి ప్రధానాలయ్యాయి. విషయ ప్రాధాన్యాన్నిబట్టి శివ, విష్ణు భక్తి ప్రతిపాదకాలు, శృంగార, నీతి, వేదాంత, హాస్యరస, చారిత్రక, జీవిత చారిత్రక, స్వీయచరిత, వ్యాజ నిందాస్తుతి, కథా, సమస్యా, నిఘంటు, మానవ స్తుతి, అనువాద, అచ్చతెలుగు, చాటు శతకాలని వీటిని ఉంచవచ్చు.

ఇవిగాక ద్వ్యర్థి కావ్యాలవలె ద్వ్యర్థి శతకాలు, సమస్యాపూరణ శతకాలు కూడా ఉన్నాయి.

అధునాతన కాలంలో 'పిల్లి శతకం' కూడా వచ్చింది. పిల్లిని గురించిన వర్ణనలున్నాయేగాని ప్రత్యేక రచనలు లేవు. ఆ లోటు నీ శతకం పూరించింది.

రామదాసు రచించిన 'దాశరథి శతకము' సర్వే సర్వత్రా సమధిక ప్రచారాన్ని పొందిన శతకం. ఆధునిక కాలంలో ఇదే పేరుతో దాశరథి కృష్ణమాచార్యులు వ్రాసినటువంటి దొకటి ఉంది. ఇది కవినామ ముద్రగల శతకం. దాశరథి అన్న కవి పేరు ఇమిడి ఉంది. ఇది ఒక విశేషం.

శతక మకుటాన్నిబట్టి పూర్వ శతకం చంపకోత్పల మాలికలున్న రచన. రెండు దాంట్లోనూ చంపకోత్పల మాలలేకాని శతక విషయం మాత్రం భిన్నం. ఒకటి భక్తిరస భావ రక్తం. రెండవది వ్యంగ్య భావనాను రక్తం. అభినవ దాశరథీ శతకం సమకాలీన రాజకీయ, మత, సాంఘిక, వైజ్ఞానిక వ్యవస్థలను, వాటి గుణదోషాలను వర్ణించేది. ఈ శతకమంతటా ఏక యతి నియతి ఉంది. ఈ శతకంలో రాజకీయాది వ్యవస్థలలాగే కూడా కళా గౌరవం ప్రతిష్ఠ స్థానాన్ని ఆక్రమించింది.

శతక ప్రారంభం భారత జాతిపిత గాంధీ స్మరణలో ఉండడం విశేషం. లోక వ్యవహారంలో సరళమై, అర్థవంతాలైన అన్యదేశ్య భాషా పదాలను కవి ప్రయోగించారు సమ-

-చాల కీలిని. భాగోతములు, జావళీలు, రావెళ్ళు, స్ఫుట్రిక్కు ఇందుకు ఉదాహరణలు.' అంతేకాదు 'అందక పోతే సిగ' వంటి సామెతలనూ వాడాడు. స్వచ్ఛంద సరళము, ఉదాత్త రసభావనా పూరితమైన దాశరథి హృదయమీ కృతి దర్పణంలో ప్రతిబింబిస్తుంది.

(శ్రీ) రామాయణము

కల్లూరు వరదరాజు గారి రచనలో అరణ్య కిష్కింధ కాండలున్న సంపుటి ఇది. రంగనాథ రామాయణంలోని సంవాదాలకు, ఇందులోని సంవాదాలకూ పోలికలను, మార్పులను చూపారు వెంకటరావు గారు పీఠికలో. భాస్కర రామాయణంలోనూ పోలిక చూపారు. వరదరాజు రామాయణంలో మూలానుసరణకి చాలా ఉదాహరణలిచ్చారు. కొన్ని చోట్ల మూలంలోని పదాలనే ఉపయోగిస్తూ భావాన్ని విశదపరిచారు. వరదరాజు గారు వర్ణనల సందర్భంలో సంస్కృత సమాసాలలో, అను ప్రాసలలో, ప్రాస నియమంలో రచించారు. ఇవే తక్కిన రామాయణాలకంటె ఈ గ్రంథానికి విశిష్టతను చేకూర్చడంలో సహాయకారులయ్యాయి.

వ్యాకరణ విశేషాలు

'చేయుదును' అనడానికి 'చేతు' ప్రయోగం

సరస్సు - సరంబు - మునియున్న యీ సరంబున..
మళ్ళీ శబ్దాన్ని ఉకారాంతంగా మళ్ళీయుంచైన
అని ప్రయోగించడం.
అందుక, చుట్టుక ఇలాంటి ప్రయోగాలు
వడకి అటునిటు 7 వడకదునిటు అని

క్వార్థక సంధి.

బొక్కసపుటిండ్లు అనడానికి బొక్కసమిండ్లు (పుట:151)
కర్షము అనడానికి కర్షువు అన్న ప్రయోగం
పుట్టువును కాలమును కర్షువును (పుట:233)

ఛందో విశేషాలు

'నట్టురువిని జక్కినాడు నాచేల' హల్లు
కు యతి. 'నారచీరలు గట్టినారు' అన్న
మరో ప్రయోగం. 'రామచంద్ర' వివేకురాలు
మాటలార (పుట: 344). ఇక్కడా హల్లుకే
యతి. చిన్నయ సూరి సూత్రాన్ననుసరించి
నట్లైతే అచ్చుకే యతి.

'ఒక్కోటి నదులు నవోఢ వోయనగ' -
నవోఢ శబ్దంలో స్వరయతి (పుట 396)

'ఉండక దినదం గూర్చుండి వివేక'
చేస్తే ధాంటముపుల ప్రత్యయాలకు స్వరయతి. వీటికి
వ్యంజనయతి నిర్దిష్టం. (పుట: 421).

'క్రూర కర్ముడు క్రౌర్యజ్ఞుడు సర్వేహరు
డు' (పుట: 439).

ఇక్కడ 'క్రా - జ్ఞ ల యతి విశేష యతి - అనల్పుడు అప్పకవి. కాని ఇటువంటి యతులు అప్పకవికి ముందే వున్నాయి.

కర్మయోధ్య మజ్ఞాన మాగడము
(పండితారాధ్య చరిత్ర). జ్ఞానికి నుపదేశవిధి
ప్రకాశము సేయుచ్ (తిక్కన భారతము)
జ్ఞానమునం గడువ మిగుల కల్మష మొందుచ్
(ప్రౌఢకవి మల్లన)
ఘ్నిము ..... మెల భవదాజ్ఞాశక్తి
(యథావాక్కుల అన్నమయ్య సర్వేశ్వర శతకము)

శబ్ద విశేషాలు

కమలాకరము - సముద్రము

'ఇక్కమల కరంబెంత దాటుటకు'

కమలధి అనే పదాన్ని కూడా సముద్రమనే అర్థం లోనే వాడాడు. ఇక్కమలధి దాటు నెవ్వడున్నాడు. 'ఇనుడు' శబ్దాన్ని రాజు అనే అర్థంలో వాడారు. ఒరులు రూపాంతర్గమైన ఒజ్జ పదప్రయోగం (పుట: 146) గర్వించుట పద రూపాంతరమైన 'గరువించుట' అని వాడారు. (పుట: 175). కర్మచండాలుడు పుట్టుకచే గాక పనుల చేత చండాలుడైనవాడు (పుట: 206). చాడె అనే పదాన్ని జడ లేక కొప్పు అనే అర్థంలో వాడారు. వైడూర్యము - చమూరు అని ప్రాసలో వాడారు. కుప్పసము పద

రూపాంతరమైన 'కుపసము' పదాన్ని వాడారు. (పుట: 190).

ఎదిరించు అనే అర్థంలో నిగ్రహించు అనే ప్రయోగం (పుట: 313). ఇటువంటిది శ్రీనాథుని నైషధములోనూ ఉన్నది. వెలు కన్నుల వానితో నిగ్రహించి దీవన రూపాంతరమైన దీవెన పద ప్రయోగం. వేడెయుం గడు దీవెనలిమ్ము (పుట: 368). పరిగణించు అనే అర్థంలో 'విగణించు' పదం ఉపసర్గ విశేషం (పుట: 378).

పల్లకిమీద పరిచెము లేక గద్దెలు అనే అర్థంలో ఒడ్లు పద ప్రయోగం (పుట: 386). వర్షం పదానికి రూపాంతరమైన వరుషము. ఆ వరుషఋతు సమాగమంబునకు (పుట: 386). అగ్ని అనే అర్థంలో ధనంజయుడు — ఉరాది నిండిన ధనంజయుడు (పుట: 390). సూర్యుడు అనే అర్థంలో ఘర్మకరుడు. ఆ ఘర్మకరుడు దానాకాశమందది (పుట: 391). అల్లకల్లోలము అనడానికి హల్లోహాలము అని ప్రయోగించారు. — హల్లోహాలంబుగా నట్టహాసంబు (పుట: 316) అజ్ఞానము కలిగి అనే అర్థంలో అవివేకపడు అని ప్రయోగించారు. (పుట: 327). గడుచుట్లు అనే అర్థంలో క్రమయించుట్లు

(పుట: 327). హనుమ శబ్దానికి హను మంతుడు అన్న రూపాంతరం వాడారు. నుడివినయశ్రీ హనుమంతు చెంత (పుట: 478).

జాతీయాలు

ఆహారి (బాడిన యనువుగా నెట్టి (పుట: 358)

చేవగాడని వాని చెవి మెలపెట్టి ప్రోతుమె. (పుట: 523). సామజోత్తమము దీర్చు(గనైన పనికి (పుట: 524). దోమలు పూని పొందునె కార్యసిద్ధి.

దీనికి ఉదాహరణగా అడిదము సూరకవి చాటువు నుంచి - "సామజము చెఱకు మేసిన దోమలు పది వేలు చేరి తోలంగలవా?" అని చూపించారు.

తద్దినములు పెట్టుట (పుట: 37) వైతాళియులు అన్నారు తమ పితరులకు తద్దినములు పెట్టుతలంపు.

విడెములందుక రాక్షసులు వెడలుట. వీర తాంబూలాలు పుచ్చుకొని యుద్ధానికి వెళ్ళడం (పుట: 72). గడె తాణము - తాణెము అంటె సలాము చేయడం. గుజ్జరి కేడెము మొదలైన విజయనగర రాజ్య పారిభాషిక పదాలు కూడా వాడారు.

కవి జనాశ్రయము

ఈని పీఠికలో వెంకట రావుగారు అప్పకవి మీద తమ కోపం ప్రకటించారు. అప్పకవి ఆ గ్ర శబ్దచింతామణికి నన్నయ అని, కవి జనాశ్రయము భీమకవిదని తమ వాదాన్ని నిలబెట్టుకోవడం కోసం చాలా చమత్కారంగా పనులు చేసాడని అన్నారు. అంతకుముందెక్కడా ఎన్నడూ కనబడని పాఠాలనుదాహరించి నిరంకుశుడై తెలుగు సాహిత్య ప్రపంచంలో ఎక్కువ సమస్యలు కల్పించి క్షేత్రకలాక్షేణిక పద్ధతి నాకదాన్ని నిర్మించాడన్నారు. భావికవులు, లక్షణ కర్తలు తమ గ్రంథమే ప్రామాణికమైనదిగా పరిగణించేలా బహునిపుణంగా కట్టుదిట్టం చేశాడన్నారు. అందువల్ల మొదట తెలుగు భాషలోవున్న ఛందోలక్షణ గ్రంథాల వివరణ తెలుసుకోవడం అత్యంతావశ్యకం. వీటిని ఈ క్రింది విధంగా తెలియజెప్పారు.

కవిజనాశ్రయం (1100), గోకర్ణ ఛ్ఛందస్సు (1130), కవిసర్పగంధనము (1289), అథర్వణ ఛ్ఛందస్సు (1300), శ్రీధర ఛ్ఛందస్సు (1350), కవిరాక్షస ఛ్ఛందస్సు (1380), కావ్యాలంకార చూడామణి (14 వ శ.), అనంత ఛ్ఛందస్సు, ఛందోదర్పణము, కవి గజాంకుశము (1440), కవి సర్పగారుడము (1470), ప్రయోగసారము, కవి చింతామణి (1500), ఛందోదర్పణము, లక్షణసార సంగ్రహము (1550), సులక్షణ సారము (1560), బాలబోధ ఛ్ఛందస్సు, కవి సంజీవని (1550)

లక్షణ దీపిక (1600), లక్షణ విలాసము (1600), వాదాంగచూడామణి. కస్తూరి రంగకవి తన గ్రంథంలో ఉత్తమ గం ఛ్ఛందము, అథర్వణ ఛ్ఛందము, హనుమచ్ఛందము, జయదేవచ్ఛందము, శ్రీధర ఛ్ఛందము, గోకర్ణచ్ఛందము, నీలకంఠచ్ఛందము, భీమన ఛ్ఛందము అనే వాటిని పేర్కొన్నాడు.

ప్రయోగ రత్నాకరము (76), లక్షణ చూడామణి లేక ఆనందరంగ రాట్ఛందస్సు (1740-50), సర్వ లక్షణ సార సంగ్రహము (1740), కవి సంశయ విచ్ఛేదము (1700), శ్రీకృష్ణ భూపాలీయము, లక్షణ విలాసము, వీర భూపాలీయము (1819), సరసాంధ్ర వృత్త రత్నాకరము, నృసింహ మాలాది ఛ్ఛందస్సు కవి-వా లక్షణసార ఛ్ఛందస్సు, మణి, గరళపురి ఛ్ఛందస్సు, సకల లక్షణ సార సంగ్రహము, సుకవిజన మనోరంజనం.

ఇవన్నీ సమగ్రాసమగ్రాలుగా తాళపత్ర ప్రతులలో ఉన్నాయి. వీటికి ప్రతులు వ్రాయించి పరిచూస్తే మూలగ్రంథ పరిష్కరణకూ, విపుల వ్యాఖ్యానంతో ప్రకటించడానికీ అవకాశమేర్పడుతుంది.

కవిజనాశ్రయము మనకుపలబ్ధాలైన ఛందో లక్షణ గ్రంథాల్లో ప్రాథమికం. అప్పకవి కవిజనాశ్రయకర్తగా భీమనను పేర్కొన్నారు. నన్నెచోడుడు కవి జనాశ్రయములోని ఒక కంద పద్యాన్ని అనుసరించి వుండటంవల్ల దీని రచనా కాలము క్రీ.శ. 1100 అని తెల్చారు.

క్రీ.శ. 1900 ప్రాంతం నాటి కన్నడ భాషా లక్షణ గ్రంథకర్త నాగవర్మ ఛందోంబుధికి, కవి జనాశ్రయము వీటి పోలికలు చెప్పారు.

కవిజనాశ్రయము	ఛందోంబుధి
ప్రథమ - సంజ్ఞాధికారము	ప్రథమ - సంజ్ఞాధికారము
ద్వితీయ - సమవృత్తాధికారము వి యతిచ్ఛందోధికారము యతిచ్ఛందోధికారము, ఉద్ధుర మాలావృత్తములు, దండకము అర్ధసమావృత్తములు	ద్వితీయ - సమవృత్తము
తృతీయ - జాత్యధికారము కందాది మాత్రా వృత్తములు తెనుగు విషయ జాతి వృత్తి ప్రకరణము	తృతీయ - మాలా వృత్తము (ఉద్ధుర మాలా వృత్తములు) అర్ధసమ వృత్తము; అనుష్టుప్ వృత్తము, విషయాది వృత్తము, వైతాళీయము, రఘటాల క్షణము, దండకము
చతుర్థ: షట్ప్రత్యయాధికారము	చతుర్థ: జాతి ప్రకరణము కందాది మాత్రా వృత్తములు
పంచమ: దోషాధికారము	పంచమ: కర్ణాట విషయ జాతివృత్త ప్రకరణము.
	షష్ఠ: షట్ప్రత్యయ వివరణము

కనుక కవిజనాశ్రయము రచించాడన్నారు.

ఛందోంబుధి ననుసరించి.

దీనికి ఉదాహరణగా

జయదేవాది చ్ఛందో
నియమున సంక్షేప రూపునం జెలువుగను
ల్లయ రచన సుకవిజనా
శ్రయుఁడీ ఛందంబుఁ జెప్పె జనులకు నారయన్
కవిజనాశ్రయము - గ్రంథాంతము

నాగవర్మ ఛందోంబుధి షష్ఠాధికారము మొదలు
క. జయదేవాద్యచ్ఛందో
వ్యయ ప్రయోగతర యాదవం పేరటుని
శ్చయ మానిరలం షట్ప్ర
త్యయముం జెల్వొగె పేర్చె నంబుజ వదనే.

ఇంకా ఛాలాధికారములో కంద (త్రి)పద లక్షణములలో ఛందోంబుధిలో పోలికలున్నాయి. దోషాధికారములో కవి రాజమార్గముతో పోలికలున్నాయి.

పై విషయ పరిశీలనం వల్ల 10–11 శతాబ్దాల మధ్య – క్రీ.శ. 1100 ప్రాంత రచన ఇది అని నిర్ణయించినారు.

మరికి సింగన తన 'సకల నీతి సమ్మతము'లో కవి జనాశ్రయములోని
క. అమరఁగ వెల్లులచేఁ గ
బ్బము సెప్పియుఁ గాదె పరము బడసిరి మును బా
ణాదు మయూరాదులు సత్కా
వ్యము సెప్పిన బడయ రాని వస్తువు గలదే!
అనే పద్యాన్ని ఉదాహరించడం వల్ల ఇతను

ప్రాచీనత తెలియవస్తున్నది. సింగన 1400 ప్రాంతం వాడు. ఇందులోని ఛందస్సు గురించి కొన్ని ముఖ్య విషయాలు చెప్పారు.

1. ఇది తెలుగు ఛందస్సులలో ప్రాచీనమైనది.
2. తెలుగులో జైన సంప్రదాయాలు తెలిపే గ్రంథాల్లో ఇది ఒకటి.
3. దీనికి మూలం అనదగిన గ్రంథం క్రీ.శ. 517 ప్రాంతం వ్రాసిన విష్ణుకుండిన మాధవ వర్మ రచన జనాశ్రయ చ్ఛందము.
4. కన్నడ నాగ వర్మ ఛందస్సుకు, దీనికి సామ్యాలున్నాయి.
5. దీంట్లో మాత్రా ఛందస్సులలో రగడ ప్రస్తావన లేదు. అప్పటి కావ్యాలలో ఇది చేరక పోవడం ఇందుకు కారణం కావచ్చు.
6. ఇందులో పూర్ణబిందు ప్రాస వుంది.
7. ఇందులో షట్ప్రత్యయ ప్రస్తారం, అక్కరలు మొదలైన ఛందశ్శాస్త్ర విషయాలేకాక అలంకార శాస్త్ర విషయకమైన దోషాధికార వివరణ కూడా వుంది.
8. ఈ గ్రంథంవల్లనే నలనామక గణాలు గడియలు, అక్కరలు మొదలైన ప్రాచీనాంధ్ర ఛందో విశేషాలు చాలా వెలుగుకు వస్తాయి.

1950లో ప్రచురించిన ఈ ముద్రణలో ఉన్న అనవసర భాగాలు తొలగించారు. కొన్నిటిని

ప్రక్షిప్తాలుగా చూపారు. పరిషన్ముద్రణంలో చూపిన కర్ణాట ఛందస్సుల సామ్యం ఇందులో తొలగించారు. దీనికి కారణం కవి జనాశ్రయ సంపాదకుల పాఠాలు, ఇతర గ్రంథాలలోని ఆనాటి పాఠాలు విశేష వ్యాప్తిలో ఉండడమే. ఛందోంబుధి, కవిరాజ మార్గము మొదలైన గ్రంథాలు సుపరిచితాలైనా ఆ తరువాత ముద్రితాలవడం చేత అవే ప్రామాణిక గ్రంథాలు. వీటన్నింటినీ ప్రత్యేకంగా 'ఛందస్సామ్యములు' అనే పేరుతో సంకలించాల్సి ఉంది.

శ్రీమత్ప్రతాపగిరి ఖండము

దీని రచయిత శ్రీ కపిలవాయి లింగమూర్తి కవి. తన గ్రంథ రచనలో రాజులకో మంత్రులకో కృతినిచ్చలేదు. తల్లికోరిక మీద రచించారు.

తన పద్యాల్లో సాయంకాలమున కుల స్వామి చక్రరథస్వామిని చెప్పారు. చారిత్రక రహస్య శోధనలో అత్యంతాసక్తులైన రచయిత క్రీడాభిరామ కావ్యాన్ని కొద్ది మార్పులతో తన గ్రంథంలో చేర్చారు. ఆ మార్పులన్నీ ఏమిటని తెల్పాలి.

శ్రీమత్ప్రతాపగిరి ఖండము చారిత్రకాంశముల ఎముకల గూడు కాదు. కండ పుష్టి

కలిగి సర్వాంగ సౌందర్యోపేతంగా దిద్దు తీర్చిన కావ్య కన్యక. ఇది ఆంధ్ర చారిత్రక మణిహారానికి చేర్చిన మరో మేలి మణి.

ఈ కావ్యంలో వచ్చిన 'గరుగర' ప్రసక్తి యుద్ధమల్లుని మధ్యాక్కరలలో ఉందన్నారు

విక్రమార్కదేవ చరిత్ర - ఆంధ్రానువాదము

తెలుగు విక్రమాంక దేవ చరిత్ర కాధారం సంస్కృతంలో విక్రమాంక దేవ చరిత్ర. బిల్హణుడాంధ్ర ప్రజానీకాన్ని ఆకట్టుకొన్న కవి. 'బిల్హణీయము' పేరుతో బిల్హణ కవి కథ తెలుగులో ప్రబంధ నాటక ప్రక్రియల మూలంగా వాఙ్మయ చరిత్రలో స్థానం గడించింది. ఇది తెలుగు సాహిత్య చరిత్రకు క్రొత్త విషయం.

శృంగార రసాత్మకమైన ఇతని కథను బిల్హణీయము, శృంగార సుధా సముద్ర పూర్ణ చంద్రోదయము, మదన నాయక విలాసము, యామినీ పూర్ణతిలకా విలాసము, నవ యామిని పేర్లతో తెలుగులోకి దిగుమతి అయింది. 'బిల్హణీయము' పేరుతో అయిదుగురు కవులు నాటకాలు వ్రాశారు. అంతే కాక బిల్హణీయం యక్షగానాలుగా కూడా రూపు

దాటింది. మహారాష్ట్రలోనూ వ్యాప్తిచెందింది. బిల్హణీయం తెలుగు మహారాష్ట్రల వాటికి తేడాలు.

తెలుగు	మహారాష్ట్ర
పాంచాల దేశం	గుర్జరం
మదనాభి రాముడు	నరసింహరాజు
యామినీ పూర్ణతిలక	శశిరేఖ

నవ్యాంధ్ర సాహిత్య జగత్తులో ప్రాచీన ప్రబంధ కవి సంప్రదాయాలను పునరుజ్జీవింప జేసింది ~~ఈ~~ విక్రమాంకదేవ చరిత్రానువాదం. మూలంలో 18 సర్గలున్న ~~ఈ~~ కావ్యాన్ని తెలుగులో పదాశ్వాసాల్లో 2000 పద్యాలకు మించి ఒక మహాప్రబంధంగా తీర్చినవారు కీ.శే. శిరోమణి కప్పగంతుల లక్ష్మణ శాస్త్రి గారు, కీ.శే. మాదిరాజు విశ్వనాథరావు గారు. ఇద్దరూ కలిసి రచించటంలో దీనికొక విశిష్టత చేకూరింది. కవితా సాహిత్యాలు శాస్త్ర భేదాలకు అతీతాలని నిరూపించిందీ కావ్యమని చమత్కరించారు నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు (పుట: 67)

అవతారికా విశేషాలు

మహాకావ్యాలన్నీ శ్రీకారంతో ప్రారంభించే ఆచారం వుంది. మొదటి పద్య ప్రారంభంలో శ్రీకారం వుంటుందికాని తక్కిన మూడు పాదాల

ఆదిలో శ్రీకారం ఉండదు. ఇందులో నాలుగు
పాదాల ఆదిలోనూ శ్రీకారముండటం విశేషం.

ఇది తెలుగువారి ఇలవేల్పులైన
శ్రీ పద్మావతీ- వేంకటేశ్వర స్వామి వారికీ, శ్రీలక్ష్మీ
నరసింహస్వామి వారికి అంకితమైన గ్రంథం.
శ్రీ లక్ష్మణ శాస్త్రి గారి ఇష్టదైవం శ్రీ వేంక
టేశ్వర స్వామి వారు. అంతేకాక వారి తల్లిదం
డ్రులు పద్మావతీ- శ్రీనివాసులు కావడం కూడా
ఒక విశేషం. శ్రీ విశ్వనాథ రావు గారి ఇలవేల్పు
శ్రీ లక్ష్మీనరసింహ స్వామివారు. ఈ కారణంచేత
ఈ కవులిద్దరూ పద్యాంతాలలో ఇద్దరు స్వాము
లనూ క్లిష్ట సమాసాలలో స్తుతించారు.

గురుస్తుతిలో యతి లోకోత్తరులు
మానవల్లి రామకృష్ణ కవి గారి స్తుతి వుండటం
విశేషం.

సాధారణంగా ఇష్టదేవతా స్తుతి
లో ఒక్కొక్క దేవతకు ఒక్కొక్క పద్యమే వుంటుంది.
ఇందులో ఆవిధంగా కాక రెండు మూడు
పద్యాలున్నాయి.

కృతిపతులకిది ఒక చక్కని ఖం
డ కావ్యంలా భాసిస్తుంది.

అనువాద సరళి

వారు 1934 లో యాదృచ్ఛికంగా

తిరుపతి వేంకట కవులు రచించిన 'విక్ర
మాంక దేవ చరిత్ర' చదవడం తటస్థిం
చింది. అది తెలుగులోకి వచ్చిన మొదటి
అనువాదం. అందులో బిల్హణుడు కవులను
కావ్యాలను గూర్చి రాసిన భాగాలు చదివి
ముగ్ధులై ఆ భాగాలను వేంకటరావుగారు
30 పద్యాల్లో అనువదించారు. వాటిని
'కల్హోణి' పత్రికలో చదివిన శ్రీమాన్ ఈ
యుణ్ణి వేంకట వీర రాఘవాచార్యులు గారు
చూసి మూలాన్ని చదవమన్నారు. అది
చదివాక తిరుపతి వేంకట కవులది సమగ్ర
మైన అనువాదం కాదని వారికి తోచింది.
మూలంలోని చారిత్రకాంశాలు, బిల్హణుని
కవితా సామర్థ్యాన్ని వ్యక్తీకరించే రసవద్ఘట్టాలు
ప్రదర్శితాలు కాలేదని అనుకున్నారు. ఎవ్వరి
కైనా ఆ కల్హోణికి మూలంలోని సరితూగ
గల అనువాదం పుడుతుందా అని ఉవ్విళ్లూ
రేవారట. ఈ విక్రమాంక దేవ చరితము
అటువంటి అనువాదమని సంబర పడ్డారు.

మూలగ్రంథాన్ని వారు పూర్తిగా
చదివి ఆనందించినవారు కాబట్టి ఈ అ
నువాదం వారి నెంతగానో ఆకర్షించింది.
మూలంలోని ఒక పద్యాన్ని కూడా విడువకుం
డా ఈ రచన జాగరూకతతో సాగింది.

ఈ అనువాదంలో ఇదే అతి ముఖ్యమైన విషయం. ఎందుకంటే ఈ సంస్కృత కావ్యం చరిత్ర సంబంధమైనది. అందులోని పదాలను వదిలేస్తే చరిత్రకు లోపం కలుగుతుంది. ఇలా చారిత్రక దృష్టిలోనే కాక సాహిత్య దృష్టిలో చూచినా ఇది ద్వితీయమైనా అద్వితీయంగా ఉంది.

ధారా శుద్ధిలో, రచనా శైలిలో, భావ విన్యాసాలలో, పాండితీ స్ఫోరక ప్రౌఢ ప్రయోగాలలో ఈ ప్రబంధం పూర్వ ప్రబంధాలను పుణికి పుచ్చుకున్నది. సమాస బంధురమైన ప్రసన్న సంస్కృత భాషా విశేషాలలో, ముచ్చటలు కూర్చే అచ్చతెలుగు పలుకుల పొంకం మెచ్చుకొలుపుతున్నది. కావ్యకర్త అనువుగా నిరాఘాటకవన ధారా పారీణులు కావడం చేత ఇది 'సానలు దీరిన జాతి రత్నము' వలె ఒప్పుతున్నది.

శ్రీ లక్ష్మణ శాస్త్రి గారు గురుకుల క్లిష్టులై, అనవద్యమైన సంస్కృత సాహిత్య విద్యను ఆర్జించడమే కాక ఆంధ్ర భాషా-సాహిత్య సంప్రదాయ సంభ్రవిష్టులు కావడం చేత ఈ కృతి వారి ఉభయ భాషా వైదుష్యానికి ప్రతీకగా ఉంది.

చారిత్రక కావ్యాలు ప్రాయికంగా

రస ప్రమేయాలు కావు. అయినా బిల్హణకవి రసబంధురంగా ఈ కావ్యనిర్మాణం చేశాడు. అనువాదంలో ఇది మూలంకన్నా రసస్ఫూర్తితో పఠితలను తన్మయులను కావిస్తుంది.

ప్రౌఢ పద ప్రయోగాలు

పద్య కావ్యాలు, మహా కావ్యాలు ఎన్నో వెలువడ్డాయి. వాటన్నింటిలోనూ లేని ఒక విశిష్టత దీనిలో వుంది. అది పద ప్రయోగ పాండిత్యం. అన్నీ ఇవ్వడానికి వీలు లేదు కనుక రెండు మూడు ఉదాహరణలు:

విఘూర్ణనము (1-107)

సంస్కృతంలో 'ఘూర్ణ్ - ఉద్యమనే' అనే ధాతువు నుంచి 'విఘూర్ణనము' అనే శబ్దం ఏర్పడుతుంది. దీని అర్థం 'అటుఇటు ఊగుట' లేక 'విజృంభించుట'. కాని తెలుగు భాషలో ఇది 'విఘర్ణించుట', 'విఘూర్ణిల్లు' అనే రూపంలో ప్రయుక్తమైంది.

నన్నయ - విఘర్ణింపుము చూతమనిన శ్రుతబంధుండును (ఆది 7. 274)

నన్నెచోడుడు - తల తల మని విఘూర్ణించి 2 - 189.

పలు దోర్బల ఘూర్ణ విఘూర్ణమానలున్ 8-26

యథావాక్కుల అన్నమయ్య - హైత్సో అన్ని సర్పించితి 16 ప.

ఈ విధంగా మహాకవులు 'విసర్జ్గము' అని ప్రాస ద్వితీయంగా ప్రయోగించటం చేత ఈ పదం వివాదాలకు ఆస్పదమైంది. ఇది తత్సమ పదమని, తెలుగు కవుల ప్రయోగాలవలన 'మధ్యామధ్య' మొదలైన వానివలె సాధువైనదని నిర్ణయించారన్నారు. (దీనికి Foot Notes గా శబ్దరత్నాకరము - అనుబంధము - సవరణలు - వివరణలు పుట 858 - 860 లో ఉంది.)

క్రీ.శ. 13వ శతాబ్ది నుంచి కవులెవ్వరూ వాడని ఈ విసర్జ్గ పదం ఈ గ్రంథంలో సరిగ్గా వాడటం ఎట్లైనా ప్రశంసనీయం.

నభ ఆభోగ (6-69)
యశయావళి (7-6)

నభశ్శబ్దం, యశశ్శబ్దం సంస్కృతం లో సాంత పదాలు. 'నభ-ఆభోగము' అని సంధి చేయకుండా ప్రయోగించటం సాధుశీలి. నన్నెచోడకవి ఈ విధంగానే 'జాత వేద ఆహ్వానంబు' (2-16) అని ప్రయోగించాడు. యశయావళి - యశశ్శబ్దం సాంతమైనా తెలుగు కవులు దీన్ని అదంతంగానే వాడారు.

ఎర్రన భారతంలో 'సమగ్రయశశాలి' అని అర్థంలో ప్రయోగించారు. (6.92).

యశశ్శబ్దం సాంతం కానందుచేత పదాంత సకారానికి లోపం వచ్చి, దానికి యడాగమం వికల్పంగా వస్తుంది. కనుక 'యశ ఆవళి' లేక 'యశయావళి' అని రూపాలు సాధువులే కనుక 'యశయావళి' ఇక్కడ విశిష్ట ప్రయోగం.

నిర్ఘహానము (6-79), నిర్ఘహానుడు (6-92) అనే పదాలు అపూర్వాలు. 'నిర్ఘహానము' అంటే 'క్లేశము లేనిది' అని అర్థం. ఇది కేవలం నైఘంటికమైనా ఇందులో ప్రయోగించారు కనుక ప్రచారంలోకి రావచ్చు.

ఇంకా 'హైమన' - హిమ సంబంధమైనది - మొదలైన విశిష్ట ప్రయోగాలు ఇందులో ఉన్నాయి.

శబ్దాన్ని గురించిన విచారణ లేక పోవడంచేత ప్రత్యేకంగా ఇందులో కొంచెం సూచింపవలసి వచ్చిందని చెప్పారు.

వర్ణనలు — ఇందులోని గ్రీష్మ హేమంతర్తు వర్ణనలు చూస్తే కావ్యకర్త కవితా కౌశలం తెలుపగలదు. వాటన్నింటిని మించింది కాశ్మీర వర్ణన. కాశ్మీరదేశ

వర్ణన విక్రమాంక దేవ చరిత్రములో చివరి సర్గంలో ఉంది. భూలోక నందనమని పొగడ్త నందిన ఆ దేశ వర్ణనం ఇందులో అద్భుతంగా ప్రపంచించారు. ఈ కావ్యం మూలంలోని కాశ్మీర దేశ విశిష్టతను తెలుగు వారికి పరిచయం చేసినందుకు అనువాద కర్తలెంతైనా అభినందనీయులు.

తిరుపతి - వేంకట కవుల్లో తిరుపతి శాస్త్రిగారు ముందే కీర్తి శేషులైనా చెళ్ళపిళ్ళ వారు తిరుపతి వేంకట కవుల పేరుతోనే ప్రచురించినట్లుగా, ఈ కావ్యాన్ని శ్రీ విశ్వనాథ రావు గారి పేరుతో కూడా ప్రకటించటం ఎంతైనా సంస్తవనీయమే. శ్రీ [illegible] శాస్త్రి గారి సహృదయత్వ సౌమనస్యాలను వెల్లడి చేస్తున్నది.

శ్రీనాథుడు శ్రీ హర్షుని నైషధీయ చరిత్రను శృంగార నైషధము పేరుతో బంగారు మెరుగులు పెట్టి మూలాతిశాయిగా చేసిన రీతిగా ఈ జంట కవులు కూడా విక్రమాంక దేవ చరిత్రమును ఆంధ్రీకరించి తెలుగులో సువర్ణమయాలంకారముగా చేశారు. అందుకే వారికి 'ఆంధ్ర బిల్హణ' అనే బిరుదం సార్థకమైంది. తెలుగు సాహిత్యంలో అభినవ దండి, ఆంధ్ర కాళిదాసు నామాల వలె వీరిం

లక్ష్యసాధనత్వమే వెలయాలని వెంకటరావు గారు ఆకాంక్షించారు.

విశ్వవిద్యాలయాల్లో పాశ్చాత్య విమర్శనా పద్ధతి మూలంగా ప్రబంధ సాహిత్యాధ్యయనం, ప్రబంధ పఠనాభినివేశం ప్రాయికంగా అంతరించిపోతున్నందుకు వారు చింతించారు. ఈ సందర్భంలో ప్రఖ్యాత భాషావేత్త, సాహితీ విమర్శకులు అయిన శ్రీ తిరుమల రామచంద్రగారు ఒక పర్యాయం ఒక సదస్సులో చెప్పిన మాటలను అవశ్యమని ఉదహరించారు.

తెలుగు - కన్నడ భాషల సమ్మిళనాన్ని గురించి వారు ప్రసంగిస్తూ ఇలా అన్నారట :- "ఈ నాటికే ప్రాచీన కావ్యాధ్యయనం శబ్దార్థ వ్యాకరణ సాహితీ విమర్శన మొదలైనవి లుప్తాలవుతున్నాయి. మహిత సాహిత్య జీవి మానవల్లి రామకృష్ణకవి గారన్నట్లు 'ఇంక గొన్నాళ్లకు తెలుగు పద్యమర్థము కాకుండా బోవునేమోనండీ' అన్నది వాస్తవమవుతున్నది". ప్రస్తుత స్థితి ఇదేనని వెంకటరావు గారు బాధ ప్రకటించారు.

వెయ్యేళ్ల నుండి అవిచ్ఛిన్న ధారా ప్రవాహమై ఆంధ్ర సాహిత్య సౌధానికి మూలస్తంభాయమానమైన

ప్రాచీన ప్రబంధ సాహిత్యాధ్యయనాన్ని పునరుజ్జీవింప చేయవలసిన సమయం ఆసన్నమౌతోంది. అటువంటి పునరుజ్జీవనానికి ఈ విక్రమాంకదేవ చరిత్రము ఎంతైనా దోహదం చేయగలదు. ఆంధ్ర విద్వల్లోకం దీని మీద సమీక్షలను వెలువరించి ప్రాచీన ప్రబంధాధ్యయనాన్ని ప్రోత్సహించాలని వారు కోరుకున్నారు.

వీరశైవ వాఙ్మయము
వెంకటరావుగారిసేవ

ఆంధ్ర శైవసాహిత్య ప్రచారకులలో చార్లెస్ ఫిలిప్ బ్రౌన్ ప్రాతస్స్మరణీయుడు. పండితాదరణ లేక శైవుల ఇండ్లలో అనాథమయంగా మిగిలిపోయిన తాళపత్ర గ్రంథాలను స్వయం ప్రయత్నాలతో ఎరవు తెచ్చి, వాటిని కాగితాలపై వ్రాయించి, ప్రత్యంతరాలతో పరిశీలింపజేసి శుద్ధప్రతులను సిద్ధం చేశాడు. జంగాలు లేదా లింగధారుల సంప్రదాయాలను సాహిత్యాలను గూర్చి ఆంగ్లభాషలో వ్యాసాన్ని రచించాడు. అది 1840లో అచ్చయినది.

అప్పటికి తెలుగువారిలో శైవసాహిత్యంపై శ్రద్ధగలిగినవారు లేరు. ఉన్న ఆరాధ్యులకు, లింగధారులకు వాటిపై శ్రద్ధ కన్నా భక్తియే మిన్న. సనాతన పండితులకు ఆ సాహిత్యమన్న గిట్టదు. శైవగ్రంథాలు వేదవిరుద్ధాలని వారి తలంపు. బ్రౌన్ 1852 లో తన తెలుగు-ఇంగ్లీషు నిఘంటువు (బ్రౌణ్యం) పీఠికలోని కవుల జాబితాలో పాల్కురికి సోమనాథుని చేర్చాడు. బసవ పురాణాన్ని నిఘంటువులో ధారాళంగా ఉపయోగించుకొన్నాడు. 1895లో కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు ఆంధ్ర కవుల చరిత్రలో సోమనాథునికి స్థానమిచ్చారు. పండితత్రయంలో ఒకరైన మల్లికార్జున పండితారాధ్యుల శివతత్త్వసారాన్ని విపులమైన పీఠికతో కొమర్రాజు లక్ష్మణరావుగారు ప్రకటించారు. వారి పరిష్కరణకు గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు తోడ్పడ్డారు.

1926లో పాల్కురికి సోమన బసవపురాణాన్ని వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రుల వారి పరిష్కరణతో ఆంధ్రపత్రికాధిపతులు ఆనాటి 'దేశోద్ధారక' కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు ప్రకటించారు. ప్రభాకరశాస్త్రులవారికి బ్రౌన్ ప్రతులే ఆధారమైనాయి. వారి పీఠిక ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్రలో శివకవియుగానికి ప్రస్థానగ్రంథమైంది. శాస్త్రిగారి పాండిత్య ప్రకర్షకు ఆంధ్రపండితలోకం ఆశ్చర్యచకితమైంది.

ఆ తరవాత మరో 13 ఏండ్లకు (1939) ఆంధ్రగ్రంథమాలవారే చిలుకూరి నారాయణరావుగారిచే పండితారాధ్య చరిత్రను పరిష్కరింప జేసి ప్రకటించారు. తెలుగు సాహిత్యాన్ని యుగవిభజనలో శివకవి యుగం స్థిరపడ్డది. బసవపురాణం, పండితారాధ్య చరిత్రలు సుపరిచితాలు కావటం కాశీనాథుని వారి చేతిచలవే.

కవిత్రయ కవితావాహిని కంటె భిన్నమైన స్రవంతి శివకవులదని సాహిత్యలోకంలో ముద్రపడింది. శివతత్త్వసార, బసవపురాణ పండితారాధ్య చరిత్రల సుపరిచితత్వ కాలానికి ముందే సోమనాథుని లఘుకృతులతో పాటు బసవ పురాణ పండితారాధ్య చరిత్రలు ముద్రితాలయ్యాయి. అయినా ప్రచార భాగ్యం పొందలేదు. నిడుదవోలు సుందరం పంతులు, బండారు తమ్మయ్యగారు, నిడుదవోలు వేంకటరావు ప్రభృతులు పాల్కురికి ముద్రణాలను చదివి పరిశోధక వ్యాసాలు వ్రాస్తూ వచ్చారు.

నన్నెచోడుని కుమారసంభవం.

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం ప్రాచ్యపరిశోధనసంస్థ వారు నన్నెచోడుని కుమారసంభవాన్ని ప్రకటించడంలో నిరవధిక జాప్యం జరుగుతున్నదని వావిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారు వేంకటరావుగారిచే కుమారసంభవాన్ని పరిష్కరింపచేసి 1953లో ప్రచురించారు. దీనికి వేంకటరావుగారే చిన్నపీఠిక వ్రాశారు. కాని యూనివర్సిటీ ఉద్యోగి కావటం వల్ల వావిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రి గారు "ప్రకాశక విజ్ఞప్తి" అనే శీర్షికతో ప్రచురించారు.

నన్నెచోడుని కుమారసంభవాన్ని రెండు భాగాలుగా మానవల్లి రామకృష్ణకవి గారు 1708, 1714 సంవత్సరాలలో ప్రకటించిన విషయం విజ్ఞులెరిగినదే.

శివతత్త్వసారం

మల్లికార్జున పండితుని కందపద్య కృతి ఇది. పూర్తి గ్రంథం లభించలేదు. లభించినవి 498 పద్యాలు మాత్రమే. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారు తొలుత తమ పరిషత్పత్రికల్లో వరుసగా ప్రచురించి తరువాత 1922లో పూర్తి గ్రంథంగా ప్రకటించారు. కె. వి. లక్ష్మణరావు గారు దీనికి పరిష్కర్తలు – పీఠికా, ఉపోద్ఘాత లఘుటీకాకర్తలు కూడా వారే.

"ఈ కావ్యము నన్నయభట్టునకు రమారమి నూఱు సంవత్సరములు తరువాతను తిక్కన సోమయాజికి రమారమి నూఱు సంవత్సరములు పూర్వమును రచింపబడినది. కనుక యాంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్రమును తెలిసి కొనగోరువారికి కుపయోగకరము మంచి సాధనమని యెంచి, యిది గొప్ప ప్రబంధము కాకపోయినను మతసంబంధమయిన చిన్న శతకమయినను ప్రకటించితిని. ఇదియుగాక నన్నయకును, తిక్కనకును నడిమి కాలములో బుట్టినదని నిశ్చయముగా రచనాకాలము తెలిసిన గ్రంథమిది యొక్కటియే" అని లక్ష్మణరావు గారు తమ పీఠికారంభంలో తెలిపారు.

వీరేశలింగం పంతులు గారి కవుల చరిత్రను 1917లో వెలువడటం వల్ల పండితుడు కవిగా కవిచరిత్రకెక్కలేదు. 1920లో అచ్చయిన బసవపురాణం వల్ల కొంత, 1939లో ప్రకటితమైన పండితారాధ్య చరిత్రవల్ల పూర్తిగా మల్లికార్జున పండితుని ఉనికి సాహిత్యలోకానికి సాక్షాత్కరించింది.

శివతత్త్వసారము. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు. మద్రాసు.
1922

శతకకవుల చరిత్ర రచయిత వంగూరి సుబ్బారావుగారు శివతత్త్వసారం శతకమనే నిశ్చయబుద్ధితో మల్లికార్జున పండితుని కవిగా చేర్చారు.

పండితారాధ్యచరిత్ర పరిష్కర్త చిలుకూరి నారాయణరావుగారు వ్రాసిన 343 పుటల పీఠికలో పండితుని శివతత్త్వసారం గురించి చెప్పవలసింది చాలా ఉన్నా రెండు మూడు వాక్యాలు వ్రాసి ఊరుకోవడం వింతగా ఉంది.

1922లో అచ్చయిన శివతత్త్వసారం మరో 46 సంవత్సరాలకు గాని పునర్ముద్రితం కాలేదు. ఇన్నేళ్లూ పండితులు పాత ముద్రిత ప్రతినే పట్టుకు పాకులాడారు. తెలుగు దేశంలో ఎన్నో మార్పులు వచ్చాయి. ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడింది. విశ్వవిద్యాలయాలు వెలిశాయి. పరిశోధన చేసే విద్యార్థుల సంఖ్య పెరిగింది. ఎం.ఎ., తెలుగు విద్యార్థులు "ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర - శివకవియుగము" అనే అధ్యాయంలో నన్నెచోడ, మల్లికార్జున పండిత, పాల్కురికి సోమనాథుల కృతులను చదివితేనే కాని కృతార్థులు కాలేరు. కాని, శివతత్త్వసారం వారి కన్నులకు కరువైంది.

వేంకటరావుగారు తమ సహజశైవసాహిత్యాభిమానం, శివతత్త్వసార కృతి పునర్ముద్రణకు ప్రేరేపించింది. శివతత్త్వసారానికి కన్నడానువాదం కూడా ఆయనకు తోడ్పడింది. ఇది లక్ష్మణరావుగారికి లభించినట్లు లేదు.

వేంకటరావుగారు కన్నడానువాదం దగ్గర పెట్టుకొని కన్నడ విద్వాంసులు, ముఖ్యంగా తిరుమల రామచంద్రగారి సహకారంతో ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారంలోని మూల ప్రతితో, లక్ష్మణరావుగారి అచ్చుప్రతిని సరిపోల్చి శివతత్త్వసార పరిష్కృత ప్రతిని సిద్ధపరిచారు. కృష్ణా పత్రికాధిపతులు శివశ్రీ ముదిగొండ సుబ్రహ్మణ్య శర్మగారు దీనిని 1968లో ప్రకాశమానం కావించారు. వేంకటరావుగారు ఈ గ్రంథానికి 91 పుటల బృహత్పీఠిక సమకూర్చారు. గ్రంథపరిష్కరణవిధానంతో ప్రారంభమైన పీఠికలో మల్లికార్జున పండితుని సమగ్రదర్శనం గోచరిస్తుంది. గ్రంథాంతంలో "పద్యానివరణిక", శీర్షికతో 14 పుటలు, కన్నడానువాదం, చివరికి తప్పొప్పుల పట్టిక అనుసంధించారు.

1922లో ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు వారు శివతత్త్వసారానికి [illegible] ప్రతులే అచ్చువేయించారు. కాగితం కూడా అంత మేలి రకం కాదు.

తెలుగు, కన్నడ శివతత్త్వసార ప్రతులు రెండూను అసమగ్రాలే. కన్నడ గ్రంథంలో 726 – 740 వరకు ఉన్న 15 పద్యాలకు తెలుగులో లభించినమేరకు ఆ కన్నడ కందపద్యాలకు వెంకటరావు గారు అనువాద పద్యాలు రచించారు. లక్ష్మణరావుగారి అచ్చు పుస్తకంలో కందం రెండు చరణాలు కాగా వెంకటరావు గారు నాలుగు చరణాలుగా [illegible]

పఠన క్లేశాన్ని తొలగించారు.

అయితే ఇక్కడ ఒక మాట చెప్పక తప్పదు.

కామరాజు వారి తొలి ముద్రణ పీఠిక వేంకటరావుగారేల చెప్పలేదో తెలియదు. అదేవిధంగా వెంకటరావుగారు పీఠికలో వెలసిన ఆంధ్ర గ్రంథమాల వారి బసవపురాణంలో ప్రకటించు ముద్రణ పీఠిక వదలి వేశారు. కారణమేమైన కానిండు. ఈ రెండు గ్రంథాలకు ప్రామాణికం, ప్రసిద్ధ పండితులు అయిన లక్ష్మణరావు, ప్రభాకరశాస్త్రుల వారి పీఠికలు కనుమరుగవటం విచారించ దగ్గ విషయం.

---

1 ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు [illegible]లో ప్రకటించిన చిత్రకవి పెద్దన లక్షణసార సంగ్రహానికి వెంకటరావుగారు చక్కని పీఠిక వ్రాశారు. తెలుగులో మొదటి నాటక లక్షణం చెప్పిన గ్రంథమని వారు పేర్కొన్నారు. అంతటి విలువైన పీఠికను సాహిత్యపరిషత్తు వారు 1961 ఎడిషన్‌లో తొలగించి వేశారు. ఇట్టి పనులు మాబోటి పరిశోధక విద్యార్థులకు పెక్కు ఇక్కట్లను తెచ్చిపెడుతూ ఉంటాయి.

అనుభవసారం

ఇది పాల్కురికి సోమన నాటి కృతి[1].

ద్విపద రచనకు పేరొందిన సోమనాథుడు పద్యరచనా విశారదుడని తెలిసినది లఘుకృతి వల్లనే. వీరేశలింగం పంతులు గారు ఇందులుండి తమ కవుల చరిత్రలో మూడు పద్యాలు ఉదాహరించారు[2]. బండారు తమ్మయ్య గారు ప్రత్యేకంగా అనుభవసారం శీర్షికతో వ్యాసం వ్రాశారు[3]. వీరికి ఆధారమైన ముద్రిత ప్రతి దొరకలేదు. వెంకటరావు గారు మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయంలోని వ్రాతప్రతులతో సరిచూసి పాత ముద్రణలో 91, 187, 193, 211, 229, 238 సంఖ్యలలో ఉన్న పద్యాలు తాళపత్రాలలో లుప్తమైనట్లు కనుగొన్నారు. కొన్నింటికి పద్యపాదాలు లభించాయి. పరిష్కరించిన ప్రతిని వెంకటరావు గారు వావిళ్ళ వారికి ఇవ్వగా 1955లో అనుభవసారం ప్రత్యేకంగా వెలువడింది[4]. సోమన త్రిభంగి, క్రౌంచపదం, వనమయూరం, మానిని, మాలిని, తరువోజ విశేష వృత్తాలను వాడాడు. త్రిభంగి వృత్తం లాక్షణికులకు ప్రథమ లక్ష్యమని, చిత్రకవితలందున్న ద్విప్రాస, సర్వతః ప్రాసనియమాలు, చతుర్విధ కందం వంటి గర్భకవిత్వం సోమన సమర్థవంతంగా సాగించాడని నూతన ముద్రణ వల్ల తెలిసింది. కావ్యాదిని శ్రీకారం చుట్టి కావ్యాంతంలో మంగళ మహాశ్రీ వృత్తం సోమన వాడాడు.

1. గంగపట్నం సుబ్రహ్మణ్యదేవర వారి విద్యానిలయ ముద్రాక్షరశాల రాజమహేంద్రవరం. 1916.
2. ఆంధ్ర కవుల చరిత్ర. 1917. పుటలు 225-6.
3. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు రజతోత్సవ సంచిక. 1922 పుట 165

బసవపురాణం

పాల్కురికి సోమన బసవపురాణాన్ని ఏలూరులోని శైవులైన కందుకూరివారు మొదట ప్రచురించారు! ఆ తరవాత 1926లో ఆంధ్రపత్రికాధిపతులు ఆంధ్రగ్రంథమాల ప్రకటన వేటూరివారి సంస్కరణ, పీఠిక, తో ప్రకటించారు. ఆంధ్రగ్రంథమాలవారే తిరిగి బసవపురాణాన్ని వేంకటరావుగారి పీఠికతో 1952 లో పునర్ముద్రించారు.

"ప్రస్తుతము చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయ ప్రధానాంధ్రోపన్యాసకులు శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావుగారు ఎమ్.ఎ గారిచే రచింపబడిన విపుల పీఠికతో ప్రకటించుచున్నా"మని గ్రంథప్రకాశకులు చెప్పటం వల్ల వేంకటరావుగారు బసవపురాణ పాఠం పరిష్కరించలేదన్నది స్పష్టం.

వేంకటరావుగారు తమ 44 పుటల పీఠికలో వేటూరివారి ముద్రణలో లేని అమూల్యవిషయాలు తెలిపారు. అయితే ఇక్కడ ఒక మాట చెప్పక తప్పదు. వేంకటరావుగారికి లభించిన నూతనాంశాలు ఆనాడు వేటూరి వారికి అందుబాటులో లేవు. ప్రభాకరశాస్త్రి పరిష్కరణా, పీఠిక చదివి వేంకటరావుగారు తమ శైవగ్రంథపాండిత్యానికి మెరుగులు దిద్దుకున్నారు.[1] వేంకటరావు గారు తమ పీఠికను విద్వాంసులతో పాటు, విద్యార్థులకు కూడా ఉపయుక్తంగా ఉండేటట్లు వ్రాశారు.

1896 శ్రీ కందుకూరి శ్రీశైల శరభ సంపదరావు. ఏలూరు

1. ఈ విషయం తమ తండ్రిగారు పదేపదే స్మరించినట్లు సుందరేశ్వరరావు తెలిపారు.

ఉదాహరణ వాఙ్మయం

పాల్కురికి సోమనాథుని సంస్కృతాంధ్ర ఉదాహరణ కావ్యాలే తెలుగు సాహిత్యంలో వెలసిన తొలి ఉదాహరణలు. ఈ శాఖ నేటికి అవిచ్ఛిన్నంగా సాగడానికి వేంకటరావుగారు కావించిన కృషే కారణము. తెలుగు బసవోదాహరణం వేటూరి వారిచే పరిష్కృతమై 1928 భారతి ఫిబ్రవరి సంచికలో వెలసింది.! అసలు ఉదాహరణ కావ్యాన్ని సాహిత్యలోకానికి పరిచయం చేసినవారు మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు. సోమనాథునికి వందయేండ్ల తర్వాత వాడైన రావిపాటి త్రిపురాంతకుని త్రిపురాంతకోదాహరణాన్ని వారు 1912 లో వనపర్తి బ్రహ్మవిద్యావిలాసముద్రాక్షరశాలలో ముద్రించి ప్రకటించారు. వారి పీఠికలో సోమనాథుని సంస్కృత బసవ పురాణాన్ని సూచించారు. ఆధునిక కాలంలో ఉదాహరణ యుగ్మం తెలుగువారికి తెలియవచ్చినది ఇరువరి పరిశోధకవిద్వాంసుల వల్లనే.

వేంకటరావుగారి దృష్టి ఈ వాఙ్మయశాఖపై పడ్డది. త్రిపురాంతకోదాహరణ వ్రాత ప్రతిని తంజావూరి సరస్వతీమహల్ గ్రంథాలయం నుండి తెప్పించి, 1948 లో సుపరిష్కృత పీఠికా సహిత గ్రంథాన్ని ప్రకటించారు. పండితలోకం హర్షించింది. విశ్వవిద్యాలయం వారు ఉభయ భాషా ప్రవీణ పరీక్షకు పఠనీయ గ్రంథంగా ప్రవేశపెట్టారు. దీనితో వేంకటరావుగారి విద్వత్తు సాహిత్య ప్రపంచానికి ప్రకాశమానమయింది.

అయితే త్రిపురాంతకోదాహరణం వీరశైవగ్రంథమా? అంటే వీరశైవ గ్రంథం కాకపోయినా శైవ గ్రంథమే.

శ్రీశైలానికి ఉండే నాలుగు ద్వారాల్లో త్రిపురాంతకం తూర్పుద్వారం. త్రిపురాంతక క్షేత్ర పాలకుడే త్రిపురాంతకుడైన పరమేశ్వరుడు.

వేంకటరావు గారు లభ్యమైన ఉదాహరణకావ్యాలను సేకరించి, నిర్దుష్టంగా పరిశీలించి కావ్యపాఠాలతో సహా ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్రను 1950లో ప్రకటించారు.

లక్షణ గ్రంథకర్తలు క్షుద్రప్రబంధాలని ఈ లఘుకృతులకు పేరు పెట్టినా సోమనాథుని దగ్గర నుండి విశ్వనాథవరకు ఉదాహరణకావ్యాలు రచించారు. ఉదాహరణకావ్యరచన అవిచ్ఛిన్నంగా కొనసాగుతూనే ఉంది.

ఉదాహరణ కావ్యరచనను పునరుజ్జీవింపజేసిన కీర్తి వేంకటరావుగారిదే.

సంస్కృత బసవోదాహరణం

పాల్కురికి సోమన రచించిన "ఉదాహరణయుగ్మం' లో తెలుగు బసవోదాహరణాన్ని వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 1928 ఫిబ్రవరి భారతిలో ప్రకటించారు.[1] సంస్కృతబసవోదాహరణాన్ని బండారు తమ్మయ్యగారు, నిడదవోలు వెంకటరావుగారు 1940 లో ప్రచురించారు.[2] బెంగుళూరులోని శరణు సాహిత్యమండలి వారు తమ "శరణు సాహిత్య" కన్నడ పత్రికలో 1941లో వెంకటరావుగారు పరిష్కరించిన ప్రతినే ఆధారం చేసుకొని ప్రకటించారు.

---

1. పుటలు 299 - 303.
2. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక. సం.32. సంచికలు 3-4, పు 51.

మల్లికార్జునదేవ స్తోత్రాహారము'

దీనిని 1800 లో కాశీనాథుని వీరారాధ్యుల శిష్యుడు కాశీపట్టణాన సిద్ధరామ సుకవి రచించాడు. భాష - సంస్కృతం. దేశోద్ధారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారికి నవ ప్రపితామహుడు, వీరనారాధ్యుడు. కాశీనాథుని వారి వంశోత్పన్న, శ్రీశైల మల్లికార్జున దేవుని స్తుతి ఇందలి కథావస్తువు.

ముద్రితమై, లభ్యంకాని ఈ లఘుకృతిని వేంకటరత్నం గారు సంపాదించి ఆంధ్రపత్రిక (ఉగాది) 1952 నందన సంచికలో ప్రకటించారు.

చతుర్వేద సారం

సోమనాథుని చతుర్వేదసారం "బసవలింగ" అనే మకుటంతో సీసపద్యాలలో ఉంది. 1914లో సంగపట్టణం సుబ్రహ్మణ్యకవిగారు బందరులోని భైరవ ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రించారు. అది సుపరిష్కృతం కాదు. బండారు తమ్మయ్యగారు 1962లో పండిత పరిష్కరణ కావించగా కృష్ణాజిల్లా విజయవాడ తాలూకా వల్లూరుపాలెం వాస్తవ్యులు, వీరశైవులు శ్రీ చలవాది రాచయ్యగారు సేకరించిన ద్రవ్యసహాయంతో ముద్రించారు. కాని తమ్మయ్యగారు మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథాలయం లోని చతుర్వేదసార వ్రాతప్రతులను పరిశీలించినవారు కారు.

తమ్మయ్యగారి చతుర్వేదసార పరిష్కరణ ప్రతిని సమీక్షిస్తూ[1] వేయటప్పగారు సుమారు 80 పద్యాలు అందులో చేరలేదని ఆ పద్యాలను చూపించారు. చివరి పద్యాలలో

బసవన్న శ్రీపాదపద్మపుష్పంధయు
    డైముండు పాల్కురికి సోముడనగ
బసవపుర స్థాన పర్వతోత్తరముఖ
    శ్రీముండు పాల్కురికి సోముడనగ
బసవపురాణ ప్రబంధ సంఘట నాభి
    రాముండు పాల్కురికి సోముడనగ
బసవశతక, గద్య, పద్యాది సత్కృతి
    ధాముండు పాల్కురికి సోముడనగ

పరగ ప్రస్తుతించి, భావించి, భజియించి
బసవ విభుని కరుణ యొసగబడిన
నిక్కకల్పకతతి చతుర్వేదసారము
పద్యములు రచింతు బసవలింగ.

ఇది ఒక అపూర్వపద్యం. దీనివల్ల పాల్కురికి సోమనాథుడు శ్రీశైలంలోని బసవపురంలో నివసిస్తూ ఉండేవాడని, అది పర్వతానికి ఉత్తరముఖంగా ఉందని, బసవపురాణం, బసవశతకం (వృషాధిపశతకం), గద్యపద్యాది సత్కృతులు చేశాడని స్పష్టమవుతోంది.

---

1. భారతి 1962 సెప్టెంబరు: పుటలు. 30-40.

పండితారాధ్యచరిత్రలో బసవపురాణాన్ని సాక్షి సమర్థించడమే
కాక అక్కడ వెలసిన చతుర్ముఖ బసవేశ్వరుని కూడా స్తుతించాడు.

శ్రీవృషభేశ్వరం బలరె ముఖ్యు
వెలయు చతుర్ముఖ వృషభేశ్వరపేర
నిల చతుర్ముఖ బసవేశ్వరుండొప్ప
బసరింప నీవృషభపురంబు పేర
వసుధపై బరగెన బసవపురంబు!

తెలంగాణా జనగామ తాలూకాలోని పాలకుర్తిలో పుట్టి, చిన్ననాటనే ఆ ప్రాంతం లోని కట్టకూరి పోతి దేవర వల్ల శైవదీక్ష పొంది శ్రీశైలం చేరుకొని అక్కడనే చిరనివాసం ఏర్పాటు చేసుకొని బసవపురాణాది కృతులు రచించినట్లు నిర్ధారించవచ్చు. ఇది వేంకటరావుగారి పరిశోధనఫలితమే.

తమ్మయ్యగారి ప్రతిలో 301 పద్యాలు మాత్రమే ఉన్నాయి.

పండితారాధ్య చరిత్ర, 1929 చిలుకూరి నారాయణరావుగారి పరిష్కరణ.
2 వ భాగం 303 పుట

పండితారాధ్య చరిత్ర

1939 చిలుకూరి నారాయణరావుగారి పరిష్కరణకంటె 31 సంవత్సరాల ముందుగా ముదిగొండ శంకరారాధ్యుల వారు పరిష్కరించి వరంగల్లు శ్రీశైవధర్మవర్ధనీ ముద్రాక్షరశాలలో (1908) ముద్రించారు. ఆ వెనక మరొక ఆరేండ్లకు (1914) శ్రీ కీ.శే. దిగంబర మల్లికార్జున స్వాముల వారి సేవకుడు చింతకుంట వస్తవ్యులు నాగమోరి, నిడుదవోలు సుందరం పంతులు తమవద్ద ఉన్న మూడు వ్రాత ప్రతులతో సరిచూసి విశాఖపట్టణం విజయరామచంద్ర ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రించారు. ఈ మూడు ముద్రణాలను తులనాత్మక పరీక్ష చేసి వేంకటరావుగారు ఒక వ్యాసం వ్రాశారు. అందు నారాయణరావుగారి పరిష్కరణలోపాలను ఎత్తిచూపారు.

ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తు వారే పండితారాధ్య చరిత్రను ప్రకటించుటకు వ్రాతప్రతులు సేకరించి, శుద్ధపాఠాన్ని నిర్ణయించి అచ్చుప్రతిని తయారు చేసినట్లు వేంకటరావుగారు తమ వ్యాసంలో తెలిపారు.

వేంకటరావుగారే స్వయంగా పండితారాధ్య చరిత్రను పరిష్కరించినట్లు తెలుస్తోంది.[2]

---

1. ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక 1942 అక్టోబరు: సం: 30 సంచిక 45-6. పుటలు 175-184

2. నారాయణరావుగారి ముద్రణలోని పాఠాంతరాల నెక్కించి ఆంగ్లాంధ్రభాషలలో విపుల పీఠికలు వ్రాసి ముద్రణకై ప్రతిని సిద్ధం చేసినట్లును ఆ ప్రతి ఆంధ్రప్రదేశ్ ఒ. ఎం. ఎల్.లో ఉన్నట్లును సుందరేశ్వర శాస్త్రి తెలిపారు.

మనోబోధ

వీరశైవవాఙ్మయం వ్యాసంలో (1949) వేంకటరావు గారు -

శివయోగసారం రచించిన కొలని గణపతిదేవకవి ఈ శైవ వేదాంత గ్రంథాన్ని రచించినట్లు తెలుపుతూ మనోబోధనుండి ఉదాహరణలు చూపారు. అంతవరకు ఈకృతి ఉనికే తెలియదు. వేమన దీనిని అనుసరించాడు. ఇది మరుసటి సంవత్సరం శ్రీ ఎస్. ఎస్. సుందరేశ్వరరావు గారి సంపాదకత్వంలో అచ్చయింది।

1. Bulletin of the Madras Govt. Oriental Manuscripts Library Vol III. No. 1. Pages 60-77 (1950).

41 సంవత్సరాల క్రింద మనోబోధ అచ్చుపడింది. ఆరుద్ర సమగ్ర ఆంధ్రసాహిత్యం 5 వ సంపుటంలో 140 పుటలో సుందరేశ్వరరావు పరిష్కరణలో అచ్చయినట్లు తెలిపారు. "తెలుగు యోగులు" (1987) అనే గ్రంథంలో మొదపాటి వెంకటరెడ్డిగారు మనోబోధనుండి పంక్తులు ఎత్తి చూపారు. వారే గణపనారాధ్యుని స్వరశాస్త్రమంజరిని ప్రకటించారు(...). అందులోనే కూడా వేమన మనోబోధలోని వైరాగ్యం అలవరచుకున్నట్లు సోదాహరణంగా చూపారు. అసలు మనోబోధ ఎక్కడిది? వారికి హస్తాంతరం లభించిందా! లేదా అచ్చు పడ్డదానిని చూసి వివరిస్తూ ఎందుకు వదిలేశారా! అన్నిటికి ఆధారాలు ఇచ్చి, దీనికి వ్యాఖ్యానం చేయటం పరిశోధకులు మానలేదు.

<u>వీరశైవాచార సంగ్రహం</u>

"శివాగమాలను అనుసరించి తెలుగున శివపూజావిధానాదికములను చెప్పు నీ కృతి కుంటుముక్కల తిరుమలనాథ రచితము" అని వేంకటరావుగారు 'వీరశైవవాఙ్మయము' వ్యాసంలో తెలిపారు. కవికాలం 1484 అని శాసన ప్రమాణంతో చూపెట్టారు.

ఈ ముద్రిత గ్రంథాన్ని గంటి జోగి సోమయాజిగారు పరిష్కరించారు. పీఠికలో (ప్రొఫెసర్ జోగిసోమయాజిగారు) వేంకటరావుగారి 'వీరశైవవాఙ్మయ' వ్యాసాన్ని పేర్కొన్నారు. కృష్ణరాయల యుగానికి ముందు వెలసిన కృతి.

వీరశైవాచారసంగ్రహము - కుంటుముక్కల తిరుమలనాథకవి.
బి. ఎం. ఎల్ మద్రాసు. 1951 పుట 11.

సద్గురు రహస్య

కన్నడ ప్రసిద్ధ మతాచార్యుడు గురుబసవన 'సద్గురు రహస్య' అనే గ్రంథం రచించాడు. ఇతని కాలం తెలియక తట్టువిట్టాడుతున్న పరిష్కర్త ప్రొఫెసర్ మరియప్పభట్ గారికి వెంకటరావుగారు తెలుగులోని గురుబసవ ప్రశంస తెలియ పరచారు.

చెన్నమల్లేశ శతకకర్త "విఖ్యాతికెక్కిన విభూతిప్రభవుండు,
శ్రీగురుబసవన్న శిష్యవరుడైన, కవివరేణ్యుడు ఘనుండు
గంగాధరుడు, తెలియ నీపదనశతకంబు వినుతి సేయు"

గంగాధరుడితో పాటు జ్ఞానసింధు అనే గురుశిష్యసంవాద కర్త కరిబసవన కూడా

" ఇది వీరభద్రేశు హితకృపాలబ్ధ
సదమల సత్కావ్య సందర్భపటల
సవిశేష శివభక్త జనసభాయుక్త
శివయోగ సామ్రాజ్య సింహాసనస్థు
డరయంగ జిరపుణ్యుడైనట్టి కొట్టూరు
గురుబసవార్యుని కోమల చరణ
జలజాత గంధపుష్పంధయమాన
కవితమానస వరకవి కరిబసవ
విరచిత జ్ఞానసింధు ..... "

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ కన్నడ శాఖాధ్యక్షులు

శతకకవుల చరిత్రకర్త వంగూరి సుబ్బారావుగారు గంగాధరకవి క్రీ.శ. 1750 ప్రాంతం వాడని చెప్పారు.

గురు బసవన విజయనగర సామ్రాజ్యమేలిన (ప్రౌఢదేవరాయల) (1419-1446) సభాస్థలి నున్నట్లు విరూపాక్షకవి చెన్నబసవ పురాణంలో చెప్పాడు. దీనితో గురుబసవేశుని కాలం స్పష్టంగా తెలియుటమే కాకుండా కృష్ణరాయల కాలానికి కించిత్ పూర్వమో పరమో గంగాధరుడు, కరిబసవలినిల్లి నట్లు తేలింది.

వీరశైవ దీక్షాబోధకర్త పిడుపర్తి బసవన ఇదే కాలానికి చెందినవాడని వేంకటరావుగారు (ప్రొఫెసర్ భట్‌గారికి తెలుపగా వారు పరమానందభరితులయ్యారు।

" I have to thank my friend Sri N. Venkata Rao M.A Head of the Telugu Department University of Madras who drew my attention to the reference of Guru Basava in Telugu Literature" - Introduction to Kannada Sadguru Rahasyam. Pages IX. Madras Govt. Oriental Series. 1951.

ఏగంటివారి వచనాలు

వేంకటరావుగారు తమ పీఠికాపూర్వ వ్యాసంలో!

"శివతత్త్వ ప్రతిపాదకములగు సూక్తులతో
ఏగంటివారి వచనములు ప్రఖ్యాతము లైనవి
ఈ పాటలు కొన్ని 1908 నాటి బజారు ప్రతులలో
ముద్రితము లైనవి గాని సరిగా ముద్రితముకాలేదు.
వీటికి తెలుగు సంకీర్తన వాఙ్మయమున కెట్టి విశిష్ట
స్థానము కలదో తెలియుటలేదు. ఈనాటి సంగీత
శాస్త్ర చారిత్రక పరిశోధకులకు నివి యుపకరించితములు"

పాటలు సద్భక్తిపరులు నుతింప
పాటించిన ' సార్లపాటి లక్ష్మణుని
వెలయగ వినుతించి '

"పాత ప్రతులలో లక్ష్మయ్యగారి వచనములనియే కందు." అని వేంకటరావుగారు తెలిపారు.
లంకాపాలి మాధవి' కాండ లక్ష్మణ మూర్తి కృప నుతించి' అని ఉన్నదని చూపారు.
దీనికి కర్త అయిన సార్లపాటి లక్ష్మణ మూర్తి తెనాలి తాలూకాలోని ఏండ్రి గ్రామనివాసి గాని
నరసరావుపేట వారి వంశీయుడో అయి ఉంటాడని తెనాలి తాలూకాలోని ఖండవల్లి వారి
పాటివారో అని అభిప్రాయపడ్డారు. శివశ్రీ మల్లంపల్లి శరభయ్యగారు
మద్రాసు వి.ఎం.ఎల్ వారి బులెటెన్‌లో కొన్ని అచ్చువేశారు.

ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర

తెనాలి రామకృష్ణుడు వైష్ణవుడుగా మారటానికి పూర్వం శైవుడే. ఈ విషయాన్ని ఉద్భటారాధ్యచరిత్ర నిర్ధారిస్తుంది. ఆయన తాత పాలసుమ్మ వేంకటేశ్వరుడి తన దీక్షాగురువు. తరువాత భట్టరు చిక్కాచార్యులు వైష్ణవముద్ర వేశారు. రామలింగడు, రామకృష్ణుడయ్యాడు.

కవి జీవితకారులు, కవి చరిత్రకారులు ఇతని పాండిత్య విశేషాలు ప్రకటించారు. వికటకవిగా ప్రసిద్ధి పొందినవాడు తెనాలి రాముడు. తెనాలి రామ అంటే చాలు వినోద సంభాషణా చతురుడని, తెలుస్తుంది.

వైష్ణవుడయిన తెనాలి రామకృష్ణుడు పాండురంగమాహాత్మ్యం, ఘటికాచల మాహాత్మ్యాలను రచించాడు.

శైవుడయిన తెనాలి రామలింగని ఉద్భటారాధ్యచరిత్ర 1925లో ముద్రితమైనది.[1] పరిష్కర్త వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. తెనాలి రామలింగ రామకృష్ణులొకరే అని ప్రభాకరులు సిద్ధాంతీకరించారు. ముదిగొండవారికి ఉద్భటుడు తొలిదైవికుడు.

గురజాడ శ్రీరామమూర్తి పంతులు గారికి (కవి జీవితములు), కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు (ఆంధ్రకవుల చరిత్ర) ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర ఉనికి తెలియదు.

తొలి ముద్రణ సూర్యాలోకనం 1925లో, మరో [illegible] సంవత్సరాల దాక ఉద్భటారాధ్యచరిత్ర ప్రాశస్త్యం సాహిత్యాభిమానులకు తెలియదు. ముద్రిత ప్రతులు కరువయ్యాయి. ఈ పరిస్థితి గమనించి కృష్ణాపత్రికాధిపతులు ముదిగొండ సుబ్రహ్మణ్యశర్మ గారు తమ వంశ మూలపురుషుడైన ఉద్భటుని చరిత్ర పునః ప్రకాశం చేయాలనే సంకల్పంతో వేంకటరావు గారి చేత పీఠిక వ్రాయించి ప్రకటించారు.[2]

---

1. మాహిష్మతీ ముద్రాక్షరశాల - ముక్త్యాల, కృష్ణాజిల్లా. 1925 పరిష్కర్త, పీఠికాకర్త వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి.

2. ది లారెన్స్ పబ్లిషర్స్ - బోసురోడ్ - తెనాలి - 1974 ఉద్భటారాధ్య చరిత్రకు సమగ్రమైన తాళపత్ర ప్రతి లభించలేదు. లభించిన రెండు ప్రతులలో శిథిల భాగాలు చాలా ఉన్నాయి. గ్రంథ ప్రకాశకులు సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు శిథిల భాగాలను ముదిగొండ వీరభద్రమూర్తి గారి చేత, జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రిగారి చేత పూర్తి చేయించారు.

ద్వితీయ ముద్రణ అచ్చులో 200 పుటలకు రాగా వేంకటరావుగారి
పీఠిక మరో 12 పుటలకు మించి ఉంది. అంటే 212 పుటలు
సహజ శైవ సాహిత్య సాగర కుంభసంభవులైన వేంకటరావుగారు
పీఠికలో ప్రథమ ఖండము

1) మీమాంస 2) వంశోత్పత్తి 3) అగ్రబ్రాహ్మణ శాఖ
4). శైవమత స్వీకరణ 5) కృతిపతి కొలిచెడ మంత్రి చరిత్ర
6). రచనాకాలము 7.) కావ్యకథావస్తు విమర్శన.
8). 9) పాల్కురికి సోమన చెప్పిన ఉద్భటుని కథ
10) ఉద్భటారాధ్యచరిత్ర - మూలము 11) ఉద్భటారాధ్యచరిత్ర కథసంగ్రహము
12) పాల్కురికి రామలింగకవుల రచనా భేదములు. 13). ఆరాధ్యశైవసంప్రదాయములు
14) ఉద్భటారాధ్యుడు - ముదిగొండవారు. 15) ఇతర కవ్యనుకరణములు
16). ఉ.చ. అనుసరించిన కవులు 17) తెనాలి అన్నమయ్య
18). స్వప్నసంవాదములు - ఉ.చ. పాండురంగ మాహాత్మ్యము.
19). కందర్పకేతువిలాసము 20) ఘటికాచల మాహాత్మ్యము 21) కవితాకల
22). ఛందస్సు 23) వేదసూక్తులు, సామెతలు, జాతీయ విలువలు.
24). పదప్రయోగములు.

: ద్వితీయ ఖండము:

25). రామకృష్ణుని రచనలు 26). కవి కాలము. 27) గార్లపాటి రామసు[illegible].
28). ఉత్సవ విగ్రహశాసనము. 29) రామలింగని కాలము 30) వైష్ణవమత స్వీకారము. 31) శైవకవుల కృతులు. 32) వైష్ణవ పారిభాషిక పదములు.
33). పాండురంగమాహాత్మ్యము 34) ఘటికాచల మాహాత్మ్యము.
35) పాత్రపతుల వివరము.

ఈ బృహత్ పీఠికలో రామలింగ, రామకృష్ణులను గుర్చి తడవని అంశమే లేదు.

శ్రీ పర్వత పురాణము

దీనిని నాసుబాటి శేషనార్యుడు రచించాడు. క్రీ.శ. 1600 వరకు వెలసిన తెలుగు కావ్యాలలోని పద్యాలను సంకలనం చేసిన పెదపాటి జగ్గన్న కవి ఈ గ్రంథంలోని పద్యాన్ని ఉదాహరించాడు. 1938 జనవరి భారతిలో 'వెంకటరావుగారు ఈ గ్రంథ ప్రాశస్త్యాని తెలిపారు!

జననీ సమస్తభాషలకు సంస్కృతభాష ధరాతలంబునన్
ఘృణులితార్థగౌరవ వికాసి తెనుం గభిరమ్యమౌంతకున్
గనుగొనఁ జూతబీజమునకంటెను గోమల పత్రపుష్పశో
భన నవపల్లవాభినవ బాలరసాలము సొంపునింపదే. (అవతారిక)

అనే చక్కటి పద్యం ఇందులోనిదే. ఇంతే కాకుండా మరికొన్ని పండితారాధ్యుని అక్షరాంక గద్యాను తన గ్రంథంలో యథాతథంగా కూర్చుకొన్నాడు.. (ద్వితీయాశ్వాసం)

శేషనకవి అష్టభాషా ప్రవీణుడు. రచన ప్రౌఢనిర్భరపాకం:

గుంటూరు జూపిటర్ బుక్ హౌస్ వారు శేషనకవి "శ్రీపర్వత పురాణాన్ని" 1770లో సర్వాంగ సుందరంగా ముద్రించారు.

---

1. వీరశైవ వాఙ్మయము. పుట 22
భారతి రజతోత్సవసంచిక 1949 జనవరి.

వీరశైవసాహిత్యము: వెంకటరావుగారి సిద్ధాంతాలు.

1. " వీరశైవమనగా శైవమతములోని నవాంతరభేదము వీరశైవమతమునకు సంబంధించిన తెనుగు వాఙ్మయము. తెనుగున గల సాహిత్యకవితారీతులలో విస్తరిల్లిన వాఙ్మయమున తక్కిన మతము లన్నింటికన్న నీ వీరశైవ మత ప్రాబల్యమే క్రీ.శ 12వ శతాబ్దమునుండి 15వశతాబ్ది వరకు గోచరించుచున్నది "

2. కవిత్రయ కవితా ప్రాబల్యము : దేశికవిత పతనం

" క్రీ॥శ॥11వ శతాబ్దినాటి నుత్తమ సాహిత్య విశిష్టత యేర్పడిన తెనుగున, వైదిక మతప్రాధాన్యము వలన సాహిత్యమంతయు సంస్కృత పండితాధీనమైనది. సంస్కృత భాషాగౌరవము, బ్రాహ్మణ జాతి (ప్రత్యేకతయు సర్వత్ర) వ్యాపించినవి. మతసంబంధమగు నాధ్యాత్మిక విషయములు సాహిత్య ద్వారమున గాని ప్రజాసామాన్యమున కందుబాటులోనికి రాకపోయినది. కేవల దేశి సాహిత్య కవితల యందాదరము సన్నగిల్లినది. దేశయము గాని మార్గకవిత సర్వస్థానమాక్రమించినది " 2

3. శివకవులు : జాతిమత సమైక్యత

"ఉత్తమ సాహిత్య పథకమున జాతి, మత వివాదము కూడదని నిరూపించినవారు శివకవులు. శైవ వాఙ్మయము వ్యాప్తమైన తరవాతనే దేశనాటి మహాకవులు తెలుగు దేశమున విలసిల్లిరి మరియు పెక్కుజాతులలో కవులు వెలసిరి."

4. సర్వజన సులభమైన గ్రామ్యమైన వేదాంతం

" అల్పాక్షరముల ననల్పార్థరచన గల్పించి, యతి గంభీరములగు వేదాంత విషయములు తెలిసిన సర్వజనులకు సులభగ్రాహ్యమగు భాషలో రచించిన వారు వీరశైవకవులు. "

కర్మజ్ఞానమార్గ నిరసన - భక్తి ప్రాధాన్యము

"సంఘమున నేనాలుగది మండి. కాని సాధనము గాని కర్మజ్ఞానమార్గముల విడచి (ప్రజాసామాన్యము యొక్క ఆత్మశక్తులను) కేంద్రీకరింప జేసి, భక్తి సూత్రమున సంఘమును బంధించు మార్గమే వీరశైవము.

వీరశైవ మతము:

"కన్నడ దేశమున బసవేశ్వరుడు జన్మించి కేవల భక్తిప్రధానముగు శివమతమును బోధించి ప్రచారము చేసి తన్మత ప్రవర్తకుడయ్యెను. జాతిమత వివక్షతేని కారణము చేత నందరు నామతమున కధికారులైరి. పుట్టుకచే బ్రాహ్మణుడయ్యు, బసవన వైదిక కర్మలను విసర్జించి, కర్మజ్ఞానమార్గముల విడనాడి కేవల భక్తిమతమును ప్రబోధించెను. అదియే వీరశైవ మతమని పేరు."

ఆరాధ్యులు - జంగములు - లింగాయతులు

"బసవననాటినుండియు నంధ్రదేశమున బసవ సంప్రదాయము వారైన జంగములును, పండిత సంప్రదాయము వారైన ఆరాధ్యులును నీ మతమును పెంపొందించిరి. బసవసంప్రదాయమునకు చెందినవారిని కన్నడదేశమున లింగాయతులు పిలుతురు"

8 మహాభారతాంధ్రీకరణ - కాలవిలంబన

క్రీ.శ. 1050-60 ప్రాంతములలో మార్గకవితారీతిని నన్నయ అనువదించిన మహాభారతము 13వ శతాబ్ది చివరి పాదము 14వ శతాబ్ది తొలి పాదమున కాని పూర్తి కాలేదు. దీనికి కారణము వీరశైవకవులు శివకవులైన నన్నెచోడ, మల్లికార్జున పండితారాధ్య, పాల్కురికి సోమనాథులు దేశకవితారీతుల నుద్ధరించి వైదిక ప్రధాన మహాభారతాంధ్రీకరణము అరికట్టిరి.

9 జైనపురాణ ప్రభావం

"బసవ పురాణము అను పురాణమని పేరున్నను నిది పురాణలక్షణములకు విరుద్ధముగా నున్నది. శైవభక్తుల చరిత్రలకు సంబంధించిన కథలతో సమన్వితమైనది. బసవపురాణము జైనసాహిత్య సంప్రదాయమునకు చెందిన ఒక చారిత్రక కృతి. బహుశః సోమనాథునికి ముందు కన్నడములోను తెలుగులోను జైన తీర్థంకరుల చరిత్రములగు ఆదిపురాణము, శాంతి పురాణము, జినేంద్రపురాణము, అజిత పురాణము మున్నగునవి కలవు. సోమన వాని ననుసరించియే 'బసవపురాణ' మను పేరు బసవని చరితమునకు పెట్టినాడు."[1]

ఈ ప్రతిపాదనను ప్రథమాంధ్రమహాపురాణ పరిశోధకులు డా. జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యంగారు "ఇట్లనుటచే జైనపురాణలక్షణముల నన్నింటిని సోమయ దనుకరించెనని తాత్పర్యము కాదు. జైనగ్రంథప్రణాళికకాదికి సంత వరకు వానిని గ్రహించి స్వీయముద్రతో స్వతంత్రపురాణ రచనావిధానము నాతడేర్పరచుకొనెను. బసవపురాణము పుట్టుటతో నాంధ్రమున సార్థపురాణ రచనా సంప్రదాయము ప్రారంభమగుచున్నది. ఇదే కాలాంతరమున తిక్కనగారి శిష్యుడైన మారన యొరుగల్లులోనే మహాపురాణ సృష్టి కెత్తెను"[2] అని సమర్థించినారు.

---

1. బసవపురాణము - ఆంధ్రగ్రంథమాల. మద్రాసు. 1952. పీఠిక పుట 44.
2. బసవపురాణము. సంక్షిప్తము. పరిష్కర్త డా. జి.వి. సుబ్రహ్మణ్యం. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ. హైదరాబాదు 1969. పుట XVI

ద్విపద కేయు కావ్యకళాగౌరవం:

దేశి కవితకు ప్రధానమైన ద్విపదననుసరించి, ప్రాధాన్యతని ప్రసాదించి ఆబాలయావనుగుణంగా చేసి గాన యోగ్యం చేశాడని వేంకటరావుగారు "సోమన ప్రతిష్ఠించిన ఛందస్సు"' అనే వ్యాసంలో అనేక ఉప పత్తులను చూపుతూ నిర్ధారించారు.

పాల్కురికి సోమన కాలం

" సోమనాథుని గ్రంథములు జాను తెనుగున రచితములై ప్రజాసామాన్యమును నాకర్షించిన విధానమును గమనించియే తిక్కన భారతమున మహోదు వంతులు తెలుగు పదములతో కూర్చినాడు. తిక్కన హరిహరాద్వైతభావము వెంపారండుటకు గలుగు కొలది వీరశైవ భక్తి ప్రతిపాదకములగు కృతులే కారణము. అనేకత్వైతన పరశైవము, ఏకత్వైతన వైష్ణవము వ్యాపించిన సంఘములలో విభిన్నత ఏర్పడి కలహములకు కారణమగుట చేత నారెండు తత్త్వములను సమన్వయించి సంఘములలో నైకమత్యమును కలుగ జేయు పరిహారోపాయమును తిక్కన మొదట ప్రతిపాదించినాడు. వాఙ్మయ పరిణామ దృష్టితో పరిశీలించిన సోమన తిక్కనకు పూర్వుడు కావలసినదే కాని, సమకాలికుడు కాడు కాని, అర్వాచీనుడు కానే కాడు. శివకవుల యొక్క సరణులు తిక్కన యందు కల్పన సమయ కవితా సౌరంభమును, శివకవుల నాటకరచనా ప్రవృత్తియు తిక్కన భారత రచనలో నేకమైనవి. కావున సోమనాథుడు క్రీ.శ. 1190 నుండి 1260 వరకును విలసిల్లియుండెనని నా సిద్ధాంతము "[2]

పరిశోధన - ఆగష్టు - నవంబరు 1955 పుటలు 57-62

బసవపురాణ పీఠిక - పుట 34. ఆంధ్రగ్రంథమాల మద్రాసు - 1952

శివకవులు
మార్గ-దేశి సమ్మేళనము

మతము: మార్గ-
పండితారాధ్య సంప్రదాయము —
వేదప్రామాణ్యము - కర్మమార్గ ఖండనము -
భక్తి వేద సమ్మిళితము.

దేశి -
బసవ (జంగమ) సంప్రదాయము
వర్ణాశ్రమ ధర్మ విరహితము - కేవల భక్తి
మార్గానుసరణము.

సంఘము: మార్గ-
వర్ణాశ్రమ ధర్మరక్షణ - బ్రాహ్మణ ప్రాధాన్యము —
ఆరాధ్యులు - ఇతర బ్రాహ్మణశాఖల మైత్రి

దేశి. అష్టావరణ వర్ణరాహిత్యము - జంగము లేదా లింగాయత
ఏకజాతి మాత్రము.

భాష: మార్గ - సంస్కృత భాషాధిక్యము - కవిపండిత శిష్టజన
మానసికము.

దేశి. జాను తెనుగు - ప్రజావ్యావహారికము
దక్షిణాది భాషల ఆదరణ

కవిత్వము: మార్గ- అక్షర గణ ప్రాధాన్య వృత్త రచన
అర్థక్రీడా వస్తు స్వీకరణ

దేశి:- మాత్రాగణ ప్రధానము - దేశిపలుకుబడి
జాతీయ ధ్వని

సాహిత్యప్రక్రియలు: మార్గ-
చంపూపద్ధతి (గద్య పద్యమయ రచన)
ప్రబంధశైలి

దేశి: ద్విపద, రగడ, శతక, ఉదాహరణ, వచన,
గేయరచనలు

కథావస్తువు: మార్గ: శైవమతసంబంధము - పౌరాణికము
దివ్యనాయకము - వేదప్రతిపాద్యము

దేశి: చారిత్రకము - నూతనము - మానవ
నాయకము .. వీరారాధన - భక్తిప్రతిపాదన
దేశకాల ప్రతిబింబము. ×

ఇంతవరకు వెంకటరావుగారు వ్రాసిన వీరశైవవాఙ్మయ వ్యాసం నుండి సాహిత్య...
(భారతి జనవరి (1949) నుండి క్రోడీకరించడం జరిగింది.

శివకవి యుద్ధామాత్యుల అన్నమయ్య

" ప్రాచీనాంధ్రవాఙ్మయమున శివకవులలో నన్నెచోడుడు మల్లికార్జునపండితారాధ్యుడు, పాల్కురికి సోమనాథుడు నను కవిత్రయముతో చేర్చదగిన శివకవి - యుద్ధామాత్యుల అన్నమయ్య! ఇతని కృతి సర్వేశ్వరశతకము క్రీ.శ. 1242 లో రచితమగుటచే ఉపలబ్ధమగు ప్రాచీన శివకవుల కృతులలో నిదియు నొకటి యని చెప్పనగును. భాషయందును, భావములయందును కావ్యవస్తువునందును ఈకృతి శివకవికృతియనియు, నితడు శివకవియేయని నిరూపింపనగును. "

వేంకటరావుగారు ఈవిషయాన్ని భారతి 1744, 45 డిసెంబరు, మార్చి సంచికలలో సోపపత్తికంగా నిరూపించారు.

" మల్లికార్జున పండితారాధ్యుని శివతత్త్వసారమును, నన్నెచోడుని కుమారసంభవమును, మన సోమనాథుని కృతులను, నిప్పుడు మన కుపలబ్ధమయిన శివకవుల గ్రంథములలో, ప్రాచీనతమములు " అని వేటూరి వారు తమ బసవపురాణ పీఠిక 82 పుటలో సూచించారు.

భారతి 1744 డిసెంబరు 513 పుట - 45 మార్చి పుట 219

వేంకటరావుగారు కేవలం శివకవుల సాహిత్యాన్నే కాక భాషను కూడా పరిశీలించారు.[1-8] 1. బసవనామ నిర్వచనం 2. శివకవుల పదములు-శాసన ప్రయోగములు. 3. శివకవుల పలుకుబడి. 4. కావ్యప్రయోగాలు-పరిశీలన. 5. ఆక్షేపణలు - సమాధానములు. 6. శివతత్త్వసార పాఠాలు-మార్పు చేసినా? 7. నన్నెచోడుని పదప్రయోగ సూచిక (విమర్శ) 8. నన్నయ - నన్నెచోడకవుల (భాషాప్రయోగసామ్యములు) మొదలయిన వ్యాసాలలో శివకవుల ప్రత్యేకతను నిరూపించారు.

'సోమన సృష్టించిన ఛందస్సు' అనే వ్యాసంలో ద్విపద, గద్యాదికృతులను క్రమాల చూపింగా సమీక్షించారు. అనుభవసారం లోని త్రిభంగి వృత్తం ఒక్కదాన్ని చూపింది వేంకటరావుగారే.

---

1. 25.3.23 ఆంధ్రపత్రిక సారస్వతానుబంధం.
2. భారతి. 1944 అక్టోబరు. పుట 321.
3. " 1948 సెప్టెంబరు " 257.
4. " 1959 ఏప్రిల్ పుటలు 54-60.
5. " 1959 జులై
6. " 1960 ఏప్రిల్ " 78-81.
7. " 1963 జనవరి " 70-78.
8. " 1963 మే " 58-64.

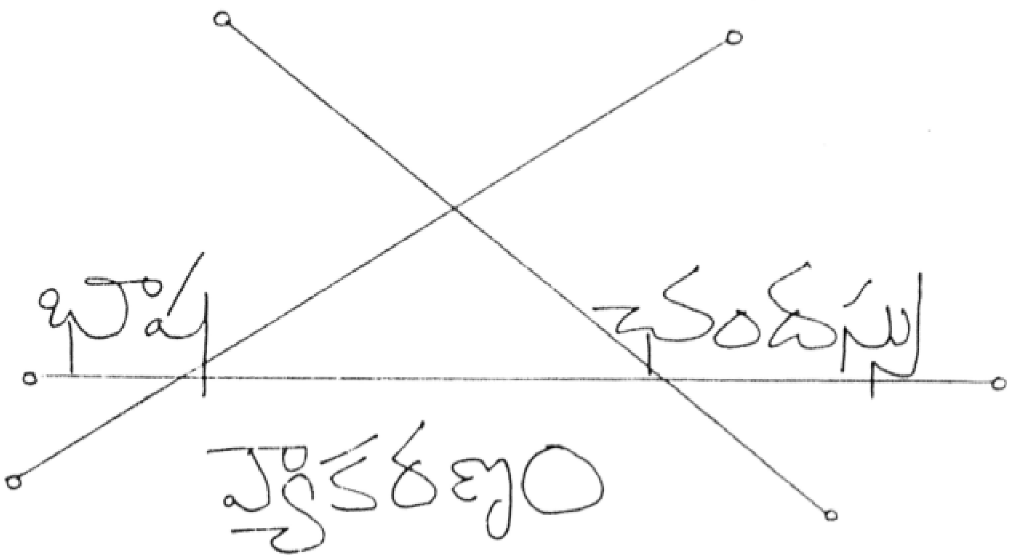
భాష
ఛందస్సు
వ్యాకరణం

పరవస్తు చిన్నయసూరిగారి భాషా సంస్కరణ [illegible]
కవిత్రయ యుగకర్తలైన [illegible] [illegible],
చిలుకూరి నారాయణరావు, టి. వి. శేషగిరి శాస్త్రి, కోరాడ
రామకృష్ణయ్య, [illegible], భద్రిరాజు కృష్ణ
మూర్తి, గిడుగు రామమూర్తి పంతులు, గంటి జోగి సోమయాజి
మొదలయినవారు భాషాశాస్త్ర రచనలు చేసినా ప్రసిద్ధి
చెందారు. మానవల్లి, వేటూరి, నిడదవోలు వారు తాళపత్ర
గ్రంథ పరిశోధన, పరిష్కరణ, కవిత్రయ యుగ గ్రంథాలను
ప్రచురించారు. ఇంకా ఎందరో [illegible] పంతులు
[illegible]
[illegible] కవిత్రయ యుగ [illegible] ప్రకృత
[illegible]. [illegible] శాస్త్రి గారు తెలుగు
వ్యాకరణాలపై సాధికారికమైన గ్రంథాలు వ్రాశారు. దాని
[illegible] కవిత్రయ యుగానికి చెందిన వ్యాకరణానికి [illegible].

ఈ వ్యాసం ఈనాడు ఆంగ్లభాషలో రచించే భారతీయులకు కనువిప్పు కలిగిస్తుంది. తెలుగువారికి ఆంగ్లభాషలో వ్యాసాలు, గ్రంథాలు వానిసంతగా రచించిన భారతీయులు లేని వారు నిరూపించారు!

వెంకటరావుగారు తెలుగుసాహిత్యాన్ని విశదంగా అధ్యయనం చేశారు. తెలుగు - సంస్కృతం[1], తెలుగు ప్రాకృతం[2], అన్యభాషలు[3], తెలుగు - తమిళం[4] అనే శీర్షికలతో నాల్గు వ్యాసాలు వ్రాశారు. ఇవి తెలుగు సాహిత్యాన్ని ఆధారంగా చేసుకొని వ్రాసిన వ్యాసాలు. తెలుగులోని తత్సమాలు అన్యభాషలలో తెలుగును కూడా చెప్పారు. సంస్కృత భాషీకరణలు కొన్ని అంకితే రంజకేసు. సంస్కృతం ద్వారా తత్సమాలు ఏర్పడిన విధానాన్ని, తమిళభాషను గూర్చి, తెలుగు కవులు చెప్పిన విశేషాలను వెంకటరావుగారు సవిమర్శనాత్మకంగా చెప్పారు.

1. Pioneers of English writing in India. JOR. Madras University Journal.
2. భారతి 1968 మార్చి, 66 ఆగస్టు, 66 మే, 67 నవంబరు.

వ్యాకరణము

తెలుగులో 'ఆలు' ప్రత్యయ చరిత్రను నిశితంగా పరామర్శించి, సంస్కృత, తత్సమ, దేశ్యాదులలో 'ఆలు' పదం సమసించిన సమాసాలు చాలా వాటిని ప్రదర్శించారు. పేదరాలు, ధీరురాలు, మగనాలు, వెలయాలు, ఇల్లాలు ఇత్యాది పదాలలోని ఆగమాదులను సంధులను గురించి విపులంగా చర్చించారు. 'అరాలు' అనే ప్రాథమిక రూపమే తెలుగులో 'రాలు'గా మారిందన్నారు[1] ముద్దరాలు, కొలువులాలు, రంతుటాలు, పిరటాలు, పురిటాలు, శ్రీయాలు, కళ్లాలు, పెద్దాలు, ఇరాలు, గట్టువాలు మొదలయిన రూపాలలోని ద్వితీయావయవం స్వరూపస్వభావాలు చర్చించారు.[2]

వ్యాకరణాల్లో భాషాపరంగా చెప్పిన 'ఆంధ్ర' పదాన్ని వివరించారు.

నన్నయ 'ఆంధ్రశబ్దచింతామణి' వ్రాయలేదని వీరి అభిప్రాయం. చ, జ ల సందర్భాలలో ఉచ్చారణలను చర్చించి చింతామణి మొదలయిన వ్యాకరణాలు అర్వాచీనాలని సిద్ధాంతీకరించారు.

తెలుగులో సంధివల్లయిన పంటు సింగయ కవుల ప్రయోగాలను గూర్చి వరుసగా పేర్కొన్నారు.[3]

1 వ్యాకరణము - కవి ప్రయోగ సరళి పుటలు 22-23.
2 పైది పుటలు 27-30.
3 ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ప్రచురణ - ప్రబోధచంద్రోదయం.

ప్ర.చ. లో.

'జిడిసి వడి నెగడగు' (3-77)

ఇది ద్రుతద్విత్వసంధి అనుకున్నా 'ఎగయుట'కి హలాదిగా 'నెగయుట' రూపాంతరం ఉందని చెప్పారు.

'త్రుళ్ళడమున కేళ్ళింగి' (5-3)

త్రుళ్ళు ధాతువునకు భావార్థంలో త్రుళ్ళటం అనే గాని త్రుళ్ళడము ఉండదని ఇది విశేష ప్రయోగమని అన్నారు. ఇంతే కాక ఈ గ్రంథంలోని 'ఉంటుట' (6-15), ప్రోదము (1-10), బ్రతిసి (2-8), వారగాపి ప్రయోగ వైచిత్ర్యాన్ని తెలిపారు.

బాలవ్యాకరణ కృదంత పరిచ్ఛేదంలో 22వ సూత్రం కింద 'వడి ప్రత్యయం విత్తియింగునది' అని తలచు. కాని ఇష్టము శబ్దమును వడి [illegible]. ఇది 'అడి' అనే ఉండాలని కాలువ+అడి, కాలువడి; గెలువ+అడి-గెలువడి; రూపాలు ప్రకారాంతాలని వారు రుజువు చేశారు 'నేడు' ప్ర అంతమందు తనకిష్టే శబ్దాలు ప్ర అంతంలో ఉండేవని వారు అభిప్రాయపడ్డారు.

చిన్నయసూరి 'ఇష్టునకు ఇయాదేశంబగు' అని సూత్రీకరించి నన్నయ 'బిడివించియుని భూవింపలయపతుల' అని చూపాడు. ఇష్టునకు ఈనే అవ్యవస్థ [illegible] క్రియ కూడా ఉండేదని నన్నిబాలని కుమారసంభవ ప్రయోగాన్ని చూపారు.

చర- సవరణ- వివరణలు పుట 819.

'ఓ యామంత్రణంబు నరిడగు' అని చిన్నయసూరి
ఆంధ్ర శబ్దచింతామణిని బట్టి సూత్రించె. కాని నన్నయ
భారతమందు ఎక్కడా 'ఓ' ప్రయోగం లేదని వారు
అన్నారు.

బాలవ్యాకరణంలో 'ఉభయప్రార్థనంబున దుగాగమం
బున కర్త్రర్థకంబగు' (క్రియా. 30) 'మధ్యమంబులో దుగ్ధ్వకారంబు
రకారంబగు' (క్రియా 108) అని చిన్నయసూరి సూత్రించడం
వల్ల 'చూతము' అనే రూపం లాక్షణికమైన 'చూతాము' అనే
రూపం ఉపలక్షితమవుతుంది. కాని కవి ప్రయోగాలలో
'చూతామని' కనబడుతోందని

'స్తంభంబులో చూపరా చూతామనుచు' అనే ప్రయో
గాన్ని అయ్యలరాజు రామభద్రకవి శింటివింటి రఘువరా!
కూసక నాయక శతకంలో నుంచే కాకుండా కృష్ణరాయల
కాలంలోని రాధామాధవకవి విష్ణుమాయా నాటకంలో
" ఆదేశింబున .....
చూతామంచు " (1-24) అనే ప్రయోగాన్ని కూడా
చూపి ఇవి సంధితులు నిర్దోషపదములని అన్నారు

చూ| శర. వరరగ-విరగుగల. పుట 828.
2 ఆదే పుట 840 41.

వెంకటరావుగారు శబ్దరత్నాకరానికి వ్రాసిన అనుబంధంలో సవరణలు-వివరణలు అనే శీర్షికలో అనేక వ్యాకరణ విశేషాలు తెలిపారు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే వాటిని అన్నింటిని ఇక్కడ పేర్కొనలేదు!

ఛందస్సు - యతిప్రాసలు.

ఋ-రు యతి

ఋకారం దేశభాషల్లో లేదు. సంస్కృతంలో ఉంది. శాసనాల్లో, తాళపత్రగ్రంథాలలో లేదు.[1] 'త్రుపతి యను రుషి, బ్రుహస్పతి, త్రిధివి' అనే శబ్దాలు సంస్కృతమైనా రకారాక్షరంగానే కనబడతాయి. త్రుష్ణము, బ్రుంద, బ్రుగాంత అనే విధంగానే శాసనాల్లో చెక్కారు[2]

దేశభాషల్లో లేని సంస్కృతాక్షరాన్ని సమాహార వ్యాకరణ ప్రకారం 'ర' గానే పలుకుతారు. కవులు కూడా ఆవిధంగానే ఉచ్చరించారు. లాక్షణికులు లక్షణం చెప్పారు. యతిప్రాసమైత్రిని ఇష్టపడ్డారు.

'ఋతుప్రియుండని విచారించి పూజించితే' అనే పద్యపు ప్రయోగంలో 'రతుప్రియుండనే' ఆ కాలం నాటి విధిలో ఉంటుంది.

1. మా. శ.ర. సవరణ-వివరణలు. పుటలు 817-68.
2. దక్షిణభారతశాసనావళి. సం.6. సంఖ్య 117.

ఛందోగ్రంథాలను క్షుణ్ణంగా పరిశీలించిన
రావూరి దొరస్వామిశర్మగారు
"ఋ - రి వర్ణములు ఋవర్ణానికి చెల్లును
కాని 'ఋ-రు'లు చెల్లవు.
ఋ-రు వడి యే లాక్షణికుడు చెప్పలేదు"![1] అని
స్పష్టం చేశారు.

కాని, వెంకటరావుగారు గాఢపరిశ్రమచేసి ఈక్రింది
ప్రయోగాలు సేకరించారు.

"రురువర్ణదేహంబు ఋగ్వేదమునను"

పండితారాధ్యచరిత్ర (పుట 523)

"పుండరీకక్షేత్రుని నిబిడాపద్వైభవసమృద్ధికి"

భాగవతము దశమ ఉ 53/7.

ఎఱ్ఱన శల్యపర్వంలో పంతమా మనోరమని వైభవాంబ వర్ణన
పద్యంలో

అతఁడు సరస్వతీ సమగానాననము చేయు
చుండి యహంభావప్పొరక్రతువు
గట్టిక నిర్జరగాఁ బూఁడఁ దివదు వేసు
క్రము నిర్గమించిన ఫలము కరణి
తము పోయెను సప్రభేదము లెంది యుది సత్ప్రు
ఋగ్వైరి వారు ఋరుద్గణంబు
నతఁ సుఖించె తారకాంబైరి (2-160) అని

1. భావప్రకాశిక. (అప్పకవీయ తృతీయాశ్వాస వ్యాఖ్యానము.

ప్రయోగం చేశారు. వాస్తవానికి తిక్కన ఒక్కడే "సత్య"

బృహత్త్రయి గారు మహర్షులు' అని ఉన్నదని వెంకటరావు ప్రాచీన తాళపత్ర మహాభారత లిఖిత ప్రతులు, సంశోధిత మహాభారతం పరిశీలించి నిర్ధారించారు. దీంతో బుఱ్ఱ-కు యతి నిర్ధారణ మైంది! సంశోధిత మహాభారతం లోని పద్యభాగం వద్ద ఉన్న 'ఫుట్‌నోట్స్' లో 'సత్యబృహత్త్రయి-పాఠ్యభేదాలు' అనిచూపబడింది.

1. దివి వెంకటరావుగారు 1951 లో వావిళ్ళవారు ప్రచురించిన అప్పకవీయ పంచమ ముద్రణ పీఠికలో మొదటిసారిగా లోకానికి వెల్లడించారు. 1955 లో తెలుగు విద్యార్థి పత్రికలో డా. గొర్తి లక్ష్మయ్యగారు పేరు చెప్పకనే ఉద్ధరించారు. 'ధ్వని-విధి-పరిణామం' అనే తమ గ్రంథంలో వెంకటరావుగారు సేకరించిన మరి కొన్ని ప్రయోగాలను వారు కొన్నింటిని ఫుట్‌నోట్ లో తెలిపారు. ఇతరులు సేకరించిన అపప్రయోగాలను వారు కాని తప్పు తో బుఱ్ఱ-కు యతి

1. ప్రయోగాల వరుసాయి
ప్రయోగాన్ని వా వేటే తన గొన్నట్లు లోకాన్ని భ్రమింపజేసినట్లు ఉంది. ఈ గ్రంథంలోని చాలా ప్రయోగాలు పేరు చెప్పినా చెప్పక పోయినా వెంకటరావుగారి సొంతవేనని భావిస్తారు నిజాలు తెలియవలసి ఉంది.

<u>రాగమ సంధి యతి:</u>

"జోగు <u>రా</u>తి గుండె లంటు <u>రా</u>కు రున్న" అని ప్రబోధచంద్రోదయం (3.49) ఇక్కడ స్వరాభిన్న యతి. చిన్నయసూరి ప్రకారం 'రాలు'కి స్వరయతే కాని స్వరాభిన్న యతి కాదు. అప్పకవి స్వరాభిన్న యతి కోసం రాగమ సంధి పదాలని లక్షణం ఏర్పరచాడు. స్వర స్వరాభిన్న యతులు రెండూ ఉండవచ్చునని వెంకటరావుగారి నిర్ధారణ![1]

1. రాలు ప్రత్యయ పరిధి - Annals of Oriental Research Madras University Journal. సం.18 (1963).

ప్రాసలు

ప్రాసమైత్రి ప్రాస

ప్రాసమైత్రిప్రాస అంటే బిందుపూర్వక బకారానికి, మకారపు ద్విత్వానికి ప్రాస వేయటం. అనేక తాళపత్ర ప్రతులతో పరిశీలించిన సంశోధిత ఆంధ్ర మహాభారతంలో

నింబుగ సర్వలోకమున తేజ్వాలపొనిముమ్మాన్నవానను బిం
బింబున నుద్భవం బయిన భారతవాగమృతంబు కర్ణరం
ధ్రంబున నంజలిం దవిలి త్రావుడు ఱప్పి మునిర్ద్రుగాత్రనం
దృగ్గం బకకయుం బరాశరసుతుం బ్రణమిల్లి కరంబు

జినకితార్నే.
(1-1-77).

అప్పకవి చెప్పిన లక్షణానికి ఇది విరుద్ధంగా ముద్రితమైంది.

"గట్టిబిందుపూర్వ బకారయుత మకార
బెమిని 'చం' ప్రాసమైత్రి నాఁ బరగుచుండుఁ
గమ్మతావులు వెదజల్లు సంపంగి విరులు
శంబరారాతి చేతి వాలమ్ములనగ." (అప్పకవీ. 3-343)

దీనిని బట్టి సంశోధిత భారత పరిష్కర్తలు అప్పకవి మాటను తప్పుబట్టక ఇప్ప/ప్ప/వల్ల ముద్రించారని తెలుస్తోంది. ఈ పద్యంలోని ప్రాస పేరు ప్రాస. విశేషం ఏముంది? అన్నారు వెంకటరావుగారు. అప్పకవి చెప్పిన బింబ, అంబుజ, భూపుత్ర, సుగంధి వృత్తాలక్షణనిర్దేశాన పద్యాలలో ప్రాసమైత్రి ప్రాస కనబడుతుంది. అప్పకవి ముందు వారైన పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరభద్రుడు జైమినిభారతంలో(7-145) అనంతుడు భోజరాజీయంలో(7-..) ఈ ప్రాస వాడాడు.

వలపల గిలక ప్రాస

ఈనాడు మనం వ్రాసే కర్త, భర్త, ఆర్త, మర్త్య మొదలయిన శబ్దాలు పూర్వం శాసనాల్లో నాటి కొన్ని గ్రంథాల్లో కర్త్ర, భర్త్ర, ఆర్త్ర, మర్త్య అని వ్రాస్తూ వచ్చారు. ఈనాటికీ కొందరూ అలా వ్రాసే మనస్తత్వం ఉన్నారు. ఈ గుర్తుని 'గిలక' అంటారు. అక్షరం వలపల వ్రాసేది కావటం వలపల గిలక అయింది. వలపల గిలకతో కూడిన ప్రాస నవలపల గిలక ప్రాస' అని వెంకటరావుగారు ఒక కొత్త ప్రాసను సృష్టించారు.

సంస్కృతాంధ్ర మహాభారతంలోని 'తపనకుల బ్రాహ్మణానాం వసురక్తుం" అనే సీస పాదం విమర్శగీతియు నిత్యసత్యవచను మత్యమరాధిపు, బార్హస్పత్యసూక్తి సన్నిహితు(ఇత్యాది" (1-1-9) అనే దానికి సంబంధం ఉంది. ఈ పాదం పద్యాన్ని చూస్తూ సంపాదకులు 'మత్యమరాధిపు' - పెక్కు ప్రతులలో 'మర్త్య' అని యుండె కలదు. ఇది తెనుగు ప్రయోగము కావచ్చును. 'మత్యమరాధిపు' ప్రాసయతి సంప్రదాయమునకు [illegible] తగినది' అని వ్రాశారు.

ఇది తెనుగుని పొరబాటు కాదని తెలుగు సంప్రదాయమని వెంకటరావుగారు నిరూపించారు.

"తెలుగున రకారయుక్త సంయుక్తాక్షరములు వ్రాయునపుడు 'ర'కారము క్రింది వాఙ్ముఖము గ్ర, ప్ర, క్ర, త్ర అను వీటిని వ్రాయుటకు తావరణం ద్విత్వమునగా

వ్రాసిన పేరుక (ముదికైన) ద అని రచారచుకున్నామని వ్రాసి ఉన్నారు."[1]

నన్నయ రచించిన నందంపూడి శాసనం (1053)లో 'సాహిత్యాను, కాంస్యాసాం కర్త్రాక్, ఇంద్ర నన' అని తెలుగు పదాలు కలిసి ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది. నన్నయ వ్రాసిన దానిని గంథాచార్యుడు చెప్పాడు. అనే విధంగా నన్నయ భారతాన్ని వ్రాసి ఉండాలి కదా! పై తెలుగు పద్ధతి ప్రకారం -

"నిత్యసత్యవచను మత్యోపమాధిపాంబుధ్య"

అనే ఉంటుంది. రెండు లేదా రెండు సంయుక్తాక్షరాలు ఉంటే ప్రాకృతంలో ఒక్క తకారం మాత్రమే ఉంటుంది. అప్పుడు ప్రాస సరిపోతుంది.

తిక్కన విరాట పర్వంలో

"దుర్యోధనుం డెట్లుం గాంచెనాక
చేయుమన్ కపటమున నాప్పుడు . . .
చేతిధనువెల్లగాని"

మౌసల పర్వంలో

"కానిరాని వల్లి/తగనా
చేసిన యట్లు బలు నిజము"

అన్న పద్యాలలో చేతను, చేసిన శబ్దాలు చేతున్, చేసిన అని తెలుగులో ఉండకపోయినా ఉచ్చారణ కష్టం లోపిస్తుందని చెప్పారు.

1. నన్నయ యతిప్రాసలు. పుటలు 108-109.

అప్పకవి(2.242). పాల్కురికి సోమన వంటి మహాకవి ప్రయోగాలు

'మర్త్యలోకమునకు మఱి పెద్ద యెవ్వఁడు
కర్త యయ్యెనుఁ గదె లోకత్రయమునకును!"

ఈ ప్రాస కూడా ఈ రేఫ లకార ప్రాసల్లో మరొకటి
మార్గంగా.

<u>అనునాసిక ప్రాస</u>

సంసారి తను సంసారము నమ్మడు

భోగంబు - - -

లయగ్రాహి

లయగ్రాహి: శంకరు లపాంగ మమ్ముల కుమెల్లనసి వక్షం"
(1-5-138)

ఇవి ఈ ఘట్టం చేయబడింది. ప్రక్షిప్తాలనే సంకరం
పెంపొందిన 'కుంచెలునసి' లాంటి పదాలు కాకతీయుల
ప్రయోగాలు ఈ కాలం నాటి ఉన్నాయని చెప్పారు. గణపవరపు వేంకట
కవికి వాంఛిత ఫలము కాగలిగిన అప్పకవి అనునాసిక
ప్రాసకు లక్షణం చెబుతూ 'ద్విత్వ సంయుక్త వర్ణాలు
క్రమంగా పూర్ణబిందు పూర్వకాలైన సంయుక్త వర్ణాల
తో ప్రాస చెల్లుతుందన్నాడు. లక్ష్యాలకు తనపద్యాలే
చూపెట్టాడు. (3.340).

మిన్నేరు పొంగ పయనపు
తం పాఖని కుసుమ శరు తెరం . . .

సాన్నిధ్యము
సన్నుతి . . . .

"తమ్ములను మిత్త్రకాముకు
నమ్ముల...... మాధికలను ఖ
క్రం మురసంహార భుజంబులు
సమ్మదమున" (341, 342)

పై లక్షణాన్ని బట్టి నన్నయ 'కుంచెయనసి' అని వాడి ఉండాలని తోస్తుంది. నన్నయ మొ ఆరణ్యపర్వంలో

అమ్మునీశు నివాసశక్తి...... కొ
ఘమ్మ తైల...... ప్రమో
కమ్మగా...... వ్యాప్తించే.
నెమ్మనమునులనే...... (3-113)

అని వ్రాశాడు. ఇక్కడ 4 వ పాదంలో 'నెం మనమునులన్' అని ఉండాలి.

పాండురంగమాహాత్మ్యంలో

"నమ్మి తనకుఁ క్రొత్తవి మధురక్రియలుగా చిలికిన నన్నిగ నన్నిమా
దమ్మదియును" (5-13) అని ఉంది. ఈ ప్రయోగం కూడా
నన్నయ 'కుంచెయనసి' కాదని చెప్పడాన్ని బలపరుస్తుంది.

స్వవర్గజప్రాస

నన్నయలో (1.2.200) స్వవర్గజప్రాస
ఉందని అప్పకవి చూపాడు. (3.353).

"కొందఱ కిట్టివంటి యుపకారము తక్కుఁ జేకొని ప్రసం
బాధనఁ జేసి చేసె నృపపుంగవ"

సంక్రాంతి తరువాత భారతంలో ఈ పద్యానికి సార్థకతలు
ప్రాస్త్రా 'క' వాతాపత్ర (ప్రే) తులలోని రెండిటిలో 'సంబోధన
చేసి చేసి నృప సుందర' మిగత మూడింటిలో 'సంబోధన
చేసి చేసి యదు నందన' అని అర్థంగా ఉన్నాయని వారు
సూచించారు. వెంకటరావుగారు నన్నయలో స్వార్థంలో
ప్రసక్తేని చెప్పారు. నన్నయను జను వద్భాగాలలో నలుంటే
వారు 'సాందన' అనే శబ్దప్రయోగ బాధలు ఉన్నాయని (చెప్ప)
సూచించారు.

దీనిని బట్టి నన్నయలో స్వార్థకం ప్రసక్తేని
వెంకటరావుగారి సిద్ధాంతం.

ఉదాహరణలు

సప్తవిభక్తులతో సంబోధనాంతంతో రచించే లఘుకృతికి ఉదాహరణ మని పేరు. ఇందులో కళికోత్కళికలు, తాళలయానుకూలంగా నడుస్తాయి. దీనియందలి పద్యాలు సంస్కృత ఛందస్సంబంధాలు. కళికోత్కళికలు మాత్రాఛ్ఛందాలు. అంత్యప్రాసక్రీడ నిత్యం. ఇవి సాధారణంగా గేయప్రబంధ భావయోగ చేరినవి.

ఉదాహరణలు సంగీత సాహిత్య సంగమమై భగవద్భక్తి స్తోత్ర పదంబకమైతె విలసిల్లినట్లు వెంకటరావుగారు చెప్పారు. ఇందుకు ఉదాహరణగా వారు రగడల లక్షణాలను ఈ క్రింది విధంగా చూపారు.

హరిగతి - చతురస్రగతి. 4 మాత్రలు - ఆదితాళం
ద్విరదగతి - ఖండగతి 5 మాత్రలు. జంపెతాళం
తురగవల్గన; త్రిస్రగతి. 3 మాత్రలు రూపకతాళం
జయభద్ర - ఖండగతి. 5 మాత్రలు జంపెతాళం।

సౌమనస్యలహరి - పుట 66

ద్విపద

సోమన సృష్టించిన ఛందస్సు'లలో ద్విపద ప్రముఖమైనది. దానికాని సోమన సృష్టించిన పాత్ర ఛందస్సు అనేది తెలుగు. దేశిసాహిత్య ప్రభలు సోమనకే కలిగించాయి ద్విపద విధానాలు.

గౌరులు మాత్రానుసంధాన గణాది
నియమాలు గాన 'యతి యతి గణ' ల
నియమాను 'ప్రాసగా' యతియు 'యతిశ్య' యు
నియమం (పుట్టు సంధాన విధిపాలితాన
ప్రాసమైనను యతిపై పడినదైన
దేసిగా నవిపి యాది ప్రాస నియతి
సప్తముండేఁగ ద్విపదలు గని యుంటు
... ద్విపద కావ్యాన్ని నా కలను
సాగుద గద్యపద్యాది ప్రబంధ
పూరిత సంస్కృత భూయిష్ఠ రచన
మానుగా సర్వసామాన్యంబు గాదు"[1]

ఈ పంక్తులను బట్టి సోమన ద్విపదను సంస్కరించి నట్లు చెప్పుచున్నారు. ఇందువల్లనే ద్విపదను
'ప్రాక్తన ప్రౌఢిఁ గల్పింతు'[2]
ద్విపద లక్షణాలను గురించి తెలిపిన ప్రఖ్యాత శాస్త్రి గారు, బాలాంత్రపు నాగేశ్వర రావుగారు మొదలగు పురాణ,

1. పం. చ. దీక్షా (ప) పుటలు 17, 18.
2. " " 20.

పండితారాధ్య చరిత్రల పీఠికల్లో విశేషంగా వ్రాశారు. వెంకటరావుగారు ద్విపద ప్రాశస్త్యాన్ని సద్యుక్తికంగా పరిశీలించి ద్విపద గానయోగ్యమని నిరూపించారు.[1]

సంస్కృతగ్రంథాలలోని ద్విపద నిర్వచనాలను ప్రదర్శించారు. ప్రాసయతి గేయలక్షణమని చెబుతూ రామరాజభూషణుని వసుచరిత్రలోని

"ఓకమాయు నసహాయ పికగేయ'

'లలనాజనాపాంగ వలనావసదనంగ'

మొదలైన పద్యపాదాలను చూపి తాళలయానుగతి దానికే ప్రాసయతి నియమనవాదమని వెంకటరావు గారు వక్కాణించారు.[2] ఈ సందర్భంగా యక్షగానాల్లో ప్రయుక్తమైన ద్విపద ప్రాముఖ్యాన్ని వారు తెలిపారు.

—

1. సోమన సృష్టించిన శైవరసము.
2. పై. పు. 42.

తెలుగుకవుల చరిత్ర

తెలుగు కవుల చరిత్ర

నిజానికి తెలుగుజాతి కవితాకంఠం రెండు వేల సంవత్సరాలకు ముందే విచ్చుకొంది. "తెలుగువారు గోదావరి కృష్ణాతీరాల సొబగులను ఎలుగెత్తి ఆలపించారు. సాతవాహన చక్రవర్తి హాలశాతవాహనుడు సేకరించిన గాథాసప్తశతిలోని కొన్ని గాథల కర్తల పేర్లు తెలుగు పేర్లుగా కనిపిస్తాయి. ముద్ద, అలయు, సవరసత్తి, సామస్వామి, పొట్టిస, కుమారిల పండి, అణ్ణాయ, పాలయ వంటివి. వారు గ్రామీణ విశేషాలను, గృహ జీవన మాధుర్యాన్ని కన్నులకు కట్టించారు. తమ గాథలలో ముగ్ధల్ని, ప్రౌఢ వధువు సౌభాగ్య గర్వాన్ని ఇలా అతిమనోహర సరస సహజంగా వర్ణించారు.

"సిహి పేహుణా వ అంసా
బహువ వాహసస గవ్విరో భమఇ,
గఅ మొత్తిఅ రఇఅ పసా
హణాణం మజ్ఝే సవత్తీణామ్ (2-76)

[ఒక బోయనాయకునికి పలువురు భార్యలున్నారు. బోయనాయకుడు మహావీరుడు. ఏనుగులను చంపి,వాటి కుంభస్థలాలలోని ముత్యాలను తెచ్చి తన భార్యలకిచ్చాడు. వారు వాటితో సరాలు గుచ్చుకొని మరో విధంగాను విధవిధాలుగా నగలు చేసుకొని అలంకరించుకొన్నారు. వారిలో ఒక యువతి భర్తకు చాలా ప్రియమైనది. అతడు ఆమెకు నెమలి ఈకను తెచ్చి బహూకరించాడు. ఆ యువతి దాన్ని సిగలో (కృష్ణుని లాగ) పెట్టుకొని తన సవతుల

మధ్యనుంచి, గద్యంతో అడుగులు వేస్తూ వెళ్ళింది.]
కాని, అప్పటి రాజభాష, మాతృభాష ప్రాకృతం.
కావటం వల్ల తెలుగుజాతి కవితా వైభవమంతా
ప్రాకృత సాహిత్యంలోనే నిక్షిప్తమయిపోయింది".[1]
కనుక తెలుగులో కవిత తరువాత కొన్ని
శతాబ్దాలకుగాని రూపు కట్టలేదు. కట్టినా
కావ్యరూపం సంతరించుకోవడానికి మరికొన్ని శతా
బ్దాలు పట్టింది. ఆ కావ్యాలు కొన్ని పద్యానువాదాలయి,
సమగ్రమైన భారతం అవతరించడానికి మరి
ఒకటి రెండు శతాబ్దాలు పట్టింది. ఈ
పరిణామం విచిత్రంగా ఉంటుంది.

తెలుగువారు ప్రాకృత కవనుంచి
తమ భాష అయిన కవిత కవిత చెప్పి
ఉంటారు, పాటలు పాడి ఉంటారు. లేకపోతే
శాసనాలలో కవితలు లిపిబద్ధాలు కానేరవుకదా!
అందువల్ల మనకు తొట్టతొలుత లిపిస్వరూపంతో
కానవచ్చేకవిత శాసనకవిత. భారతం వంటి
పరిపాకం చెందిన కావ్యం అవతరించడం సంస్కృత

---

1. తెలుగువారి కవితావరణం - తిరుమల రామచంద్రగారి వ్యాసం - తెలుగువెలుగు (ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ పత్రిక) మార్చి -1988

నాటకాలలో అంకావతరణాలాగ జరగదుగదా!
అంకావతరణమంటే ప్రవేశ విష్కంభాలు లేకుండా
అంకం ఉన్నదున్నట్టుగానే ప్రారంభం కావటం. సాధికంగా
నన్నయ భారతం మొదటినుంచి ఉండకూడదుగదా!
కనుక ఎందరో జ్ఞాతాజ్ఞాత కవులు వెలసి ఉండగలరు.

ఈ పూర్వరంగాన్ని పూర్వకవి కవిచరిత్రకారు
లెవరూ తెరచి చూడలేదు. చూడటానికి సాహసించా
లేదని కొందరు ఆంధ్రదేశ చరిత్రకారులు ఈ
పరిశోధన మూలంగా తెలుసుకొన్న శాసనపద్య
రచయితలను కవులుగా పరిగణించలేదు. వారికి
అంతటి ఔదార్యం లేకపోయింది. ఈ విషయాన్ని
నిడదవోలు వెంకటరావుగారు గుర్తించి శాసనక
తెలుగు కవితాపరిణామంలో మూలపురుషులయ్యారని
సప్రమాణంగా నిరూపించి గొప్ప సాహసం చేశారు. కనుక
రావుగారి "తెలుగు కవుల చరిత్రము" విశిష్టమైనది, విలక్ష
ణమైనది. రావుగారి 'పరిశోధన "కేవలం" రాజ్యేతర కవుల"
పని వంటిది కాదని, పూర్వనిర్దిష్ట సూత్రపాఠాను
గుణంగా నిర్మితమైన సౌధ రాజము వారి "తెలుగు
కవుల చరిత్ర" సాక్ష్యమిస్తున్నది.

---

2. దశరూపకం.
3. సూత్రపాఠం లభించటంకోసం. తెలుగు విశ్వ
విద్యాలయం, సంపాదకులు శ్రీయుతులు
శేషగిరిరావు. డాక్టర్ రామచంద్రమూర్తి, శ్రీనివాస

రావు గారు ఈ తెలుగు కవుల చరిత్రమును గ్రంథ రచనా ప్రణాళికలో తెలిపారు.

1) ఈ గ్రంథమున నుపలబ్ధ సారస్వతము నుండి యనగా క్రీ.శ. 800 నుండి క్రీ.శ. 1500 వరకు 146 కవుల చరిత్రము తెలుపబడినది.

2.) కవుల చరిత్రలన్నియు కాలక్రమము ననుసరించియే సమకూర్చబడినవి. ఆంధ్రుల సారస్వత చరిత్రమును సాహిత్య పరిణామమును తెలిసికొనుటకు, రాజకీయ చరిత్రముతో సమన్వయించుచు ఆరు యుగముల క్రింద విభజింపబడినది:

3.) మనకు లభించిన గద్యపద్యమయములైన తెలుగు శాసనములలో పద్యమయ శాసనము లీకాలమునకు (క్రీ.శ. 800-1500) సంబంధించినవన్నియు నిందు కాలక్రమమున కూర్చబడినవి. పద్యమయ శాసన రచయితలు కవులు గావున, అందుండి తెలియబడిన కవులను, పేరులు తెలిసిన వారిని కవుల జేర్చుటయు లేక వారిని "శాసన కవి" యని మాత్రము పేర్కొనుటయు నియుక్తమైనది.

4.) కవుల కాలనిర్ణయము సాధ్యమగునంతవరకు చరిత్ర పరిశోధనలయందు ప్రకాశీకరింపబడి యూహింపబడిన నిర్ణయముల ననుసరించి చేయబడినది.

5.) ఇందులో వ్రాసిన విషయములన్నిటికిని "అధోజ్ఞాపికల"లో ఆయాస్థలములలో ప్రమాణములు

పుటసంఖ్యా సహితముగా వ్రాయబడినవి

6). కేవలము కవికాలనిర్ణయమే కాక కవి కృత గ్రంథముల స్వరూపము గూర్చియు, వాని ప్రాముఖ్యమును గూర్చియు నందలి గద్యపద్యాది సంఖ్యా ముఖ్య విషయముల గూర్చియు వివరములు తెలుపబడినవి.

7). గ్రంథముల ముద్రితాముద్రిత వివరణము కూడా వ్రాయబడినది. మరియు ఆ గ్రంథములపై నవీన విమర్శనము లేవి బయలువెడలినవో అవియు నిందులో సూచింపబడినవి.

8). ఈ గ్రంథరచన. గ్రంథసాధన సామాగ్రి) అధ్యాయములలోనే చూపబడినవి కావున ప్రత్యేక పట్టిక చేర్చలేదు.[1]

---

1. తెలుగు కవుల చరిత్ర : పుట - 1-2.

దివ్యగారు ఈ గ్రంథరచనలో ఈ ప్రణాళికను తూచ తప్పక పాటించారనడంలో సందేహంలేదు. కాని 432 పుటల గ్రంథంలో నన్నయపూర్వయుగము, నన్నయ యుగము, శివకవియుగము, అనే మూడు యుగాల వివరణమాత్రమే ఉంది. ప్రణాళికలోని తిక్కనయుగము, ఎఱ్ఱాప్రగడ యుగము, శ్రీనాథ యుగము అనే తక్కిన మూడు యుగాలు రెండవభాగంగా ప్రచురించదలచారేమో! అది ముద్రిత మాయినట్లు కనిపించదు.

—: నన్నయ పూర్వయుగం :—

ప్రథమఖండమైన నన్నయపూర్వయుగం క్రీస్తుశకం 800 ల నుంచి 1000 వరకు నిర్ణయించారు. ఇందులో క్రీస్తుశకం 849 నాటి గుణగ విజయాదిత్యుని అద్దంకి, కందుకూరు, ధర్మవరం శాసనాలు మూడు చేర్చారు. వీటి ఆజ్ఞప్తి పండరంగు. ఇతడే శాసనకవి. తరువాత యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనం (క్రీ.శ 898) చెప్పబడి. దీనికర్త శ్రీపతి పండితుడు. కొన్నకవ్వులు - పద్యకవి (క్రీ.శ 941, గజాంకుశుడు - క్రీ.శ. 945, సర్వదేవుడు — క్రీ.శ. 960, అయ్యన భట్టు (క్రీ.శ 973-990, కామసాని గూడూరు శాసనకవి - (క్రీ.శ. 1000 ప్రాంతం) ఈ యుగంలో చేరారు.

1. అద్దంకి శాసనం — తూర్పు చాళుక్యవంశీయుడైన గుణగ విజయాదిత్యుని ప్రథమ సంవత్సరం నాటిది. ఇతడు (క్రీ.శ 848 నుంచి 892 వరకు) రాజ్యంపాలించాడు

గనుక ఈ శాసనం క్రీ.శ. 1118 నాటిదని కొన్నూరు నిర్ణయించారు.
ఈశిల దొరికింది బెజవాడ.

ఈ శాసనంలోని ముఖ్యవిషయం గుణగ విజయాదిత్యుని సేనాపతి అయిన పండరంగడు సమ్మర్థంలో ఆదిత్య భట్టారకుడనే వ్యక్తికి కొంత భూమిని దానం చేయడం. (ప్రసంగవశాత్తు పండరంగడు గుణగవిజయాదిత్యుడు పట్టమెక్కిన సంవత్సరమే సేనాపతి అయి సామంత సైన్యాలతో బోయరాజుల కోటలు పన్నెండు పట్టుకొని, త్రిభువనాంకుశ బిరుదధారులయిన వేంగీ చాళుక్యుల పతాకం నిలిపాడని, కట్టెపు దుర్గాన్ని పాడుపరచి, కందుకూరును మెచ్చి, బెజవాడ అంతటి పట్టణంగా నిర్మించాడని కూడా వర్ణితమైంది.

అద్దంకి శాసనం ఉపలబ్ధమయిన తెలుగు పద్య శాసనాల్లో మొదటిది గనుక తరువోజ ఛందస్సులో ఉంది గనుక విశేషప్రాధాన్యం వహించింది. తొలి తెలుగు ఛందస్సు గనుక దీన్ని ఉదాహరించడం అవసరం:

"పట్టంబు గట్టిన ప్రథమంబు నేడు
బలగర్వమొప్పగ బైలేచి సేన
పట్టంబు గట్టించి ప్రభు పండరంగు
బంచిన సామంత పదువతో బోయ
కొట్టము ల్వండ్రెండు గొని వేంగినాటి
గొఱల్చియ త్రిభువనాంకుశ బాణ నిల్పి
కట్టెపు దుర్గంబు గడు బయల్సేసి
కందుకూర్బెజవాడ గావించె మెచ్చి"

తరువోజ ధ్రువపదంనుంచి నిష్పన్నమైందని రాళ్ళూరు వివరించారు. ఈ తరువోజ పాదాన్ని రెండుగా విరిచి

పాల్కురికి సోమన ద్విపదను సృష్టించాడు!

2). కందుకూరి శాసనం - ఇది కూడ పండరంగని పరాక్రమం వర్ణించేదే. అద్దంకి శాసనకాలం నాటిదే. ఇది సీస పద్యంలో ఉంది. అసమగ్రం. ఈ శాసనంలో "నిరుకాల కెల్లత పక్షపాలి" అనే పదం గురించి చూడనే దానికి కన్నడ వ్యవహారమని శాస్త్రిగారు వివరించారు. ఇది గుణగ విజయాదిత్యుని నియమాలతో ఉంటది. ఛందోదర్పణం కాదికి అనే లక్షణ ఛందో గ్రంథంలో చెప్పిన ఛందం, (కొన్ని తెలుగు ఛందస్సు) గుణగాంకీయ కన్నడ ఛందస్సు (గుణగవిజయాదిత్యుని ఛందస్సు) చెప్పేవారు గనుక గుణగ విజయాదిత్యుడు కవి అయి ఉంటాడని శాస్త్రిగారు నిర్ణయించారు. ఈ లక్షణ ఛందస్సు క్రీ.శ. పదకొండవ శతాబ్దానికి ముందుది.

3). ధర్మవరశాసనం :— ఇది కూడ పండరంగని పరాక్రమం వర్ణించేదే. దీనిలో 1. బోయ పట్టణాల పన్నెండింటిని జయించడం. 2. కట్టెపు దుర్గం పట్టుకొనడం 3. కందుకూరును బెజవాడ గావించడం, 4. కన్నెక భూపతిని ఓడించడం. 5. సంకిలుని గర్వభంగం గావించడం. 6. చోరుని రక్షించడం. 7. కిరణపురం, ఉచ్చల, నిరుత్తంబు, తొండ్రాడు, అచలపురం మున్నగు పట్టణాలను చూరగొనడం. (కొల్లగొట్టడం) వర్ణితాలు.

---

1. పరిశోధన —— నరసనాథ సంచికా వాసం.

శాస్త్రిగారు ఈ శాసనం ప్రాధాన్యాన్ని విపులంగా చెప్పారు.
నెల్లూరి జిల్లా కందుకూరి నుంచి చిత్తూరు జిల్లా నారాయణ వనం వరకు వ్యాపించివుండేది. వాటికి జయుంబాడు. బోయులనగా వ్యాధులు. వ్యాధులు శాతవాహనుల కాలంనుంచి కూడ మహాపరాక్రమవంతులు. వ్యాధ శబ్దం - వాహ - వాయ - బాయ - బోయ అని మారింది. కట్టెపు దుర్గం బోయరాజుల ప్రధాన నగరం. కందుకూరు పండరంగని రాజధాని అయింది. కన్నర భగవాంగ్రి రాష్ట్రకూట చక్రవర్తి ఇమ్మడికృష్ణరాజు. కృష్ణశబ్దం కన్నర అయింది. ఇతడు క్రీ.శ. 878-914 లో వున్నవాడు, నృపతుంగుడనే నామాంతరంగల రాష్ట్రకూట రాజయిన అమోఘవర్షుని కుమారుడు. సంకీలాని దాహాల రాజ్యం. నేటి బుందేలుఖండం. కిరణాపురం మధ్యప్రదేశ్‌లోనిది, నేటి కిరణ్‌పూర్. అచలపురం బీహార్‌లోని ఎలిచ్‌పూర్.

ఈ మూడు శాసనాలు పండరంగనివి. శాసన కర్తపేరు లేదు గనుక పండరంగడే శాసన కవి కావచ్చునని శాస్త్రిగారు ఊహిస్తున్నారు.

4.) యుద్ధమల్లుని బెజవాడ శాసనం: దీనిని బెజవాడలో శ్రీమల్లేశ్వరస్వామి ఆలయములో భద్ర పరచారు. ఇది ఐదు పద్యాలున్న పెద్ద శాసనం. క్రీ.శ 898 నాటిది. కర్త శ్రీపతి పండితుడు. ఇది మధ్యాక్కర నై వెళ ఛందస్సులో ఉంది. ఆరుద్ర గారు ఈ శాసనాన్ని శ్రీపతి పండితుడు కావించాలనే కాటిపాటుని సాపపత్రికంగా

నిరూపించారు. ఛందస్సును భాషావిషయాలను, లిపి పరిణామాన్ని విశదంగా చర్చించారు. ఈ శాసనాలు నాల్గింటికి ప్రతిబింబాలు పొందుపరిచారు.

శాస్త్రిగారు నన్నయకు పూర్వ యుగంలోని నలుగురు కావ్యకవులను తెలిపారు.

1). పంపకవి. ఇతడు కన్నడ సాహిత్యంలో ఆదికవి అయిన పంపడే అని శాస్త్రిగారు నిరూపించారు. ఇతడు వేగి సత్యాశ్రయుడని, వేములవాడ చాళుక్య రాజయిన అరికేసరికి ఇతని విక్రమార్జున విజయమనే భారతాన్ని అంకితమిచ్చాడని పరిశోధకులు గ్రహించారు. ఇతడు తెలుగు వాడేనని జైనుడు కావడంవల్ల స్వస్థలంలో ఉండలేక వేములవాడకు వలస వచ్చాడని (ఆంధ్ర) పరిశోధకులు చెప్పగా కన్నడులు నమ్మలేదు. కాని పంపడు తూర్పు ఆంధ్రనుంచి పడమటి ఆంధ్రప్రాంతానికి వెళ్లాడని నిర్ద్వంద్వంగా నిరూపించే శాసనం వేములవాడ సమీపం లోని కొరండపై దొరికిన దాన్ని డాక్టర్ నేలటూరి వెంకటరమణయ్య గారు కనుగొనడంతో ఈ ఊహలన్ని అణగారిపోయాయి. పంపమహాకవి తమ్ముడయిన జినవల్లభుడు తాము వేంగి బ్రాహ్మణ జైనులమని వేంగి నుంచి వేములవాడకు వచ్చామని స్పష్టంగా చెప్పుకొన్నాడు. చివర కన్నడ సంప్రదాయా నుసారంగా యతి స్థానంలో అక్షరావృత్తి పాటించక

---

6. [illegible] - డాక్టర్ తిరుమల రామచంద్ర:

కేవలం విక్రమాన్నే పాటించే మూడు తెలుగు కంద పద్యాలు రచించి, తన తనకు గల ఆంధ్ర కవితా శక్తిని కూడ నిరూపించుకొన్నాడు. తెలుగుకన్నడప్రాంతవాసు ఇప్పటికీ ఈ శాసనం లభించలేదు. లేకపోతే దానినికూడ రావుగారు ఉదహరించి ఉండేవారే! నన్నయ్యకు సరిగ్గా వందసంవత్సరముల ముందున్న పంపని సమకాలీనమైన ఈ శాసనం లభించకుంటే కర్ణాటక కవి చరిత్ర పూర్తిగా మారి పోయింది. డాక్టర్ నేలటూరి వారి తెలుగు చరిత్ర రచనంతా ఒక ఎత్తు, ఈ గంగాధర శాసనం కనుగొనడం మరొక ఎత్తు.

పద్యకవి జినేంద్ర పురాణంనుంచి పద్యాన్ని ఉదాహరించి (ప్రబంధరత్నావళి పీఠికలో) వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు ఆది ప్రాచీన తర రాచన అగుకాదయని వెలువరచిన సంశయాన్ని రావుగారు పోగొట్టారు. ఉదాహృత పద్యంలోని "విషధరనిలయంబు విషధరనిలయంబు" అనే శ్లేషను చూచి చిత్రకవిత తెలుగులో 16 శతాబ్దివరకు పుట్టలేదుగనుక శాస్త్రిగారు సంశయించారని కాని నన్నెచోడుడు ఇట్టి చిత్రబంధకవిత చెప్పాడని, కనుక అతిప్రాచీనతను సంశయించ పనిలేదని అన్నారు.

2.) గుణాంకుశుడు: మడికి సింగన సకల నీతి సమ్మతంలో పేర్కొన్న గుణాంకుశుడు క్రీస్తు శకం: 94.5 కాలం వాడని, వారి

7.). జినవల్లభుని గంగాధరశాసనం - భారతి - డాక్టర్ నేలటూరి వేంకటరమణయ్యగారు.

ఇది బిరుదనామధేయమేగాని, నిజనామము నారాయణుడని ఇతడు రాష్ట్రకూట రాజయిన కృష్ణచక్రవర్తి ఆస్థాని అని, ఇతని శిలోద్ధి శాసనాన్ని ఉదహరించారు. ఈ శాసనంలోని

"నారాయణాభిధానేన నారాయణ ఇవా పరః
విఖ్యాతో భువి విద్వాన్ యో గజాంకుశసంజయ॥"

అనే శ్లోకం వల్ల ఇతడు కన్నడ తెలుగు భాషలలోను విద్వాంసుడని స్పష్టమైంది.

3): సర్వదేవుడు :- ఇతడు జైనకవి. ప్రబంధరత్నావళి లో ఇతని ఆదిపురాణం నుంచి రెండు పద్యాలు, విరాటపర్వం లోని ఒక పద్యం కనిపిస్తాయి. ఇతడు క్రీ.శ. 953 నాటివాడు. రాష్ట్రకూట కృష్ణచక్రవర్తి ఆస్థాని. ఇతడు కన్నడం లో ఆదిపురాణం రచించాడని సర్వదేవునికాంకితం ఉయిన పొన్నకవి ఆదిపురాణాన్ని తెలుగులో రచించాడని, ఈ రెండు కావ్యాల రచనలో సంవాదం కనిపిస్తుందని, పంప పొన్న ఇద్దరు వేంగి దేశీయులేనని జినేంద్ర, ఆదిపురాణాల ప్రభావం తర్వాతి తెలుగు కవులలో కనబడుతున్నదని ఆరుద్ర సోదాహరణంగా తెలిపారు.

4.) అయ్యనభట్టు :- ఇతడు రెండవ యుద్ధమల్లుని కుమారుడైన విజయాదిత్య నామాంతరం గల బాడపమహారాజు కాలంవాడు. బాడప మహారాజు క్రీ.శ. 973-1000 మధ్య పాలించాడు. ఇతని ధర్మవరం శాసనాన్ని అయ్యనభట్టు రచించాడు. ఇందులో సంస్కృత శాసనమైనా తెలుగు యతిప్రాసల నియమం గల ఒక కంద పద్యం ఉండడాన్ని బట్టి ఇతడు తెలుగు కవి అని కొందరు నిర్ణయించారు.

౭౭. పద్యాంతాది:-

కం: భవశశిసఖో భవశమయుతో
భవశీత దిబ్యాండలోవ - దమితారాతిః
భవభక్తో భవకరుణో
ధ్రువ భవ భోగాన్వితోఽపి - భాతి సుకీర్తిః

5. విరియాల కామసాని గూడూరు శాసనము:

ఇది క్రీ.శ. 1000 ప్రాంతపు పద్యశాసనం. దీని విశేషంగా చెప్పదగ్గది రాజ్యారంభకాలంలో అతని రాజ్యం ఇతర రాజుల ఆక్రమణలకులో బడగా, విరియాల కామసాని తనకు సామంతుడయిన గరుడబేతని సమయంలో అతని సింహాసనముపై ప్రతిష్ఠించటం. ప్రసిద్ధ తెలుగుపద్యాల మొదటి శాసనం ఇదికనుక దీనిలోని ఒక పద్యం చూద్దాం:

అనుపమ దుర్జయాన్వయ సుధాబ్ధి అనేకుల
రాజనందనుల్
సాధనసారాంబుతి చెన్నరుసు సంగరుడయిన నతి ప్రసిద్ధుడై
విసుంత విరోధిమూకంబిక చెన్నరు చెన్నరుసు [illegible] గరుడుడు
[illegible]

ఈ శాసనం చివర "కామసాని బరహ గరుడ బేత గట్టిదేవరకు చేసె" అని చెప్పారు. ఈ చెప్పినవాడు కొమ్మెజ బరహ అనే పదం వ్రాలేక అనే తెలుగు పదానికి కన్నడ రూపాంతరం. ఇంతేగాక కన్నడం వారయి ఉంటే, చివర కొమ్మెజు వ్రాలు అనటానికి మారు కొమ్మెజు బరహ అని చెప్పి ఉంటాడు. దీనిని బట్టి అప్పటి వ్యవహారంలో తెలుగు కన్నడాల ఆదానప్రదానాలు ఎక్కువగా ఉండేవని స్పష్టమవుతుంది. ఈ విషయాన్ని రావుగారు చెప్పలేదు.

—: నన్నయ యుగం :—

ప్రాచీనయుగాంతమైన నన్నయయుగంలో కవులు బేతన భట్టు, నన్నయ్య భట్టు, నారాయణభట్టు, భీమన భట్టు, శ్రీపతి లేక శ్రీపతిభట్టు, ఇవిమెట్టు శరణపతి, మల్లియ రేచన ఏడుగురు కవులను చర్చించారు. ఈ యుగం క్రీ.శ 1000 - 1100.

ఈ ఖండం ప్రారంభంలో రావుగారు తెలుగుసాహిత్య పరిణామం గురించి చర్చించారు. తెలుగు కన్నడ సాహిత్యాలు దక్షిణాత్యమైన దేశి సంప్రదాయంతోను విశిష్టమైనవి. ఈ రెండు సంప్రదాయాల మేళవింపు ఈ భాషా సాహిత్యాలలో కనిపిస్తున్నదని అన్నారు. దండి కాలానికే దక్షిణా పథంలో గద్యపద్య మిశ్రమ కావ్య పద్ధతి ఉండటం వల్ల దానిని అతడు తన కావ్యాదర్శంలో "చంపూ" అని విశిష్టలక్షణంలో పేర్కొన్నాడని, కలయిక అనే అర్థం ఉండటం వల్ల దండి సంస్కృతేతర పదాన్ని స్వీకరించాడని సిద్ధాంతీకరించారు. ఈ చంపూ సంప్రదాయాన్ని నన్నయభట్టు-కన్నడ కవులు జైన కావ్యాలలో అనుసరించినట్లు మహాభారతరచనలో అనుసరించాడన్నారు.

—: 1. బేతన భట్టు :—

ఇతడు రాజరాజనరేంద్రుని కాలంవాడు, (రాజరాజు రాజ్యకాలపు) తొలిదినాలలో శాసన రచయిత. కోరుమిల్లి శాసనం రచించాడు. ఇది రాజరాజనరేంద్రుడు పట్టాభిషిక్తుడైనప్పటి రచన: చంద్రగ్రహణ కాలంలో

పేరుపొందిన వ్యక్తికి కొరవమాల్లి గ్రామాన్ని అగ్రహారం చేసి, దానమిచ్చినట్టు తెలుపుతుంది. శాసనకాలం క్రీ.శ. 1022. రాజ్యం (ప్రస్తుతం తూర్పుగోదావరి జిల్లా కాను) [illegible] గ్రామ [illegible] తో ఉంది.

ఈ శాసనంలోని విశేషం శాసనంగన్నలో [illegible] భాగంలో అంత్యప్రాసతో ఇరవై నాలుగు [illegible] పద్యాలలో ఉండటం.

శ్లో|| [illegible] జనతా విశేషు [illegible]
దై. [illegible] మాహేశ్వరగళాయ

[illegible] చివర "ఉపజాతి కటకేశ్వరో రాజయోద్ధాద్రి [illegible], [illegible] చేతన భక్తి: కావ్యనం, తెక్కు [illegible] శాసన [illegible] చెక్కిన [illegible] పేరూ ఉన్నాయి. కాపు [illegible] సోమదేవసూరి "యశస్తిలక చంపు" వంటి [illegible] విద్యార్థులకి : ఎరుకపరచాలి.

—: నన్నయభట్టు :—

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతం తెలుగున తొలి సంపూర్ణ కావ్యం [illegible] ముందు, సమకాలంలోను [illegible] లభ్యం కాలేదు. ఇతని కాలం క్రీ.శ. 1022-1061. నన్నయ మహాభారతం ఆది సభా పర్వాలు పూర్తి చేసి అరణ్యపర్వంలో కొంత రచించి పోయాడు, శాసనకర్త అయి నందమపూడి

ఖండ శాసనాలు విభజించినాడు.

నిడుదవోలు వెంకటరావుగారు నన్నయ పద్యాన్ని చర్చించి ఆది కన్నడం నుంచి తెలుగుకు వచ్చిందన్నారు. కుల బ్రాహ్మణుడనగా కులక్రమానుగతంగా రాజరాజ కుటుంబాలను ఆశ్రయించిన బ్రాహ్మణుడని వివరించారు. నన్నయ భారతంలో పద్యాలు 2487, గద్యాలు 1496, మొత్తం 3983 అని లెక్కించారు. పద్యాలలో అక్షరఛందస్సులు 589, మాత్రాఛందస్సులు 1898 అని తెలిపారు. నన్నయ తనకు ముందున్న పంప భారతాన్ని అనుసరించిన తీరును వివరించారు. వాగనుశాసన బిరుదం నన్నయకు అప్పకవి అంటగట్టిందేనని నిరూపించారు.

—: నారాయణ భట్టు :—

ఈతడు నన్నయకు సమకాలికుడనడానికి నందంపూడి శాసనమే ప్రమాణం. ఈ శాసన రచయిత నన్నయ. రాజరాజనరేంద్రుడు తన 32 వ రాజ్యవర్షంలో (క్రీ.శ 1053)లో నందమపూడిని నారాయణ భట్టుకు దానం ఇచ్చినట్లు ఈ శాసనం తెలుపుతున్నది. ఈ శాసనం ప్రకారం నారాయణ భట్టు హారితగోత్రుడు. అప్పకవి "నా-రాయణభట్టు వాననసద్ధరామర వంశవిభూషణుడు" అని చెప్పడానికి పొంతన లేకుండున ఈ పద్యాన్ని అప్పకవికి పూర్వపు భారత ప్రతులలో లేనందున అప్పకవి కల్పితమేమో అని రావుగారు సందేహించారు.

నారాయణభట్టు తెలుగు సంస్కృత కర్ణాట ప్రాకృత రచనలేవీ మనకు లభ్యంకాలేదు.

—: భీమనప్రెగ్గడ సోమలదేవి శాసనము :—

రాజరాజనరేంద్రుని సవతి సోదరుడైన విజయాదిత్యుని కూతురు సోమలదేవి దక్షారామం లో వేయించిన ఈ శాసనంలో ఒక శ్లోకం ఒక సీసం, ఒక ఉత్పలమాల ఉన్నాయి. దీని కాలం క్రీ.శ. 1065 భీమనప్రెగ్గడ విజయాదిత్యుని అమాత్యుడు. ఇతడు నన్నయభట్టు కుమారుడు కావచ్చునని "కవితరంగిణి" కారుల ప్రతిపాదనను వెంకటరావుగారు సమర్థించారు. ఈ శాసనంలోని 'సారంగనేత్రి' 'విజయిత దేవని', 'ప్రధాని', మండ అనే విశేషప్రయోగాలు తెలిపారు.

—: బణపతి లేక శ్రీనాథుడు :—

గంగవంశీయుడైన దేవేంద్రవర్మరాజరాజు కళింగ దేశాన్ని 1069-76లలో పాలించాడు. ఇతనికి దండనాయకుడు, మండలనాయకుడు అయిన బణపతి (వనపతి) విశాఖ జిల్లా నర్సన్నపేట తాలూకా లోని దీర్ఘాసి అనే గ్రామంలోని మర్లమెట్టు అనే చిన్న గుట్టపై ఈ శాసనం చెక్కించాడు. దీని కాలం క్రీస్తు శకం 1075. ఇది దీర్ఘాసి గ్రామంలో ఉండడంవల్ల ఆ గ్రామంపేరుతో ప్రసిద్ధి పొందింది.

ఈ శాసనంలో మొత్తం 23 పంక్తులలో 16 పంక్తులు సంస్కృతంలోను, తక్కిన ఏడు పంక్తులు తెలుగు గద్యంలోను ఉన్నవి. ఈ శాసనపద్యం ఎనిమిది పాదాలది చివర ఉలువెలది ఉంది. శాసనం (ప్రగ్గడ విగ్రహము దర్పణితో ఇతడు గుర్గెనాదిలయానికి నాట్యశాలకట్టించడం, దీపదానం చేయడం. ఇతడు మహాకారుడు (శ్రీనాథుడనే నామాంతరం గలవాడు).

ఈ శాసనంలో పద్యం ఎనిమిది పాదాలది ఉండడం వల్ల ద్విపదలు, రగడలవలె పద్యాన్ని కూడ మాలికగా వ్రాసే ఆచారం ఉండేదని (శ్రీశకునేటరాలు భూపతి పై శైల" అని ప్రాస యతిలో శసలకు మైత్రి) పాటించే వారని 'వల్లభి' 'శనజనేత్రి', 'ఇష్టపూర్తము' అని సంస్కృత వ్యాకరణ విరుద్ధ ప్రయోగాలు వాడే వారని వెంకటరమణ గారు వివరించారు.

-: విజయాంకరక్షణుడు :-

: రావి మెట్ల శాసనం :

దీని కాలం క్రీ.శ. 1093 ఇది రాజమహేంద్రి తాలూకా రావి మెట్ల గ్రామంలో ఒకటి ఉంటి ఉంది. ఇతని విజయాంకరక్షణుడనే నామాంతరం గల కవి వ్రాశాడు. దీనిలో ఒక శ్లోకం, ఒక పద్యం, రెండు కందాలు ఉన్నాయి. చివరి లిఖితం 'రామోజని' అని ఉంది కాని రచయిత పేరు లేదు.

మల్లియరేచన - కవిజనాశ్రయం

కవిజనాశ్రయం ప్రాచీనత్వంపై చాలా సందేహాలు కలిగాయి. ఇది 14 వ శతాబ్దిదని వఝ్ఝల చినసీతారామశాస్త్రిగారు[9], నన్నయకు   దగ్గరిదని మరి కొందరు వాదించారు. 12 వ శతాబ్దినాటి తమిళ లక్షణ గ్రంథం   యాప్పరుంగలంతో రేచన ఛందస్సును పోల్చడంవల్ల ఇది అంతకుముందుదో సమకాలీనమో అయి వుంటుందనడం స్పష్టం.

వేంకటరావుగారు ఈ విషయాలు చర్చించి క్రీ.శ 990 నాటి కన్నడ ఛందోగ్రంథం ఛందోంబుధితో కవిజనాశ్రయాన్ని పోల్చి చూచి ఇది దానితో పోలిందని చెబుతూ 10, 12 శతాబ్దుల మధ్యనిది అనగా క్రీ.శ. 1100 ప్రాంతందని నిర్ణయించవచ్చునన్నారు.

కాని కవిజనాశ్రయ ఛందస్సు అవతారికలో కనిపించే భీమన - కన్నడ ఆదికవి పంపని తండ్రి అని అతని సహాయంతో రేచన ఈ గ్రంథం రచించాడని డా. పి. పరబ్రహ్మశాస్త్రిగారు తెలుగు గోష్ఠి ప్రసంగాలలో నిర్ణయించారు. భారతిలో ఈ నిర్ణయాన్ని విపులీకరిస్తూ వ్యాసం వ్రాశారు. కనుక రేచన   నన్నయ్యకు వందేళ్ళ ముందువాడనడంలో సందేహం లేదు.

9. రాజ రాజనరేంద్ర సంచిక - నన్నయకు పూర్వపు ఛందస్సు వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు.

—: శివకవి యుగము :—

శివకవి యుగమనే ప్రత్యేక యుగాన్ని (శ్రీ) వెంకటరామయ్యగారు (క్రీ.శ. 1100-1150 - 1250 అని రెండు భాగాలు చేశారు. మొదటి భాగంలో నన్నెచోడుడు, పాల్కురికి మల్లన, మల్లికార్జున పండితుడు కాక 35 మంది శైవ కవులను తెలిపారు. కులోత్తుంగచోళుని కాలం నాటివాడైన బృహజ్జాతక తెలుగు వ్యాఖ్యాత విష్ణు వర్ధన మంత్రి అని తెలిపారు.

బృహజ్జాతకానికి తెనుగు వ్యాఖ్యను రచించిన విష్ణు వర్ధనమంత్రి వ్యాఖ్యానాంత గద్యాలలో "కౌశికాన్వయపవిత్ర (చోళమండల చక్రవర్తి ప్రధానుడైన (శ్రీవిష్ణువర్ధన దండ నాయకుడు చెప్పిన సరి తెనుంగు భాష్య(ము)లో సంస్కారము" అని ఉండడం వల్ల ఇతడు కులోత్తుంగ చోళ చక్రవర్తి కాలంవాడై ఉండునని వెంకటరామయ్యగారు ఊహించారు. "ఇది తెలుగులో తొలి సంపూర్ణ వచనం గనుక మచ్చుకు కొన్ని పంక్తులు". . . . దశ మొదలుగా నష్టి మొదలి దశాధిపతియున్న రాశి మొదలుగా. . . . కేంద్రముల నన్ని గ్రహబలములతో విభాగములుండేసి ఇవు(ఎవ్వండే)ని యెక్కుండు యాతి బలుండగు నదియు రెండును దశాధిపతి యగునని యెఱింగి ముఖ్యము దానికంటె మాధ్యమ దశాధి బలుండు ముందు

10. భారతి. 1989 మూడవ వాల్యూము సంచిక - పుట 75

దశాధిపతియని పొలంగి యోగమూర్తుల కేంద్రముల
నున్న గ్రహముల దశ క్రమము మెలయుచున్నది ఇది కేంద్రముల
(ప్రథమ దశాధిక మెలయుంగురూపు) ... ఇట్లు బహుప్రకారం
ములంచెక్కి దశలుగా నెలయింగి కలిసున్నది!"

ఈ భాష్య రచన నన్నయ భట్టు వచన భాగాలను తెలిపిస్తుంది.

—: నన్నెచోడ మహాకవి : —

ఇతడు తెలుగు దేశపు రాజకవులలో ప్రథముడు. ఇతడు కుమారసంభవం, కళావిలాసం అనే రెండు కావ్యాలు రచించాడు. వీటిలో కుమారసంభవం సమగ్రంగా లభించింది. కళావిలాసంలోని రెండు పద్యాలని ప్రబంధ రత్నాకరము ఉదాహరించింది.

నన్నెచోడుడు శైవుడు. తన కావ్యాన్ని శ్రీశైల నివాసిని అయిన జంగమ మల్లికార్జునునికి, మహేశ్వర స్వామికి అభేద స్వయ సాయుజ్యం చేసి వినిపించినట్లు రచించాడు. ఇతడు రాజకవి అయినా, ఈ కావ్యంలో చారిత్రకాంశాలు చెప్పనందువల్ల ఇతని కాలం వివాదాస్పదమైంది - ఇతడు నన్నయకు పూర్వుడు అనగా క్రీ.శ. 940 ప్రాంతంవాడు, నన్నయ సమకాలికుడు - అనగా 1054 ప్రాంతంవాడు, నన్నయ తర్వాత ఒక శతాబ్దం వాడు – అనగా 1130-50 నాటివాడు, తిక్కనకు తరువాతి వాడు అనగా 1276-1350

నాడు వాడు. అని దీనిని ఆనాలిపూరిగా కనుగొని ముద్రించిన (శ్రీమాన వల్లి రామకృష్ణకవి గారు) మొదట వాదించారు. కాని నన్నెచోడుడు 1130-50 (ప్రాంతం వాడనే వాదమే నేడంగీకృ)తమైనదని వేంకటరావుగారి నిర్ధారణ.

వేంకటరావుగారు ఆతని వాచిత్రపుతెనాలు 'పుడమాప్రుడు' 'కంపు' మొదలయిన పదాల చర్చించి ఆతనికిని, తిక్కనసోమయాజికి శివకవుల ప్రయోగాలకు గల పోలికలు చూపారు. ఇదే ప్రథమ సంపూర్ణ మహాకావ్యమని అన్నారు.

(2). సూర్యవంశోద్భవకుల తిలకుడైన కందూరి గోకర్ణదేవచోడ మహారాజు ఏలేశ్వరదేవర భోగానికి పెదకోడూరు గ్రామం 1127 జూన్ 22న ఇచ్చాడు. ఈ గోకర్ణుడే గోకర్ణచ్ఛందస్సు రచించిన రాజకవి అని, వివిధ ఛందోగ్రంథాలలో ఉదాహృతమైన గోకర్ణచ్ఛందస్సు పద్యాలలో "భాస్కరకుల విలసిత వార్ధిచంద్ర గోకర్ణనృపా" అనే సంబోధనను బట్టి వేంకటరావుగారు నిర్ణయించారు.

పావులూరి మల్లనను విషయసూచికలో మల్లికార్జున పండితునికి ముందు చూపినా, ఎందుకో శివకవియుగం ద్వితీయ భాగంలో చేర్చారు.

(3). మల్లికార్జున పండితుడు:— ఇతడు శ్రీపతి పండితుడు, మంచనపండితుడు, మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు అనే పండితత్రయంలో కడపటివాడు. "బసవేశ్వరుడు కర్ణాట దేశంలో

స్థాపించిన వీరశైవ మతాన్ని సంస్కరించి తెలుగుదేశంలో ఆరాధ్య సంప్రదాయంగా నెలకొల్పినవాడు. ఇతని చరిత్రను పాల్కురికి సోమనాథుడు. 'పండితారాధ్య చరిత్రము' అనే పేరుతో ద్విపద (ప్రకరణాల ద్విపద కావ్యంగా మలిచినాడు. దీనిలో మల్లికార్జున పండితుడు భగవదంశ సంభూతుడని, అపార మహిమాన్వితుడని వర్ణించాడు. బసవేశ్వరుడు మల్లికార్జునుని బ్రాహ్మణత్వం వదలి తన మతంలో కలవవలసిందిగా కోరగా మల్లికార్జునుడు "భక్తి మీది వలపు బ్రాహ్మణ్యంబుతో బొత్తు బాయలేను నేను బసవలింగ" అని సమాధానమిచ్చాడట. ఇతని కాలం 1120 - 1190 మధ్యప్రాంతం.

ఇతని రచనలు ఎన్నో ఉన్నవి. వాటిలో శివతత్త్వసార మొకటి లభిస్తున్నది. కన్నడ భాషలో ఇతను "గణసహస్ర మాల" అనే కావ్యాన్ని రచించినట్లు కన్నడ కవిచరిత్ర చెబుతున్నది. కాని అది లభించలేదు. శివతత్త్వసారంలో సంక్షేపంగా చెప్పిన భక్తుల చరిత్రలనే సోమనాథుడు పండితారాధ్య చరిత్రలో వివరించాడు.

కన్నడంలో మల్లికార్జున పండితుడు రచించినవి గణసహస్ర మాల, శివతత్త్వసారం.

శివతత్త్వ సారానికి కన్నడమునుండి మనకు దొరికిన ప్రాచీన రచన లభించింది. అది లభించిన తీరును డాక్టర్ తిరుమల రామచంద్ర గారు 'సాహితీ సుగతుని స్వగతాలలోని 'శివతత్త్వసారం పాఠాల పరిష్కరణ'

అనే వ్యాసంలో ఇలా తెలిపారు.

1936 సంవత్సరంలో నేను చెన్నపురి ప్రాచ్య పుస్తక భాండాగారంలో శ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారికి చాటు పద్యాలు సేకరిస్తుండగా, కొన్ని కన్నడ పద్యాల తాటాకుల గ్రంథసంపుటాలలో కనిపించాయి. శైలి ప్రాచీన ప్రౌఢ రచనలలో కనిపించే సహజ గాంభీర్య విలసితం. ఇదేదో అపూర్వ గ్రంథమై ఉంటుందన్న నమ్మకంతో శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రి గారి వద్దకు పట్టుకెళ్ళాను. వారు అంత ఆసక్తి లేకనూ శివతత్త్వసారంతో పోల్చిచూచి అదేనని నిర్ణయించారు. దీనిని 1950 లో ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారంవారు బులెటిన్‌లో ప్రచురించారు. తెలుగు కన్నడాల రెండింటిని పక్కన పక్కన ప్రచురించవలసిన అవసరం చాలా ఉంది.

రామచంద్రరావు గారు సూచించినట్లు రెండూ ప్రకటిస్తే, శివతత్త్వసారం తెలుగులోని పద్యపాఠాలని సరిదిద్దుకోవచ్చు.

—: <u>శివకవియుగము ద్వితీయ భాగము</u> :—

ఈ భాగంలో శాస్త్రిగారు పాల్యాచారి మల్లన, వేములవాడ భీమకవి, అధర్వణాచార్యుడు, వెన్నెలకంటి అన్నయ్య, పాల్కురికి సోమనాథుడు, యథావాక్కుల అన్నమయ్య మున్నగు వారు, శాసన కవులు మొత్తం 38 మందిని చేర్చారు.

---

11. సాహిత్యానుగతమని స్వాగతం :- శివతత్త్వసారం పాఠాల పరిష్కరణ పుట – 117.

సోమనాథుని దేశకాలములను గురించి పెద్దదుమారమే రేగినది. వెంకటరావుగారు "క్రీ.శ. 1924 లో నప్పటికిగల సాధన సామగ్రి పరిశీలించి ఈతని కాలము క్రీ.శ. 1190 నుండి 1260-70 ప్రాంతము వరకు నుండునని నిర్ణయించితిని" అని కాలాన్ని ధ్రువీకరించారు. కాని వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రి గారి "పండితారాధ్య చరిత్ర" అవతారిక ద్విపదలను బట్టి సోమనాథుడు పండితారాధ్యుని సమకాలీనుడనే వాదాన్ని పరిశీలించారు.

కారణాలు కొంతవరకు వారి నిర్ణయమే ఉత్తమమని తిరుమల రామచంద్రగారు అంటున్నారు.12.

శాస్త్రిగారి తెలుగు కవుల చరిత్ర గొప్ప చారిత్రక పరిశోధన విలసిత గ్రంథం. వెంకటరావుగారు క్రీ.శ. 800 నుండి 1250 వరకు అదివరకెవరూ తెలుపని కవులతోపాటు 87 మంది కవులను పేర్కొని వారి రచనలను సంక్షిప్తంగా సమీక్షించారు. ఎక్కడికక్కడే అధస్సూచికలలో ఆకరాలు తెలిపారు. ముఖ్యంగా శైవ పదకర్తలను గురించి వారికి కవుల సరసన పీట వేశారు.

---

12. వేటూరివారి పీఠికల భూమిక: (పీఠికాధ్యక్షన తిరుమల రామచంద్ర)

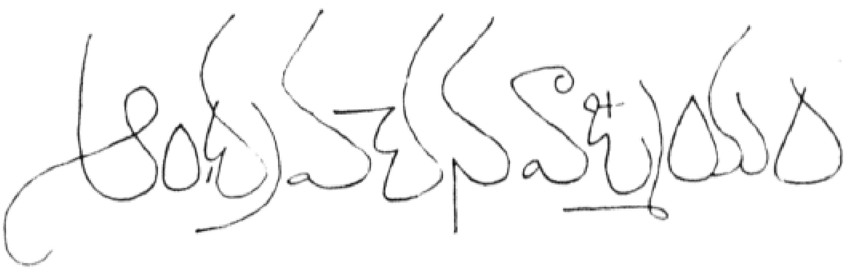

నిడదవోలు వెంకటరావుగారి మరొక మౌలిక పరిశోధన గ్రంథం 'ఆంధ్రవచనవాఙ్మయం'[1] ఇది మొదట ఆంధ్రపత్రిక ఖర సంవత్సర (1951-52) ఉగాది సంచికలో (41-58 పుటలు) బృహద్వ్యాసంగా ప్రచురితమై, విపుల పరిష్కృతమై 1954 లో పుస్తకరూపంగా వెలువడింది. 1962 లో మద్రాసులోని తెలుగుభాషాసమితి వారు ఈగ్రంథానికి బహుమతి ఇచ్చారు. వచనరచనపై వెలువడిన సాధికార, ప్రామాణిక గ్రంథమిది. అంతకు ముందిట్టి గ్రంథాన్ని రచించినవారు లేరు. ఈగ్రంథ ముద్రణ తరవాత విశ్వవిద్యాలయాల్లో పరిశోధన ప్రారంభమయ్యాయి. ఒక సిద్ధాంతగ్రంథానికి వెంకటరావుగారు స్వయంనిర్దేశకులుగా ఉండటం విశేషం.[2] 1977 వెంకటరావుగారు 'ఆంధ్రవచన వాఙ్మయం' గ్రంథాన్ని పుష్టిగా, తుష్టిగా పునర్ముద్రించారు.

---

1. ఆంధ్రగ్రంథమాల. మద్రాసు.
2. ఆంధ్రవచనవాఙ్మయము - డా. వం. కులశేఖరరావు.

'వచనమ్' అంటే సంస్కృతభాషలో సాధారణంగా మాట్లాడే మాట.[1] ఉచ్యతే - ఇతి వచనం (పలుకబడునది గనుక పలుకు) అని దీని వ్యుత్పత్తి. కాని, కావ్య ప్రసక్తి వచ్చినప్పుడు సంస్కృతంలో పద్యకావ్యం, గద్యకావ్యం అంటున్నారు గాని వచన కావ్యం అనడం లేదు. దీనిని బట్టి వచనానికి, గద్యానికి కొంత భేదం ఉందని చెప్పడం సహజం. 'గద్య' అనే పదానికి వ్యుత్పత్తి 'గద్యతే ఇతి'. చెప్పబడునదంతా గద్యమే. 'గద' ధాతువు 'వ్యక్తాయాం వాచి' అని అర్థం. స్పష్టంగా పలకడం అంటే ఏదో సహజంగా కొంత కొంత అలంకారాలతో పలకడం అని స్పష్టమవుతుంది.

దీనిని బట్టి గద్యానికి, వచనానికి కొంత భేదం కనిపిస్తుంది- సంస్కృతంలో. అంటే సామాన్యంగా ప్రజలు నిత్యవ్యవహారంలో ఉపయోగించే మాటలు వచనం. నిత్యవ్యవహారంలో కొంత కొంత ఉన్నత స్థాయిలో - అలంకార స్థాయిలో వాడే మాట గద్యం. అందువల్లనే ఆలంకారికులు 'గద్యపద్యైః కవిః కృతా' అన్నారు.

1. వచనమ్ (వచ్+ల్యుట్) 1. The act of speaking, uttering, saying. 2. speech, an utterance. - Apte Sanskrit-English Dictionary.

అనగా సాలంకారమైన ప్రయత్నపూర్వకమైన రచనమనం గద్య అని విస్పష్టమవుతుంది. కాని, ఛందోబద్ధం కానంతమాత్రాన ఛందోబద్ధమైన వాక్యం పద్యం. ఛందోబద్ధం కాని వాక్యం గద్యం. ఈ గద్యం మనకు వేదసంహితలలోనే దర్శనమిస్తుంది. ఛందోబద్ధం అయినవి ఋక్కు. ఛందోబద్ధం కానిది యజుస్సు. గద్య నిర్మితం కావడంవల్లనే యజుర్వేదానికి కృష్ణయజుస్సంహితం అని లాక్షణికులు అంటారు. అత్యంత ప్రాచీనమైన గద్యం తైత్తిరీయ సంహితలోనిది. యజుర్వేదాంతర్గతమైన కాఠక మైత్రాయణీ సంహితలలో గద్యం ప్రచురమే. అథర్వవేదంలో షష్ఠభాగం గద్యాత్మకం. ఇక బ్రాహ్మణాలన్నీ గద్యాలే. ఆరణ్యకాలలో గద్యం కొద్దిగా. ఉపనిషత్తులలో ప్రాచీనమైనవి గద్య.

ఇక లౌకిక సంస్కృత గద్య స్వరూపంలో దర్శనాలలో వాటి భాష్య వ్యాఖ్యాన టీకాదులలో కనిపిస్తుంది. ఇలాంటి వాటిలోని ప్రత్యేకత సంభాషణా విధానం, కథా కథన రీతి. వారు (వ్యాఖ్యాతలు, భాష్యకారులు) మన ఎదుటే కూర్చొని మనకు తమ సిద్ధాంతం వివరిస్తున్నట్లు ఉన్నంత సరళత ఉంది. ఈ రీతి గద్యానికి మహాభాష్యకారులయిన పతంజలి మొదలయిన వారి రచనలు ఉదాహరణలు. అప్పటికే వచ్చిన ఆఖ్యానాఖ్యాయికలు యవక్రీత, ప్రియంగు, యయాత్యాఖ్యానాలు, వాసవదత్తా, సుమనోత్తరా ఆఖ్యాయికలు ఉన్నట్లు పతంజలి పేర్కొన్నారు. అవి మనకు లభ్యమైనవి కనుక తథాగతుని నాటి (మహాయాన సంప్రదాయం) వరకు జైన లలితవిస్తరమే అత్యంత ప్రాచీన గద్యగ్రంథం అనవచ్చును.

సాహితీ సుగతుని స్వగతం పుట 219

ఇది కథా కథన కౌశలాన్ని బట్టి, సరస ప్రౌఢ, నితాంత ప్రౌఢ శైలులలో అతి సుందరంగా సాగుతుంది

"ఇతిహాసాఖ్యాన దశభారత సహస్రాణి బుద్ధిసత్త్వేన సంక్షిపి శిక్షయంతి స్మ తత్ర బుద్ధసత్త్వాద్వ్యాసేన వేదాం ధారకాణాం మాతృకా నామయుతాం, యదా అకారం పఠిత్వా యంతి స్మ, తదా అనిత్యాః సర్వసంస్కార ఇతి శబ్దో నిశ్చరతి స్మ।"[1]

బుద్ధుని బడిలో చేరారు. ఆ బడిలో అధ్యాపకులు పది వేలమంది బాలురు చదివేవారట. బోధిసత్వునితో పాటు తక్కిన పిల్లలకు మాతృకలు (అకారాదులు) చెప్పినప్పుడు అ అనడానికి అనిత్యాః సర్వసంస్కారాః అనే శబ్దం చెప్పేవారట. ఇప్పుడు అ-అంటే అని చెప్పినట్లు.

వ్యాకరణాత్మక సంస్కృత గద్య అనంతరంగా పెరిగింది ప్రాధాన్యమూ పెరిగింది. అందువలన ఆలంకారికులు దానికి లక్షణం చెప్పవలసి వచ్చింది. కవులు పద్య గద్య మయములైన కావ్యాలు రచించారు. దండి.

"గద్య పద్యమయా కాచిచ్చంపూ రిత్యభిధీయతే"[2]

గద్య పద్యాత్మకమైన కావ్యము చంపువు అని లక్షణం చెప్పాడు. సంస్కృతంలో కవులు గద్యంలోను రాణించడం అనుసరించడం వల్ల వామనుడు గద్య భేదాలు నిర్ణయించాడు

"గద్యం వృత్తగంధి - చూర్ణం ఉత్కళికా ప్రాయంచ, పద్యభాగవత్ వృత్తంగంధి, అనావిద్ధలలిత పదం చూర్ణం, విపరీతముత్కళికాప్రాయం"[3]

---

1 సాహితీ సుగతుని స్వగతం - పుట 202, (2) కావ్యాదర్శం 1.31
3. వామనుని కావ్యాలంకార 1.3.23,24,25.

గద్యం త్రివిధాలు. వృత్తగంధి, చూర్ణం, ఉత్కళికాప్రాయం అని. వృత్తగంధి అంటే పద్యమువలెనే నడక గలది. చూర్ణం సమాసాలు లేని లలితపదరచన, ఉత్కళిక చూర్ణానికి విరుద్ధంగా దీర్ఘసమాసాలతో నిబద్ధమైన రచన. సాహిత్యదర్పణ కర్తయైన విశ్వనాథుడు కూడా నాలుగు 'గద్యం వృత్తగంధోజ్ఝితం సమాసరహితమితి

తత్రోత్కళికాప్రాయం చూర్ణకం చ చతుర్విధమ్'[1]

పాదనియమం లేనిది, సమాసబంధురపదమైనది, గద్యము అనబడే ఛందోరహిత గద్యం. పద్యానికి భిన్నమైనది గద్యం. వాక్యాలతో ఉన్నది పద్యం. గద్యం మాత్రమే కాకుండా అంటే గద్యం, కేవలం వాక్యం అని నిర్వచించబడినది.

సరస్వతీకంఠాభరణకారుడైన భోజుడు

యద్గద్యేన పద్యేన తత్ప్రత్యక్షేణ కథ్యతే

తదిదం కథ్యతే వ్యాఖ్యా కావ్యేషు కవిభిః[2]

కవి కేవలం పద్యంలో కవిత చెప్పవచ్చు. గద్యంలో చెప్పవచ్చు. రెండూ కలిపి చెప్పవచ్చు - అన్నాడు.

అలంకారికుల నిర్వచనాన్ని బట్టి సంస్కృతంలో గద్య రచనకు ప్రాముఖ్యత గలదని, పద్యరచన కంటే కఠినమైనదని, గద్యమునందు సమాసబాహుళ్యం ఓజస్సుకు జీవం తెల్పింది. కనుకనే వామనుడు 'గద్యం కవీనాం నికషం వదంతి'[3] గద్యం కవుల రచనా శక్తికి గీటురాయి అన్నాడు.

---

1. అలంకారసంగ్రహం 1-26, 2. సరస్వతీకంఠాభరణం 2-19. 3. కావ్యాలంకార 1.3.21.

తెలుగులో గద్యం, వచనం శబ్ద సమానార్థకాలు. తెలుగు సాహిత్యం గద్య పద్యమిశ్రితమైన చంపూ పద్ధతిలో నన్నయ భారతావతరణతో ప్రారంభమవుతుంది. అంతకు పూర్వమే శాసనాల్లో వచనం కనిపిస్తున్నది.

ఈ తెలుగు వచన రచనా పరిణామ చరిత్రను తెలిపేది వెంకటరావుగారి గ్రంథం. దీనిలో రావుగారు ఆధునిక మొదలు ఆరంభం వరకు 20 శతాబ్దిలోని తెలుగు వచన పరిణామాన్ని వివరించారు.

నిడదవోలు వెంకటరావుగారు ఆనాటి వారు సంస్కృతంలో గద్య వచనాలకు భేదం ఉందని, వచనం సామాన్య వ్యవహారిక భాషలోని గద్యం వంటిది కాని వృత్తగంధియైన రచన కాదని తెలిపారు. తెలుగులో గద్యం వచనం సమానార్థకాలని స్పష్టం చేశారు. దండి సంస్కృత నిర్వచనం ప్రకారం గద్యం అని ఉండవలసినా నన్నయ తన భారతభాగంలో గద్యం అనటానికి బదులు వచనమనే పేర్కొన్నాడు. నన్నయకు ముందుగా కన్నడ కవి పంపడు కూడా తన విక్రమార్జునవిజయంలో వచనమనే పేర్కొన్నాడని వెంకటరావుగారు అన్నారు. ప్రాచీనకాలంలో ఏవిధంగా గద్య వచనాలు సమానార్థకాలో ఆధునిక కాలంలో కూడా వీరేశలింగం పంతులుగారు సమానార్థకాలుగానే వాడారని "రమారమి ముప్పది సంవత్సరముల క్రిందట తెలుగులో గద్యకావ్యములు తక్కువగనుండెను. ఇప్పుడు చిన్నయసూరి తన వ్యాకరణమునకు లక్షణము లందులకు లక్ష్యముగా నీతిచంద్రికను వచనమున వ్రాసెను. దాని శైలి మిక్కిలి కఠినము.

[illegible] మొదలు పెట్టిన [illegible] నాయనిగారి [illegible] వాళ్ళ గద్య కావ్యముల రచించుటని"[1] అని చెప్పడం వల్ల ఇది సత్యానుకృతమే. అయితే తెలుగులో గద్యం కేవలం శాస్త్రీయతకై [illegible] కావ్యములను [illegible] [illegible] గుణంగా [illegible] రచనా [illegible] ఉండని వెంకటశాస్త్రిగారి అభిప్రాయము. ఈ గద్య రచన మాత్రం [illegible] వచన [illegible] [illegible] ఉపయుక్తంగా ఉండటం వల్ల [illegible] శాస్త్రాలు [illegible] సంగీత శాస్త్రాలకు టీకలు [illegible] చెప్పబడిందని అయిన సూచించారు.

[illegible] గద్యలేఖన [illegible] [illegible] రఘురామమూర్తి పంతులు ఉదాహరణ ఇచ్చారు.

కాని, తెలుగు సాహిత్యంలో గద్య వచన శబ్దాలు పర్యాయాలయినా, తెలుగు [illegible] వచనాన్ని [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] మాత్రం. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] వచనాన్ని మాత్రం వచన [illegible] గద్య అని అన్నారు. ఇది సంప్రదాయంగా [illegible]. ఈ గద్యాన్ని లాక్షణికులు [illegible] [illegible] చెప్పారు. గద్య, [illegible] గద్య, [illegible], వచనం, [illegible]. [illegible] [illegible] వెంకట

1. [illegible]

రమణీయతని లక్షణం చెప్పడు.

గద్య - అనంతరణా శబ్దయుక్తమై యుండు.

బిరుదు గద్య - సంబోధనాంతపద బంధురమై వర్తిల్లు.

చూర్ణిక - ద్విపద, బహువచన సమాసములుగ విశేషణాలు కావన సమాసాలుత తల్పనాసల్లు జల్లిపంక్తి వెలయు

వచనము - బహు ప్రకార రచనా నియమ ప్రాముఖ్యాంశై సంచరించు.

విన్నపములు - విన్నపై ముఖ్య పూర్వకం సాగునవి"

వీటిలో బిరుదు గద్యనే ఎక్కువ రాస్తారు

ద్వ్యసాంతాలలో నాటకని వెంకటరావుగారు పాఠాలాడు. ఈ సంప్రదాయం తన్న తత్వల మూలక స్వభావ గాధ అభిప్రాయం.

అన్నమాచార్యుడు తాళగంధి అవి సంకీర్తన లక్షణాలు చెప్పాన్నడు. వెంకటరావుగారు కవిత్వాన్ని పరిశీలనగా చర్చించి సంస్కృతంలో మాత్రకా, ప్రత్యేకంగు ఉత్తర భగవద్రామానుజుల శరణాగత గద్య, శ్రీరంగ గద్యలను లక్ష్యంగా చూపెట్టారు

తెలుగు సాహిత్యంలో మొదటి కాకుండా వెంకటరావుగారు శివాత్మ బోధకుల రావి శాసనాలలోని వచనాన్ని ఉటంకించారు. పన్నెండు యుగంలోని వచనరచనలోని పరిష్కృతను, నన్నెచోడ తిక్కన రచనలలోని వచనాన్ని పులనాత్మ తంగా పరిశీలించారు.

వచన వాఙ్మయ ఆద్యమాచార్యుని గా కృష్ణమాచార్యుని గుర్తించిన వారు వెంకటరావుగారే.

ఇతడు సింహగిరి నరహరి వచనాలను రచించాడు. ఆ తరువాత
వెలసిన తాళ్ళపాక పెదతిరుమలయ్య వేంకటేశ్వర వచనాలను,
శ్రీపాద శంకర వచనాలను పేర్కొన్నారు. శ్రీపాద శంకర వచనాల
కర్త శంకరకవి అని నిరూపించారు.

తొలి వచన గ్రంథం దత్తాత్రేయ యోగి రచించిన వేదాంత
సారసంగ్రహమని, ఇతని కాలం క్రీ.శ. 1550 ప్రాంతమని
నిర్ణయించారు. ఈయుగంలోనే విలక్షణ నరసింహకవి
భారత సావిత్రి, 1550 నాటి సభాపతి వచనం, రాయవాచకం,
మానగాసాయ పరతత్త్వానందబోధ, విష్ణుమాయకవి ప్రబంధసార
శాస్త్రం, కాశీ మన్మథ ఈశ్వరుని చిత్రసింధువృత్తి మొదలైన
వచన గ్రంథాలు వెలసినట్లు వారు తెలిపినారు.

దక్షిణదేశంలోని మధురనాయకుల కాలం నుండి
వచనరచన అభివృద్ధిగా ఆవరించింది, స్థానిక వ్యవహార
భాష తమిళం అయినా పాలకులు తెలుగు వారు కావటం
తెలుగు సాహిత్యాన్ని పోషించారు. గ్రంథస్థ వచన రచనకు
ప్రాధాన్యం వచ్చింది. ఈ విధంగా మొదట వెలువడిన వచనగ్రంథం
సింగరపు శ్రీకాళేశ్వరకవి రచించిన జైమిని భారతం అని,
కవి తంజావూరును 1674లో ఏలుబడిన షహజీకి
ఆస్థానకవి అని వెంకటరావుగారు తెలిపారు. మధుర
ఏలిక అయిన విజయరంగ చొక్కనాథుని (1704-31) కాలంలో
వచనరచనలు బాగా పెరిగాయి. విజయరంగచొక్కనాథుడే
స్వయంగా శ్రీరంగమాహాత్మ్యము, మాఘమాహాత్మ్యము
అనే రెండు వచనగ్రంథాలు రచించాడు. కృష్ణరాయకవి
వచన రామాయణం, శ్రీపతి రామానుజకవి హాలాస్యమాహాత్మ్యం

వెలగపూడి వెంగనామాత్యుని కవిరాజ మనోరంజనం, ఉత్తర గోపురకథ పట్టు, నాయక వంశ నాశనానికి కారణాలు తెలిపిన గ్రంథాలు. నాయక వంశ పతనానికి కారణాలు అంతా పట్టణం ఉత్తర గోపురం ఎక్కి సుకోమలులై నిలిచిన నాయకుని పాదస్పర్శం చూసి ఆ పాపం పొందిపోయింది. కారణం అనేక శాస్త్రాలు చెప్పారు. కవిరాజ మనోరంజనం తంజావూరి ఆంధ్ర నాయకుల చరిత్ర చెప్తున్నాడు.

మధుర నాయకుల తర్వాత

తెలుగు వాఙ్మయాన్ని ప్రోత్సహించిన వారు మైసూరు పాలకులు, మైసూర్ రాజులు. కళలకు విశేషమైన పురస్కారాన్ని ఇచ్చేవారు. ఇతడు 1730 లో మైసూరు నేలిన చిక్క దేవరాయల మైసూర్ ప్రభువు. వీరిలో ముమ్మడి కృష్ణరాజు సంస్కృతాంధ్ర కర్ణాటక భాషా కవితా విశారదుడు. ఇతడు కాళహస్తి మాహాత్మ్యం, శివభక్తి విలాసం వచన కావ్యాలుగా రచించాడు. ఇందులో శివభక్తి విలాసం తమిళ శైవభక్తులైన అరువత్తుమూవర్ భక్తుల కథలను తెలుపుతుంది.

మైసూరు ప్రభువైన ముమ్మడి కృష్ణరాజ ఒడయరు విష్ణుపురాణం, భగవద్గీత, సుందరకాండం వచనాలుగా వ్రాశాడు.

క్రీ.శ 18వ శతాబ్దం చివరి నాటి నుండి తెలుగు పరిస్థితి మారింది. స్వాతంత్ర్యం పోయిన తర్వాత కష్టించిన ... క్రమంగా రాజ్యం సంపాదించి బ్రిటిష్ పరిపాలన దేశం

అందులో విస్తరింపటానికి దోహదం చేసింది. దీనివల్ల మనకు సాహిత్యాలతో సంబంధం ఏర్పడింది. వారి భాషా సాహిత్య సంస్కృతుల ప్రభావం మనపై పడింది. సాంకేతిక సమాచార భాష నేర్చుకొని తమ పరిపాలన కవసరమైన నిఘంటువులు, వ్యాకరణాలు, వాచకాలు మొదలగునవి సిద్ధపరచుకున్నారు. ముద్రణ కళ భారతదేశానికి తెలుగుదేశానికి వచ్చింది. మత ప్రచారం కోసం విదేశీయులు బైబిలు వంటి గ్రంథాలను తెలుగులోకి అనువదించి ముద్రించారు. భాష ప్రేరేపకులు [illegible] ప్రాముఖ్యం వచ్చింది.

వెంకటరావుగారు తెలుగులో విదేశీ సంబంధాలను విదేశీయుల ముద్రణకళతో మొదలుపెట్టి కొన్ని ప్రతిపాదనలతో అనుబంధంగా మనకు లభించిన ప్రముఖ గ్రంథాలను విశదంగా చర్చించారు. [illegible] ప్రధానమైంది ముద్రణ. జర్మనీలోని [illegible] 1746లో తెలుగు గ్రంథ ముద్రణ ప్రారంభమైనట్లు రావుగారు తెలిపారు (1) సత్యమైన వేదంలో ఉండే జ్ఞాన [illegible] దేశాల యొక్క సంక్షేపం (2) పాపాత్ములకు [illegible] (3) బుద్ధికలిగిన మూరు జ్ఞాన వచనాలు యొక్క చిన్న పుస్తకం. (4) [illegible] గురువు [illegible] శిష్యుల యొక్క [illegible] తర్కము అనే గ్రంథాలు పూర్తిస్థాయిగా అనువదించారు.

ఆటు తరవాత కలకత్తా శ్రీరాంపూర్ క్రైస్తవ సంఘం వారు (1) పెర్సి యొక్క సంపాన్లు (2) వేరే క్రైస్తవ మత విషయం లో గ్రంథాలు ముద్రించారు.

శ్రీరాంపురం తరవాత తెలుగునాట బళ్ళారి, విశాఖపట్నాలలో క్రైస్తవ మిషనరీలు కరపత్రాలు చిన్నచిన్న పుస్తకాలు ప్రచురించారు. ఇవన్నీ మత గ్రంథాలే.

తెలుగు పుస్తక ముద్రణ ప్రారంభం తో సంస్కృతాంధ్ర పండితులు పురాణం వెంకటకృష్ణశాస్త్రి, పురాణం హయగ్రీవశాస్త్రి, ఉత్తరాఖండ ప్రకరణం, భారత భాగవతాలు ముద్రించారు.

ఇది ఇలా ఉండగా కల్నల్ మెకంజీ స్థానిక చరిత్రలను సేకరించడానికి కొందరు సహాయకులను నియమించి ఎన్నో స్థానిక చరిత్రలను సేకరించి వ్రాయించాడు. ఈ చరిత్రలలోని భాష ఆనాటి వాడుక భాషలో ఉందని తెలుసు. తరవాత సి.పి. బ్రౌన్ పై స్థానిక చరిత్రలలో జీర్ణస్థితికి వచ్చిన కొన్నింటిని కాగితాలపై వ్రాయించి పునరుద్ధరించాడు. కేవలం మత గ్రంథాలనే కాకుండా అనేక పండిత గ్రంథాలను సేకరించి పండితులచే శుద్ధ ప్రబంధాలకు వ్యాఖ్యలు వ్యాకరణ కోశాలు శాస్త్రాలను వ్రాయించాడు. మరొక సంస్థ ది మద్రాస్ స్కూల్ బుక్ సొసైటీ వివిధ విషయాలపై పిల్లల కోసం తెలుగు వాచకాలు వ్రాయించి ప్రకటించింది.

బ్రిటిష్ ఉద్యోగులకు తెలుగు నేర్పేటందుకు ఫోర్టుసెంట్ జార్జిలో కళాశాల స్థాపితమైంది. ఈ కళాశాలలో తెలుగు పండితుడుగా నియమితుడైన రావిపాటి గురుమూర్తి శాస్త్రి విక్రమార్క కథలు, పంచతంత్ర కథలు అనే రెండు పుస్తకాలు తేలికపాటి వచనంలో రచించారు. తరవాత తరవాత కథాసాహిత్యం విస్తరించింది. శుకసప్తతి హంస వింశతి, దిలారాం, బత్తీసు పుత్తళి, భేతాళ పంచవింశతి పాతాబద్దల కథలు బాగా ప్రచారం పొందాయి.

తరవాత వెంకటరావుగారు ఆంగ్లపాలనయుగానికి ప్రతినిధులు చిన్నయసూరి, వావిలాల వెంకటరత్నం, కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులు వచనరచనకు చేసిన సేవను విపులంగా వ్రాశారు.

నవలల్లో వావిలాల వెంకటరత్నం నాయుడుగారి మహాశ్వేత నవల ప్రథమమని పేర్కొంటూ ఆధునిక కాలంలో విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, అడివి బాపిరాజు, నోరి నరసింహ శాస్త్రి నవలారచనలు త్రయంగా ఉల్లేఖించారు.

తెలుగులో లేఖా సాహిత్యాన్ని గూర్చి, వ్యాసరచన (Essay) నను గూర్చి, పత్రికా వ్యాసాలను గూర్చి విపులంగా వ్రాశారు. ఇంకా ప్రసిద్ధ రచయితలు గ్రాంథిక వచనరచనను విడనాడి పరమ సుందరమైన వ్యావహారిక భాషలో వ్యాసాలు, గ్రంథాలు ప్రకటించి సోపపత్తికంగా నిరూపించారు.

ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయం గొప్ప మౌలిక పరిశోధన గ్రంథం. దీని ద్వారా వెంకటరావుగారు తెలుగువారికి ఎన్నో అపూర్వ విషయాలు తెల్పారు.

రంగస్థల
చరిత్ర

నిడదవోలు వెంకటరావు గారి పేరు తెలుగు సాహిత్య లోకానికి తెలియడం త్రిపురాంతకోదాహరణం పరిష్కరణ మూలంగానే.

ముందుగా ఉదాహరణ ఆవిర్భావం తెలుసుకోవాలి.

అగ్నే నయ సుపథారాయే అస్మాన్
విశ్వాని దేవ వయునాని విద్వాన్
యుయోధ్యస్మజ్జుహురాణమేనో
భూయిష్ఠాంతే నమ ఉక్తిం విధేమ

అప్పటి మన పూర్వులు అగ్నిని సంబోధించి "ఓ! అగ్నీ మమ్మల్ని సంపత్కరమైన మార్గంలో నడిపించు. నీవు మా సంగతులన్నీ తెలిసిన వాడివి. విఘ్నాలు కలిగించే మా పాపాలన్నీ కాల్చివేయి. నిన్ను పదే పదే నమస్కరిస్తాము" అని ప్రార్థించారు. ఇలాంటివి వేదంలో చాలా చోట్ల కనిపిస్తాయి. కొన్ని నరులను సంబోధించి ప్రశంసించిన మంత్రాలు ఉన్నాయి. వీటిని "నారాశంసి" అన్నారు. నారశంసి అంటే నరుల మహత్త్వాన్ని ప్రశంసించే మంత్రాలు అని అర్థం.

"ఈ పద్ధతి లౌకిక సంస్కృత సాహిత్యంలో తొలిసారిగా వైష్ణవ భక్త కవి అయిన కులశేఖరుల ముకుంద మాలా స్తోత్రంలో కనిపిస్తుంది. కులశేఖరులు ఈ స్తోత్రం శ్లోకమంతా ఒకే విభక్తిలో

నడ వడమే గాక ఒకటి రెండింటిని అష్ట విభక్తులలోను నడిపారు,

హే గోపాలక! హే కృపాజలనిధే!
హే సింధు కన్యా పతే!
హే కంసాంతక! హే గజేంద్ర కరుణా
పారీణా! హే మాధవా!
హే రామానుజ! హే జగత్త్రయ గురో!
హే పుండరీ కాక్ష మాం!
హే గోపీజన నాథ పాలయ! పరం
జానామి న త్వాం వినా

ఈ శ్లోకాన్ని కులశేఖరులు సంబోధన ప్రథమా విభక్తిలో నడిపారు.

'భక్తాపాయ భుజంగ గారుడ మణి'

అనే శ్లోకాన్ని ప్రథమా విభక్తిలోనూ, 'వ్యామోహప్రశమౌషధం' అనే శ్లోకాన్ని తృతీయా విభక్తిలోనూ

క్షీర సాగర తరంగ శీకరా
సార తారకిత చారు మూర్తయే
భోగి భోగ శయనీయ శాయినే
మాధవాయ మధు విద్విషే నమః

అనే శ్లోకాన్ని చతుర్థీ విభక్తిలోను నడిపారు. ఇలా విడి విడిగా అన్ని విభక్తులలోను నడపటమే గాక సర్వ విభక్త్యాత్మకమైన శ్లోకాన్ని ఇలా చెప్పారు.

కృష్ణో రక్షతు నో జగత్త్రయ గురుః
కృష్ణం నమస్యామ్యహం
కృష్ణే నామర శత్రవో వినిహతాః
కృష్ణాయ తస్మై నమః
కృష్ణాదేవ సముత్థితం జగదిదం
కృష్ణస్య దాసోస్మ్యహం
కృష్ణే తిష్ఠతి సర్వమేతదఖిలా
హే కృష్ణ రక్ష స్వమాం

ఈ శ్లోకంలో "కృష్ణుడు మనలను రక్షించుగాక. కృష్ణున్నే నేను నమస్కరిస్తాను. కృష్ణుని చేత దేవ శత్రువులైన అసురులు చంపబడినారు. కృష్ణునికై నమస్కారం. కృష్ణుని నుండి ఈ జగత్తు ఉదయించింది. నేను కృష్ణునికి దాసుణ్ణి. ఈ అఖిల ప్రపంచము కృష్ణుని యందే ఉంటున్నది. ఓ కృష్ణా! నన్ను రక్షించు" అని అన్ని విభక్తులలోను ప్రార్థన ఉంది. ఇలాంటి ప్రయోగాలు తమిళ సాహిత్యంలో, దివ్య ప్రబంధాలలో, తిరుప్పావైలోను ఉన్నాయని పెద్దలు చెబుతారు.'

'ఉదాహరణ వాఙ్మయ తొలి ప్రచురణ సమీక్ష - ఆంధ్ర ప్రభ తిరుమల రామచంద్ర.

కాళిదాసు రఘువంశంలోను, విక్రమోర్వశీయం లోను ఉదాహరణం, జయోదాహరణం అనే పేర్లు కనిపిస్తున్న మాట నిజమే. రఘువంశంలో నాల్గవ సర్గలో రఘుమహారాజు జైత్ర యాత్రలో ఈ పదం కనిపిస్తున్నది.

శరైరుత్సవ 'సంకేతాన్ 'సకృత్వా రతోత్సవాన్
జయోదాహరణం బాహ్వోర్గాపయామాస 'సకిన్నరాన్

రఘుమహారాజు హిమాలయ ఉపత్యక ప్రాంతంలోని ఉత్సవ అనే పేరుగల గణరాజ్య సర్వ పాలకులను జయించి విరతోత్సవులను చేసి (సంతోషరహితులను చేసి) తన బాహుబలాన్ని జయోదాహరణ కావ్యంగా కిన్నరులతో పాడించాడు. — అని ఈ శ్లోకార్థం.

ఇక విక్రమోర్వశీయంలో "వత్సే! నివేశిత ముదాహరణం, ప్రియాయాః" అని వుంది.

ప్రాచీనాలంకారికులు ఎవరూ ఈ ఉదాహరణ కావ్యానికి లక్షణం చెప్పలేదు. తొలిసారిగా ఈ లక్షణం చెప్పిన వాడు విద్యానాథుడు. ఇతడు దీనిని క్షుద్ర ప్రబంధాలలో చేర్చి లక్షణం చెప్పాడు.

'యేన కేనాపి తాలేన గద్యపద్య సమన్వితమ్
జయత్యుపక్రమం మాలిన్యాది ప్రాస విచిత్రితమ్
తదుదాహరణం నామ విభక్త్యష్టక సంయుతమ్'

ఇకపై విద్యానాథుడే దీనికి లక్షణం చెప్పాడన్న ఖ్యాతి గుప్త రాజుల భారత క్షేత్ర యాత్ర తర్వాత దానికి దాదాపు ప్రతిబింబంగా రచించిన (రఘువంశంలోని) రఘు మహారాజు క్షేత్ర యాత్రలో 'జయోదాహరణం' అని పేర్కొనడం వల్ల ఉపలబ్ధమైన 'సంస్కృతోదాహరణ కావ్యాలలో సోమనాథుని 'బసవోదాహరణమే మొదటిది కావడం వల్ల ~~ఈ~~ కావ్యభేదం తెలుగు నాట వెల రచనలో ఉండి ఉండవచ్చునని దానికి ఉదాహరణ మన పేర్కొన్న పాల్కురికి సోమనాథుడు బసవోదాహరణమని వ్రాయగా విద్యానాథుడు తమ సమకాలికమైన దానికి తెలుగు చేసి సంప్రదాయానుసారంగా నూతన లక్షణం చెప్పాడని డాక్టరు తిరుమల చంద్రగారు అభిప్రాయ పడుతున్నారు [2]

వారి అభిప్రాయం పరిశీలన యోగ్యం. ఉదాహరణ కావ్యాలు నేడు కూడ ఆంధ్ర దేశంలో ప్రచురంగా ఉన్నట్లు సంస్కృత వాఙ్మయంలో అదిన్నీ, ఉత్తరా పథంలో లేవు).

ఉదాహరణ కావ్యమంటే ఇష్ట విభక్తుల సహాయంతో ఇష్ట దైవాన్ని గాని, దైవ సమానుడైన ఆధ్యాత్మిక గురువును గాని, రాజును గాని, మహా పురుషుని గాని

---

(2) డాక్టరు తిరుమల రామచంద్ర గారితో చర్చలో వెలువడిన సారాంశము.

కళాకౌశల కాదనియమంతో కీర్తించే కావ్యం ఉదా
హరణ కావ్యమని స్పష్టమైంది.

నిడదవోలు వెంకటరావు గారి దృష్టి ఆంధ్ర వాఙ్మయంలోని సకల కోణాలపైన ప్రసరించినట్లే ఉదాహరణ శాఖ మీద ప్రసరించింది. వారే అన్నట్లు కాలక్రమమందు ద్వితీయమై, కవితా ప్రకర్షయందద్వితీయమగు రావిపాటి తిప్పన త్రిపురాంతకోదాహరణమును విపుల పీఠికతో ప్రచురించారు. అది వరకే దానిని పూర్వము మానవల్లి రామకృష్ణ కవి గారు 1912 లో తొలిసారిగా ప్రచురించారు. దానిని నిడదవోలు వెంకటరావు గారు తంజావూరి ప్రతితో సరిచూచి చారిత్రకాది వివిధ విషయ సంబంధ విపుల పీఠికతో వివరణలతో ప్రచురించారు. దానిని తెలుగు దేశం మెచ్చుకుంది. ఆ ఉత్సాహంతో ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్రను వ్రాయబూనుకొని 1950 లో ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్ర ప్రచురించారు. తర్వాత అది 1968 లో వివిధ పరిష్కరణలతో ద్వితీయ ముద్రణ పొందింది.

ఇది దాదాపు 350 పుటల ఉద్గ్రంథం. నిడదవోలు వెంకటరావు గారు చారిత్రక దృష్టితో ఉదాహరణ వాఙ్మయ యుగ విభజన చేసి, ఆయా

యుగాలకు సంబంధించిన ఉదాహరణ కావ్య లక్షణాలను మార్పులను వివరించి లక్ష్య(ప్రా)యంగా ఉదాహరణ కావ్యాలను కూడా ప్రచురించారు. దీనితో 1) ఉదాహరణములు-వాని లక్షణములు, 2) ఉదాహరణములు - సాహిత్యసమీక్ష, 3) సంస్కృతోదాహరణములు - వాని లక్షణములు, 4) ఛందస్స్వ-రగడలు 5) ఉదాహరణములు - చారిత్రక యుగ పరిణామము 6) శివ కవి యుగము - బసవోదాహరణము, 7) తిక్కన ఎఱ్ఱన యుగము - త్రిపురాంతకోదాహరణము, 8) శ్రీనాథ యుగము 9) శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ యుగము- శ్రీ వెంకటేశ్వరోదాహరణము 10) దక్షిణాంధ్ర యుగము, 11) ఉత్తర ప్రబంధ యుగము 12) ఆధునిక యుగము 13) సంస్కృతోదాహరణము 14) పరిశిష్టము అనే ప్రధాన విభాగాలతో లక్షణాలను చారిత్రక, సాహిత్య దృష్టితో పరిశీలించడంతో బాటు లక్ష్యాలుగా ఆయా కాలాల ఉదాహరణ కావ్యాలను సంస్కరించి ప్రచురించారు.

వృత్తం, కళిక, ఉత్కళిక - ఇవి ఒక ముడిగా ఒక్కొక్క విభక్త్యంతంతో ముగిసే లఘు కృతి ఉదాహరణ. సార్వ విభక్తికంగా ఒక వృత్తంతో, అంకితాంక పద్యంతో ఉదాహరణ ముగుస్తుంది. అంటే మొత్తం మీద 21+2=23 పద్యాలలో విశిష్ట సంఖ్యా నియమ కృతి

ఉదాహరణ. కళికోత్కళికలు రగడ లక్షణాన్ని
అనుకరిస్తాయి. ఇవి సాధారణంగా దైవ స్తుతులు. కొన్ని
చిత్రంగా మానవ నాయక గుణ సంకీర్తనలు, తెలుగులో
లభించిన తొలి ఉదాహరణ పాల్కురికి సోమన
రచించిన బసవోదాహరణ. అతడే సంస్కృతంలో ఇదే
పేరుతో ఉదాహరణ రచించాడు. తరువాత క్రీ॥శ॥
1380 లో వెలసింది. రావిపాటి త్రిపురాంతకుని త్రిపు
రాంతకోదాహరణం. దీని నాలుగో ముద్రణ స్వయంగా
నిడదవోలు వెంకటరావు గారే నిర్వహించారు.
అందుకు కారణం వారి పీఠికతో కూడిన త్రిపురాంత
కోదాహరణాన్ని 1941 లో ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం వారు,
1944-50 వరకు, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం వారు
విద్వాన్ (బి) పరీక్షకు పాఠ్యగ్రంథంగా నిర్ణయించడమే.
1946 త్రిపురాంతకోదాహరణ పీఠిక,
పీఠికాకారుని విద్వత్తుకు, పరిశోధనా పటిమ, వానికి
నీరాజనంగా నిలిచింది. తెలుగు ప్రధానంగా అభ్యసించే
విశ్వవిద్యాలయ విద్యార్థులకు త్రిపురాంతకోదాహరణం
పాఠ్యాంశంగా ఉండడం వల్ల నిడదవోలు వెంకట
రావు గారి ప్రతిభ, పేరు ప్రతిష్ఠలు విద్యార్థిలోకానికి
తెలియవచ్చాయి. నిడదవోలు వెంకటరావు గారు
మూలాల మాతృకలతో ప్రథమ, ద్వితీయ ముద్రణలను పరిశోధి

నిర్దుష్టమైన పాఠాన్ని గిడుగు రామ్మూర్తి పంతులు గారు,
వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు వంటి వారి అభిప్రాయా
నుగుణంగా సవరించారు. కవి చరిత్ర కాల నిర్ణయ చర్చలలో
ఆయన కొత్త నిర్ణయమేది చేయలేదు. పైగా క్రీ.శ. 1380
ఆ కవి కాలం నిర్ణయించి, వీరేశలింగం పంతులు గారు
చేసిన ఇదే కాల నిర్ణయాన్ని విస్మరించడం వింత. కవి
కృతేతర గ్రంథ విషయ విమర్శలలో కూడా ఆయన కొత్తగా
చెప్పిందేమీ లేదు. వారికి ముందున్న మానవల్లి వారు
తమ వ్యాసాల్లో తెలిపినవే.

నిడదవోలు వెంకటరావు గారి విద్వత్తంతా
ఉదాహరణాలను వాఙ్మయంలో ఉన్న స్థానాన్ని నిరూ
పించడం, మార్గ-దేశి కవితా ప్రవంతుల సమ్మేళన ఉదా
హరణ అని తెలపడం, తెలుగు కవిత ఏక పదమై,
ద్విపదమై, త్రిపదమై, చతుష్పద పరిణతి, చెందినట్లు
నిర్ధారించడం, ఉదాహరణకూ, సంగీత-సాహిత్యాలకూ
సంబంధం, సప్త విధ విభక్తి పరిణామ నిరూపణ,
సాధారణాంధ్ర ప్రబంధ ఆశ్వాసాంత పద్య విభక్తి రచన
మత్వంతాల అంతరార్థ వివేచన, దేశీయచ్ఛందో వికాసం,
సంస్కృతోదాహరణాల ప్రసక్తి- మొదలైన వాటిని గురించి
వివేచించడం-ఈ విమర్శనలు, ఆనాటి దండి
పండితులను అబ్బురమనిపించాయి.

నిడదవోలు వెంకటరావు గారి చిన్నతనంలోనే త్రిపురాంతకోదాహరణ, బసవోదాహరణ అచ్చు అయినా అవి అనాఘ్రాత ప్రవృత్తులుగానే ఉండిపోయాయి. నిడదవోలు వెంకటరావుగారు త్రిపురాంతకోదాహరణ ప్రకటన తరువాత తెలుగు దేశపు సాహిత్య సమారాధకులు సుమారు పాతిక మంది ఉదాహరణలు వ్రాశారు. ముఖ్యంగా పేర్కొన దగిన వారు విశ్వనాథ, మధునా పంతులు, తిమ్మావఝుల, దివాకర్ల వారు.

శతక కవుల చరిత్ర చదివిన నాటి నుంచి ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్ర కూడా రాయాలని తలంపు కళాప్రపూర్ణ నిడదవోలు వెంకటరావు గారిలో కలిగింది. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో పరిశోధనాచార్యులుగా ఉంటూ ఆ కోరిక నెరవేర్చుకున్నారు. 1950 లో ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్ర ప్రకటించి, తొలి బసవోదాహరణం నుంచి 1800 వరకు వెలసిన ఉదాహరణాలను చేర్చారు. 1968 లో హైదరాబాద్ నుంచి ప్రచురితమైన ముద్రణలో 25 మంది ఆధునికుల ఉదాహరణాలు అచ్చు వేశారు. ఇంకా కొంత మంది ఆధునికుల ఉదాహరణాలు ఇందులో చేరవలసి ఉంది.

ఉదాహరణాల మూలంగా తెలుగు విభక్తి చరిత్ర చారిత్రకంగా నిరూపించిన వారు నిడదవోలు

వెంకట రావు గారు. 'కొఱకు' అనేది ప్రాచీన కాలంలో లేదని 'కై' అనేది 'కు+ఉయ్' అయిందని నిర్ధారణా పూర్వకంగా వీరి పరిశోధన వల్ల తెలిసింది. దీని వల్ల ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి ప్రాచీన వ్యాకరణం కాదని రుజువైంది.

ఉదాహరణాలకు రగడలతో ఆయువు పట్టు రగడ - రఘటా శబ్ద భవం.

దృష్టాంతాలు నన్నయలో లేక పోవడానికి కారణం రాజ రాజ నరేంద్రుడు భారతానికి ప్రత్యక్ష శ్రోత కావడమే. మిగిలిన సాహిత్యంలోని ఆశ్వాసాంత విభక్తులను గురించి మొదటగా క్షుణ్ణంగా పరిశోధించిన వారు నిడదవోలు వెంకట రావు గారే.

ఉదాహరణ సమగ్ర స్వరూపంపైన డాక్టరు కేతవరపు రామ కోటి శాస్త్రి, డా॥ గంగప్ప మొదలైన ప్రసిద్ధ విద్వాంసులు వ్యాసాలు వ్రాశారు. ఇందులో కేత వరపు వారి వ్యాసం ఆలోచనా పూర్వకంగా ప్రామాణిక మైంది.

ఉదాహరణాలను నిడదవోలు వెంకట రావు గారి పర్యవేక్షణలో కాలయుక్తంగా ఆకాశ వాణిలో ప్రసారం అయ్యాయి.

ఒక్క ఉదాహరణ శాఖకే కాక తెలుగు సాహిత్యంలో వున్న ఇతర వాఙ్మయ శాఖలలోను ప్రత్యేక పరిశోధన జరగటానికి ఈ ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్ర ప్రాతి పదిక అని చెప్పవచ్చు.

ఉదాహరణ కృతులు - వాని లక్షణములు:-

నిడదవోలు వెంకటరావు గారు ఈ మొదటి విభాగంలో ఉదాహరణ లక్షణాలను నిర్వచించారు. "ఉదాహరణ మనగా భాషయందు గల సప్త విభక్తులు, సంబోధన విభక్తిని ఉదాహరించు లఘు కృతి. ఇది ప్రధానముగా స్తోత్ర రూప మగుటచే దేవతాపరమగు కావ్యము. కాని మానవ పరమగు కృతులును ఉండును. ఇందు వృత్తములు, కళికలు, ఉత్కళికలు, సార్వ విభక్తిక పద్యము, కవికృత నామాంకిత పద్యము అను విభాగములు గలవు. ప్రతి విభక్తికి ఒకే వృత్తము, ఒకే కళిక, ఒకే ఉత్కళిక నియతములు. వృత్తములలో చంపకోత్పలములు, మత్తేభ శార్దూల వృత్తములు మాత్రమే ప్రయుక్తమగును. కళిక యనగా మాత్రా ఛందస్సునకు సంబంధించిన రగడ భేదము. ఇందెనిమిది పాదములు మాత్రమే యుండును. ఉత్కళిక యనగా కళికలో సగము భాగము.- అర్ధ కళిక. ఇందును ఎనిమిది పాదములే. కళిక యందు ప్రతి పాదమునకు విభక్తి ప్రత్యయము భాసించవలెను. ఉత్కళిక యందు చివరి రెండు పాదములలోను మాత్రము భాసించవలెను. సంబోధనయందు మాత్రమన్ని పాదములను సంబోధనాంతముగనే యుండవలెను. చతుర్థీ విభక్తియందు ప్రతి పాదాంతమున

విభక్త్యర్థప్రాసము స్పష్టముగా నుండ వలెను. కళికల యందు ప్రతి పాదమును స్వతంత్ర వాక్యముగా నుండవలెను. ఉత్కళిక యందొక సమానముగా పాదములుండ వలెను. సార్వ విభక్తికము-బిని యందొక్క పద్యమునకే యన్ని విభక్తులు ప్రయుక్తములు కావలెను. ఇది సాధారణముగా మత్తేభమున గాని, శార్దూల వృత్తమున గాని యుండును. కవికృత నామాంకిత పద్యము ఇందొకే పద్యమున కవిపేరు నుదాహరణము పేరు నుండవలెను, ... ఇంతవి కళికోత్కళికా పద్య సంఖ్య యిరువది యారు, ఇది సదాశివుని షడ్వింశత్తత్త్వ ములకు ద్యోతకము."[3]
ఉదాహరణ కావ్యాలన్నీ ఈ లక్షణానికి అనుగుణంగానే ఉన్నాయి.

తర్వాత నిడదవోలు వెంకటరావు గారు ఉదాహరణము ప్రాచీనతను చర్చిస్తూ, ఈ ప్రక్రియ వేదమందే ఉందని, ఋగ్వేదంలో ఇలాంటి స్తుతులు గల సూక్తాలను "కుంతాప సూక్తాలు" అని అంటే అంటారని, వీనికి "నారాశంసి" అని పేరు కూడ కలదని అంటూ, ప్రథమ, సంబోధన ప్రథమా విభక్తులతో ఉన్న కొన్ని స్తుతి మంత్రాల అనువాదాన్ని ఉదహరించారు.[4]

---

3. ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్ర పుట 1-2.
4. అందే - పుట - 3, 4.

ఆంధ్ర కవితా పరిణామాన్ని తెలుసు కోవ
డానికి ఉదాహరణాలు సాధన మయ్యాయి. తెలుగు
కవిత ఏక పదమై, ద్విపదమై, త్రిపదమై, చతు
ష్పదమై పెరిగి నట్లు కనిపిస్తుంది. ఏక పదాత్మక పాటలు,
ద్విపదాత్మక ప్రబంధాలు త్రిపదాది సంయుక్తాలై
సంపూర్ణ గాన యోగ్యాలు, సలక్షణ చతుష్పాద వృత్త
కవితా సమన్వితాలైన భారతాది గ్రంథాలు వాఙ్మయ
వీధిలో ప్రథమ, ద్వితీయ, చతుర్థ ఘట్టాలు, ఉదా
హరణాలే తృతీయ ఘట్టాన చేరాయి. ఇవి కేవలం
ఏక పదాలు కాక ద్విపదాదులల్లా ఒకే ఛందస్సును
అనుసరించక, పద కవితలోని ఏదైనా ఒక ఛందో
విశేషాన్ని అనుసరిస్తుంది. యక్షగానాల్లో గాన యోగ్యాలైన
పదాలకు ఎక్కువగా కలిగి ఉండక పోయినా లయతాళ
సమన్వితాలైన పదాలతో కూడిన వృత్తాలు కలిగి
వుంటుంది. కనుక ఇది ద్విపద కవితకూ, యక్షగాన
కవితకూ మధ్యమికాలని నిశ్చయించ వచ్చు.

సరస్వతీ స్తన ద్వయమని మన పూర్వులు
వర్ణించిన సంగీత సాహిత్యాలకు దగ్గర సంబంధం కలిగింది.
ఉదాహరణ స్వర ప్రధానమైన సంగీతానికి, వర్ణ
ప్రధానమైన సాహిత్యానికి లక్ష్య భూతాలైనవి ఉదా
హరణాలు. ఇందులో మాత్రాచ్ఛంద సంబంధాలైన

రగడలు తాళ సహితంగా, గేయ రూపంగా ఉంటాయి. కనుక ఛందస్సుకు సంగీతానికి ఉన్న సంబంధాన్ని వ్యక్తం చేస్తున్నాయి. ఉదాహరణల లోని రగడలను ఆయా తాళాలతో గానం చేయాలని మన ఆంధ్ర లాక్షణికులు నిర్దేశించారు. అవ్యక్త మధురమైన గానానికి, సువ్యక్త మధురమైన తెలుగు కవితకూ ఉదాహరణాలు కుదిరిక కూర్చాయి.

ఉదాహరణాల్లోని వృత్తాలు మార్గ కవితాను సరణాలు రగడలు దేశ కవితాను సరణాలు. ఉదాహరణాల్లో ఉపయుక్త మయ్యే చంపకోత్పలాలు, మత్తేభ శార్దూలాలు అక్షరగణ ప్రధానమైన సంస్కృత ఛందస్సు నుంచి పుట్టినవి వంటివి.

విభక్తి ప్రత్యయాలను నియతంగా కూర్చడం చేత ఉదాహరణాలు వ్యాకరణ, భాషా శాస్త్రాలను తెలుసుకోవడానికి ఉపయుక్తాలవుతున్నాయి. ఆంధ్ర వ్యాకరణం లోని విభక్తి ప్రత్యయాల పరిణామాన్ని, వాటి వ్యుత్పత్తులను తెలుసుకోవడం భాషా చరిత్ర కారులకు అత్యావశ్యకం. ఆయా కాలాల్లో పుట్టిన ఉదాహరణాలను ఆయా కాలాల్లో పుట్టిన వ్యాకరణాలను అనుసరించి పరిశీలిస్తే కొన్ని విభక్తులకు వ్యాకరణాలలో ప్రత్యయాలుగా చెప్పినవి ఉదాహర

కాలంలో కనిపించవు. ఒక్క ఉదాహరణాలలోనే కాక ఆయా కాలాల్లో పుట్టిన కావ్యములలోను ఆయా ప్రత్యయాల ఉపయుక్తం కాక పోవడం చేత ఆంధ్ర వైయాకరణులు విభక్తులను గురించి చేసిన సిద్ధాంతాలను ఎంతవరకు ప్రమాణాలుగా తీసుకోవచ్చో ఊహించ వలసి ఉంది.

ఇందుకు ఉదాహరణగా 'కై' 'కొఱకు' అనే చతుర్థీ విభక్తి ప్రత్యయాలను వారు చూపారు. క్రీ॥ శ॥ 1220 ప్రాంతం నాటి బసవోదాహరణములో కాని, 1380 ప్రాంతం నాటి త్రిపురాంతకోదాహరణములో కాని ఈ ప్రత్యయాలు కానిరావు. ఒక వేళ ఉదాహరణ కర్తలు వీటిని వదిలివేశారనుకున్నా, అంతకు ముందు క్రీ. శ. 1050 ప్రాంత రచితాలై మనకు లభ్యమైన గ్రంథాల్లో ప్రథమ పరిగణిత మైన నన్నయ భట్టు రచిత భారత భాగంలో కాని ఆ కాలంలో మనకు లభ్యమైన శాసనాల్లో కాని ఈ ప్రత్యయాలు కనపడవు. (చూ. ఆచార్య చిలుకూరి నారాయణ రాయ విరచిత ఆంధ్ర భాషా చరిత్రము ద్వితీయ భాగము). ప్రాచీన వ్యాకరణాలలో ఆంధ్ర భాషలో పద్య రూపంలో వెలసిన తొలి వ్యాకరణమైన ఆంధ్ర భాషా భూషణములో 'కొఱకు'

ప్రత్యయం లేదు. నన్నయ భారతంలో 'క్తై' ప్రయుక్తమైనా, కు+అయి అని భావించారు. ఈ ప్రత్యయం ప్రయుక్తమైనప్పుడల్లా స్వరయతి కాని వ్యంజనయతి లేక పోవడం చేత, ఈ ప్రత్యయం వాడుకలో లేదని చెప్పుకోవచ్చు. 'కేవలం' 'అయి' అనే ప్రత్యయమే 'కొఱకు' అనే అర్థంలో ప్రాచీన కాలంలో వాడుకలో ఉండేది. బసవోదాహరణము, త్రిపురాంతకోదాహరణములలో చతుర్థీ విభక్తి రూపం 'కున్నై' అని ఉంది. ఇది షష్ఠీ విభక్తి ప్రత్యయమైన 'కున్' అనే దానికి చతుర్థీ విభక్తి ప్రత్యయం 'అయి' చేర్పడం వల్ల ఏర్పడింది. ఇటువంటి ప్రత్యయ రూప నిష్పత్తి క్రమాన్ని తెలుసుకుంటే వ్యాకరణంలో చెప్పిన 'చతుర్థికి షష్ఠి' నిలుస్తుంది. అనే సూత్రార్థాన్ని సులభంగా గ్రహించగలం. ఆంధ్ర విభక్తి ప్రత్యయాల చరిత్రను మనమీ విధంగా పరిశీలిస్తే భాషా తత్త్వ శాస్త్రమెంతైనా అభివృద్ధి పొందగలదు.

విభక్తి ప్రత్యయాల వాడుక నియంతగా ఉదాహరణల్లో ఉన్నా, ఆంధ్ర ప్రబంధ, యక్షగాన శతకాదులలోను విభక్తి నియమం కనబడుతుంది. దీనికి ఈ వాఙ్మయాల మీద ఉన్నది ఉదాహరణల

ప్రభావమే కారణమని నిరూపించవచ్చు. కొన్ని ప్రాచీనాంధ్ర ప్రబంధాలలో ఆశ్వాసాంతాలు సంబోధనాంతాలుగా ఉండక, ఒక ఆశ్వాసమే విభక్తితో అంతమైన తరువాతి ఆశ్వాసం ఆ విభక్తితోనే ప్రారంభం కావడం కనబడుతున్నది.

ఇక సర్వాంధ్ర ప్రబంధ సాధారణాలైన షష్ఠ్యంతాలు కూడా ఈ ఉదాహరణ లక్షణమే అని చెప్ప వచ్చు. ఆంధ్ర ప్రబంధాలలో కృత్యవతరణిక పూర్వం సార్వవిభక్తికరంగా ఉండేదనీ, కాలక్రమంలో ఆ పద్ధతి మారి శేష షష్ఠీ సంబోధన ఉపయుక్తాలై, షష్ఠ్యంత సంబోధన విభక్తి రచన నియతమైందని ఊహించారు. యక్ష గానాల్లో అంతం ద్వితీయ విభక్తితో ఉండడం, శతకాలన్నీ సంబోధనతో ఉండడం అందరికీ తెలుసు. పూర్వ సమయాలైన ప్రాచీనాంధ్ర భాషా శాస్త్రాలలో విభక్తులు వెలయడం స్తుతి పరమైన ఉదాహరణాల ప్రాచీనతకు దోహదం అవుతుంది.

ఆంధ్ర సాహిత్యంలో పురాణేతిహాస కావ్య నాటకాదులలోని లక్షణాలన్నీ అంతర్భూతంగా ఉండడం వల్ల, ఉదాహరణాలు ఆ గ్రంథాల వలన కలిగే ప్రయోజనాలన్నిటినీ ఇచ్చి ఆనందం కలిగిస్తాయి.

భక్తి రస ప్రధానమైన మతాలకు, ముఖ్యాంగమైన గాన కళకు సంబంధించిన ఉదాహరణాలు పన్నెండవ శతాబ్దికి ముందే వెలసి వర్ధిల్లు శైవ వాఙ్మయం వల్ల తెలుస్తూంది.

ఉదాహరణములు - సాహిత్య సమీక్ష

ఈ రెండవ విభాగంలో నిడదవోలు వెంకట రావు గారు "తెలుగు కవిత ఆశు మధుర చిత్ర విస్తర కవిత్వములని నాలుగు భేదములు. వీనికే 'చతుర్విధ కవిత' లని పేరు. ఈ కవితా విభాగములు నన్నయ కాలము నుండి (క్రీ.శ.(1050) తెలుగున వెలయుచున్నవి." 7 అని కవితారీతులు తెలిపి విధుల చర్చ చేశారు. నన్నయ శ్రీనాథు లిద్దరూ మృదు మధుర చిత్ర విస్తర కవితలని పేర్కొని, ఆశు కవితను మృదువు అని అన్నారు. అప్పకవి నాటి నుండి (క్రీ.శ. 1656) ఈ సంప్రదాయం ఆశు, బంధ, గర్భ చిత్ర కవిత్వమని మరింత భేదం ఏర్పడింది.

ఉదాహరణ కావ్యాలు మధుర కవితా విభాగంలో చేరుతాయి. అంతే కాక మార్గ దేశి భేదాలంతో రెండు విధాలుగా ఏర్పడిన సాంప్రదాయాలలో

---

7 అదే పుట 13.

ఉదాహరణ కావ్యాలు దేశి సంప్రదాయానికి
చెందుతాయి........ ఇది విధుల చర్చ సారాంశం.

తర్వాత , నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు విభక్తి ప్రత్యయాలను గురించి చర్చిస్తూ ఉదాహరణ కావ్యం ప్రథమాది సప్తవిధ విభక్తులను ఉదాహరిస్తూ నియతమైన అక్షర గణాలు గల ఒక వృత్తం, అనియత మాత్రా గణాలున్న పద భాగాన్ని కలిపి చెప్పబడ్డది గనుక ఉదాహరణ మైందని, విభక్తులను ఉదాహరించే పద్ధతి వాఙ్మయానికి మూలమయి నట్టు. కావ్య లక్షణాలను బట్టి తెలుసుకున్నది గనుక ఉదాహరణ కావ్యాలు సాహితీ పరిణామాన్ని తెలుసుకోవడానికి అంత్యంతోపయుక్తాలన్నారు.[8]

దీనికి ఉదాహృతిగా తెలుగు కావ్యాలలో ఇష్టదైవ స్తుతి, కవితా ప్రశంస, సుకవిస్తుతి, కుకవి నింద, కృతి పతి కీర్తనం, కవి స్వవిషయం, కృతి పతి వర్ణనం, కవి వంశ వర్ణనం, షష్ఠ్యంతాలు, ఆశ్వాసాంతాలలో సంబోధనం, ఏక విభక్తి భాగం, కవి గద్య- స్వవిషయం- అనే విషయాలలో తెలుగు కవులు విభక్తులను వాడడం కావ్యాన్ని శ్రీకారంతో ప్రారంభించి, మంగళ మహాశ్రీతో ముగించడం ఉదాహరణ కావ్య లక్షణం.

---

8 అంటే పుట 18.

పూర్వ రూపాలనని వివరిస్తూ శాసనాల నుంచి, కావ్యాల నుంచి పెక్కు దృష్టాంతాలు చూపారు. మన కావ్యాల లోని అంకిత షష్ఠ్యంతాల పద్ధతికి రఘు వంశం అవతారిక లోని రఘు వంశ రాజుల గుణగణాలను వర్ణించి షష్ఠీ విభక్త్యంతాలు ప్రయోగాలు, అని నిరూపించారు. చేత, చే, తోడ, తో అనేవి నేడు తృతీయా విభక్తి ప్రత్యయాలుగా ఉన్నా, నన్నయ గాని ఉదాహరణ కావ్య కర్తలు గాని నన్నయకు ముందున్న శాసన కర్తలు గాని తోడ, తో లను తృతీయా విభక్తిగా వాడ లేదని సిద్ధాంతీకరించారు.

సంస్కృతోదాహరణములు - వాని లక్షణములు.

ఈ విభాగంలో నిడుదవోలు వెంకట రావు గారు క్రీ. శ. 1320 ప్రాంతమున ఉన్న సుప్రసిద్ధాంధ్రాలంకారికుడైన విద్యానాథుడు ప్రతాప రుద్ర యశోభూషణంలో చెప్పిన ఉదాహరణ లక్షణాన్ని వివరించారు. ఈ లక్షణం సమగ్రంగా లేనందున ప్రతాప రుద్ర యశోభూషణ వ్యాఖ్యాత అయిన కుమారస్వామి సోమపీథి రత్నాపణ వ్యాఖ్యానంలోని వివరణను అనుసరించి ఉదాహరణాలు మాలినీ వృత్తంతో జయతి అనే ఉపక్రమంతో ఆరంభం గుణమైన ఎనిమిది వాక్యాలతో గాని, పాదాలతో

గాని ఉండాలి. ఇవి కళికలు. వీటిలో సగం ఉత్కళికలు. మొదట ఏ విభక్తి ఉంటే అదే పద్య కళికోత్కళికలలోను ఉండాలి. ఒక చోట విభక్త్యాభాసం ఉండాలి. తెలుగు ఉదాహరణ లక్షణాలలో సంబోధన విభక్తి చివర సార్వ విభక్తిక వృత్తం అంకితాంక పద్యం ఉంటాయి. కాని, సోమనాథుని సంస్కృత బసవోదాహరణాలలో ~~ఈ~~ రెండూ వున్నా, తెలుగు బసవోదాహరణంలో అంకి తాంక పద్యం లేదు. త్రిపురాంతకోదాహరణంలోను ఇది లేదు. తర్వాతి తెలుగు ఉదాహరణాల్లో ఉంది.

సోమనాథుని తర్వాతి వాడైన విద్యానాథుడు సోమనాథుని సంస్కృత బసవోదాహరణం చూసి ఉంటాడు. అయినా సార్వ విభక్తిక శ్లోక అంకితాంక పద్యాలను తన ఉదాహరణ లక్షణంలో ఎందుకు చెప్ప లేదో కారణం తెలియదు. కనుకనే వ్యాఖ్యాత కుమార స్వామి సోమ పీఠి: 'అత్ర సంబోధన విభక్తి రష్టయా ప్రబంధాంతే సార్వ విభక్త్యంకితో నవమ శ్లోకశ్చేత్యాది విశేషాణాం సాక్షి శ్లోకా: సాహిత్య చింతా మణౌ ద్రష్టవ్యాం[9]" (సంబోధన విభక్తి తర్వాత సార్వ విభక్తులు తొమ్మిదవ శ్లోకం మొదలైన విశేషాలు సాహిత్య చింతామణిలో చూడాలి) అని పెద కోమటి వేమ భూపాలుడు రచించిన సాహిత్య చింతామణిని ప్రత్యేకంగా తెలిపాడు.

---

9. అదే పుట 62.

సంస్కృతాంధ్రాలలోని కావ్య రచనా పద్ధతి నుండి ఉదాహరణాలు విధంగా విభక్తి ప్రత్యయాల విషయంలో విశిష్టత చూపించాయో నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు వివరించారు.

ఉదాహరణాలు సాధారణంగా దైవ పరాలు గాను క్వచిత్కంగా మానవ పరంగాను ఉంటాయి. కావ్యాలు అంతే. తెలుగులో సాధారణంగా దైవానికి గాని, రాజుకు గాని, గురువుకు గాని అంకితం కాని కృతి ఉండదు. కనుక అంకితానికి అందాలుగా తెలుగు కావ్యాల్లో కృత్యవతారికలలో ఇష్ట దేవతా స్తుతి, కవితా ప్రశంస, సుకవిస్తుతి, కుకవి నింద, కృతిపతి కీర్తనం, కవి స్వవిషయం, కృతిపతి వర్ణన, కవి వంశ వర్ణన, షష్ఠ్యంతాలు కథా భాగంలో ఆశ్వాసాలుగా విభాజితమై, ప్రతి ఆశ్వాసం చివరా కృతిపతి ప్రస్తావన (సంబోధన) లేక విభక్తి పాదం కవి గద్య స్వవిషయం, ప్రథమాశ్వాసం కాక తక్కిన ఆశ్వాస ప్రారంభాల్లో ఒక సంబోధన.

పై కృత్యవతారికలలోను, ఆశ్వాసాంతాలలోను ఇష్ట దేవతా స్తుతి, షష్ఠ్యంతాలు, కృతిపతి వర్ణన ఆశ్వాసాంత పద్య రచన వ్యాకరణానికి, అందులోనూ ముఖ్యంగా విభక్తులతో సంబంధించినవి. మన తెలుగు కృతులలో అంకితాలు రెండు విధాలు.- సంబోధనాంతాలు,

విభక్త్యంతాలు, వీటిలో ప్రాయికంగా 'సంబోధ నాంతాలే ఎక్కువ. కాని విభక్త్యంతాలు మన ప్రాచీన సాంప్రదాయాన్ని తెలుసు కోవడానికి ఉపయుక్త మవుతాయి. మనకు లభ్యమైన ప్రాచీన తెలుగు కృతులలో నన్నయ భారతం మొదటిది. రెండవది నన్నెచోడ కవి కుమార సంభవము. తరువాత వెలసిన ఎన్నో కావ్యాల్లోను గొప్ప విశేష లక్షణాలు కనబడు తున్నాయి. కావ్యం 'శ్రీ' తో ప్రారంభం కావడం కావ్యాదిలో సంస్కృత శ్లోకం, కావ్యాంతంలో మంగళ మహా శ్రీ వృత్తం ఇందులో కొన్ని.

కావ్యాల్లోని పై లక్షణాలు కొన్ని ఉదాహరణల్లో వున్నా ఉదాహరణాలలోని కొన్ని లక్షణాలు కావ్యాలకు ముందుగా వెలసిన పద్యమయ శాసనాలలో వెలసి ఉండడం చేత ఉదాహరణాల తరువాతనే కావ్యాలలో ఈ లక్షణాలను పాటించారని నిడుదవోలు వెంకట రావు గారు నిరూపించారు.

నన్నయ్య శిష్య నాదులు ఆదిలో ఉత్పల మాలలను రచించారు. వారి ననుసరించి కేతన, మంచన, మారన శ్రీ నాథుడు, ఎర్రా ప్రగడ, ప్రౌఢ కవి మల్లన, అయ్యలార్యుడు రచించారు.

ఉదా హరణాలలో ఒక్క సంబోధన విభక్తిలో తప్ప తక్కిన వాటిల్లో ఉత్పల చంపక మాలలు మాత్రమే

ప్రయుక్తా లయ్యాయి. తెలుగున మొదటి ఉదాహరణ మైన బసవోదాహరణ నుంచి ఈ విధంగానే జరిగింది. కాని, బసవోదాహరణాలలోనే సంబోధనలలో కూడ ఉత్పల మాలిక ఉంది. తక్కిన వాటిలో శార్దూల వృత్తాలున్నాయి. తరువాత కవులు విభక్తులలో ముక్తపదాలను కూడ వాడిరి. ఉదాహరణ ప్రారంభ మైంది. కనుక ఇది దేశి రచనము అని చెప్పవచ్చును.

బసవోదాహరణాలలో చంపకోత్పల మాలలు ఉన్నాయి. కాని త్రిపురాంతకోదాహరణాలలో సంబోధనలలో శార్దూలం ప్రయుక్త మైంది. ఇదే తరువాతి కవులకు ఒరవడి అయి సంబోధనలలో అందరూ శార్దూలాలనే వాడారు. హనుమోదాహరణ నుంచి శార్దూల ముక్తపదాలను రెంటినీ వాడారు.

ఈ విధంగా కేవల సంస్కృత వృత్తాలు కాని, సంస్కృతం చేసిన దేశి వృత్తాలు కాని నియతంగా వాడడము ఉదాహరణాలలో రెండవ భాగంలో ప్రయుక్తమైన పదవిభక్తులలో మార్పు లేక రగడలు ప్రధానంగా వాడడము చూస్తే తెలుగు కవితలో సంస్కృత వృత్తాల వాడుకలో ప్రయోగాలు జరుగుతున్న ప్రాథమికావస్థ నుంచి ఉదాహరణ రచన సాగుతున్నదని గ్రహించే అవకాశం ఉంది. కనుక శతక, యక్షగాన కావ్యాదుల కన్న గ్రంథ రూపంలో తెలుగులో తొలుత వెలువడినవి ఉదాహరణాలే అని చెప్పవచ్చు.

"విభక్తి ప్రత్యయ విశేషాలు"

ఉదాహరణ కావ్యాలు విభక్తి ప్రత్యయాలను నియతంగా నిరూపించడానికి పుట్టాయని వ్యాకరణ శాస్త్రీయ దృష్టిని చెప్పవచ్చు. ఎందుకంటే విభక్తి ప్రత్యయాలు భాషలో ప్రాచీనమైన రూపాల్లో ఏ రూపంలో ఉంటాయో, ఆ రూపాల్లోనే తరువాత ఒక ఉదాహరణాల్లో మాత్రమే ప్రయుక్త మయాయి. కావ్యాలలో విభక్తి ప్రత్యయాలు వివిధ కాలాల్లో ఏర్పడిన వన్నీ ఒకే కాలంలో ప్రయుక్త మయ్యే వీలుంది. ఉదాహరణలలో అలాగాదు. ఇది మన తెలుగు విభక్తి పరిణామాన్ని తెలుసుకోవడానికి ఎంతైనా ఉప యోగ పడుతున్నది. ముఖ్యంగా తెలుగులో ఉన్న విభక్తి పద్ధతి భిన్నార్థకాలైన రెండు ప్రత్యయాలు ఒకే విభక్తిలో ఉండడం అనేది తెలుగు భాషా తత్త్వాన్ని బట్టి సరైనదా అని నిర్ణయించడానికి తోడ్పడతాయి.

తృతీయా విభక్తి :- ఇందుకు ఉదాహరణగా తృతీయా విభక్తి ప్రత్యయాలైన చే, చేత, తో, తోడ అనే వాటిలో - తో, తోడ అనే ప్రత్యయాలు ఏ ఉదాహరణాలలోనూ ముచ్చుకైన కానరావు. చే, చేత మాత్రమే ప్రత్యయాలుగా క్రమంగా తో, తోడలు తృతీయా విభక్తిగా పరిగణితాలయ్యాయని ఊహించవచ్చు.

తృతీయా విభక్తి 'తో' 'తోడ':

ఆంధ్ర భాషా భూమికలో 'తోడ' తృతీయా విభక్తిలో లేదు. కనుక క్రమంగా లక్ష్యగ్రంధమైన భారతం నుంచి ఈ ప్రత్యయం వ్యాకరణాలలో తరువాత పరిగణితం కాదగును. కావ్యాలంకార చూడామణిలో (14వ శతాబ్ది) వరకు, 'తోడ' నామాంతరమని ఉంది. కాని 14వ శతాబ్దం తరువాత నేటి వరకు రచించిన ఏ ఉదాహరణాలలోనూ తో, తోడ ప్రత్యయాలు ఉపయుక్తం కాలేదు. కనుక 'తోడ' 14వ శతాబ్దం వరకు తృతీయా విభక్తి ప్రత్యయంగా పరిగణితం కాలేదని, ఉదాహరణాలలో ఆ నియమాన్ని అనుసరించి వ్రాయవలసిన '' ప్రత్యయమును రచయితలుపయోగించి ఆ ప్రత్యయ చరిత్రకు తోడ్పడ్డారని తెలుస్తుంది.

దీనివల్ల 15వ శతాబ్దం వరకు తో, తోడలు పరిగణితాలు కాలేదని, శాసన పద్యాలలో కూడా లేవని తెలుసుకోవచ్చు.

చతుర్థీ విభక్తి :-

కై, కొఱకు వీటిలో కూడ ఉదాహరణల్లో ప్రయుక్తం కాలేదు. నన్నయ భారతంలో లేదు. శాసనాల్లో అసలే లేదు.

బసవోదాహరణలో చతుర్థీ విభక్తికి, 'కున్నై' 'కిన్నై' అని ప్రత్యయాలున్నాయి. ఇది వాస్తవంగా కన్+ఐ, కిన్+ఐ

అనేది, కాదా 'ఏ' లేక 'అయి' అనేది చతుర్థీ విభక్తి ప్రత్యయం. ఈ ప్రత్యయం తక్కిన ఉదాహరణలోనూ ప్రయుక్తం కాలేదు. నీకు నై, మీరు కున్నై అనే ప్రాచీన ప్రయోగాలున్నాయి. కనుక సోమనాథుడు దీన్ని ఉపయోగించాడు. కాని, తెలుగుకు సంబంధించిన వ్యాకరణాలలో తక్కిన వాటి వలె లాక్షణికులు దీన్ని నిరూపించలేదు. దీనికి కారణం 'కొఱకు' అనే విభక్తి ప్రత్యయం పైన ఒక్కొక్కప్పుడు సిద్ధించు కొఱకునై, మఱియు కొఱకునై అని వస్తుండటం వల్ల దీన్ని ప్రత్యేకించ లేక పోవడమే అని ఊహించ వచ్చు నన్నారు.

మొదట 'కొఱకు' విభక్తి కానప్పుడు దాని మీద వచ్చిన ప్రత్యయాన్ని మాత్రం విభక్తిగా ఎట్లా పరిగణిస్తాము? కాని, ప్రాచీన కాలంలో ఇటువంటి చతుర్థీ విభక్తి రూపం ఉన్నట్లూ అది ఉదాహరణముల మూలంగానే తెలియు వస్తున్నట్లుగా మనం గ్రహించవచ్చు. ఇటువంటి వాటి వలన వీటి ప్రత్యేకత తెలుసుకుంది.

త్రిపురాంతకోదాహరణలో 'కై' అనేది నియతంగా ప్రయుక్తమైంది. ఈ వెనుక 'కై' ప్రత్యయాన్ని తక్కిన వాటిలోనూ గ్రహించారు. ఒక్క కృష్ణోదాహరణలో తప్ప కవి దీన్ని, సాంప్రదాయాన్ని విస్మరించి పద్యాలలో అడుగు వేశాడన్నారు నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు.

ఉదాహరణాలలో విభక్తి ప్రత్యయాలు పద్యాలలో పాదాంతాలలో కనిపిస్తే, కళికోత్కళికలలో మాత్రమే కనిపిస్తాయి. అందులోనూ కళికలలో ప్రతి పాదాంతాలలోనూ, ఉత్కళికలలో చివరిరెండు పాదాల లోను కనిపిస్తవి. దీని కుదాహరణ.

చ॥ పసిగొని యొప్పఁ దేని బసవాంయుమ నీ సుకృతాక్షర త్రయం
బెసగఁ బఠించెనేని గిరి - శైఘుని కాంతని వక్త్ర గహ్వరం
బసదృశ గేహమయ్యది - యార్యుల వాక్యములెల్ల కాఁపునన్
బసవనఁ బుణ్యమూర్తి ఁ దలపంగదె చిత్తమ? పాయకెప్పుడున్.

— కళిక —

పెండియును భక్త్యభివృద్ధిఁ బెంచిన వాని
బండ మాయావాద పథముఁ ద్రుంచిన వాని
అద్వైత వాక్య సంవాదరుద్ధి చను వాని
విద్వత్తముం జెప్పి వీరుఁడయి మను వాని.
మా మాంసకుల ముక్కు, మిగుల గోసన వాని
తామస ధ్వాంతంబు లెగుల బాపిన వాని
పెక్కు దైవంబులని పేరు మాపిన వాని
ఒక్కడే రుద్రుఁడని యుక్తిఁ జూపిన వాని

—:ఉత్కళిక:—

ప్రకృతి వాదముఁ దుడిచి
వికృత వేషము లుడిచి

సకల వాదుల నోర్చి
సుకృత వాదము దెల్పి
భువిని భారము మాన్పి
గామియు గతిఁ జూపు
నెమ్మి జూపిన వాని
మమ్ము నేలిన వాని

పై ఉత్కళికలో చివరి రెండు పాదాలలో ద్వితీయా విభక్తి భాసించింది. తక్కిన వాటిలో పాదాంతంలో విభక్తి ప్రత్యయం లేనే లేదు. పై పద్యం ద్వితీయా విభక్తి ప్రత్యయం చివరకది గురువు. అంతాన గల పద్యం కావడంచేత నిలిచే అవకాశమే లేదు. అట్లాగే ప్రథమా విభక్తి కూడ వృత్తాలలో నిలవదు. ప్రథమ ద్వితీయా విభక్తుల ప్రత్యయాలు రెండింటిలోనూ అక్షరాలు లఘువులు. కానీ తృతీయా విభక్తి ప్రత్యయం చే, చేతలలో మొదటి అక్షరాలు గురువులు. కాని 'చే' అనేది గురువైనా స్వతంత్రం కావడం చేతను ప్రత్యంతంగా ఉంటేగాని శ్రవణ సుభగంగా ఉండక పోవడం చేతను శ్రుతి మనోహరమైన తెలుగు భాషకు ఇలాంటి పద్ధతి అస్వాభావికం కావడం చేతను దీన్ని ఉదాహరణ పద్యాలలో కవులు ఉపయోగించ లేదు. దీని వలన 'చే' ప్రత్యయం మొదట వృత్తాంతం కాదని 'ఒరుకొ పడవు'- మొదలైన తీరు

నాటి మహా కవుల ప్రయోగాల వలన అది కళగానే ఉండేదని నన్నయ ప్రయోగాలలో గల "మాన్" అనే దాన్ని అనుసరించి తరువాత ఇది ప్రచారంగా పరిగణించ బడిందని ఊహించ వచ్చును.

—: కికన్నై ప్రత్యయం:—

బసవోదాహరణాల్లో చతుర్థి 'కున్నై', 'కిన్నై' అనే ప్రత్యయాలతో ఉన్నట్లు తెలిపారు నిడుదవోలు వెంకట రావు గారు. త్రిపురాంతకుడు తన ఉదాహరణాల్లో చూపిన విశేషమేమిటంటే తక్కిన తృతీయాది ప్రత్యయాలలో వలె ఉత్కళికలోను చివర రెండు పాదాలలోనే కాక తక్కిన ఇరు పాదాలలోనూ దీన్ని చూపాడు. పద్యంలో "త్రిపురాంతక దేవునకై నమస్కృతుల్" అని చూపి, కళికలో శృంగారికిన్నై, వీరికిన్నై, హాసకున్నై, క్రోధకున్నై, శోకికిన్నై, భోగికిన్నై, దేవునికై, భావునకై - అని సోమనాథుని 'కున్నై' 'కిన్నై' ప్రత్యయాలను ఉపయోగించి, చివరి రెండు పాదాలలో మనకు నేటి వరకు నిలిచి ఉన్న 'కై' ప్రత్యయంలో ముగించి ఉన్నారు.

ఇంకా ఉత్కళికలో

కడు దీనతతో ముదితాపనకై
పడి నింటికిఁ జని వేడ కవ్వెర్గ
కొని యాలు మగల వెను రవ్వలకై

తను రెండవ నిశ్చయము సేయుటకై
వెను దిప్పిన గుండము లోపలఁగై
కొని తను యెప్పటి రూపముఁగై
కొని గుండయి మెప్పిన వేల్పునకై
వినత పితా మహర్ఘుణకై తల్పునకై"

అని అన్ని పాదాలలోనూ ఈ ప్రత్యయం పాటించి రచించాడని ఉదాహరణ చూపారు.

"విభక్తి ఆభాస సంప్రదాయం"

వాస్తవానికి కొన్ని 'పదాలలోని' 'కై' విభక్తి ప్రత్యయం వంతమాత్రమూ అయి ఉండదు. ఉదాహరణకు కాపునకై, రచ్చలకై, సేయుటకై, వేల్పునకై, తల్పునకై అనే చోట్లు మాత్రమే 'కై' విభక్తి ప్రత్యయం అయిందికాని తక్కిన చోట్లు కప్పెరకై కొని, లోపలగై కొని, రూపముగై కొని మొదలైన వాటిలో విభక్తి ప్రత్యయం కానే కాదు. ఇది కేవలం శబ్దగతమే అయినా దీన్ని ప్రతి పాదాంతాన ఉపయోగించి ఆ పాదాంతాన్ని చమత్కారంగా లోపరం చేయడం అనేది ఒక సంప్రదాయంగా తరువాతి ఉదాహరణ కర్తలందరూ పాటించారు.

ఈ 'సంప్రదాయాన్ని' గురించి 'కావ్యాలంకార చూడామణి' లో విన్నకోట పెద్దన అంత్యచతుర్థ కళి

కోత్కలికాంగ్నాఁ జూడఁ బడి చతుర్థియుఁ బోలె చూప
ట్ట వలయుఁ అని చెప్పాడని ఉటంకించారు. (4-ఉ-18 పద్యం)
దీని పై త్రిపురాంతకోదాహరణలో కూర్చిన చతుర్థి విభక్తి
పద్ధతి నుండి పెద్దన గ్రహించాడని, అంతకు ముందో
పద్ధతి అనగా - సోమ నాథుని కాలంలో తొలిదీ మనం
గ్రహించవచ్చు. ఇక్కడ విభక్తి ప్రత్యయం చివర భాసించి,
తక్కిన చోట్ల ప్రత్యయ రూపంగాని భాసించి విభక్తి కాక
పోయి విభక్తి అని భ్రమ కలగ జేయడమే 'విభక్తి ఆభాస'
మని. అది చతుర్థి విభక్తిలో మాత్రం తప్పక చూపాలని
కావ్యాలంకార సంగ్రహము (నరస భూపాలీయము)లో చెప్పారు.

కం॥ కలికోత్కలికల పద్యము
లలరారు విభక్తులుగద భాసయుతంబో
త్కలికల సమయుతి పదమైనా
నల మూడిని మొదలుగా నుదాహరణంబున్.

కం॥ అందు విభక్త్యాభాసము
లందుఁ జతుర్థికిని 'తైనుఁ గూడా' హరణము వెం
పొందు గతి కోత్కలికల
'సందీప్త విభక్తి తాల్చిన (పా)సంబై'

ఇందులో స్పష్టంగా చతుర్థి విభక్తిలో
మాత్రమే విభక్త్యాభాసం కలుగు యుండని అందులోనూ
ఉత్కలికలోనే ఒక దానిలో విభక్త్యాభాసం ఉండడం చేత

'అభాసయు తోంత్రిలికలు' అని చెప్పారు. పై నరస భూపా
లీయ పద్యం విన్నకోట పెద్దన సంప్రదాయాన్ననుసరించి
సరిగ్గా వుంది.

కాని, కావ్యాలంకార సంగ్రహానికి వ్యాఖ్యానాన్ని
రచించిన శిరోమణి సన్నిధానము సూర్యనారాయణ
శాస్త్రుల వారు, వారి వ్యాఖ్యానంలో పైన చెప్పిన 'అంధు
విభక్త్యాభాసము' అనే పద్యాన్ని ఉదాహరిస్తూ ఇట్లా
వ్రాశారని దాన్ని ఉదాహరించారు.

"ఈ పద్యము యొక్క యర్థము స్పష్టము ....
శిథిలమున ...... మరియు విభక్త్యాభాసాంచితములైన
వాక్యములు గల యుత్కళికలును చెప్పు!"

నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు పై
వాక్యం వల్ల విమర్శక శిరోమణులకు ఉదాహరణ
సంప్రదాయము తెలియదన్నారు. వారు ఇటువంటి విభ
క్త్యాభాసాలకి తార్కాణమైన ఉదాహరణలను చూపినట్లు వారి
చెప్పిన ఉదాహరణ పట్టికలోని త్రిపురాంతకోదాహరణము
సాక్ష్యమని అన్నారు. పరిశీలన చేయకుండా వారలా వ్రాయ
డము కాక, ఉదాహరణ లక్షణాన్ని గురించి చర్చించేటప్పుడు
అప్పకవి ఉదాహరణను ప్రమాణంగా స్వీకరించడం చేత వారి
అభిప్రాయాలు మరింత తలక్రిందులయ్యాయన్నారు. పై
పద్యార్థము అస్పష్టము కాదు. వారికి అస్పష్టమైన అభి

ప్రాయం కలగడం చేత అర్థం చేసుకో లేక పోయారన్నారు,

నరసభూపాలీయములో విభక్త్యాభాస లక్షణాలున్నాయి. అప్పకవి తనకు ముందున్న త్రిపురాంతక, వెంకటేశ్వర, హనుమదాదుల వారిబాలలో ఈ విభక్త్యాభాస ఉన్నా, వీటిని తన ఉదాహరణాలలో పేర్కొనక పోవడం అతని పరిశీలన లోపము గాని, మరొకటి కాదని స్పష్టంగా చెప్పారు. అప్పకవి తరువాత వచ్చినటువంటి లక్షణగ్రంథాకారాలలో దీన్ని పేర్కొంటి ఉండడం చేత అటువంటి లక్షణాన్ని విస్మరించడం అప్పకవి తప్పుగా ఎన్నవచ్చునన్నారు. కనుక అట్టి తప్పు లక్షణాన్ని ఇచ్చిన గ్రంథాన్ని ప్రమాణీకరించడం అంతకన్నా గొప్ప తప్పిదం వారి దృష్టిలో.

అప్పకవి చతుర్థీ విభక్తి ఉత్తరికలలో

"తొలి పుట్టువు నోము ఫలంబున వే
ఖలువిడి నగు వేదతికంబున వే
పలికాందల ముందుచు పయనంబై"

....

అని రాసి చివరి పాదాలలో

"కవి మెచ్చిన బాల స్త్రీ హ్యునకై
కలుములనొ నేలిన కృష్ణునకై"

అని యీ సంప్రదాయం మరుగు పరిచారు. ఒకటి చతుర్థీ విభక్తి కై యిటువంటి ప్రాధాన్యమెందుకని

మనకు సందేహము కలుగ వచ్చు. కాని, ఇలా చెప్పడం చేత తెలుగు కవుల ఉదాహరణాలలో ఒక విశిష్టమైన శాస్త్రీయ సాంప్రదాయాన్ని నిలిపిన వారని అనుకోవలసి ఉంది. తిక్కన శాంతి పర్వంలో భీష్మ ధర్మజుల సంవాదములో విష్ణు మంత్ర ప్రభావాన్ని గురించి చెబుతూ

ప్రణవ పూర్వకముగ నమః పదము వాంత
షష్ఠ్యైశ్వర్య వాచక సర్వ వచన
నిర్వచన శబ్దములు క్రమ నిష్ఠ మెయిచ
చతుర్థి గూర్పంగ మంత్రంబు దోము వెరసి
(4 ఆ - 213)

అని చతుర్థిని గురించిన సంప్రదాయం వివరించారు.

ఉదాహరణా స్తోత్ర రూప గ్రంథం భగవంతుని గురించి ప్రధానంగా రచితం. ఇందులో విభక్తి ప్రత్యయాల నియమాలు. అందువల్ల చతుర్థిలో ఈ నియమాన్నే కవులు పాటించారని తెలుస్తుంది.

<u>చతుర్థి</u>

తెలుగులో ఉన్న ఈ విభక్త్యాభాస సంప్రదాయాన్ని చిక్క దేవరాయోదాహరణాలలో సంస్కృతంలో కూడ పాటించారు. విద్యానాథుని 'ప్రతాపరుద్రీయము' లోని దీనికి కూడా వివరంగా ఉంది.

“ఉదిత సూర్య రత్న ఖచిత హర్మ్య విరచిత తోరణాయ
విపులతర సమస్తదాన వినుత విబుధ పోషణాయ
సర్వ చంద్ర చంద్రికా విభాసి కీర్తి మండనాయ
సర్వ దేవతా వితాన సన్నుతారి ఖండనాయ

ఉత్కళిక

సమర సమయ విహితమాయ
విమత కుమత రాడహాయ
కరణా ప్రణుత లోకగ్రసాయ
కరణా కరణా చణాను హాయ
ఫలిత మహిత జయనికాయ
విలసరతి మనోజ్ఞకాయ
కలిత వివిధ భూషణాయ
లలిత సరస భాషణాయ.”

పై వాటిలో మొదటి ఆరు పంక్తులలోనూ విభక్తి ప్రత్యయం వాడు. ఇది తెలుగు ననుసరించిన విభక్తి భేదమె అని చెప్పుకోవచ్చు నిస్సందేహంగా.

పైగా ఈ సందర్భంలో మనం గుర్తు పెట్టుకోవలసిన విషయం ఏమిటంటే తక్కిన ద్రావిడ భాషలలో లాగా తెలుగులోనూ చతుర్థీ విభక్తిలో కున్నటే ప్రత్యయం.

"తక్కిన విభక్తులలో వివిధ ప్రత్యయముల నొకటే యర్థమున ద్రావిడ భాషలలో వాడవచ్చును గాని,

చతుర్థి ప్రత్యయము మాత్ర మొక్కటే యున్నది."

"అయా ద్రావిడ భాషలయందు ద్వితీయా, తృతీయా, పంచమి, సప్తమీ విభక్తుల యందు వివిధార్థము లతో వివిధ ప్రత్యయము లున్నవి. కాని, చతుర్థికి ప్రత్యయము మొక్కటి మాత్రమున్నది." అని కాల్డ్వెల్ (ద్రావిడ భాషా సామాన్య వ్యాకరణము) - అని బల పరిచారు.[1]

దీన్ని బట్టి తెలుగులో చతుర్థీ విభక్తికి రెండు ప్రత్యయాలు లేవని, 'కొఱకు' అనేది విభక్తి కాదని దాన్ని విభక్తిగా పరిగణించక తెలుగు వ్యాకరణమయిన 'ఆంధ్ర భాషా భూషణము' లో ఇవ్వడం శాస్త్రీయంగా ఉందని గ్రహించాలి. కావ్యాలంకార చూడామణిలో దాన్ని విభక్తికి నామాంతరంగా గ్రహించడం కూడ పై అభిప్రాయాన్ని బల పరుస్తూ ఉందన్నారు.

చిన్నయ సూరి 'బాలవ్యాకరణం' లో 'కయి-కొఱకు' అని 'కై' ప్రత్యయాన్ని రెండు లఘువులుగా నిరూపించారు. దీన్ని 'కొఱకు' కయి 'చతుర్థ్యాస్తు:' (ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణి) అనుసరించింది. కాని ఇక్కడ 'కయి అని గ్రహిస్తే, మాత్రా గణ ప్రధానాలైనా సీస గీతాది పద్యాలలో ఎలాగైనా సరి పోతుంది కాని అక్షర గణ ప్రధానాలైన శార్దూలాది వృత్తాల్లో సరి పోదు. "నీకై వాక్పూజ లొనర్తు" అని పాదాదిలో, "హరికై" అన్న పాదం

1. ఉదాహరణ వాఙ్మయచరిత్ర. పుట 51. తాపి ముద్రణ 1950. మద్రాసు.

వంటిలో రెండు లఘువులుగా వాడటానికి సమర్థనాలలో
పురూరవ మన్నారు. నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు.
అందుకు కారణంగా ప్రాచీన ప్రయోగాలు చూపకుండా,
చిన్నయ సూరి ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణినే ఆధారంగా
గ్రహించినందువల్లనే ఇటువంటి అవ్యవస్థ ఏర్పడింద
న్నారు. బాల వ్యాకరణ వ్యాఖ్యాత చెప్పారు. ఇంతవరకూ
దాన్ని తాకలేదు. 'కై' ప్రత్యయానికి నన్నయ కాలంలో
కు+ఐ=కై అని స్వరయతే ఉంది. తరువాతి కవులు
స్వరయతితో పాటు 'కై' అన్న ఐకారాక్షరం ఏర్పడిన
తరువాత దానికి వ్యంజన యతిని పాటించారు. 41
రకాల యతులను పేర్కొన్న గొప్పకవి అప్పకవి కూడా దీన్ని
కారవిడిచాడని అతని మీద తన కోపాన్ని ప్రకటించారు,
అందుకు ఉదాహరణలుగా

1. తే. అనఘ! మా మామ శకుని నాకయిగ దంగి.
(సభా- 2-174 ఆనంద ముద్ర)

2. "గాన ఎంత వారికైన" (భాగ 7-3)- అని ఇచ్చారు.

పంచమీ విభక్తిలో 'వలన' అనే ప్రత్యయం
తప్ప - తక్కినవి 'కంటె' 'పట్టి' ఉదాహరణాలలో
ప్రయుక్తం కాలేదు. షష్ఠీ విభక్తిలో 'కు' ప్రత్యయమే
కాని; యొక్క, లో, లోపల వాడలేదు. సంబోధ
నాలలో 'ఓ' అనేది ప్రయుక్తం కాలేదు,

సార్వ విభక్తికం

తెలుగు లోని ఉదాహరణాల్లో అష్టవిధ విభక్తి చివర సార్వ విభక్తి స్తవ రూపంలో ఒక పద్యం ఉంది. ఇది విద్యానాథుడిచ్చిన ఉదాహరణలక్షణాలలో లేదు. ఈ సార్వ విభక్తిక స్తవ పద్యం పాల్కురికి సోమనాథుని సంస్కృత బసవోదాహరణలో ఉంది. తెలుగు బసవోదాహరణాలోనూ ఉంది. మరి విద్యానాథుడు ఎలా దీన్ని విస్మరించాడో తెలియడం లేదని నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు అభిప్రాయం ప్రకటించారు. ఈ విభక్తి స్తవం తెలుగు ఉదాహరణాలలో ప్రత్యేక లక్షణంగా ఉంది. సంస్కృతంలో కులశేఖరాళ్వారు 'ముకుంద మాల'లో [illegible] సార్వ విభక్తిక స్తవం రచించాడు. ఈయన పాల్కురికి సోమనాథునికి పూర్వుడు. ఉదాహరణలలో సోమనాథుడే ఈ సార్వ విభక్తిక స్తవాన్ని నెలకొల్పాడని ఊహించవచ్చు నన్నారు.[2]

---

1. కృష్ణో రక్షతు నో జగత్రయ గురుః కృష్ణం నమస్యామ్యహం
కృష్ణేనామరశత్రవో వినిహతాః కృష్ణాయ తస్మై నమః
కృష్ణాదేవ సముత్థితం జగదిదం కృష్ణస్య దాసోస్మ్యహం
కృష్ణే తిష్ఠతి సర్వమేతదఖిలం హే కృష్ణ ! రక్ష స్వమామ్ ॥

2. కులశేఖరుల తరువాతి వాడు, క్రీ.శ. 6 వ శతాబ్దివాడూ అయిన భట్టబాణకవి తన 'కాదంబరి'లో ఈ విభక్తి నియమాన్ని ఒకచోట పాటించాడు.

అంకితాంక పద్యం

అంకితాంక పద్యం కూడా విద్యానాథుని గ్రంథంలో లేదు.[1] ఇది సోమనాథుని 'సంస్కృతోదాహరణా'లో ఉంది.[1] తెలుగులో లేదు గనుక త్రిపురాంతకోదాహరణం లోనూ లేదు. కాని, తరువాతి దైన వేంకటేశ్వరోదాహరణంలో ఉంది.[2] ఇందులో కవి పేరు, కృతిపతి పేరు ఉన్నాయి. బహుశా తరువాతి కవులంతా అనుసరించారు.

ఈ అంకితాంక పద్యం సోమనాథుని కృతిలోని విశేషమే.

---

1 ప్రతాపరుద్రీయ వ్యాఖ్యానంలో ఉంది. చూ. ఉదాహరణవాఙ్మయచరిత్ర. పుట 56 (1950)

శ్లో. శ్రీ బసవరాజ గుణమణి
భూషితమ్ జయతాత్ సువర్ణమౌతత్
సోమ సుకవినా రచితమ్
హారయాభరణమ్ సముదాహరణమ్

శ్రీ రవితారకంబుగ సుదీవారదంబు రచించె భక్తి వి
స్తారతఁ బొల్లపాక పుర శాసనుఁడన్నయ తిమ్మయార్యుఁడిం
పారగఁ జక్ర శంఖ గదాంబుజ ధారికి శ్రీవధూమనో
హారికి, వేంకటాచల విహారికి శౌరికి సంకితంబుగన్.

కనుక సోమనాథుడు దేశీయ వాఙ్మయమైన ద్విపదలలోనే కాక ఉదాహరణ వాఙ్మయములోనూ ఒక ప్రత్యేకతను నిరూపించుకొని తరువాత వారికి మార్గ దర్శకు డయ్యాడు.

సోమనాథునికి ముందు సంస్కృతంలో అతి ప్రాచీన కాలం నుంచి ఉదాహరణలున్నా, అందులో ఒక్కటైన ఉదాహృతిగా మనకు లభ్యం కాకపోవడం మన దురదృష్టం. మొత్తం మీద తెలుగులో ఉన్న ఉదాహరణలు సంస్కృతంలో లేవు. తెలుగులో తొలి గ్రంథ రూపాలు ఉదాహరణలే అని చెప్పుకోవచ్చు.

ఛందస్సు - రగడలు

ఛందస్సు రగడలు అనే విభాగంలో విద్వాన్ నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు మాత్రా ఛందస్సు పుట్టుకను విపులంగా చర్చించారు. ఉదాహరణ కావ్యాలలో వాడిన రగడలు మాత్రా ఛందస్సులు. తెలుగులో రగడలు అతి ప్రాచీన కాలం నుంచి ఉన్నా వీటి లక్షణం తెలుగులో తొలి ఛందో గ్రంథమైన కవిజనాశ్రయంలో లేదు. తర్వాతి వాడైన విన్నకోట పెద్దన కావ్యాలంకార చూడామణిలో ఈ రగడ లక్షణాలు చెప్పాడు.[10] కాని, ఈ లక్షణం సమగ్రం కాదు. రగడలను విపులంగా చెప్పినవాడు అనంతుడు. ఇతడు

---

10. అదే పుట 71.

హయ ప్రచార రగడలే కాక తురగ వల్గన రగడ, తురగ వల్గన రగడ రెండు పాదాలతో విజయ మంగళం, ద్విరదగతి రగడ, లయగ్రాహి, జయభద్ర రగడ, మధురగతి రగడ, హరిగతి రగడ, వృషభగతి రగడ, హరిణగతి రగడ- అనేవి చెప్పాడు.

నన్నయ, నన్నెచోడులు రగడలను వాడక పోయినా తర్వాతి కవులు వాడారు. రగడలు కన్నడంలో క్రీ.శ. 840 ప్రాంతానికి వర్ధిల్లినట్లు కవిరాజ మార్గము తెలుపుతున్నది. పంప మహాకవి లలిత, మందానిల, ఉత్సవ అనే మూడు రకాల రగడలను వాడాడు. సంస్కృతంలో రగడ ప్రచారంలో లేదు, దాక్షిణాత్య సంస్కృత కావ్యాల్లో మాత్రమే ఈ రగడలు కనిపిస్తాయి. క్రీ.శ. 9వ శతాబ్దం వాడైన సోమదేవసూరి యశస్తిలక చంపూవులో రగడలు వాడాడు. కన్నడ వాఙ్మయంలోను తమకు ముందున్న దక్షిణాది సంస్కృత కావ్యాలలోను ఉన్న ఈ రగడలను నన్నయ, నన్నెచోడులు గ్రహించక పోవడం ఆశ్చర్యం.

పాల్కురికి సోమనాథుడు ద్విపదలకు వలెనే రగడలకూ ఒక ప్రత్యేక స్థానం కల్పించాడు. ఇతడు ఈ ఛందస్సును కన్నడ నుంచి తీసుకొని కన్నడంలో లేని యతి నియతిని కల్పించి సమాన వర్ణాద్యంత ప్రాసలను నిర్ణయించి, మనోహర గేయ ఛందస్సుగా తీర్చి దిద్దాడు.

ఉదాహరణ శాఖ తిరిగి ప్రారంభమైంది.
ఆ కాలం నుండి ఆధునిక యుగం వరకు వెలువడిన
ఉదాహరణాలను, వాటి గ్రంథ కర్తల నిలా పేర్కొన్నారు.

నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు.

1. నాగేశ్వరోదాహరణము - మండపాక పార్వతీశ్వర శాస్త్రి 1938.
2. గోపాలోదాహరణము - విశ్వనాథ సత్యనారాయణ 1940.
3. వీరేశలింగోదాహరణము - మధునాపంతుల సత్యనారాయణ శాస్త్రి 1948.
4. అన్నమాచార్యోదాహరణము - తిమ్మావజ్ఝుల కోదండరామయ్య 1951.
5. శంకరోదాహరణము - కవి కిశోర్ శంకర ప్రసాద్ 1952.
6. శ్రీ మద్రామానుజోదాహరణము - శిరోమణి వెలమవెర్ల రంగాచార్యులు 1955.
7. ఆంధ్ర లక్ష్మీ వైభవోదాహరణము - " " 1953.
8. విశాలాంధ్రోదాహరణము - డా॥ దివాకర్ల వెంకటావధాని 1956.
9. వీరభద్రోదాహరణము - మల్లంపల్లి వీరేశ్వర శర్మ 1961.
10. విరూపాక్షోదాహరణము - " " 1961.
11. లక్ష్మీ నృసింహోదాహరణము - డా॥ సుప్రసన్న 1962.
12. సామగాన ప్రియోదాహరణము - ఖుర్రా కమలాదేవి 1963.
13. వివేకానందోదాహరణము - పాటిల తిమ్మారెడ్డి 1965.
14. వేంకటాద్రి నిలయోదాహరణము - గారిపాలు వీరయ్య 1966.
15. శ్రీ రామోదాహరణము - నిడదవోలు వెంకటరావు 1966.

దక్షిణదేశీయాంధ్రవాఙ్మయము

దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము కూడ నిడదవోలు వెంకటరావు గారి విశేష కృషికి పరమోదాహరణంగా నిలుస్తుంది.

చారిత్రక కాలంలో నవీన యుగంలో తెలుగు వారు తమిళ రాష్ట్రాన్ని స్వాధీనం చేసుకుని 300 ఏళ్ళు పాలించారు. ఆ కాలంలో తెలుగు భాషా సంస్కృతులను తమిళ నాడులో చిరస్థాయిగా నిలిపారు. తంజావూరు, మధుర, పుదుక్కోటలలో తెలుగు నాయక రాజుల పాలన క్రీ.శ. 1550 - 1855 వరకు సాగింది. వీరి తరువాత పాలించిన మహారాష్ట్రులు కూడా వీరిని అనుసరించే రాజ్య పాలన చేశారు. స్వాతంత్ర్యం రాక ముందు పుదుక్కోట సంస్థానం కోట మీద జెండాలో శ్రీ బృహదంబా 'సహాయం' అని తెలుగు లిపిలో ఉండేదని వారు పేర్కొన్నారు.[1] ఈ నాటికీ దక్షిణ దేశంలో 75 లక్షల మంది తెలుగు వారున్నారు! తమిళ దేశంలో తెలుగు వారి 'ఏలి పాలన తమిళ దేశానికి సాంస్కృతికంగానే కాక ఇతర విషయాల్లోనూ ఎంతో లాభదాయకమైంది. ఇది భారత చరిత్రలో అపూర్వ కరము, స్మర

1. మదరాసు వాసుల 'ప్రముఖులైన K.S. కోదండరామయ్య గారు తెలిపారు.

నీయము అయిన లక్షణం. అంతేకాక ఆ విశిష్టమైన సంస్కృతి చరిత్రలో ఒక మనోహర ఘట్టమని తమిళులే పొగడారని పేర్కొన్నారు.'

అందువల్ల తమిళనాడులో తెలుగువారి పాలన ఆంధ్రదేశ చరిత్రలోనే కాక, భారతదేశ చరిత్రలోనే ఒక స్మరణీయమైన ఘట్టమనుకోవచ్చు.

ఈ యుగంలోని విశేషాలు చాలా ఉన్నాయి. మొదటిది తొలిసారిగా తెలుగు అధికార భాషగా రూపొందడం. తంజావూరు, మధుర నాయకులు తెలుగును అధికార భాషచేసి శాసనాలను తెలుగులోనే వేయించారు.

రాజకీయ ప్రాబల్యంతో పాటు జాతీయ భావ సమైక్యాలు సాధించింది దక్షిణాంధ్ర యుగమే. ముఖ్యంగా తంజావూరులో మహారాష్ట్ర రాజ పాలనంలో ఇది సమకూరింది. దేశ ప్రజలు, తమిళులు, రాజకీయ స్థానికులు, తెలుగువారు, మహారాష్ట్రులు పాలకులు కావడం వల్ల తెలుగు, తమిళ, మహారాష్ట్ర జాతులు సమైక్యం సాధించాయి. నేటి ఆంధ్ర రాజధాని హైదరాబాదులా ఆనాటి

దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము పుట 14.

దక్షిణా తంజావూరు భారతీయ సమైక్యం సాధించింది.
శివ కవుల యుగంలో పాల్కురికి వృషాధిప శతకం,
పండితారాధ్య చరిత్రల తరువాత తెలుగులో భాషా
వైవిధ్యాన్ని ప్రకటించినవి తంజావూరు నాటకాలే!
మహారాష్ట్ర రాజులు, సంస్కృత భాషాభిమానులు
కనుక సంస్కృత నాటకాలూ ఉన్నాయి. నాయక రాజుల
కాలంలో విద్వాంసులు, భగవద్భక్తులు, సంస్కృతంలోనే
ప్రసంగించే వారని గ్రంధస్థ ప్రమాణాలు తెలుపు
తున్నాయి. వీటన్నిటి కన్నా సొంత దేశ భాష అయిన
హిందీ నాయక రాజుల. మహారాష్ట్ర రాజుల కాలంలో
వెలసిన కృతులలో ఉండడం విశేషం.

దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయానికి ప్రత్యేక లక్షణాలు
కొన్ని వున్నాయి. 1. ఉత్తరాంధ్రంలోని చిన్న మండలాల్లో,
చిన్న ప్రభువుల్లో, కొంచెం కాల పరిమితితో, అంత
రాజ్యాలలో, తెలుగు భాష, సాహిత్యం వర్ధిల్లాయి.
దక్షిణాంధ్రంలో అలా కాకుండా మూడు వందల ఏళ్ళకా
అవిచ్ఛిన్నంగా ఆంధ్ర వాఙ్మయాభివృద్ధి జరిగింది.
2. తెలుగు భాషా రాజ పోషణ వల్లనే పెంపొందిందన్నది-
చారిత్రక సత్యం, రాజ రాజ నరేంద్రుడు,
మనుమ సిద్ధి, కృష్ణ రాయలు, ఇత్యాది రాజులు

తెలుగు భాషను పోషించారు. ఇది ఒక ప్రాంతంలో కాదు. కాని దక్షిణాంధ్రంలో క్రీ.శ. 1600 నుంచి 1855 వరకు తెలుగు నాయక రాజులు, మహారాష్ట్ర రాజులు ఏ మాత్రం అంతరాయం లేకుండా తెలుగు భాషను పోషించి చిరస్థాయిగా నిలిచారు.

3. తెలుగు దేశంలో లేని కవుల కృతులకు ప్రతులు వ్రాయించే ఆచారం దక్షిణాంధ్రంలో వుంది. తంజావూరు మహారాష్ట్ర రాజులు తాము రచించిన, కృతి పొందిన రచనలే కాక నన్నయాది పూర్వ కవుల కృతులన్నిటికీ ప్రతులు వ్రాయించి ఒక భండాగారంలో భద్ర పరిచారు. ఈ విధంగా వారు ప్రాచీన కావ్య రక్షణ చేసారు. వారా విధంగా చేసి భద్ర పర్చకపోతే ప్రాచీన సంపత్తి పాడై ఉండేది. ఈ నాడు మనకు నన్నె చోడుని కుమార సంభవము వంటివి లభ్యమయ్యేవి కావు. ప్రాచీన కావ్యాలకు ప్రతులనే గాక భారత దేశ ప్రసిద్ధ కావ్యాలకు పెక్కు ప్రతులు వ్రాయించి, వాటికి సంప్రతింపౌ విలకట్టించారు.

4. దక్షిణాంధ్రంలో రాజ కవులు 20 మంది. కవయిత్రులు 7 గురు ఉండేవారు. ఇంత మంది పూర్వ యుగాల్లో లేరు.

సాహిత్య ప్రక్రియా పై దృష్టిసారిస్తే ఈ యుగం స్వర్ణయుగ మని పేర్కొన వచ్చు. ఈ నాటి సంగీత సాహిత్యాలకు సమ ప్రాధాన్యం ఉండేది. పూర్వ యుగాల్లో సాహిత్యానికి తప్ప సంగీతం, ఇతర శాస్త్రాలకు అంత ప్రాధాన్యంలేదు. పద్య కవిత, పద కవిత గంగా యమునల్లా ఏకాకారం దాల్చాయి. తెలుగులో స్వతంత్ర నాటక రచన మొదలైంది తంజావూరు లోనే. తెలుగు వచన రచన మధురలో ప్రారంభమై మై. సూరులో వ్యాప్తి చెందింది. పద కవితను పట్టం కట్టినా ద్విపద కృతులను వదిలించి పోకుండా చూశారు. నాటక రచన పెంపొందించినా ప్రాచీనమైన యక్షగాన రచన సంప్రదాయాన్ని నిలిపింది యుగం. పూర్వ యుగంలో అతి తక్కువగా ఉన్న శిశు కవిత ప్రక్రియలైన సమస్యా పూరణాలు, మాటకారి కవిత్వం ఈ రెండూ గ్రంథ రూపం దాల్చడం ఈ యుగంలోనే జరిగింది. శివ కవుల యుగం తరువాత తెలుగు జాతీయాన్ని తెలుగు దనాన్ని ఈ యుగం తెలుగు దేశపు సాంఘిక పరిస్థితులను సాహిత్యంలో ప్రతి బింబింప జేసింది.

ఆంధ్ర సాహిత్య వాహినిని నవ్య సాహిత్య ప్రక్రియలనే కాలువల ద్వారా సర్వార్థ వికాసానికి సాక్షి

క్షేత్రంగా చేసింది దక్షిణాంధ్ర యుగం. ఈ యుగము తెలుగు వాఙ్మయ చరిత్రలో ఆధునిక యుగానికి నాంది ప్రస్తావనలు పలికింది.

యక్షగానాలు నాటకాలే:

దక్షిణ దేశంలో యక్షగాన, నాటక, పద రచయితలందరూ సంగీత సాహిత్యాల్లో సమర్థులూ, శాస్త్రీయమూ అయిన జ్ఞానం గలవారు. నాయక, మహారాష్ట్రుల పాలనల్లో యక్షగాన రచన అపారంగా అభివృద్ధి చెందిందని సాహిత్య చారిత్రక విమర్శకులంతా వ్రాశారు. కానీ, నిడుదవోలు వెంకటరావు గారు ఆ గ్రంథాలను సాకల్యంగా పరిశీలించి దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయంలో అభివృద్ధి చెందినవి నాటకాలే గాని, యక్షగానాలు కావని సిద్ధాంతీకరించారు.[1]

శ్రీ రుక్మిణీ కృష్ణ వివాహము, జానకీ కళ్యాణము అనే యక్షగాన చాటు కావ్యాలు రఘునాథ నాయకుడు వ్రాశాడు. విజయ రాఘవ నాయకుడు కూడా 26 నాటకాలు రచించాడు. వాటిలో 6 మాత్రమే లభ్యాలు. కాళీయ మర్దనము, రఘునాథాభ్యుదయము, ప్రహ్లాద చరిత్రము, పూతనా

1. ద. దే. వా. పుట 26

పారిజాతము, విప్రనారాయణ చరిత్ర కృష్ణ విలాసము.

విజయ రాఘవ నాయకుని ఆస్థాన కవులు కూడా నాటకాలు రచించారు. వీరే కాకుండా మహారాష్ట్ర ప్రభువు, సాహితీ ఖిలజుడు అయిన శివాజీ మహారాజు కూడా నాటకాలు రచించాడు. 16 నాటకాలు, 4 ప్రబంధాలు రచియించాడు.[1] చిన్నవి ప్రబంధాలని పేర్కొన్నా, అవి నాటకాలే అంటారు నిడదవోలు వెంకటరావు గారు.[2] ఇంతే కాక ఇతర కవుల రచనలైన నాటకాలు కూడా ఇచ్చారు.

ఇక ఇతర వివర విశేషాలను ఇలా చెప్పారు. తంజావూరు నాయక రాజైన రఘునాథ నాయకుడు ఆట ప్రభవింపజేసిన స్వతంత్ర తెలుగు నాటక రచనకు మూల పురుషుడు. అతని కుమారుడైన విజయ రాఘవ నాయకుడు కూడ నాటక రచన చేశారు.

అంత వరకు నాటకాలలో స్త్రీ వేషాలు పురుషులే వేసేవారు. రఘునాథ నాయకుడు పద్ధతిని మార్పించి, స్త్రీ వేషాలను స్త్రీల చేతనే

1. దక్షిణ దేశ యాంధ్ర వాఙ్మయము పుట 28-29
2. " " పుట 29
3. " " పుట 30-32

వేయించాడు. నాటకశాల నిర్మాణం చేయించాడు. అంతేకాక రాణీ వాస స్త్రీల కోసం ప్రత్యేకంగా నగరంలో ఒక నాటకశాల కట్టించాడు. పాత్రోచిత భాషా విషయంలో సంస్కృత నాటకాలలో వలె ప్రాకృతాది భాషా భేదాలు వదలి తెలుగు గ్రాంథిక వ్యవహార భాషలలో సంభాషణలు రచించాడు. పాత్రోచిత భాషను తెలుగు నాటకాల్లో ప్రథమంగా ప్రవేశ పెట్టింది తంజావూరి నాయకులే.

తమిళ సంభాషణలు: నాయక రాజులు తెలుగు వారైనా వారు పాలించింది ద్రవిడ దేశం. అక్కడి ప్రజా వ్యవహార భాష తమిళం. అందువల్ల వారి నాటకాలలో తమిళం లోనూ సంభాషణ చొప్పించారు.

సంస్కృతం, తమిళం, తెలుగుభాషలలో మహారాష్ట్ర రాజులు
వ్రాసిన మహారాష్ట్రం, హిందీ, కన్నడ కూడా వాడారు.[1]
సంస్కృతం నాటకాలను అనువదించకుండా ప్రత్యేకంగా
ఇంద్రజాలముల గల నాటక సృష్టి చేయడమే వారి
అపూర్వ సాహిత్యాభిమానానికి నిదర్శనం.

నాంది ప్రస్తావనలతో పాటుగా మేళగాండ్రు
చదివే 'కైవారము' కూడ ప్రవేశపెట్టారు. విజయ
రాఘవ నాయకుడైతే సీస పద్యంలో విష్ణు దేవతాస్తుతి,
శ్రీ కృష్ణుడి అష్టమహిషులనూ, తన పేరునూ
కూడ చేర్చి నూతనమైన మార్గం అవలంబించాడు.[2]
నాటకాలు కొన్నింటిలో విదూషక పాత్రకు బదులుగా
కొన్ని చోట్ల 'ఆస్థాన సంతోషి' అనే నూతన పాత్ర
కనిపిస్తుంది. అన్నిటి కన్నా ముఖ్యమైన 'సంస్కార నాట
కాలలోని సంగీత నాట్య విధానం, యక్షగాన రచనల్లో
ఏలలు, జోలలు, సువ్వాలలు, మంగళారతులు, ధవళములు
చందమామ పదములు, దరువులు, ద్విపదలు, చౌపదలు
జేకులు మొదలైన వాటిని నాటకాల్లో ప్రవేశపెట్టారు.
నాయక రాజులు విష్ణు భక్తులు. మహారాష్ట్రులు శివ భక్తులు,

---

1. వీటికి ఉదాహరణలు - ద.దే.సా. పుటలు 51 - 55 వరకు
2. దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము పుట 36-39.

వారి వారి భక్తి కనుగుణంగా నాటక రచన చేశారు. మహారాష్ట్రుల నాటకాల్లో 'సంస్కృత భాషా ప్రాధాన్యం హెచ్చు. కవిత్వం కన్నా పాండిత్య ప్రదర్శన ఎక్కువ.

తెలుగు నాటకాల్లో అంక విభజన ప్రవేశ పెట్టిన వారు, మహారాష్ట్ర రాజులు. నాయక రాజుల నాటకాలలో[1] ఇది లేదు. 1674 ప్రాంతంలో ఉన్న గణపవరపు వేంకట కవి తన 'సర్వలక్షణశిరోమణి' లో నాటక లక్షణాలను పేర్కొన్నాడు.

దేశు ప్రచారంలోకి వచ్చిన జానపద గేయాలను నాయక రాజులు, ఆ స్థాన కవులు వారి నాటకాలలో ప్రవేశ పెట్టడం ముదావహం అది ఆ నాటి నాటకాలలో ఒక ప్రత్యేక లక్షణం.

ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయాలలో కూడా దక్షిణాంధ్ర యుగమే ప్రథమ ప్రకరణం. వచన రచన దక్షిణాంధ్ర యుగంలో మూడు శతాబ్దులు క్రిందటనే ప్రారంభమైంది. భారత భాగవత రామాయణాలు మూడూ దక్షిణాంధ్ర యుగంలో వచనంగా పరివర్తితాలయ్యాయి. భాగవతం మాత్రం అలభ్యం.

---

1. దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము పుట 40
2. దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము పుట 56-60.

కళువె వీరరాజు భారతం ఆది, సభా, భీష్మ పర్వాల అనువాదాలు. వీటిని కవిత్రయ భారతంతో పోల్చి చూడవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతైనా ఉంది.

వీరరాజు పుత్రుడు నంజరాజు తెలుగులో ప్రసిద్ధ వచన రచయితలలో ఒకరు. అతని వచన రచనలు బ్రహ్మోత్తర ఖండము, శివభక్తి విలాసము గరళపురి మహాత్మ్యము మొదలైనవి. శివభక్తి విలాసము తమిళశైవ వాఙ్మయ ప్రసిద్ధులైన అరవై ముగ్గురు నయనారుల చరిత్ర తెలిపే గ్రంథం. దక్షిణాంధ్ర వచన వాఙ్మయంలోనూ రాజకవులుండడం విశేషం. తెలుగు కవులందరూ పద్య కావ్యాలు రచించారు. గాని వచనలు వ్రాయలేదు. కనుక ప్రథమంగా ఆ కీర్తి కూడా దక్షిణాంధ్ర యుగానిదే. విజయరంగ చొక్కనాథుడు, తుపాకుల అనంత భూపాలుడు, కళువె వీరరాజు, నంజరాజు - ఈ నలుగురూ రాజకవులే.

పద కవితలు తంజావూరులోనే అవతరించి అక్కడే పరాకోటి కెక్కాయి.

పదకవితలు:

విజయ రాఘవ నాయకుడు పదకవితా ప్రవీణుడు కాని కృతులు అలభ్యాలు. ఇతని కాలంలో రంగాజమ్మ రచించిన 'మృదు రసోస్ఫుర పదాలు' కూడా లభించలేదు. పదకవితా ప్రవీణుడైన క్షేత్రయ్య విజయ రాఘవునిపై 'వేయి పదాలు' రచించాడు. వాటిలో అత్యల్ప సంఖ్యలో మాత్రమే పదాలు లభించాయి.

మహారాష్ట్ర రాజుల కాలంలో పద కవితకు మునుపెన్నడూ లభించని ప్రాధాన్యం లభించింది. సంగీత సాహిత్య విద్యా ఖనియైన శహాజీ పద కవిత్వంలో ప్రవీణుడు. తన ఇష్ట దైవమైన త్యాగేశుని పైన ఇతడు భక్తి, భావ వైరాగ్య, శృంగార, హాస్య నీతి మొదలగు పదాలను కీర్తనలతో 200 పైగా రచించాడు. 'త్యాగేశ పదములు' అన్న పేరుగల గ్రంథంలోను 383 పదాలున్నాయి. ఇవి అతని పదాలే.

శహాజీ ననుసరించి అతని ఆస్థాన కవులు కూడా పదకవితలు వెలయించారు. వారిలో గిరిరాజకవి ముఖ్యుడు. ఇతని పద రచనలు ఆ కాలంలో చాలా ప్రాముఖ్యం పొందడం చేత, శహాజీ తన రెండు నాటకాలలో వాటి ప్రశంస చేశాడు.[1]

---

1. ద. దే. భా పుట 64.

మొదట శరభోజీ, తులజాజీ, రెండవ శరభోజీ కాశీనాథ, నారణా కవులు కూడా పదరచనలు చేశారు.(1)

చతుర్విధాలుగా రూపు దాల్చిన కవిత్వాలలో ఆశు కవితను నాయక రాజులు ఎల్లప్పుడూ ఎక్కువ ఆదరం లభించింది. రఘునాథుని కాలంలో వెలసిల్లిన రామభద్రాంబ 'శతలేఖినీ, సమయలేఖినీ అష్టభాషా కల్పిత చతుర్విధ కవితా ప్రముఖ సాహిత్య సామ్రాజ్య భద్ర వీరమాత' అని తన రఘునాథాభ్యుదయ గద్యంలో చెప్పుకొన్నది. మధురవాణి అనే రచయిత్రి కూడా ఆమె కాలంలో ఆశు, చిత్ర, కవిత్వాలలో నేర్పరి అని తెలుస్తుంది. ఈమె రామభద్రాంబ కవి రఘునాథుని కొలువులో సమస్యలను పూరించే వారట. ఈ సందర్భంలో , నిడదవోలు వెంకటరావు గారు 'ఆశు, చిత్ర, కవిత్వ రచన యెందువారి కాలాన నల్లేరుపై బండి నడకయైనది' అని చమత్కరించారు.(2) విజయరాఘవ నాయకుని కాలంలో రంగాజమ్మ, కృష్ణమాంబ అనే యిద్దరూ గట్టి వారే.

రఘునాథుడే ఈ యుగంలో ఈ ఆశు కవితకు ఆద్యుడు. 'పారిజాతాపహరణము' అనే తెలుగు కృతిని ఆశువుగా ఆరు గంటల్లో ఆతడు

---

1. ద. శ. వా పుట 65.
2. " " పైది పుట 73.

చెప్పగా, దాన్ని లౌకికులు అతి కష్టం మీద వ్రాయగలిగారట. — అతని వైదగ్ధ్యం మెచ్చుకొని అతని తండ్రి అయిన అచ్యుతప్ప నాయుడు కుమారుని ఆశు కవితా వైదుష్యానికి ఆనందించి అతనికి కనకాభిషేకం చేశారట.(1)

'సమస్యా పూరణ' అతిగా ప్రాప్తి చెందింది. రఘునాథుని కాలంలో, కొలువులో నడచిన 'సమస్యా పూరణాలు' రఘునాథాభ్యుదయ నాటకంలో ఉదాహరించారు. విజయ రాఘవ నాయకుని కాలంలో 'విజయ రాఘవ కళ్యాణము' నాటకంలో 'సంస్కృత అష్టవిధ ప్రాకృత, తెలుగు సమస్యలు, పూరణాలు ఉన్నాయి.(2)

శత లేఖిని విద్య కూడా ఆనాడు ప్రాచుర్యంలో ఉండేది. ఒకకవి నూరు మందికి విరామం లేకుండా నూరు పద్యాల ఆశువుగా చెప్పేడు. ఆకాలంలో శతావధానులందరూ పురుషులే అయినా, రామభద్రాంబ, మధురవాణి, రంగాజమ్మ శత లేఖిని ప్రపంచానికి స్త్రీమూర్తుల వలె తేజరిల్లారు. ఇదే అక్కడి విశిష్టత!

---

1. దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము పుట 71
2. దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము పుట 74 - 77.

సమయ పాలన విద్య అంటే నిర్దిష్ట కాలంలో నూరు పద్యాలు చెప్పడం. పైన పేర్కొన్న ముగ్గురూ సరస్వతీ మూర్తులు. ఇందులోనూ దిట్టలే. మాతృకా కవిత్వంలో ఆనాటి గణప వరపు వేంకటకవి ఉద్దండుడు

యక్షగానాలు:

మధుర కవితలుగా ప్రసిద్ధి గాంచిన యక్ష గానాలు, నాటకాలు, నృత్యనాటికలున్నూ యుగం లోనే వెలిశాయి.

'అక్క మహాదేవి చరిత్ర' అనే యక్ష గానాన్ని గురించి 'ఆంధ్ర మహిళ - అక్టోబరు 1954' సంచికలో ప్ర ప్రథమంగా ప్రపంచానికి తెలియ జెప్పిన ఘనత నిడద వోలు వెంకట రావు గారిదే! ఆ మాట ఆయనే చెప్పుకున్నారు.[1]

కంచిరాజు వీరభద్ర కవి రచన 'సీమంతిని' చరిత్ర, రామాయణ యక్షగానం, హరిసూరి సాంకమ్మ రామాయణము, ముక్తి కాంతా కళ్యాణము, రంగ విలాసము, చక్రపురి రాజు పర్వాని విప్రనారాయణ చరిత్ర ఈ యుగంలోనే వెలువడ్డాయి.

---

1. ద. వి. వా పుట 86.

కృష్ణ రాయల యుగం

తరువాత దక్షిణాంధ్ర యుగం ద్విపద వాఙ్మయానికి మూడవ ఘట్టం. ఈ యుగంలో ద్విపద రచనకు శ్రీకారము చుట్టిన వాడు రఘునాథ నాయకుడు.

విజయ రాఘవ నాయకుని పెంచూరం సహస్రము అలభ్యం. మహారాష్ట్ర రాజుల ఏకోజి ద్విపద రామాయణము, పరమానంద యతి అనుభవ దర్పణము, శివజ్ఞాన మంజరి పేర్కొదగినవి. తెలుగు వాఙ్మయంలోని ద్విపద కావ్యాలన్నింటిలోకీ పెద్దది కట్టా వరదరాజు ద్విపద రామాయణము. ద్విపద కవులలో తాళ్ళపాక చిన్నన్న తరువాత ఇతడే గణనీయుడు.

దీన్ని 1951 లో నిడదవోలు వెంకటరావు గారి సంపాదకత్వంలో 4 సంపుటాలుగా తంజావూరి సరస్వతీ మహల్ వారు ప్రకటించారు. కాని, సాహిత్య విమర్శకులు సక్రమంగా పరిశీలించినట్లు తోచదని ఆయన బాధపడ్డారు. దీన్ని గురించిన విపుల పరిశోధన ఇంకా జరగవలసి వుంది.

దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయంలో బాలకవి అనంతయ దేవారణ్యోదాహరణము, పుదుక్కోట రఘునాథ రాజు ఉదాహరణ చిక్కదేవరాయోదాహరణము - అనే మూడు ఉదాహరణములు తో లభించాయి. చివరిది సంస్కృత

ఉదాహరణ కూడా ఈ యుగంలోని వాఙ్మయంలో ఉందని చెప్పుకోడానికే తప్ప దానికి మాత్రం ప్రాధాన్యం లేదు.

ఈ యుగ వాఙ్మయంలో దండకాలు చాలా తక్కువ ఒకటి రెండు భక్తి పరమైనవి తప్ప తక్కిన వన్నీ శృంగార పరాలే. ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో దండక రచన నన్నయతో ప్రారంభమైంది. ఇది కావ్య మధ్యంలో ఉంది. ప్రత్యేక గ్రంథ రూపంలో ఉన్నది- పోతన భోగినీ దండకము. దండకాలను భక్తి పథం నుంచి తప్పించి శృంగార పరం చేసింది ఈ దండకమే అంటారు నిడదవోలు వెంకటరావు గారు.(1)

రాజగోపాల దండకము, విజయ రాఘవ దండకము విద్యావతి దండకము, శహాజీ దండకము, బృహన్నాయికా దండకము, చంద్రసనా దండకము ఇత్యాదులు ఇతర దండకాలు.

చిత్ర కవిత్వ శాఖలో గణపవరపు వేంకటకవి రచన 'ప్రబంధరాజ వేంకటేశ్వర విజయ విలాసము...

సీస పద్యములో 60 కి పైగా పద్యాలు గర్భితమై నాయి. ఒక కందంలో 20 ఛందాలిమిడ్చాడు. శహాజీ రచించిన త్యాగ వినోద చిత్ర ప్రబంధము వంటి చిత్ర కృతి' మరొకటి లేదని చెప్పవచ్చు.

---

(1) ద.వి.వా పుట - 91.

గణపవరపు వేంకటకవి కృత ఆంధ్రప్రయోగ రత్నాకరము. ఇందులో అప్పకవీయము లోని గ్రంథాల నుండి ఉదాహృతులున్నాయి 'ప్లవశబ్దయాత్ర' మొదలైన శాబ్దిక విషయాల చర్చ ఉంది. కస్తూరి రంగకవి కృత 'ఆనందరంగరాట్ఛందస్సు' ప్రముఖ్యాలలో పుట్టింది.

గణపవరపు వేంకటకవి కృత ఆంధ్రకౌముది వ్యాకరణ గ్రంథం. వేయి చరణాల సీసమాలిక సురుచిర వృత్తం కావలసివుంది. ఇందులో కొన్ని భాగాలు లభ్యమైనాయి. (చూ. వెంకటపతి శాస్త్రుం, ఆంధ్రకౌముది)

మైనంపాటి చంద్రకవి కృష్ణభగవానీయము ఆంధ్ర శబ్ద చింతామణికి తెలుగు పద్యానువాదం వివృతి. శేషాచలకవి కృత ఆంధ్రవ్యాకరణము. తెలుగు భాషకు సంస్కృతంలో రచించినది.

రఘునాథీయము (భావకవి రసమంజరికి తెలుగు). రసమంజరి నారాయణ సూరి కవి కృతము. అలంకార గ్రంథాలలో గణపవరపు వెంకటకవి ప్రతాపరుద్రీయం అలభ్యం.

అభ్యుదయ రచనలు:

అభ్యుదయము అనే పేరుతో కొన్ని రచనలు వెలిశాయి. ఈ యుగంలో అదొక ప్రత్యేక లక్షణంగా పరిణమించింది. తంజావూరి నాయక రాజులకు ముందు విజయనగర సాళువ, తుళువ, వంశీయుల కాలంలో అటువంటి రచనలు సంస్కృతంలో వచ్చాయి. వీటిని తెలుగులోనికి తెచ్చిన ఘనత రఘునాథ నాయకునిదే. రామభద్రాంబ - రఘునాథాభ్యుదయము. ఇది సంస్కృతమే.

రఘునాథ నాయకుడు 'అచ్యుతాభ్యుదయము' అనే పేరుతో తన తండ్రి జీవిత చరిత్ర వ్రాశాడు. అది అలభ్యమైన తెలుగు ద్విపద గ్రంథము అతని 'నలచరిత్ర' వల్ల తెలుస్తుంది. విజయ రాఘవ నాయకుడు రఘునాథ నాయకాభ్యుదయము, ద్విపద, రఘునాథాభ్యుదయము నాటకం రచించాడు. రెండవది సంపూర్ణంగాను, మొదటిది చివరి ఆశ్వాసం అసంపూర్ణంగా లభించింది. రెండు రఘునాథుని దిన చర్యను గురించి ఆ కాలంలోని రాజ వ్యవస్థల

గురించి అనేక విషయాలు తెలుపుతూ చరిత్ర, అత్యంతాసక్తి యుక్తంగా వున్నాయి. విజయ రాఘవుని కుమారుడు మన్నారుదాసు 'విజయ రాఘవ నాయకాభ్యుదయము' రచించాడు గాని, అది అలభ్యం. ఈ విషయం అతని 'హేమాబ్జనాయికా స్వయంవరం' వల్ల తెలుస్తోంది.

ఉత్తరాంధ్రంలో 18వ శతాబ్దాంతంలో భద్రాయురభ్యుదయము, గణనాథాభ్యుదయము, శ్రీ కుమారాభ్యుదయము, కృష్ణాభ్యుదయము, ఉమా పత్యభ్యుదయము మున్నగు అభ్యుదయ కావ్యాలు వెలిశాయి. ఇవన్నీ పద్యకృతులు. శ్రీ కుమారాభ్యుదయము పాలికొలను సుబ్బారావు గారి కృతము. అధునాతన కాలంలో పుట్టిన ప్రౌఢ ప్రబంధాల్లో ఒకటి — 'కుమారాభ్యుదయము'. దీనినే శ్రీ విశ్వనాథ వారు రచించారు గాని దీన్ని చూడక పోవటం వల్ల దీన్ని గురించి యేమియు వ్రాయలేనని చెప్పారు — వేంకటరావు గారు.

సాంత్వన రచనలుగా సత్యభామా సాంత్వనము లింగనమఖి శ్రీ కామేశ్వర కవి, రాధికా సాంత్వనము సముఖము వేంకట కృష్ణప్ప నాయకుడు రచించారు

ఇటువంటి సాంత్వన రచనలు కూడ ప్రప్రథమంగా ఈ యుగంలోనే వెలిశాయి. రాధికా సాంత్వనము- [illegible] ముద్దుపళని రచన కూడ మహారాష్ట్ర రాజు ప్రతాపసింహుని కాలంలోనే పుట్టింది. ఈ కావ్యాలలో మొదటిది కామేశ్వర కవిదే కనుక అతడే ఈ రచనల కాద్యుడని చెప్పవచ్చు.

ఈ రచనలన్నిటిని 'మోహనశృంగారము' అని విమర్శకులు అనడాన్ని వెంకటరావు గారు నిశితంగా ఖండించారు. సత్యభామా సాంత్వనమునకు, నన్నెచోడుని కుమార సంభవమునకు పోలికలు చూపారు(2). ఆ విధంగానే రాధికా సాంత్వనములో రెండింటిలోను ఉన్నత వర్ణనలు. వారు కల్పించినవి కావని అంతకు ముందు నన్నెచోడ శ్రీనాథాది మహాకవులు రచించినవే, వారు అనుసరించారని సోదాహరణంగా చెప్పారు.(3)

---

1. వ. వే. వ. పుట- 119-120
2. " " 121-122-123
3. " " 126-132
4. " " 140-141

చిత్రబంధకవితలు:

బంధ కవిత్వానికి నన్నెచోడుడే ఆద్యుడు.

బంధ కవిత్వమంటే ఒకే వృత్తంలో వేరే వృత్తాలు ఇమిడ్చి రచించడం. గర్భ కవిత్వానికి గణపవరపు వేంకటకవి రచన పరమావధి. ఒక సీస పద్యములో 60 వివిధరకాలైన పద్య భేదాలున్నాయి. అవి కందాలు, తేట గీతులు ఆట వెలదులు, శోభనములు, మంగళ హారతులు, చౌపదలు, వృత్తాలు, అష్టకాలు దరువులు, రగడలు, శ్లోకాలు.

ఇక ద్వ్యర్థి కావ్యాలు చిత్రకవిత కోవలోకే వస్తాయి. కృష్ణాధ్వరి రచించిన నైషధ పారిజాతీయము అనేదొకటి ఈ యుగంలోని ద్వ్యర్థి కావ్యం.

విస్తర కవిత్వం అంటే అష్టాదశ వర్ణనాత్మకమై కథా సరళి కలిగిన ప్రబంధ రచన.

ఈ యుగంలో ప్రబంధాలలోని కొన్ని యతి వృత్తాలు కొత్తవి. రఘునాథుని వాల్మీకి చరిత్ర - దీన్ని మనస్తత్వ ప్రబంధంగా పేర్కొనవచ్చు.

'ప్రబంధ మణి భూషణము' అనే సంకలన గ్రంథంలో దీని నుంచి అనేక పద్యాలు ఉదాహృతములుగా ఇచ్చేరు. 1700 ప్రాంతంలో రచితం.

ఇతనిదే శృంగార సావిత్రి, దీని కర్తృత్వ విషయంలో సందేహాలున్నాయి [1] పేరును బట్టి శృంగార భూయిష్టము అనుకుంటారు. కాని, అంతరి పద్యనియమే.

చేమకూరి వేంకటరాజు కవి 'విజయవిలాసము' కందుకూరి వారి ప్రశంసకు పాత్రమైంది. చేమకూరి వేంకట కవి రచించిన 30 ఏళ్లలో అప్పకవి వంటి లాక్షణికులు దృష్టాంతీకరించారంటే ఈ కావ్య ప్రశస్త్యం గురించి వేరుగా చెప్పపనిలేదు.

దీని తరువాత సారంగధర చరిత్ర - ఒక ప్రత్యేక గ్రంథంగా రాసి కీర్తి పొందాడు చేమకూర కవి. ఇతడు రచించిన తరువాతనే ఆంధ్రదేశంలో దాని ప్రాముఖ్యం ఎక్కువైంది. సారంగధరుని కథ ఆ తరువాత ద్విపద యక్షగాన, వచన రూపాలలోనూ వెలసింది.

---

1. ద. దే. సా. పుటలు 100-103

వేదాంత గ్రంథాలు. పరమానందయతి: అద్వైత వేదాంత గ్రంథాలు కావ్య నాటక రూపాలలోనే వెలువడ్డాయి. అద్వైత వేదాంత గ్రంథాలు సర్వసులభతరమైన తెలుగుభాషలో రచించిన ఈ యతి కృషి ప్రశంసనీయం. ఈయన రచనలు బహుముఖాలు.

శతకాలు - సంపెగమన్న శతకము దత్తాత్రేయ శతకము, శివముకుంద పరమానంద శతకము అనుభవ దర్పణము, శివజ్ఞాన మంజరి అనే ద్విపదలు, ముక్తి కాంతా పరిణయము అనే నాటకాన్ని, బ్రహ్మ విద్యా సుధార్ణవము, వివేక చింతామణి, (ఉపదేశ క్రమము) అనే వచన కావ్యము రాశారు. వాటిలో బ్రహ్మ విద్యా సుధార్ణవము మాత్రము ముద్రితం.

చల్లా సూరయ వివేక విజయము అనే అద్వైత వేదాంత ప్రతిపాదకమైన సంస్కృత ప్రబోధ చంద్రోదయ నాటకాన్ని తెలుగులో యక్ష నాటకంగా రచించారు

షడ్లక్షణ శిరోమణి, మల్లు పురాణము గణిత దీపిక అనే శాస్త్ర గ్రంథాలు వెలిశాయి

ఖడ్గ లక్షణ శిరోమణికి కత్తుల లక్షణాన్ని తెలిపేది. ఇటువంటిది మరి ఏ ఇతర దక్షిణాది భాషలలోను లేదు. ఇది నవనప్ప రచితం. పద్యరూపగ్రంథం ఇందులో 77 పద్యాలు, ఒక పెద్ద వచనం, ఒక చిన్న వచనం వున్నాయి. ఒక్కోటి చెప్పిన చంపకోత్పలాలు, 15 కందాలు, 14 గీతాలు 46 సీసాలు వున్నాయి. దీని రచయిత 'అసి' ప్రబంధ మని చెప్పి ఖడ్గలక్షణ శిరోమణి అని పేరు పెట్టడం లో ఖడ్గ పరవాస్త్ర కేతాలోగా. అందులో ఖడ్గాల వివరణ, లక్షణాలు, ఇత్యాదులు పట్టికగా ఇచ్చారు వెంకట రావు గారు (1)

మల్ల పురాణము సాము నభ్యసించే విషయాన్ని తెలిపేది

గణిత దీపిక గణిత శాస్త్ర సంబంధిత పత్రిక.

రాగతాళ చింతామణి, అభినయ దర్పణము, తాళదశ ప్రాణ దీపిక మొదలైన గ్రంథాలు ప్రభవించాయి. భరత సంగీత శాస్త్రాల రెంటికీ లక్ష్యలక్షణ సమన్వయం కుదిరిన సన్నివేశం ఆంధ్ర సాహితీ ప్రపంచంలో ఒక్క దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయంలోనే అందులో తంజావూరాంధ్ర వాఙ్మయంలోనే అని చెప్పవచ్చు.

శహాజీ కాలం సంగీత శాస్త్ర చరిత్రలో ఒక చిరస్మరణీయ ఘట్టం. సంస్కృత సంగీత శాస్త్రాలన్నింటినీ సేకరించి ఒక బృహత్ సంగీత కోశాన్ని వ్రాయించాడు శహాజీ. తానే ప్రత్యేకంగా రాగాలు, కూర్చి 'రాగమేళ వివేకము' అనే గ్రంథము రచించాడు. సంస్కృతంలో ప్రామాణికమైన భరత నాట్య శాస్త్రాది గ్రంథాలకు తెలుగులో టీకలు వ్రాయించి, తెలుగు వారికందించిన కీర్తి మహారాష్ట్రులది. అభినయ దర్పణము, అర్జున భరతము, ఆది భరతము, భరతార్ణవము, మొదలగు నాట్యనిబంధనలు సుబోధకమయ్యేలా టీకలు వ్రాయించారు.[1]

---

① తం.వా. పుటలు - 438-443

'తానని ఘంటువు' (అనే సంగీత శాస్త్ర నిఘంటువు) తయారు చేయించాడు. ఇటువంటిదొక కొత్త గ్రంథం ఇంతవరకు ఏ భాషలోనూ రాలేదు.

శహాజీ పంచరత్న ప్రబంధములనగా సాహిత్యయొక్క గీత ప్రబంధ వినోదాలున్నాయి. భాష తెలుగు. స్వరతాళాలున్నవను

పద్యమయమైన అచ్చ తెలుగు నిఘంటువులు పుట్టాయి. గణపవరపు వేంకట కవి, వెంకటేశాంధ్రము, కస్తూరి రంగకవి సాంబ నిఘంటువు, నుదురుపాటి వేంకనార్యకృత ఆంధ్ర భాషార్ణవం. (ఇది సంస్కృత అమర నిఘంటువునకు తెలుగు పద్యాలలో వుంది.) ఆంధ్ర నిఘంటు కారులకు పరమోపాదేయమైన ప్రామాణిక కృతి.

వివరణ కోసం - ఇందులో అచ్చ తెలుగు పదాలకున్న రెండేసి రూపాలుంటాయి. దీని పద్యాలో

సింహావలోకనము:

తెలుగువారికి దక్షిణాదిలో వెలసిన క్షేత్రాలను గూర్చి, వాటి మాహాత్మ్యాలను గురించి సాహిత్య ప్రక్రియల ద్వారా తెలిపినవారు దక్షిణాది తెలుగు కవులు. మధుర, శ్రీముష్ణం, వృద్ధాచలం, ఘటికాచలం, తంజావూరు, మొదలయిన క్షేత్రాలు ఆవిధంగా పరిచితమైనాయి.

దేవాలయాలు కళకళలాడాయి. ఎక్కడ చూసినా అన్నసత్రాలే. కవులకు, కవయిత్రులకు అన్నివిధాలుగాను కనకవర్షాలే. సంగీత సాహిత్యాలు అక్కచెల్లెండ్లవలె నాట్యం చేశాయి. సంస్కృత నాటకాలు తెనుగులు తంజావూరి నాటకాలు వచ్చాయి. దేశి నృత్యరీతులకు పునరుజ్జీవనం కలిగింది. వ్యావహారిక భాష పట్టుకట్టుకుంది.

అవధాన ప్రక్రియ ఆనాటి పురుషులకే కాక మహిళలకు కూడా అలవడిపోయింది. అష్టభాషలను వారు నేర్చుకొన్నారు. తెలుగుభాషలోని సొగసులు చేమకూర వేంకటకవి విప్పిచెప్పాడు. ఆంతరంగిక జీవిత వృత్తం ప్రధానంగా చేసుకొని రఘునాథ నాయకుడు వాల్మీకి చరిత్ర వ్రాశాడు. ఆ వాల్మీకి రచించిన రామాయణాన్ని అనువదించాడు. మధుర మీనాక్షికి చారుతరమైన నగలు తిరుమల నాయకుడు చేయించి, దేవాలయాన్ని శిల్పకళాసౌందర్యంతో కళకళలాడించాడు. వైష్ణవాలయాలను తంజావూరి నాయకరాజులు పోషిస్తే, శైవాలయాలను మహారాష్ట్ర నాయకులు ధర్మకర్తలై నృత్యనాట్య సంగీత కళలను దేవాలయ పరం చేశారు. ఇంతటి మహోన్నతి తెలుగువారికి గర్వకారణమైనది. దానికి కారణం చెప్పాలంటే చాలా ఉంది.

విజయనగర సామ్రాజ్యం కూలిపోయిన తరవాత దక్షిణాదేశంలో నాయకరాజ్య స్థాపన జరిగింది. వీరు తెలుగువారు. తెలుగుభాషాభిమానం ఉండటం వీరికి సహజమే. కాని వారు పాలించిన దేశం శుద్ధద్రావిడభూమి. ఇది ఒక వింత సంఘటన.

తూర్పుచాళుక్యులకు, తమిళదేశాన్ని ఏలిన చోళులకు సంబంధ బాంధవ్యాలు ఉండేవి. అయినా తమిళసాహిత్యాన్ని పోషించిన జాడ లేదు. కృష్ణదేవరాయల కాలంలో నాగమనాయుడు, అతని తనయుడు విశ్వనాథనాయకుడు మధురలో రాజ్యస్థాపన చేశారు. అచ్యుత దేవరాయల కాలంలో చినచెవ్వప్ప తంజావూరులో రాజ్యం ఏర్పాటు చేశాడు. ఈ రాజ్యాలు ఏర్పాటయిన తరవాత తెలుగువారు చాలా మంది దక్షిణానికి తరలిపోయి, తెలుగురాజుల ప్రాపకం సంపాదించి తెలుగుసంస్కృతిని ప్రవేశపెట్టారు.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలే తంజావూరి రఘునాథనాయకుడుగా అవతరించినట్లు తెలుగువారు భావించారు. శ్రీకృష్ణదేవరాయల నాటి తెలుగుసిరి వన్నె తగ్గింది. రక్షస-తంగడి (తాళికోట>తళ్ళికోట) యుద్ధంతో విజయనగర వైభవ ప్రాభవాలు సన్నగిల్లిపోయాయి. కవులు, గాయకులు, నట్టువకాండ్రు, నాట్యకత్తెలు, రాజపోషణార్తై తంజావూరు, మధుర సంస్థానాలకు తరలిపోయారు. నాయకరాజులు వారిని ఆదరించి, మడిమాన్యాలిచ్చి పోషించారు. కళలు కళకళలాడాయి. సాహిత్యోద్యానవనాన్ని పుష్పఫలభరితం చేశారు.

రాష్ట్రేతరప్రాంతంలో, ముఖ్యంగా దక్షిణాదేశంలో విస్తరిల్లిన తెలుగుసాహిత్యాన్ని పరిశోధించి, పఠించి, నిడదవోలు వెంకటరావు గారు సమగ్ర సాహిత్యచరిత్రను వ్రాసి తెలుగుప్రజలకు అందజేశారు. తెలుగు సాహిత్యచరిత్రలో ఒక నూతనాధ్యాయాన్ని వారు తెరచారు.

గ్రంథసంపుటరేఖలు

గ్రంథ పరిష్కరణ - ఒక శాస్త్రం - ఒక కళ.

క్రమ పద్ధతిగా చేయవలసి ఉంటుంది. కనుక శాస్త్రం. రచయిత పొరపాటునో లేక ప్రమాదం వల్లనో, వదిలిపోయిన పదాలను వాక్యాలను, కవి హృదయాన్ని గ్రహించి మూల విరోధంగా కుండా చేర్చవలసి ఉంటుంది కనుక కళ. ఈ చేర్చినవి రచయితవి కావు, పరిష్కర్తవి సుమా అని తెలుపడానికి ఆ పదానికి వాక్యానికి ఇటూ ఇటూ కుండలీకరణం చేయడం పరిష్కర్త కర్తవ్యం. ఇలాంటి పరిష్కరణ కేవలం సూచన మాత్రమే. పాఠకులకు అంతకన్నా మంచివి తట్టవచ్చు.

ఈ పరిష్కరణ పద్ధతి పాశ్చాత్య దేశాలలో కొన్ని శతాబ్దాలకు ముందు నుంచే బాగా అభివృద్ధి చెందింది. ఇది ఒక విధంగా 'ఎడిటింగ్'. పత్రికల ఎడిటింగ్ కన్నా పుస్తకాల ఎడిటింగ్ విలక్షణమైనది. సంపాదకుడు తనకు చేరే వార్తలలోను వ్యాసాలు మున్నగు వాటిలో తనకు నచ్చనివి పాఠకులకు నచ్చవని భావించినపుడు తీసివేయవచ్చు. అతనిదే తుది నిర్ణయం. గ్రంథాల (ఎడిటింగ్) పరిష్కరణ అలాంటిది కాదు. సంపాదకుడు లేక పరిష్కర్తకు నచ్చని దానిని తీసివేయడానికి వీలు లేదు. నచ్చని

దానిని గురించి అధస్సూచికలో గాని పుస్తకం చివర గాని తన అభిప్రాయం చెప్పవచ్చు. తాను మంచి అనుకున్న దానిని సూచించవచ్చు. తనకు అర్థంకాని చోట కుండలీకరణాలలో ప్రశ్నార్థక చిహ్నం (?) పెట్టాలి. ఇతరులు దానిని తెలుసుకొని చెప్పడం అవసరమని దాని భావం.

పరిష్కర్త గ్రంథంలో స్పష్టంగా ఉన్న విషయాన్ని. రచయితకు సమకాలీనమైన విషయాలను అధోజ్ఞాపికలలో చూపాలి. దానివల్ల పాఠకులకు కొత్త విషయాలు తెలుస్తాయి. అంతేకాని తన ఇష్టం వచ్చినట్టు మూలగ్రంథాన్ని దిద్దివేయరాదు. పాఠాంతరాలుగాని, కింద పేర్కొనాలి. తనకు కవి హృదయమని నచ్చిన దానిని పైన వ్రాసి, క్రింద ఇతరమైనవి ఇవ్వాలి. ఇతర విషయాలూ అంతే.

గ్రంథ పరిష్కరణ మన దేశంలో ఒక విధంగా వ్యాఖ్యాన పద్ధతిలో ప్రారంభమయిందనవచ్చు. వ్యాఖ్యాతలు సంస్కృతగ్రంథాలను

"పదచ్ఛేదః పదార్థోక్తిః
విగ్రహో వాక్యయోజనా
ఆక్షేపస్య సమాధానం
వ్యాఖ్యానం పంచలక్షణమ్"

అన్నరీతిగా వ్యాఖ్యానించేవారు. శ్లోకాలయినా గద్య

మయినా, మొదట పదవిభాగం చేయడం. తర్వాత పదాల అర్థాలు చెప్పడం. సమాసాలు వివరించడం. వాక్యాలకు అన్వయం కుదర్చడం. ఎవరన్నా ఆక్షేపణలు చేస్తే వాటికి సమాధానాలు చెప్పడం వ్యాఖ్యాత పని. కొన్ని చోట్ల సంస్కరణలు కూడా సూచించేవాడు. కాని, ఉన్న దానికి. పలువురు సరైనవని నమ్మిన పాఠాలకు వ్యాఖ్య చేయడం అతని పని గాని పరిష్కరణ కాదు. కనుక పరిష్కర్త వేరు, వ్యాఖ్యాత వేరు. పరిష్కర్త వ్యాఖ్యాత కాదు. తనకు తెలిసిన విషయాలను, మూలానికి మెరుగు పెట్ట గలవన్నీ వాటిని అధస్సూచికల్లో తెలుపడమే అతని పని.

ఈ గ్రంథ పరిష్కరణ తెలుగు నాట సక్రమంగా ప్రారంభం కావడం బ్రౌను మహాశయుని కృషి వల్లనే నని అనవచ్చు. ఆయన మహాభారతం, ప్రబంధాలు మున్నగు వాటిని వివిధ ప్రతులతో తైపారు చేయించి. బహుప్రతులలో గల పాఠాలను మూలంలో ఉంచి. తక్కిన వాటిని అధస్సూచికలో తెలుపుతూ. ప్రతి అంచున విశేషాలు సూత్రం వేసే పద్ధతిని ప్రవేశపెట్టాడు. తర్వాత ఇది బాగా వ్యాప్తిలోకి వచ్చింది. బ్రౌను మహాశయుడు జూలూరు అప్పయ. పంతులు వంటి మహా పండితులను నియమించి ఈ పరిష్కరణ పని చేయించి ముద్రణకు సిద్ధపరచారు పెక్కు ప్రబంధాలను జానపద రచలను.

ఇంత జాగరూకతతో నకలు చేయించి, ఇతర
ప్రతులతో తయారు చేసినా లేఖక ప్రమాదాలు
ఉండనే ఉంటాయి. నేటి ముద్రా రాక్షసాల లాగ.
లేఖకుడు తగిన మాత్రం పండితుడే అయినప్ప
టికీ తన అభిరుచిని బట్టి పాఠ నిర్ణయం
చేసి వ్రాసేవాడు. దానివల్ల కవి హృదయానికి
కొంత అఘాతం కలిగే అవకాశం ఉంది.
ఈ లేఖకప్రమాదాలు మహాకావ్యాలలో
పాఠాంతరాలు కల్పిస్తూ, అపార్థాలకు అవ
కాశమిస్తూ, పాఠకులను భ్రాంతి పారావారంలో
పడేసేవి. అలాంటి కొన్ని ఘట్టాలను డాక్టర్
తిరుమల రామచంద్రగారు తెలియజేశారు.

"భారతంలో అరణ్యపర్వంలో ద్రౌపది
యుధిష్ఠిరునికి నీతి బోధ చేసే ఘట్టం. 'కర్మ
ఫలంబులు దైవ మానుష సిద్ధంబులయిన నుం
బురుషోత్సాహ సముపార్జితంబులయిన నవి
సుస్థిరంబులయి వర్తిల్లు. అదిగాన మానుండయి
దైవపరుండయినవాడు నిరంతరోని యాన
పాత్రంబునుం బోలె నవసన్నుండగుం గావున
కర్మ ఫలసిద్ధి నిశ్చయించి యుత్సాహవంతుండవయి
నీయనుజుల పరాక్రమంబునం బరులజయించి
మనయందలి యర్థకృశత్వం బపనయింపు మను"
" (అరణ్య. ప్రథమ. 236) అని యాజ్ఞసేని హితవాక్యం.

"అనీహా మానుండయి దైవపరుండయిన వాడు నీరిలోని యానపాత్రంబునుం బోలె" యెందుకు అవసన్నుడవుతాడు? అర్థమేమీ కుదరదు. యానపాత్రమంటే ఓడ. అవసన్నమంటే పగిలి నాశనం కావడం. నీటిలో ప్రయాణించే ప్రతి ఓడ పగిలి మునిగిపోతే? సముద్రయానం ఎప్పుడో ఆగిపోయేది. కనుక 'యానపాత్ర' మన్న చోట లేఖక ప్రమాదం జరిగింది. ఆ ప్రమాదమే ముద్రిత ప్రతులలో చోటు చేసుకుంది. పరిష్కర్తలు చూడని వారు కారు. ఈ లోపం తెలుసుకోవడానికి మూల భారతం చూడవలసి వచ్చింది.

" యో హి దిష్టముపాసీనో
నిర్విచేష్టః సుఖం శయేత్.
అవసీదేత్ స దుర్బుద్ధిః
ఆమో ఘట ఇవోదకే."

(వన. అధ్యా. 32, శ్లో. 14)

దైవాన్ని నమ్మి అకర్మణ్యుడై సుఖంగా నిద్రపోయే దుర్బుద్ధి ఆమఘటం - పచ్చికుండ - వలె వ్రస్సిపోతాడు అని దీని వ్యాఖ్య. నన్నయగారు "నీరిలోని యామపాత్రంబునుం బోలె అవసన్నుం డగు" అని మూలానుసారంగానే అనువదించి ఉంటాడు. కాని, లేఖకుడు తర్వాత ముద్రా రాక్షసుడు సంథకార్యంగా వచ్చిన యడాగమాన్ని చూచుకోక యామపాత్రమేమిటి అని

ఆలోచించి గ్రామపాత్రలని 'మను'నేగాం మార్చి యాన పాఠం చేశారు. అర్థం పాడయిందని గ్రహించలేదు.

శృంగార నైషధంలోని భోజన వర్ణనం.

'ఆకు పచ్చని ఛవి చూచి రాదరమున
పొగలు నెగయగ నాసికాపుటములందు
ఎర్రదనమున - - - - - - - - - - - -'.

ఇక్కడ 'ఎర్రదనం' కాదు ఉండవలసింది. వెర్రదనం ఉండి ఉంటుంది. వెర్రదనమంటే తీవ్రత, కారం. ఈ మంచి అర్థాన్ని లేఖకుడు 'వ'కు మారు 'ఎ' వ్రాసి పాడు చేశాడు.

లేఖకులు స్వతంత్రించి ఉత్తమ పాఠాలు అధస్సూచికలను చెత్త పాఠాలు పైనను ఇవ్వడం వల్లకూడ యథాశక్తి అపార్థాలు పుట్టించి పుణ్యం కట్టుకున్నారు.

భారతంలో అరణ్య పర్వంలో భీముడు ధర్మరాజుకు హితం చెప్పే ఘట్టం "శూద్రాన్నంబు నందలి దుష్టంబునుం బోలె దుర్యోధను రాజ్యంబు దూష్యంబగుటం జేసి జానపద బ్రాహ్మణవరులు నీకనురక్తులయి భవద్రాజ్యంబు వలసియుండుదురు.' (అరణ్య. ప్రథమ. 252)'
'శూద్రాన్నంబు నందలి' అనే మాటలకు 'శ్వపచు ల

యందలి' అనేపాఠం ఉంది దీనిని అధస్సూచికలో పడేశారు లేఖకులు. పై వాక్యాలలోని 'శూద్రాన్నంబునందలి దుగ్ధంబునంబోలె' అనేది తక్కిన వాటిలో ఏమైనా అన్వయిస్తున్నదా? పదాలలో తప్పేమీ లేదు. నిజానికి శూద్రాన్నంబులోని పాలు ఎందుకు రుచిగా ఉండవూ? ఎందుకు పరిహరించాలి? సంస్కృత మూలం చూడనిదే సరిపడేట్టు లేదు అర్థం! సంస్కృత మూలం ఇట్లా ఉంది.

"పౌరజానపదాస్సర్వే ప్రాయశః కురునందన
సవృద్ధబాలసహితాస్త్వాం సంతత్వాం యుధిష్ఠిర
శ్వదృతౌ క్షీరమాసక్తం బ్రహ్మ వా వృషలే యథా
సత్యం స్తేనే బలం నార్యాం రాజ్యం దుర్యోధనే తథా"
(వన. అ. ౩౨. శ్లో. ౮౦. ౮౧)

మూలవ్యాస భారతంలో దుర్యోధనుని రాజ్యం సరిగా లేదనడానికి ఎన్ని ఉపమానాలున్నాయో చూడండి. శ్వదృతిలోని క్షీరం, వృషలుని బ్రహ్మ, దొంగ సత్యం, ఆడదాని బలం. "శ్వదృతౌ సారమేయ చర్మకోశే, బ్రహ్మ వేదః" అని నీలకంఠాచార్యుని వ్యాఖ్య. దుర్యోధనుని రాజ్యం కుక్క తోలు సంచిలోనింపిన పాలవలె దూషితమైందన్న మాట. దీనిని వదిలి 'శూద్రాన్నంబునందలి దుగ్ధంబునుంబోలె' అనే పాఠం లేఖకుడు ఎక్కడనుంచి సంపాదించాడో పాపం!"'

ఆధునిక పండితులయిన కొందరు పెద్దలు కూడా పొరపడటం వల్ల మూలాన్ని దిద్ది వేసి అపాఠాలు కల్పించారు. సిరాజ్ ఖాను చారిత్రక పురుషుడు. తాటాకులలో సిరాజ్ ఖాను అని వ్రాసే టప్పుడు పొరపాటున సిరాజ్జ ఖానుడని వ్రాయడం సంభవించింది. దానికి కారణం 'ఖ' 'ఘ'లకు గల సామ్యం. సిరాజ్జ ఖాను డెవరు? - అనుకొని ఆ విరోధాలంగం పండితులుగారి వంటి వారు 'సిరాజ్జ ఘానుడు' అని దిద్ది వేశారు. చర్ల లక్ష్మీనారాయణ గారి, ఆదిరాజు వీరభద్రరావుగారి కృషివల్లగాని సిరాజ్ ఖాను సీతాపతిరావని, ఇతనినే ముస్లిము చరిత్రకారులు సిరాజ్ ఖాన్ అన్నారని తెలియలేదు"2

మహామహోపాధ్యాయులయిన వేదం వేంకటరామశాస్త్రిగారు ఒకొకప్పుడు తాటాకుప్రతులలోని అక్షరాలు పోల్చుకొనడంలో పొరబడి మంచి పాఠాన్ని కోల్పోయారు. నైషధంలోని ఒకపద్యం 'నలుడు దమయంతితో ఇలాఅంటున్నాడు:- 'ప్రేయసీ! చూచావా! రాత్రి అనే ఇల్లాలు ఆకాశమనే నీలాలకంచంలో మన్మథునికి నెయ్యి నూటికి పోటు వడ్డించిన పాయసంలాగ చంద్రుడు కన్పిస్తున్నాడు. చకోరాలు బంతి కూటికి రావాలని ఉవ్విళ్లూరుతున్నాయి.' ఆ పద్యమిది:

---

2. సాహిత్యమునగల స్వగతం: పుట. 183-185.

"ఉడువీథి హంసిల రత్నమయ పా
త్రోత్తుంగ భాసంబు నవం
గడు గారామున రఝు వ్యాంకునకు నం
కబ్జాయయన్ గమ్మైనూం(
టది యాఁ(గూడ సుధాంశు బింబమును నే
యుం బాయసాహారముం
గుడువం బెట్టెనా బంతిపూన్కకును ఛా
కోరంబు తెప్పారన్."

(8.198)

ఈ పద్యం పూర్వ ముద్రణాలలోను తాటాకులలోను ఇలాగే ఉంది. ముఖ్యంగా మూడవ పాదం మొదలు 'నూటది' అని వేంకటరామ శాస్త్రిగారు నూటది లోని 'ట'ని 'బ'గా భ్రాంతిపడి, 'నూఁబది' అని దిద్ది వేసి వ్యాఖ్యానించి, 'నూఁబదియో!' విదితెడు నూఱ్వులయోఁ గూడ' అని అర్థం చెప్పారు. వారు నూటది తప్పును కానడం వల్ల నూటదియోఁగూడ సుధాంశు బింబమును నేయిం బాయసాహారమున్ అన్నదానిని 'నూఁబదియోఁగూడ సుధాంశ సుధాంశు బింబమును సర్వః పాయసాహారమున్' అని 'నేయిం బాయసా' నూ దిద్దివేశారు. తాము నూటదిని నూబదిగా దిద్దినందుకు పెద్ద చర్చ జరిపారు.

నిజానికి శ్రీనాథుడు ఈ పద్యాన్ని సంస్కృత నైషధంలోని శ్లోకానికి మక్కికి మక్కీగా అనువ.

దించలేదు. రంభామంజరి అనే నాటకంలాగా చంద్ర
వర్ధన ఘట్టంలాగా 'అంకచ్ఛేతిన తిలస్తైల గుడాంశ
యుక్తో చంద్రా విభాతి గగనే బలిముద్గకేవ. అనే
వర్ణనను స్వీకరించి మార్చుకొన్నాడు' నూఁటిది అని.
బలిహరణమప్పుడు నువ్వులు, నూనె, బెల్లం కలిపిన
ముద్దను పిడచగా పెట్టి పాలు వదులుతారు. ఈ
తిలస్తైల గుడాంశాన్ని త్రినాథుడు కమ్మ నూఁటిదిగా
రుచికరంగా చేసుకొన్నాడు. నూఁటిది 'అనేది అనుబంధ.
నువ్వులు కొట్టిన పొడి నూఁటిది. నువ్వులు కొట్టిన
పిట్టులో బెల్లం కలిపితే అయ్యేది చిమ్మిలి అవుతుంది. 3

తనుక ప్రాచీన గ్రంథ పరిష్కరణ అసిధా
రావ్రతం. వేంకటరావు గారు ఆనువంశికంగా
వచ్చిన తాళపత్ర గ్రంథ పరిశీలనలో ఆరితేరిన
వారు గనుక. వివిధ ప్రబంధాల అపూర్వ ప్రయోగాలు
వ్యాకరణాచ్ఛందోవిశేషాలు వీటి పట్ల గ్రంథంపై ఉన్న వారు
గనుక గ్రంథ పరిష్కరణను గొప్పగా నిర్వహించారు.

---

3. సాహితీ సుగంధుని స్వగతం. పుట 37-44

(1) ద్విపద వాఙ్మయము:-

ద్విపద వాఙ్మయ కావ్యాలలోని గ్రంథ పరిష్కరణంలో కట్టా వరదరాజ కృత శ్రీ రామాయణమును మించిన గ్రంథం లేదు. తంజావూరు శ్రీ సరస్వతీ మహల్ గ్రంథాలయంలో లభించిన సంపూర్ణ రామాయణ తాళపత్ర గ్రంథం పరిశీలించి నిడుదవోలు వారు గ్రంథం సంస్కరించారు. ఈ తాళపత్ర గ్రంథం పాతదనాన్ని బట్టి అది నేటికి 240 సంవత్సరముల నాటిదని చెప్పారు.[1]

వరదరాజు రామాయణంలోని ద్విపదలను చాలా వాటికి లేఖకులు రంగనాథ రామాయణ ప్రతులలో చేర్చారన్నారు. దానికి ఋజువు చూపించారు.[2] అది ఏయే పుటల్లో ఎన్ని పంక్తులుగా ఉన్నాయో వాటి సంఖ్యలు వివరంగా ఇచ్చారు.[3]

---

1. శ్రీ రామాయణము పీఠిక పుట 22.
2. " " పుటలు 35-36
3. " " పుటలు 36-37.

యుద్ధకాండ:-

ఈ ద్విపద రామాయణ సంస్కరణ సందర్భంలో ఛందో వ్యాకరణాది విశేషాలను కూడ చెప్పారు.[4] తమాషా ప్రయోగాలైన టువంటి కవుసల్య (కౌసల్య). కలెబడి (కలియబడి) ఇత్యాదులను ఉదాహరించారు. ఇవి యతి ప్రాసాదులలో ఉండడం చేత వాటిని దిద్ద బూనడం అతి సాహసమన్నారు.

కొన్ని ప్రయోగాలను విమర్శించిన వారికి[2] సహేతుక వివరణ నిచ్చారు.[1] పొడవు + సుబ్బిలి. ఇత్యాదులు - అపశబ్దాలు కావని తెలుగులో పొడుపు + తెంచు = పొడతెంచు వంటివి ఉన్నాయని, బాలకవి శరణ్యము సమర్థించిన ప్రయోగాలని చెప్పారు. కొన్ని ప్రయోగాలకు అంబికాశతకము, ఉత్తర హరివంశము, యయాతి చరిత్రములలోని ప్రయోగాలు చూపారు.

ఏకైక ప్రతిని ఆధారం చేసుకొని చూసినందున ముద్రణ స్ఖాలిత్యాలు దొర్లినందుకు దాను క్షంతవ్యుడనని తమ వినయశీల ప్రకటనం చేశారు.

---

4. శ్రీ రామాయణము యుద్ధకాండ పీఠిక పుట 25-30
1. " " . పుట 30
2. " " . పుట 26.27.28.
3. "

2. ఉద్భటారాధ్య చరిత్రము:-

శ్రీ వెంకటరావుగారు ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర శాస్త్రీయుల నిర్ణయ విషయాన్ని వివరంగా రాశారు.[3] రెండు శాస్త్రీయులలోని లుప్త భాగాలు, శిథిల పూరణాలు ప్రథమ ద్వితీయ ముద్రణాలలో జరిగినవి వివరంగా చెప్పారు.

ద్వితీయ ముద్రణలో శ్రీ ముదిగొండ వీరభద్రమూర్తి, కరుణశ్రీగార్లు పూరించు వాటిని తెలియజేశారు.[1] ఆ తరువాత తాము సవరించినవి చెప్పారు.[2]

1/పి. సోలుచు (బూదినె (గ్రోలు చోలంబ బాలిక
లంబ రాక్ష మాలికలు గాcగ 1-80
ఇది ముద్రిత పాఠం
సవరణ. సోలుచుc బూదినె గ్రోలు బాలంబ
బాలికలు రుద్రాక్ష మాలికలు గాcగ.

---

1. ఉద్భటారాధ్యచరిత్రము: పీఠిక: పుట 201
2. " " " పుటలు 203-208
3. " " " పుటలు 209-212

1. ఇది శివునికి కైలాస పర్వతానికి పోలిక.
శివుని మెడలో రుద్రాక్ష మాలికలున్నాయి.
కైలాస పర్వతం మీద తుమ్మెదలున్నాయి.
రుద్రాక్షలను తుమ్మెదలతో పోల్చడం కవిసమయం.

2. 4. ప్రేమశరా 1-86. సవరణ - కాంతశరా
క కుసుమాయుధు (ప్రేమశరా) గ్ని సముత్థిత
ధూమ వితతి.
ఇక్కడ 'ప్రేమశరా' అనడంకన్న 'కాంతశరా' అనడమే ఒప్పు. కుసుమాయుధుని కాంతశరాలు- వాడియైన బాణాలు అని అర్థం, వస్తుంది. మన్మధ బాణాలు చాలా వాడివి గదా!

3. సీ. కాంతమన్న్వ శిలాశకల దామజ ధామ
కల్పిత కారండ కారభరము 1-149.

సవరణ: కాంతమన్న్వ శిలా శకల దామజ ధామ
కల్పిత గాంధాంధ కారభరము.

ఇంద్రనీలమణి శకలముల కాంతి పుంజం చేత కటిక చీకటిని కలుగజేస్తున్నాయని అర్థం.

4. మూవల దింద్రావల ఖండ దీధితుల శ్రీవన్ - 1.151

సవరణ: వలభి చంద్రోపల ఖండ విధిముల
శివన్. వలభి అంటే కొనగా చంద్రశాల

5. శి. దీని స్ఫూర్తిం ప్రయోజ సంభవ. భవానీశ
స్తవావిష్కారణ — 1-205

సవరణ: దీని స్ఫూర్తిం ప్రయోజ సంభవ. భవాధీన
స్తవావిష్కారణ.
భవాధీనస్తవం అంటే శివునధీనం చేసు.
కాని స్తుతులు - శివపంచస్తవాలు.

6. కలికి బాగులు మేలినిలువు 2.129

సవరణ: కలికి బాగులు మేలు నిలువు చూపు.

ప్రశ్నార్థక చిహ్నాలు.

1. శి. పూర్ణ వెతల నిండ? - 2- 22.
సవరణ. శి. పూర్ణతల నిండు| పూర్ణములు కాగా
అనే అర్థం.

2. సి. దుస్తరం బైన సియ్యంగందు వను శంత దఘ్న
నిరంబుగా దవిలి మరలు. 3. 22.

సవరణ: కంఠ రఘు వీరంబుల దివిటీ మరలు?
అరలు అంటే ప్రకాశించు. ఇది అలరు దాతు
రూపాంతరం అని. నన్నె చోడుని ప్రయోగం
ప్రాసలో నెమ్మనం బరల అని ఇచ్చారు. (కు. స. 1081.)

3. ఉ. ప్రాయము సత్త్వ నాగదగు పంచమ ?
వాసర భాస్వమింక, నాకాయజ వైరి జేయుటయె
కర్జము. 2-105.

సవరణ: ప్రాయము సత్త్వ నాగదగు పంచమ వాసర
భాస్వమింక నాకాయజ వైరి జేయుటయె కర్జము.
పంచ వాసర భాస్వమంటే అయిదు నాళ్ళ ముచ్చట.
(మూన్నాళ్ళ ముచ్చటవలె) పెండ్లి అయిదు దినాలే
శోభ. తరువాత ఉండదు. ప్రాయం అనిత్య-
మని అర్థం.

4. సీ. డాకేలు దాయెడ? మైకొల్పి 3-195
సవరణ: డాకేలు దాయెడ మైకొల్పి

యతిప్రాసలు

ముద్రితము	సవరణ.
1. సీ. అవని నార్జావర్తమను	అవని నార్యావర్తమను
దేశమున వల్లకి సామ	దేశమున వల్లకి నామ
విఖ్యాతమైన పురము 1-193	విఖ్యాతమైన పురము.

1. ఉద్భటారాధ్య చరిత్రము - పీఠిక - పుట 211.

ముద్రితము	సవరణ.
2. గీ. సాధు సాలోక్య లక్ష్మిఁ జెందంగ గలఁడు 1-200	సిద్ధ సాలోక్య లక్ష్మి జెందఁగ గలఁడు.
3. క. అవి ముక్తంబులు తక్కిన యవి ముక్త శరీర జంతు పుంజంబులు.	అవి ముక్తంబులు తక్కిన భువి ముక్త శరీర జంతుపుంజంబులు
4. గీ. మూఁడ దలనికి చావు చావునకె మూఁడు 2-93	మూఁడ దలనికి చావది మూఁడు చావె.
5. క. పంచ ప్రేతేశ పువ్వులం జెద గానుమా.	ఉంచ ప్రేతేశ పువ్వులంచెద గానుమా.
6. సీ. అగుటకు సకల భూతాళి ప్రభూత హర్షంబున నచ్చెరు వడుసుండ	అగుటకు సకల భూతాళి ప్రభూత హర్షంబున ఋషుల నచ్చెరువు పడఁగ. అచ్చెరువు – అచ్చెరువు రెండు రూపాలున్నాయి.

3. ప్రబోధ చంద్రోదయము.

ఈ గ్రంథ సంస్కరణ సందర్భంలో విశిష్ట పదాలు, వాటి అర్థాలు కొన్నింటిని శ్రీ వేంకటరావుగారు సాహిత్య ప్రపంచానికి అందజేశారు.

1. అనుభావించు - అనుభవించు అని అర్థం.
అనువునకు నాట్య వేలంటు
యనుభావించు నముపిదప, నామువిశ్రమమున్ 2-31
ఈ పదానికి ఇదొక్కటే ప్రయోగంగా సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు తాసుకొందని చెప్పారు!

2. అనునయించు - అంటే అనునయముగాఁ జేయు, ఓరవించు. ప్రార్థించు అని అర్థాలు.
ఉపనిషద్వని నన్నయించి తాకొంచు రండని పలికె 1-84.

3. అవధాని - అవధానము కలవాడు.
అర్థంబు తెలియక యుఱ్ఱుచెదర నవధానులౌరక
వేదాలు నొంకాలది 2-7.

4. అహంబ్రహ్మీభవించు - నేనే బ్రహ్మమని అనుకొనువాడు. అహంబ్రహ్మీభవించి యల్లికిందగిన బిడ్డ కలిగెనన మెలంగుచుండు 1-76.

5. ఉగ్రహము చేయు - కోపము చేయు
చెఱచెదనంచు నాగ్రహము చేయుగాని 5-51
ఇది నిఘంటువు కెక్కని ప్రయోగమని శ్రీ వేంకటరావుగారు చెప్పారు.

---

1. ప్రబోధ చంద్రోదయము - పీఠిక - పుట 91.

6. ఆశుకవిత్వము - ఆశుకవి అనే పదం ఉంది కాని ఆశుకవిత్వ మనేది లేదు. అందువల్ల వారు ఆ పదాన్ని ఈ గ్రంథ ప్రయోగంగా తమ శబ్దరత్నాకరానుబంధంలో చేర్చాలని చెప్పారు.

అశ్రుత వ్యాఖ్యాన మాశుకవిత్వంబు - 5-56

7. ఆలు ప్రత్యయ ప్రయోగాలు.

కులస్థులు - అభాసురాలు - 8-59; జోగురాలు-3.49; భావకురాలు - 5-57; వృధారంజకురాలు - 1-73; సేవకురాలు - 2-54; విప్రురాలు - 3.74.

పై వాటిలో జోగురాలు అనే పదానికి మాత్రమే నిఘంటువులో ప్రయోగం ఉంది.[1] తక్కిన వాటికి లేవు. జోగురాలు అనే శబ్ద ప్రయోగం ప్రథమంగా చేసింది. నందిమల్లయ - ఘంట సింగన కవులే అన్నారు.

8. ఇవతాళించు - చల్లనగు, శీతమగు అని అర్థము.

ఇవతాళింపంగ బాధ దీల్గని పతికెన్ - 3.46

9. ఉత్సార్గం చేసి - 5-36 ఉత్సార్గమంటే దూరంగా పోయేలా చేయడం. దీనికి నిఘంటువులలో ప్రయోగం లేదు.[2]

---

1. ప్రబోధచంద్రోదయము - పీఠిక పుట - 92
2. " " " పుట - 93.

10. ఎడమ పెనిపెట్టు - పాడుచేయు.

పెనిమిటిం ధర్మమున కెడమ పెనిపెట్టుదునే

ఇది ఒక విశేష ప్రయోగంగా కనిపిస్తుంది.

నేత సంబంధ ప్రయోగం - నేత పనివాళ్ళు కుడి వైపుగా పెనపెట్టి నేటలతో నేస్తారు. ఎడమ వైపు పెడితే అది తక్కిన వాటితో కలవదు. నేత సరిగా జరగదు. ఈ క్రియకు ఈ గ్రంథ ప్రయోగం ఒక్కటే కనిపిస్తుంది.[3]

11. గాణు - గాడు - హాని అని అర్థం

గాణించు - ప్రాణేశ్వర - జాణ - గాణు (ప్రాస) దీనికి నిర్ధారకంగా ఈ ఒక్కటే ప్రయోగమున్నది[4]. ఈ పద్యం ఈ గ్రంథంలో లేదు. ఒకసారి పరిశీలించి తాసె మెచ్చు.

12. గ్లౌ - చంద్రుడు.

గ్లౌ వంశ యనంత మంత్రి కమలజ గంగా.

---

3. ప్రబోధ చంద్రోదయము - పీఠిక పుట 93
4. " " " పుట 93

13. జమఖానాము - జంబుఖానా
ఈ అన్యదేశ్య పదాన్ని మొట్టమొదట ప్రయో-
గించింది ఈ కవియే.1
511 .... తల్పాసన
మున చెరువ జమ్ముఖానమున గూర్చుండన్

14. జంట - గయ్యాళి.
ఏ జంట బాధించెనే. 3.3. ఇది ప్రథమ
ప్రయోగమే.2

15. తలనొప్పి - ఇది కూడ వీరు చేసిన
మొదటి ప్రయోగము.
తలనొప్పియు జెండకే హృదయ సంతాపం-
బునుం జెండకే 4.23.

16. తాంబ్రం పుగిండి - రాగిపాత్ర.
తాంబ్రం పుగిండి సంబువులిడ - 2-14
ఇది నిఘంటువులకెక్కని ప్రయోగము 3.

17. నిబద్ధి - సత్యము.
ఇది నిబద్ధి తప్పదు వీరపాదమున - 2.53
ఈ పదానికి ఇదే మొదటి ప్రయోగము. 4.

---

1. ప్రబోధ చంద్రోదయము పీఠిక - పుట 94
2. " " పుట 94
3 " " పుట 94
4 " " పుట 95

18. పరామర్శించు - చక్కగా విచారించు
దిగంబరా ఇవ్వరాకుం బరామర్శింపుము 3-63

19. పళ్ళ అప్పులు - దుర్భాషలు
కాగ్రింపు పళ్ళ అప్పులు 3.2.

20. బోడి - బోడ = సన్యాసి, విధవ
నిందార్థక పదం.
ఏ బోడి గాఁ పించెనో ఇంత విరివాటు తల్లి
నాకు పని పుత్రమనీ బోడ. 3.3.

21 మనవి పత్రము.
కా తనుచు మనవి పత్ర మర్పింత 2-52

22. మృత్పిండులు - మట్టి కలిసిన నీటి కణాలు
మృత్పిండులు దాల్చి 2-10

23. లక్కముద్ర - లక్కతో ముద్రవేసిన పత్రం
కా తప్పుత.
మునకు నిడిన లక్కముద్రం జూచి 2-52
ఈ పదానికిది తొలి ప్రయోగం.[1]

---

1. ప్ర. చం. పీఠిక పుట. 97.

24. విరాకుల విద్య

విరియు + ఆకు + విద్య = చెడినది

తెలవక వేదమార్గమున విరాకుల విద్యగ 2.45

ఈ పదానికి దాక్రటే ప్రయోగం [2].

25. విరాళి - మోహపు వలపు

దిగంబర ఇవ్వ రాళిం — 3.65

26. విరుద్ధపడుచు

వేదమార్గాపనిపద్యుల లోక శ్రద్ధను

విరుద్ధపడచి - 3.2

దీనికి ప్రయోగాంతరం లేదు [2].

27. సంకటపడుచు - బాధించు; పీడించు

చపలునికిం గ్రొత్త చేసి సంకటపడెచెన్ - 3.70

దీనికి దాక్రటే ప్రయోగం [3].

28. సంచెల — వస్త్రాంకుల తిత్తి

సంచెళిలో పట దీవ ప్రాంజులున్ 2.8

29. సాంపాలు - పరివారజనం చేసే హాస్యరంక

సాంహాయని కటకవాడు సందడి జడియం 2.29

ఈ పద ప్రయోగం చేసిన లాల తేవ్వు లు వారే [4].

---

2. ప్ర. చం. పీఠిక. పుట. 97
2. ప్రబోధ చంద్రోదయము పీఠిక పుట 97
3. " " " పుట 97
4. " " " పుట 98

30. సురథాణి - సురథాని - సురత్రాణ
గజపతి సురథాణి గడిదుర్గములెల్ల

31. రాజు వజ్రంపు బారుతప్పు (1-19) ఇందులో బారుతప్పు అని ఉండకూడదు. 'బారుతల్పు' అని ఉండాలన్నారు. పైగా ఏనిమిదవ సంపుటంలో చాలా తప్పులిలాంటివి ఉన్నాయని! ఇది పూర్తిగా సంస్కరించ దగినదని చెప్పారు.[5]

4. సకల నీతి సమ్మతము.

మడికి సింగన సంకలనం చేసిన సకల నీతి సమ్మతము నుంచి కూడా కొన్ని విశేషాలు సంగ్రహించినవి తెలిపారు. శ్రీ నిడదవోలు వారు.

1923లో ప్రథమ ముద్రణ పొందిన ఈ గ్రంథంలోని యతిప్రాసలు కొన్నిటిని పేర్కొన్నారు. వాటికి ప్రత్యంతరం లేక పోవటం చేత అలాగే ఉన్నాయన్నారు.[1]

పూర్వముద్రణంలో కొన్ని పద్యాలకు ప్రక్షిప్తక చిహ్నాలున్నాయి. 1970లో దీన్ని అలతి మార్పులతో పద్యాలు సరిచేసి, అవి తీసేసి ముద్రించారన్నారు.

---

5. ప్రబోధచంద్రోదయము పీఠిక పుట 98
1. సకలనీతిసమ్మతము - " పుట 19

1). 111 గా సంఖ్యాక్రమం ఉన్న ఒక ఉత్పలమాల నాలుగవ పాదంలో 'భూవరునెగ్గగాం' కానక బుద్ధి విధం జను విద్యారాత్రి (?)

భూవరునెగ్గగాం బదులు భూవరుతెగ్గగాం అని ఉండాలి. మొదటిపాదం చివరలో 'వజ్రశిలత్రి' బదులుగా 'శిలత్రి' అని ఉండాలి.
'అత్యుత్రి' అనడానికి 'విద్యారాత్రి' అన్న పదం ఉంది. అని వివరించారు.[2]

---

2. సకల నీతి సమ్మతము - పీఠిక పుట 19

ఉ॥ కావున నాపు లాక్కటికిం గల హించిన వజ్రశిలత్రి
చేవిరులం బవిత్రములు సేయక తక్కిన నెన్ని పన్నికున్
గావరిం బూతనన్నవి కాలము ఉంగక చెప్పరోయియున్
భూవరు నెగ్గగాం గానక బుద్ధివిధం జను విద్యారాత్రి.

2. క. అడప (గలంతియ(?) బానసి
మొదలంటుట ప్రక్క మొద్దనుండుట చనవుం
గుడువఁగఁ బెట్టుట యను పను
లడరఁగ నాప్తులనె పంచునధిపతి సుమతీ!

ఇందులో ప్రత్యర్థక చెప్పడం అక్కరలేదు.
అడప. అడపపని - అంటే తాంబూలాల పెట్టెను
ధరించేపని. అడప- అంటే తాంబూల కరండవాహి.
గలంతియ - గలంతియపని - అంటే పాత్రలు పెట్టేపని.
బానసి — వంటపని.
మొదలంటుట - శరీర మర్దనాది స్నానక్రియ.
ప్రక్క మొద్దనుండటం - తెలుస్తూనే ఉంది అర్థం.
కుడువఁగ బెట్టుట - ఆహారం పెట్టేపని
ఈ పనులన్నిటికి ఆప్తులనే నియమించాలి గాని
ఇతరులను కాదని అర్థం.[1]

గ్రంథ పద్య సంఖ్య:-

ఈ గ్రంథంలో మూడాశ్వాసాలున్నా, ప్రత్యేకంగా
ఒక్కొక్క ఆశ్వాసానికి వేరుగా పద్య సంఖ్య లేదు.
గ్రంథమంతటికి ఒకే సంఖ్య ఉంది.

---

1. సకలనీతి సమ్మతం - పీఠిక పుట 20.

ముద్రితగ్రంథ పద్యసంఖ్య 992. కాని, ఈ సంఖ్య సరికాదని, 982 మాత్రమే అని శ్రీ వేంకటరావు గారు వెల్లడించారు.[2] (ఇందులో 191 వ పద్యం 959 గా తిరిగి ముద్రితం కావడం వల్ల 991, రెండు చోట్ల 854, 857 తరువాత రెండు పద్యాలకు సంఖ్య ఇవ్వకపోవడం వల్ల 991 + 2 = 993. వీటిలో అన్యాక్రాంత పద్యాలు 11 పోగా మిగిలినవి (ప్రథమ-3, ద్వితీయ-4, తృతీయ-4) 982

వీటి వివరాలు, ఏయే గ్రంథాల నుంచి ఎన్ని పద్యాలు తీసుకొన్నారో అవి అనుబంధంలో చూపారు. ఇందులో ఉదాహరించిన పద్యాలు ఏగ్రంథం లోనివో పరిశీలించి 17 గ్రంథాలనుంచి అని తేల్చి చెప్పారు.[1]

వీటిని కొన్ని లక్ష్య పద్యాలతో పోల్చి చూసినప్పుడు కొన్ని కనబడటం లేదన్నారు. ఒక గ్రంథానికి బదులుగా మరొక దానినుంచి అని ఉదాహరించారన్నారు.[2]

ఏయే గ్రంథాల నుంచి సకల నీతి సమ్మతములో పద్యాలున్నాయో, వాటి రచయితలు, వారి కాలాలు కూడా చర్చించారు.[3]

---

3. సకల నీతి సమ్మతం 1970 ముద్రణ 1970 ముద్రణ సాహిత్య ఎకాడమి వారిది అనుబంధం పుటలు 148 నుంచి 150.
1. స.స. పీఠిక పుటలు 21-22
2. స.స. పీఠిక పుటలు 22-26
3. స.స. పీఠిక పుటలు 26-43.

కొన్ని పదాలను, వాటి అర్థాలను వివరంగా ఇచ్చారు-4. కొన్ని పదాలకు అర్థాలు స్పష్టం కావడం లేదని, పాఠ భేదాలున్నాయేమో తెలుసుకొనే ఆధారం లేదని. పండితుల పరిశీలన కోసం పేర్కొంటున్నానని వారు అన్నారు. అవిచట్రులు(192) జనటాయగాండ్రు - (196) దులాయించు (218). యిషి (388). తకడి (497) సాంవృతేలు (387) సుత్తెకడుగు (122) సానారిని (566)

ఆయన ఇచ్చిన సుదీర్ఘమైన పట్టికలోని పదాలుకొన్ని నిఘంటువులకెక్కలేదు. 15వ శతాబ్దానికి పూర్వ ప్రయోగాలే ఉన్నై-5.

బసవపురాణము.

1. ప్రథమాశ్వాసంలోని 9వ పాదంలో భక్త వజ్రులు అని వుంది. దాన్ని భక్త వ్రజత్రాణమె అని సంస్కరించారు. శ్రీ రావుగారు. భక్తులలో వజ్రాల్లాంటి వాళ్ళకు కాక భక్తుల సమూహాలనే రక్షిస్తాడు. భగవంతుడు. అందువల్ల ఈ సంస్కరణం బాగుంది. తీసుకోవచ్చు.

---

4. స.స. పీఠిక పుటలు 50-54
5. స.స. పీఠిక పుటలు — 54.

2. రెండవ పుటలో 5వ పాదంలో "విస్ఫురణా ముల్లోకడు"- అని వుంది.
అదా బ్రాపికలో 'దా లోకడు' అని వుంది. అదే సరైనది. అతిశయించు అని అర్థం.

3. మూడవ పుటలో 7వ పాదంలో
"బసవపురాణంబు (బసవంచుశక్తి-
దాన్ని) 'బసవంచుశక్తి' అని వారు మొదలుపెట్టినట్లు
తాను తెలియవచ్చు. ప్రకాశింపజేయుశక్తి.

4. నాలుగవ పుటలో 'పాశముక్తుండు' అని వుంది.
'పాపముక్తుండు' సరియైన పాఠం. పాశం నుంచి విముక్తులు కావడం శరీరం వదిలిన తరువాతే సాధ్యమవుతుంది.

5. 4 పుటలో 16వ పాదం 'సకలవేదపురాణసమ్మతంబైన-
యూరత బసవన పురాతన భక్తిగాథ నిమితి"
భక్తుల గాథలుగా కాకుంటే
'సకల' అనడమే బాగుంది

6. అలాగే 28వ పాదంలో
'నసలారు కీర్తి' కన్న 'బసలారు' బాగుంటుంది.

7. 5వ పుట 28వ పంక్తి" వీటిఁబొర. అర్థ"కు బదులుగా
'వీటఁబో'- వీటం వలననే అనే ప్రయోగం బాగుంటుంది.

8. పుట 6లో 4వ పాదం 'మానసులగు' బదులుగా 'మానసుఁడగు' బాగుంటుంది. క్రియ ఉపమాన్య దానికే వర్తిస్తుంది.

9. పుట 7లో
'నెట్టుకొని నీనాల్గ'–...' బదులుగా 'నెట్టున'

10. పుట 8లో 'వర్షంబు భోరన' కు బదులుగా జోరున వర్షం భోరుమని కురవదు గనుక 'జోరున' అన్నది సరి అయిన ప్రయోగం.

11. "వెఱ్ఱి పశు జీవులార!" బదులు 'యట్టి పశు-జీవులారా!' (9వ పుట)

12. 'నీ కొంగుక పదని' బదులు 'నీకొంగొడాక'
(అదేపుట)

13. 'మా భక్తులాన' బదులుగా 'మాకన్నులాన'
(అదేపుట)

14. 'తేటి తెల్లమ్మై'– బదులు 'తెల్లమ్మై', తేటతెల్లము అన్నదే సరియైన ప్రయోగం. (అదేపుట)

15. 'కలయు' బదులు 'కదియు'– ఉచితమైన ప్రయోగం.
(అదేపుట)

16. 'దరహాస' కాంతి బదులుగా 'లక్ష్మీ'! (అదేపుట)

8. పుట 6లో 4వ పాదం 'మానసులగు' బదులుగా 'మానసుఁడగు' బాగుంటుంది. (క్రి)య ఉపమాన్య దార్ష్టాంతికే వర్తిస్తుంది.

9. పుట 7లో
'వెళ్ళిరా నేనొల్ల!'-...' బదులుగా 'వెళ్ళిన'

10. పుట 8లో 'వర్షంబు భోరన' కు బదులుగా ఝోరున వర్షం ఝారుమని కురవదు గనుక 'ఝారున' అన్నది సరిఅయిన ప్రయోగం.

11. "వెఱ్ఱి పసు జీవులార!" బదులు-'యట్టి పసు-జీవులార!' (9వ పుట)

12. 'నీ కాండుక పదవి' బదులు 'నీకాంక్ష దాక'
(అదేపుట)

13. 'మా భక్తులాన' బదులుగా 'మాకన్నులాన'
(అదేపుట)

14. 'తేట తెల్లమ్మై'- బదులు 'తెల్లమ్మై', తేట తెల్లము అన్నదే సరియైన ప్రయోగం. (అదేపుట)

15. 'కలయ' బదులు 'కదియ'-ఉచితమైన ప్రయోగం.
(అదేపుట)

16. 'దరహాస' కాంతి బదులుగా 'లక్ష్మీ' (అదేపుట)

17. దుల్తాడ బదులుగా దాల్తాడ.
18. 'ధర జూంగంగబడి బదులుగా ధరణిం జూంగితి.
19. పుట 10లో నేన తాకిల యెండొంకదె బదులుగా తావెలయు నాందొకదె.
20. విని త్య సత్య బదులుగా నిత్యసత్య
21. నిమ్న ధరింపంగ – బదులుగా భరింపంగ
22. సర్వేశ కు బదులుగా మహేశ
ఈ తరువాత మహేశ అనడమే అలవా-టయిన పద్ధతి గనుక మహేశ అనడం బాగుంది.
23. ఇది తత్వసార బదులుగా ధర్మసారమని గాని పుణ్యసారమని అనడం మేలు.
24. పుట 11 లో నీకు నెక్కుడుం గూర్మి బదులుగా నీకు నెక్కుడు.
25. కోల్లోక్షి - కోల్లోని.
26. మెయికాని – మేదినీ బనుల
27. నినుగూడి – నీతోడ.
28. దీను జేర్చుగాను వాడ – మను జేర్చుకాను వాడ
29. భాగవాటి – భాగవత, భాగవత
30. నెల్లను – లోనెల్ల
31. వెదనామములన్నియు - వెదనామములాని కొన్ని
32. 12వ పుట మెయినిండ గప్పి – గట్టి
33. గంటలు – మువ్వలు.
34. నారిబయలు - నారిబెలుసు.
35. కుదిపి – వెట్టి.

36. బ్రోవగా బ్రోసి – ప్రోక్త
37. ప్రభుతికి సెల్ల – ప్రకారంబు కెల్ల
38. ప్రసాదంబు వెట్టు – ప్రసాదించు నంత
39. నోమె – నోచె
40. దానం కుఠించె – దామం కుఠించె
41. అమ్ముతాం కుడగు – అమ్ముతాంకుడగు
42. వెలరాండె మైదీగ – వెల్ల నాండె
43. నత్ప్పెకర – గప్పారె
44. పుట 13 – పెనుపాఠ – నసుపాఠ.
45. మవ్వ మొండె – చెల్వ మొండె.
46. కీలా విలాలబ్దై – క్రీడా విలాలబ్ధై
47. ఓలలాడుచును – తేలనాడుచును
48. సంభవమైన యట్టి – సంబంధమైనట్టి.
49. శాంత వ్యోమచంద్ర – శాంత ర్వ్యోమ
50. మూఁగ దే డులన్న – మూఁగ డేం డ్లమన్న
51. పుట 14 పాలఁయిలు నెలల – పాలయుకెల్ల
52. నవ్వింత – నవ్వింత
53. యల్లాట – యల్లాడ
54. మస్వని – మష్వాని
55. నిద్ర బాందు యుము – నిద్రఁ జెందంగ
56. కల్లని యనతి యిచ్చె – కప్పుడెల్లా నతి యిచ్చె
57. మవ్వఁగా యుంచి – మాన్వగా యొండె
58. చూచుచుఁగాన – చూచుడఁగాన
59. దానోఫు – దాబోలం

60. గడువేడుఁ దెలిపి — దెలియుఁ జెప్పుచును

61 యుఱకువ గాకుంట — యుఱుయు తెకుండంగ

62 గుష్టాకృతి — గుర్వాకృతి

63 యెుమెుకో — యేమకా

64 పుట 15 — లానసుమీ యుంచుకంత్రైనఁ నడుగ-
లానుచు। యుంచుక యైన నడ్గనను.

65 వర్ష్వట — పరుగుట

66 చెలఁగి యాడెడు గతిఁ జేయు లాడించు-
చెలగి యాడుగతి, జేయులు విచ్చియాడు.

67 భ్రభృఁ ఝాండ — భభ్రిఁ ఝూండ

68. పుట 184 సుపవీతమగును — భూమీసురులు

69. పుట 182 విచట బ్రాహ్మణులకు నితరుల
ముట్ట — విచటను బ్రాహ్మల కితరుల

70. 178. పుట తెవ్వారి వెవంతకే నిష్ఠారే పదము—
తెవ్వరెవ్వం కిష్టారేమెయి పదవి.

71 పుట 176 హాంతని హాంతించుట హాంతి హారంతయ్య-
హాంతని హాంతింపుడే హాంతి హారుఁ డనెతి.

72 పుట 177 వయ్యుదేఁ నాఁటి యుద్వారము లాపలను-
వెయ్యుఁ డే యుద్వార వీధఁ దెల్లముగ

73 పుట 174 నానాటికిని గళానష్టలఁ బొందు-
నానాటికిని పుడును నష్టంబుఁ బొందు

74 చరుల్లై కొల్పు పశువులుగాక — వారమైకొల్చి
బ్రదుకుదుర్గాదె

75 పుట 172 నదిమేల దృష్టసుమయునను గలదె - నిధి-
మేల దృష్టాంతఁ మిడు చూపగలవాఁడు చూపగలదె
76 పుట 170 దప్పేయి మును జేసెఁ జెప్పమా యప్ర-
తప్పేయి చేసెనే యప్పుడు చెప్పురు.
77 పుట 158. మంత్ర తంత్రానేక మాయాదులను -
యంత్ర తంత్రార్థ మాయా వాదములను
78. పుట 157. వెల్లఁగా జేసితి దెల్లంబుగాదె -
వెల్లఁగాఁ జేసిన వెల్లువు నీవు. తెల్లంబుగాన
79 పుట 155. భసితంబు లందని పాంథకులార! -
భసితంబుఁ బూయని పాపాత్ములార
80 పుట 149. పుష్పన పిమ్ముటూఁ బుష్పెడు శిరము -
పూర్వాంగ నామ్నానఁ బాందుడు శిరము.

గ్రంథ పరిష్కరణాన్ని గురించి వారు తమ అభిప్రాయాన్ని ప్రకటించారు ఒక వ్యాసంలో.[1] భాషలోనూ, కవిత్వ రచనలోనూ చారిత్రక పరిణామాన్ని వివరించి వాటి పరిస్థితి తెలిపేవి ఆవకవుల రచనలు. వాటి వ్యవహారిక గ్రాంథిక రచనతో దేశి మార్గ రచనలు. నన్నయాది కవులు గ్రాంథిక సంప్రదాయాన్ని నెలకొల్పి మార్గ రచన విధానాన్ని స్థిరపరిచారు.

---

1. 1964 ఫిబ్రవరి సంచిక - భారతి - పుటలు 27-28.

మల్లికార్జున పండిత, నన్నెచోడ, పాల్కురి సోమనాథుల రచనలు ప్రకటితాలయ్యాక. కవిత్రయ సంప్రదాయానుబద్ధులకు మన పండితులకు, విమర్శకులకు - ఏ ముగ్గురో నలుగురికో తప్ప ఆ గ్రంథాల్లోని భాష రచనా పద్ధతి విలక్షణంగా అనిపించాయి. వారు నన్నెచోడుని కవితలో కొత్తరకమైన భాష నన్నయలా ప్రసన్నంగా లేదట! కారణం నన్నయ పట్టు బట్టి దేశీ సంప్రదాయం విడిచి మార్గ సంప్రదాయావలంబి కావడమే! నన్నెచోడుడు భాషలో దేశీ సంప్రదాయాన్ని ఆధారం చేసుకొని రచించడం వల్ల అది విలక్షణమైంది.

ఇందుకు ఉదాహరణగా వారు నన్నయ నన్నెచోడుల సంస్కృత పదప్రయోగాలను ఇచ్చారు.

1. నన్నయ - హార్షము
   నన్నెచోడుడు — హారుషము.

దేశీ తెలుగులో పద మధ్యంలో సంయుక్తాక్షరాలు ఉండవు. తెలుగువారి ఉచ్చారణలో సంయుక్తాలు విభాలవుతాయి.

కనుకనే 'హార్షము' అనే సంస్కృత పదం 'హారుషము' అనే ఉచ్చారణా రూపం దాల్చి, ఆపైన 'అరుసము' అనే తద్భవ రూపం దాల్చింది— అని వివరించారు.

2. యౌవనము అనే శబ్దం.

నన్నయాదులు 'యౌవనము' అనివాడారు. నన్నెచోడుడు 'యవ్వనము' అన్నాడు. ఇది దేశి ఉచ్చారణ వల్ల ఏర్పడిన రూపం. పదాదిలో సంధ్యక్షరం కాని సంయుక్తాక్షరం కాని దేశిలో ఉండదు. ఐ.- ఔ లు. అయ్. అవ్‌లు కావడం దీన్ని సమర్థించే. అందువల్ల యౌవనము - యవ్వనము - జవ్వనము అయింది. యముడు - జముడు అయినట్లు.

3. ఇతర ప్రత్యయం ఉన్న బహువ్రీహి సమాసాలను నన్నయ వాడుతాడు - 'బద్ధశిఖతదత్త్వాత్' నన్నెచోడుడు దీన్ని దేశి సమాసం చేసి 'బద్ధశిఖతంబు' అని వాడుతాడు.

4. నన్నయ తద్భవ పదాలతో సంస్కృత సమాసం చేయడు. కాని, నన్నెచోడుడు 'అరదాశ్వభటతతి,' 'అమరతేమ' మొదలైన సమాసాలు చేస్తాడు.

5. నన్నయ అనుకరణం కాని సంస్కృత వాక్యాన్ని తెలుగులో ప్రవేశపెట్టాడు. నన్నెచోడుడు 'ప్రధాన ప్రైరేణా' ఇత్యాదిగా అనుకరణ విరహితంగా వాడుతాడు.

6. నన్నయ, సంస్కృతంలో లేకపోబట్టి. ఉపమాన పూర్వపద కర్మధారయ సమాసాలు వాడడు.

7. కవిత్రయం వారు దీర్ఘపూర్వక పూర్ణబిందు-ప్రాసము వాడరు. నవకవులు దాన్ని ఉపయోగించడం భాషా తత్త్వ శాస్త్ర సిద్ధాంత నిరూపణకు ఉపయుక్తాలు.

8. కవిత్రయం వారు ఇతర భాషా పదాలను వాడరు. నవకవులు తమిళ కన్నడాది పదాలను స్వేచ్ఛగా వాడుతారు. శివ భాషకు ఇటువంటి సాంకర్యం అనివార్యం.

ఈ విధంగా నన్నయాదుల రచనలు గ్రాంథిక తెలుగు మార్గ సంప్రదాయాన్ని తెలిపే సాధనాలు. ఇందుకు ఉదాహరణగా భాగవత దశమ స్కంధోత్తర భాగంలోని 'పరియంకము' అనే పదాన్ని చెప్పి, నన్నెచోడుడు వాడిన 'బరిహి' మొదలైనవి లాక్షణికాలైనవి అని! కవిత్రయమతానుసారంగా తర్వాతి ప్రయోగాలను లాక్షణికులు మార్చడం సమంజసం కాదని అభిప్రాయపడ్డారు. దీన్నిబట్టి మనం గ్రహించవలసిందేమిటంటే - మన ప్రాచీనగ్రంథ పరిష్కరణం నవీన వ్యాకరణాల. సూత్రాలతో కేవలం కవిత్రయ సంప్రదాయ పద్ధతిని అనువర్తించక, ఆయా కాలాల్లో వెలువడిన నవకవుల దేశి సంప్రదాయ పద్ధతుల ననుసరించి పరిష్కరిస్తేమేలు. అప్పుడు కాని తెనుగుభాషావికాసస్థితి, తెలియపడదు.

వెంకటరావుగారి గ్రంథ పరిష్కరణ పద్ధతిని గురించి మన్నవ ఉపేంద్రరావు ఇలా అన్నారు:
"ఆ పెద్దవాళ్ళు వారి పరిశోధనాంశాలు ఎలా ఉంటుందని ఆసక్తి కలగటం సహజం. అది విపులంగా తెలుసుకోవాలంటే. ఆ గ్రంథాలన్నీ చదవాలి. ఆ గ్రంథాలంత గ్రంథ వ్రాయాలి. అయితే ఒక మెరుపు పట్టి చూపినట్టుగా వారు శివతత్త్వ సారమునకు వ్రాసిన పీఠికను అతి స్పష్టంగా చూద్దాం. శివతత్త్వసారమనేది ముందు ఏ రూపంలో ఎవరికి దొరికింది. తాళపత్ర ప్రతి. దాని కాలం, వ్రాతప్రతి. ముద్రిత ప్రతులు - ఇప్పటికెన్ని, ఎవరి వలన, ఏయే కాలాల్లో ముద్రితమయ్యాయి; ఉన్నత శివ-తత్త్వ సారం ఎప్పుడు ఎవరు బయటపెట్టారు, దాని వలన కలిగిన మేళ్ళు. నష్ట భాగ పూరణము. అర్థ సంస్కరణ, యతి సంస్కరణము, గ్రంథకర్తృత్వము. పండితారాధ్యుల కాలనిర్ణయము. దానికాధారభూతమైన కథలు, శాసనాలు. వాటి సమన్వయపద్ధతి , పండితారాధ్యుల జీవితచరిత్ర, వారి సంతతి, శివతత్త్వసార కృతికర్త - నన్నెచోడుడు కృతిభర్త ఒక్కరేనని నిరూపణ. పండితుని మిగిలిన కృతులు, అక్షరాంకగద్య (ఇది అముద్రితం కనుక మొత్తం వ్రాశారు. ఇలాగే స్తుతి శ్లోక పంచకం. పర్వతాష్టకం, శివచరణ పదము మొత్తం ఇచ్చారు). అలభ్య కృతులు జాబితా శివతత్త్వ సార కావ్య తత్త్వ చర్చ. కంద పద్య రచన

శివతత్త్వ సారానికి అనుసరణాలు: సంస్కృత సాహిత్యంలో శివతత్త్వ సారము. శివభక్తులుగా సంస్కృత మహాకవులు, పండితత్రయము, బసవ వాఙ్మయము. భక్తుల కథలు ఛందో విశేషాలు, వలపలగిలక. వ్యాకరణా-విశేషాలు. పండితారాధ్యుని ప్రశస్తి, సాహిత్యము, మత సంప్రదాయాలు – ఇలా వరదనీరు లాగ బండ్లను ముంచి అడ్డము వచ్చిన వాటిని, చుట్టుప్రక్కల దాన్ని అంతా లాక్కుంటూ, మురుగులతో, ఉరుకుతూ పారుతుంది. అసలు విషయం కంటె చుట్టుపక్కల విషయం ఎక్కువగా ఉన్నదని అనిపిస్తుంది. కాని, నిజం కాదు. ప్రసక్తాను ప్రసక్తంగా వచ్చిన చుట్టుపక్కల విషయాలకంటె అసలు విషయమే ఉద్బోధకం.

అర్థ సంస్కరణము – అనే విషయం కింద 'అన్నెడు' అన్న దానిని చూపి, పూర్ణా పాఠంలో ఉన్న పొరపాటును చూపి, దాని అర్థ నిర్ణయంలో ఏ వేంకటరావుగారి బహుభాషా పాండిత్యము, పరిశోధనా సామర్థ్యము తెలియవచ్చేగాక, సంప్రదాయ నిష్ఠ కూడా స్పష్ట-మవుతుంది, పూర్ణాముద్రణలో:

నిన్నెరుగుచు దన్నెరుగని
యన్నెడు శివయోగ మన్న ఘనబడు మదిలో
నిన్నును దన్ను నెరింగెడి
యన్నెడు శివయోగ మన్న ఘనబడు శివా!

అని ఉన్నదని. దాని పేరులో ఆనాడు అనుటకు అన్నడు. మలహాడు అనుటకు మలహా అను మూల రూపములు కానవచ్చుచున్నవి అను వాక్యము కలదని ఆ అభిప్రాయము పొరబాటు అని. కన్నడభాషలో అన్నన్. అన్నన్ అనగా అటువంటివాడు, అటువంటిస్త్రీ అను అర్థములు. కిట్టెల్ నిఘంటువులో నున్నవని, కన్నడమున 'అన్నన్' తెలుగున 'అన్నండు' — అన్నడు అని రూపాంతరము చెందినది అని వ్రాశారు. నిడదవోలు వారు. అద్వైత యోగులు తమ్ము మరచి బ్రహ్మము మాత్రమెరుగుదురు. ఆవిధంగా నిజస్థితిని తెలుసుకొనిరి. అది సరిగాదు. శివయోగులు అట్లని. తన్ను కూడా యోగస్థితిలో తెలిసికొంటారు అనుట స్పష్టం.

నిన్నెరుగుచు దన్నెరుగని
మన్నడు శివయోగి మగ్గుడన బడియెడున్
నిన్నును దన్ను నెఱింగెడు
మన్నడు శివయోగి మగ్గుడనబడున్ శివా!

అని ఉండాలని భావించారు. వారి రచనలు మొత్తం చూస్తే ఇలాంటి అధికార నిర్ణయాలు అసంశ్లిష్టంగా కనిపిస్తాయి..... (1) 1973-11-8 కృష్ణాపత్రిక.

---

1. మూడు వాఙ్మయ శిఖరాలు - పుటలు : 129. 130.

ప్రాచీనగ్రంథ పరిష్కరణలో మానవల్లి రామకృష్ణకవి, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గార్లను దాటి వెంకటరావుగారు - విపుల పీఠికలతో పరిష్కరించిన ప్రాచీనగ్రంథాలు కోకొల్లలు. పీఠికలు వ్రాయడం మనకు పాశ్చాత్యుల నుంచి సంక్రమించిన పద్ధతి. బెర్నార్డ్ షా పీఠికలు సుప్రసిద్ధాలు. ఆయన "మిరాక్యులస్ బర్త్ ఆఫ్ లాంగ్వేజ్' అనే పుస్తకానికి వ్రాసిన పీఠిక పుస్తకాన్ని మించిపోయింది. వెంకటరావుగారూ బెర్నార్డ్ షా లాగ మొదటిలో భూమికలు పని చేశారు. పీఠికలూ పెద్దవి వ్రాశారు. తనను ఆయనను 'ఆంధ్రా బెర్నార్డ్ షా' అని ఆప్తులనడం కద్దు. ఆయన బృహత్ పీఠికలతో పరిష్కరించిన ప్రబంధాలను మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తక భాండాగారం, తంజావూరు సరస్వతీ మహల్ లైబ్రరీ, వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రి అండ్ సన్స్. ఆంధ్రగ్రంథమాల మున్నగు సంస్థలు ప్రచురించాయి.

వారు పరిష్కరించిన పుస్తకాలు కొన్ని ద్విగ్గలక్ష్మి-తిరుమణి, విద్వత్తా దండకం, కేట్టవరదరాజు రామాయణం - 4. సంపుటాలు. చెంగల్వ కాళ్ళకవి రాజగోపాల విలాసం. మల్లికార్జున పండితారాధ్యుని శివతత్త్వసారము. విశ్రమనాథుని ఉష్ణవారద కాల-హాలము. నన్నెచోడుని కుమారసంభవము,

---

1. నిడదవోలు వెంకటరావు - మూడు వాఙ్మయ శిఖరాలు - పుట. 127

పాల్కురికి సోమనాథుని బసవపురాణము, నాచన సోముని ఉత్తర హరివంశము, ఉత్తర హరివంశము-ద్వితీయాశ్వాసం - సవ్యాఖ్యానం, భాస్కర రామాయణము, ఆంధ్ర మహాభాగవతము. చదలవాడ మల్లన విప్రనారాయణ చరిత్ర, నాదెండ్ల గోపకవి కృష్ణార్జున సంవాదము, వసుచరిత్ర, ధనాభిరామము, తంజావూరు రఘునాథ రాయల వాల్మీకి చరిత్ర, కదిరీపతి శుకసప్తతి, యజ్ఞరమ్య చరిత్ర. సత్యభామా సాంత్వనము, రాధామాధవ సంవాదము, సీతారామ చరిత్ర, భగవద్గీత, శిష్ట సర్వశాస్త్ర తమరుకము. సకలనీతి సమ్మతము, ప్రబంధ మణిభూషణము, చారుచర్య, తాళ్ళపాక అన్నమయ్య శ్రీవేంకటేశ్వర శతకము, శతక సంపుటము. కవిజనాశ్రయము, ఛందోదర్పణము, లక్షణసార సంగ్రహము, అప్పకవీయము, కవిసంశయ విచ్ఛేదము, పట్టాభిరామ పండితీయము, రావిపాటి గురుమూర్తి శాస్త్రి వ్యాకరణాలు. ప్రశ్నోత్తరాంధ్ర వ్యాకరణము, లఘు వ్యాకరణము, ప్రౌఢ వ్యాకరణము, ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర, పాల్కురికి సోమనాథుని సంస్కృత బసవోదాహరణాలు. శబ్దరత్నాకరము - బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యుల నిఘంటువు. ఇందులో అదనంగా పదివేల పదాలు అనుబంధంగా ఇచ్చారు. మై బిల్ సాహెబ్.[1]

---

1. మూడు వాఙ్మయ శిఖరాలు — పుట — 128.

ఉపంలు రచన

సంఘం ప్రవాహం. దానిని అంటిపెట్టుకొని ఉన్న భాష కూడా ప్రవాహం. సంఘంలో ఎప్పటికప్పుడు కలుగుతున్న మార్పులను బట్టి భాషలో ఉన్న పదాలు కొన్ని వ్యవహార చ్యుతం కావడం, కొత్త పదాలు తల ఎత్తడం సహజం. ప్రజాసామాన్యానికి వ్యవహారంలో పని, మార్పులు, చేర్పులు ఎలా కలిగాయన్న ప్రసక్తి దానికి లేదు. పరిమిత పద సముదాయంతో దాని అవసరం తీరుతుంది. కాని, విస్తృత ప్రయోజనాపేక్షలు కొందరు తమ భావాల స్పష్టీకరణకు ఎక్కువ పదాలు గుర్తు పెట్టుకోవలసి వస్తుంది, తాము వ్యవహరించిన పదాల సాధుత్వ నిరూపణకు పాత పదాలను పరిశీలించవలసి వస్తుంది. అయితే ప్రతి పదాన్ని జ్ఞాపకం ఉంచుకోడం సాధ్యమా? అభిరుచి కలవారు, అవసరమని భావించేవారు వీటిని విస్మరించకుండా ఉండడానికి ప్రయత్నిస్తారు. ఇదే నిఘంటు నిర్మాణానికి అంకురార్పణం.

19 వ శతాబ్దం వరకు తెలుగు నిఘంటువులన్నీ సంస్కృత నిఘంటువుల పద్ధతిలోనే ఛందోబద్ధంగా నడిచాయి. తమ పరిపాలన సౌకర్యం కోసం దేశభాషలు నేర్వవలసిన పాశ్చాత్యులకు తమ భాషలలో ఉన్నట్లు దేశభాషలలోను

అకారాది క్రమంగా నిఘంటువులు అవసరమనే భావం కలిగింది. దీనితో భారత దేశమంతటా దేశభాషలలో మాత్రమే కాక సంస్కృతంలోను అకారాది రూపంలో ఉన్న నిఘంటువుల రచన 19వ శతాబ్ది ప్రథమ పాదంలో ప్రారంభమయింది. సంస్కృత శబ్దకల్పద్రుమం, వాచస్పత్యం, లఘు శబ్దార్థ సర్వస్వం వెలిశాయి. చివరికి మహామహోపాధ్యాయ పరవస్తు రంగాచార్యులు రచించినది. తెలుగునాట విజయనగరంలో ప్రారంభమయిన ఆంధ్ర నవీన సంస్కృత నిఘంటువిది ఇది 'అ' 'ఆ' భాగాల వరకే ముద్రితమైంది. ఈ శతాబ్దం ప్రారంభంలో కొత్తపల్లి సుందరరామయ్య అనే వారు అమరాన్ని సవ్యాఖ్యానంగా అకారాదిగా కూర్చారు. దీనిని ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వ ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తకాలయం ప్రచురిస్తున్నది.[1]

పాశ్చాత్య సంప్రదాయం వచ్చినప్పటికీ తెలుగులో నిఘంటు నిర్మాణం రెండు విధాలుగా సాగింది. ఒకటి - పరిపాలనకు అవసరమైన వ్యవహారాల పట్టిక. రెండవది - ప్రాచీన గ్రంథాలలోని పదాల పట్టిక. మొదటి వర్గంలో మొట్ట మొదటిది తెలుగు - ఇంగ్లీషు నిఘంటువు. దీని నిర్మాత విలియమ్ బ్రౌన్. దీని మొదటి పేరు 'ఏ వొకాబులరీ ఆఫ్ జెంటూ అండ్ ఇంగ్లీష్'. ఇది 1807లో రచితమై 1818లో

లోని ముద్రణ పొందింది. 135 సంవత్సరాల తర్వాత 1953 లో మళ్ళీ ముద్రణ పొందింది.

~~ఈ~~ తెలుగు - ఇంగ్లీషు నిఘంటు నిర్మాణ లక్ష్యం మన దేశానికి వచ్చిన విదేశపాలకుల, వ్యాపారుల సౌకర్యం. కనుక విలియం బ్రౌన్ అప్పటికి సామాన్య వ్యవహారంలో ఉన్న పదాలను గ్రహించి వాటికి ఇంగ్లీషులో అర్థాలిచ్చి వచన క్రియా కారకాలను వివరించారు. తెలుగు అర్థాలివ్వలేదు. కవి ప్రయోగాల జోలికి పోలేదు. ~~ఈ తెలుగు~~ నిఘంటువు నిఘంటు నిర్మాణ పరిణామం తెలుసుకోవడానికి, ~~ఆంధ్ర~~ భాషా పరిణామం తెలుసుకోగోరిన భాషా పరిశోధకులకు ఎక్కువగా ఉపయోగమైనది.

రెండవ రకం అకారాది నిఘంటువులలో మొదటిది ఆంధ్ర దీపిక. దీనిని మామిడి వెంకయ్యగారు 1810 లో రచించారు. దీని ఉద్దేశం కేవలం కావ్య ప్రబంధాల పట్టిక సిద్ధపరచి ప్రయోగాలు వివరించడం. కాగా మొదటిది కాంబెల్ సి.పి. బ్రౌన్ మున్నగు వారికి,

---

1. సంస్కృత నిఘంటు చరిత్ర తెలుసుకొనగోరేవారు బరోడా సిరీస్ వారు ప్రకటించిన 'కేశవస్వామికృత నానార్థార్ణవ సంక్షేపః' పీఠికను చూడవచ్చు.

రెండవది పండితులైన సీతారామాచార్యులు మొదలైన వారికి మార్గదర్శకాలైనవి. కనుక, క్రమంగా బ్రౌన్ నిఘంటువు, శబ్దరత్నాకరం, ఆంధ్రవాచస్పత్యం, శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు వావిళ్ళ నిఘంటువు వెలువడ్డాయి.[3]

బ్రౌన్, శబ్దరత్నాకరాల నిర్మాణ కాలానికి నన్నెచోడుని కుమారసంభవం, పాల్కురికి సోమనాథుని బసవపురాణం మున్నగు గ్రంథాలు లభ్యం కానందున వాటిలో ఎన్నో పదాలు చేరలేక పోయాయి.

శ్రీ బహుజనపల్లి సీతారామాచార్యులవారు శబ్దరత్నాకరము పీఠికలో ఇలా వ్రాశారు: '... ముందు సంస్కృతము నందు బద్ధ రూపములుగా నున్న నిఘంటువులన్నియు నిప్పుడు అకారాది క్రమమున వచన రూపములుగా నేర్పరుప బడియున్నవి. ఇంకను కొన్ని యేర్పరుప బడుచున్నవి. అట్లే యాంధ్ర ద్రవిడాది భాషల యందును గొన్ని యేర్పరుపబడియున్నవి. అందు ద్రవిడాది భాషల కేర్పరుపబడిన వేమో

---

2. తెలుగు - ఇంగ్లీషు నిఘంటువు, విల్లియం బ్రౌన్ పీఠిక.
3. తొలి తెలుగు నిఘంటువు - మలి ముద్రణ, డాక్టర్ తిరుమల రామచంద్ర, ఆంధ్రప్రభ ఆదివారం అనుబంధం 19-4-'53.

విద్యార్థుల ఉపయోగమునకు జాలు నంతటివి
గాను, లక్ష్య విరుద్ధములుగాను నున్నవి. ఈ
యాంధ్రమున కూర్పబడియుండు నొకటి
రెండు నిఘంటువులన్నను యటుకావు.
కావున నీలోపంబు బాపగోరి
తత్కాలంబునకు ముందు సంస్కృతాంధ్రముల
యందు విశేష పాండిత్యంబు గలిగి యా
సేతు హిమాచలము చాల ప్రసిద్ధి వహించి
యుండిన పరవస్తు చిన్నయ సూరిగారు జీవి
తులై యుండిన కాలంబున దీర్ఘ సూత్రముతో
ననేక గ్రంథ పరిశోధనంబు గావించి మిగుల వి(రి)
విగా ప్రయోగ సహితంబుగ అకారాది, తె
లుగు నిఘంటు వొకటి వ్రాయ నారంభించి
నడుపుచుండిరి. ఆ మహాప్రారంభము జూచియ
ది పరిపూర్తి యగుటకు బహుకాలము చెల్లునదియు
బరిపూర్తియైనను అందు తెనుగు పదములు మాత్రమే
చేర్చబడియుండుటంజేసి యది విద్యార్థులకంతగా
ప్రయోజనకారి కాజాలదనియు, ఇదిగాక బహ్వయం
దుబడి వేరు విద్యార్థులంత పెద్ద పుస్తకముగాని యుం
చుకొనుట కష్టముగా నుండుననియు నూహించి
సంస్కృతాంధ్ర భాషలయందు గొంత పరిశ్రమము గల
నేనీయాంధ్ర భాష జదువ దొరకొను విద్యార్థుల
సహాయార్థము, వారి యుపయోగమునకు జాలినంత
టిదిగాను లక్ష్య విరుద్ధముగాను నుండునట్లు తెనుగు

పదములలో గూడ అపేక్షితమ్మైన సంస్కృత పదములను చేర్చి చిన్నదిగ అకారాది నిఘంటు వొకటి వ్రాసే శేషకాలమునసే పూర్తి చేసెద నాకయుని మిక్కిలి, భూమికలో దీని వ్రాయు నిర్దేశించలేదని....

దీనినిబట్టి గూడ శబ్దరత్నాకరం ఎక్కువగా సాహిత్య దృష్టి కలదనటం స్పష్టం. ఆయన కాలానికి దక్షిణాంధ్ర వాఙ్మయంకూడ చాలా వరకు వెలికిరాలేదు. పిదప సూర్యరాయ నిఘంటువు ఆ లోపాలను కొన్నిటిని తీర్చింది. తర్వాత 1950 ప్రాంతంలో వెలువడిన వావిళ్ల నిఘంటువు అనేక శబ్దాల వివరణకు కూడ కవి ప్రయోగాలు విరివిగా ఉదాహరించడం, నవీన కవుల ప్రయోగాలను కూడా ప్రామాణికాలుగా పొందుపరచడం, నిత్యవ్యవహారంలో ఉన్న అన్యదేశ్యాలు ఇస్టేషను, వోటు వంటి వాటిని జంకు కొంకులు లేకుండా ఇవ్వడం, మునుపటి నిఘంటువులు వదలిన పెక్కు పదాలను పొందుపరచడం మొదలయిన సత్సంప్రదాయాలతో ముందుకు సాగింది.

కాని, నిఘంటుపరిధి అంత విస్తృతం. భాషలోని ఏ మామూలు పదమైనా దానిలో వుండవలసిందే. ఇక కావ్యప్రాయోగాలయిన శాసనాల పదాల సంగతి వేరుగా చెప్పనవసరం లేదు. ఈ నిఘంటువులలో దీర్ఘాసి శాసనంలోని ఇష్టపూర్తి

వంటి పదాలు చేరి వుండవలసింది. అఖండదీపం
(నిర్వచనోత్తర రామాయణం) అగస్త్యమంత్రం (నవనాథ
చరిత్ర), అచిరాంశువు (నన్నెచోడుని కుమార సంభవం),
అడవి చిచ్చు (భారతం) అప్పాజి (ఆనందరంగరాట్ఛం
దం), అరుసు (బసవ పురాణం), అసిల పట్టం
(భీమేశ్వర పురాణం), అరగడం, ఇంద్రపదం (హంస
వింశతి), ఉత్పలం (పాండు రంగ మాహాత్మ్యం), ఎల్లాడు
(హాలాస్య మహాత్మ్యం), ఏక వాక్యం (మార్కండేయ
పురాణం), ఏకాంగ యుద్ధం (శివరాత్రి మాహాత్మ్యం),
ఏమారుపు (భారతం), ఒరుల చేకం (క్రీడాభి
రామం), కలివంక బొమలు (హర విలాసం), కన్య
(ఉత్తర హరి వంశము), కుట్రమిల, కొత్తడి (బసవ
పురాణం), కొత్త - స్త్రీ (బసవ), చల్లువనం (కు
మార సం.), కిరియ, కొరడియ (బకథావ్యం)(కు
మార), కొదల - ప్రియురాలు (కుమార), కేకాయు
(కుమార), ఇల్లి - కావ్యదోషం, గల్లుబోయు, గొల్లు
బోయు, క్రొల్లుపు (బసవ పురాణం, పాండురంగ
మహాత్మ్యం), కందు బండ్లు - నల్లని పండ్లు (కుమార),
కైదివియ (కుమార), కొనెల - చంద్రరేఖ (కుమార)
వి.పు - కుచ్చెళ్లు, కాసె (కుమార), గండుచేలం=
పురుషునికి పురుషునిపై కలిగే మోహం (కుమార),
గర్జు = గర్జించు (కుమార), గొడుగు కంటి రూపు (కు
మార), ఘనం పరచు (కుమార), చనుము=సమూ
హం, చనుమెత్తు, చరులు - చప్పుళ్లు, చిర్రన తిరుగు.

తిరుగడంలో అనుకారాన్ని ధ్వని, చిల్లతర్కం, చెప్పు- మాటలు, చేయుడు = చేయుడం (అన్నీ కుమారసం.) కాటమరాజు కథలోని కాలాపు = నలాపు, కలుగా = చెట్టుగా, కంపటం = సైన్యం, కంపటీడు = సైనికుడు, కైలాటకం, సమ్మెటగుజలు, సమ్మెట గుజలుగ = ఆయుధ విశేషాలు, గొలుగాలం- నగ, చెట్టు చెట్టుగా, చప్పున్న, చట్లేన, గండ ముంగలి = కోటలో ఒక భాగం (ఉత్తర హరి), గొరవ- పాముల వాడు, శాపం, దుమ్మిక్కి, చూపడం (ఆముక్త మా.), జలురు కొట్టు = సప్పుమని వాసన కొట్టు (కర్పూర వీటి జలురు గొట్టుచు - ఆము). ఇలాంటి పదాలు, అన్నమాచార్యుల సంకీర్తనలలోని పదాలు ఎన్నో నిఘంటువులకు చేరలేదు.[4]

ఇలాంటి పదాలన్నిటినీ కొత్తగా చేర్చి కూర్చనక్కరలేదు. కి.శే. మానవల్లి రామకృష్ణ కవి, వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రి, గిడుగు రామమూర్తి పంతులు, తాపీ ధర్మారావు, నిడుదవోలు వేంకటరావు, బులుసు వెంకట రమణయ్య మున్నగు పలువురు పండితులు పెక్కు వ్యాసాలలో తెలియజేశారు.

---

4. నిఘంటుకారుల బాధ్యత - తిరుమల రామచంద్ర, ఆంధ్ర ప్రభ సారస్వతానుబంధం, 2.2.52. కొత్త పద కోశం - డా॥ తిరుమల రామచంద్ర, ఆంధ్ర ప్రభ సారస్వతానుబంధం. 5.2.50.

ఇక పూర్వ నిఘంటు కారులు దేశ్య అన్యదేశ్యాల వింగడింపులో ఎంతో భ్రమకు పాలయ్యారు. ఈ వింగడింపు సుకరం కాదు. సజాతీయమైన కన్నడ, తమిళ పదాల మాట అలా వుండగా విజాతీయమైన ఫార్సీ-అరబ్బీ పదాలు దేశి పదాలనే భ్రాంతి కలిగించే విధంగా తెలుగులో కలిసి పోయాయి. సి. పి. బ్రౌన్ తెలుగులో అన్యదేశ్యాల నిఘంటువును విడిగా కూర్చాడు. పూర్వపు నిఘంటువుల నాటికన్న నేడు ఇలాంటి అన్యదేశ్యాలు తెలుసుకోనడానికి తగినన్ని అవకాశాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. అయినా మన నిఘంటు కారులు కస్బా, కిమ్మతు, కిల్లా, కిస్తా, ఖరాబు, ఖాతరు, ఖామందు, ఖావింద్, ఖుషీ, ఖూనీ, జరీ, జరతారు వంటి పదాలకు ఆకరం ఫార్సీయో, అరబ్బీయో అనేది స్పష్టంగా తెలుపక హిందూస్థానీ అని ఇచ్చారు. ఈ పదాలన్నీ, హిందూస్థానీ, ఉర్దూ అని వ్యవహారంలోఉన్న హిందీ భాషకు చెందినవి కూడా అన్యదేశ్యాలే. జలతారు అనే పదానికి ఉత్పత్తి జలకము + తారు అని కొన్ని నిఘంటువులు ఇచ్చాయి. ఇది తప్పు. జర్ + తార్ = జలతారు అని వాస్తవమైన ఉత్పత్తి. జర్ అంటే బంగారు, ఇది ఫార్సీ పదం. తార్ - తీగ - బంగారు తీగ.

అన్యదేశ్యాల సంగతి అలా వుండగా

సంస్కృత పదాల విషయంలోను మన నిఘంటుకారులు విస్తృత దృష్టిలో ప్రవర్తించలేదు. సంస్కృత పదాలు మన దేశంలోని వివిధ భాషలలో వివిధ రీతుల అర్థాలలో ఉన్నాయి. మన ఉపన్యాసం హిందీ, బెంగాలీలకు నవల, మన అవసరం తమిళులకు తొందర, మన కాదంబరి కన్నడులకు నవల. మన ప్రబంధం హిందీ వారికి ఏర్పాటు. మన నిబంధం హిందీ వారికి వ్యాసం. కనుక తెలుగు సాహిత్యంలోను, తెలుగు వారి వ్యవహారంలోను వున్న ప్రతి సంస్కృత పదమూ, అవసరమైతే ఇతర భాషల వారు వాడే అర్థాల మార్పుతో మన నిఘంటువులకు ఎక్కాలి. మన సాహిత్యంలోని నన్నె చోడుడు, పాల్కురికి సోమనాథుడు, నాచన సోముడు, కృష్ణదేవరాయలు వంటి వారు ప్రయోగించిన సంస్కృత పదాలు నిఘంటువులలో పదిలం కావాలి కదా! కరాగ్ర పటుడు = పీతాంబరుడు (పాండురంగ), కౌసూత్రధరుడు = శక్తిధరుడు (పాండురంగ), కుటిలాలకి (కుమార), క్షుల్ల కార్శ్యం = కొంత సంచి (పాండు రం.) గద = దుఃఖం (బసవ), గమకి = శ్రావ్యంగా పద్యాలు పఠించే వాడు (కుమార), గాంగేయ గర్భుడు = బ్రహ్మ (పాండు రంగ), గరుడాండం = పచ్చరాయి (కుమార), గుడ రసము = తేనెపాకం (కుమార), గోమిని = లక్ష్మి (కుమార),

ఘటయోని = అగస్త్యుడు (కుమార), చంద్రగోళి = వెన్నెల (పొందు రం.), జయ చూళి = పూవా విశేషం (కుమార), జీరం - జీలకర (కుమార), జనాంతిక పదం = రహస్య ప్రదేశం, అంతఃపురం (పొందు రంగ), కాంబువ - కంబు సంబంధి (ఆముక్త) చూతచ్ఛలం, ఘూంతచ్ఛలం (ఆముక్త), ఇలాంటి వెన్నో చేరలేదు.

వాస్తవానికి నిఘంటు నిర్మాణం ఒకరి చేతి మీద జరగవలసిన పని కాదు. అది ఒక్క శబ్దరత్నాకరకారునికే చెల్లింది. ఇలాంటి పనులు ఒంటి చేతిమీద నడవటం వల్ల సమగ్రత, ప్రామాణికత చేకూరవు. ఇంతకు ముందు చెప్పినట్లు వివిధ శాఖలలో నిష్ణాతులైన వారి సహకారం, తోడ్పాటు, రాజకీయ ప్రాబల్యం కారణంగా ఎప్పటికప్పుడు కొత్త పదాలు సృష్టిస్తున్న పత్రికల తోడ్పాటు కూడా నిఘంటు నిర్మాణానికి అవసరమని వేరుగా చెప్పనక్కరలేదు. ఈ భూమికలో వెంకటరావు గారి నిఘంటు నిర్మాణ దక్షతను పరిశీలించడం అవసరం.

నిడదవోలు వెంకటరావు గారు పట్టభద్రులైన పిదప అప్పటి ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియాలో గుమాస్తాగా జీవిక ప్రారంభించారు. బ్యాంకు ఉక్కు కటకటాల వెనుక, ఉక్కు తెరల మధ్య పని చేయడం సాహిత్యాభిలాషులైన

ఆయనకు ఎంతో విసుగు పుట్టించింది. ఆ విసు
గులోనే పన్నెండేళ్లు పనిచేశారు.

'చనియెన్ ద్వాదశహాయనంబుల పయిన్.
షణ్మాసకాలంబు బ్యాం
కునకే దేహపుటస్థి చర్మములు తం
డుల్ ధారగా జోసి జీ
వనమున్ బుచ్చితి సేవజేసితి మనో
వాక్కాయ కర్మంబులన్
వినియోగించితి నాదు ధీపటిమ వ
న్నెందెచ్చు నెద్దానిలోన్'

అని ఆ విసుగులోను ఆత్మవిశ్వాసం ప్రకటించారు. ఆ తరుణంలో పిఠాపురం రాజా గారితో ఆయనకు పరిచయం కలుగడం, శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు కార్యాలయంలో పండితుడుగా నియమితులు కావడం యాదృచ్ఛికంగా జరిగింది. దానిని ఆయన [illegible] తానే ఈ విధంగా వర్ణించారు: "నలుబదేండ్ల నాటి ముచ్చట. నా జీవితమునకొక మలుపు, నా సాహిత్యమునకొక వెలుగు నిలిపినది. [illegible] కాలము బ్యాంకు గుమాస్తాగా పనిచేయు కాలములో హఠాత్తుగా ఒకనాడు ఆంధ్రభోజులు పిఠాపురం మహారాజావారు వర్తమానమంపగా వారిని దర్శించుటకు వెళ్లినాను. అపరకృష్ణరాయలైన

ఆయనకు ఆముక్తమాల్యద పద్యము 'ఖనటు
త్వయొజ్జ విశ్వ రసాతలాన్నోన్న పిండీకృతాంగ
భీతాండజములు' తో ఆశీర్వదించినాను. 'మీరు
చదివిన పద్యములో చటుల ఝంపా అనియున్న.
ఝంపా శబ్దమున కర్థమేమి?' అని ప్రశ్నించినారు.
నేను వెంటనే 'ఇంగ్లీషులో జంప్ అను మాటవే
దానికర్థము' అన్నాను. 'తెలుగు మాటకు ఇంగ్లీషు
అర్థమా?' అన్నారు. అంతటితో వదలలేదు.
ఆ పద్యానికి అర్థము చెప్పమన్నారు. ఆ ముక్త
మాల్యద పద్యాలు ఇనుప గుగ్గిళ్లు. నన్ను పరీ
క్షించుటకు అడిగినారేమో నాకు తెలియదు.
పదార్థము వివరముగా విశేషములతో విన్పించినాను.
మహారాజా వారు 'మేము నన్నెచోడుని కుమారసం
భవము చదువుచున్నాము. కాని, అది కాళిదాసు
కృతికంటె భిన్నముగా ఉన్నదే, కారణమేమి?' అన్నారు.
'కాళిదాసుని కుమార సంభవము కావ్య దృష్టితో పరా
కోటి కెక్కినది. కాని, నన్నెచోడుని కృతి యందు
కావ్య దృష్టితో పాటు వీరశైవ సంప్రదాయికమగు
ఆధ్యాత్మిక మత విషయాలు నిండియున్నవి' అని
బదులు చెప్పినాను. వారు 'ఇదియేమి? కేవల
ము రస విషయకమగు కావ్యమున మత సంప్రదాయ
ప్రవేశమెట్లు?' అని ప్రశ్నించినారు. నేను 'రాయలవారు
రసైకమగు గోదా శ్రీరంగ నాయకుల ఉదంతమున విశిష్టా
ద్వైత మత సంప్రదాయమును నిబంధించియున్నారు

గదా?' అన్నాను. ఇంతలో ఆస్థాన కవి ఓలేటి వెంకట శాస్త్రిగారు వచ్చినారు. 'దుబ్బాటు' అనే పదమునకు ప్రయోగమున్నదా?' అని రాజావారడిగినారు. వారు స్మరణలో లేదన్నారు. నేను వెంటనే అప్పటికి గురువరేణ్యు (శ్రీ)గుదటివారు రచించిన పద్యమును జదివి ప్రయోగము తెలిపినాను. పది నిమిషములనుజ్ఞ గొని వచ్చిన నేను వారితో పన్నెండు పదుల నిమిషములు (రెండు గంటలు) గడిపినాను. అవే నా జీవితములో అమృత గడియలు. ఆనాడే వారు నన్ను అంకెల నుండి తప్పించి అక్షరములలో ప్రవేశ పెట్టవలెనని తీర్మానించుకున్నారు. శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు కార్యస్థానమున పండితునిగా నియమించినారు. పిఠాపురం రాజావారు నాకు నిత్య స్మరణీయులు.[5]

అప్పుడే, ఆ వెంకటరావుగారి జీవితంలో మలుపు, ఆయనే అన్నట్లు ఆయన సాహిత్యంలో వెలుగు నింపింది. ఆ ఆనందం అగ్గలం కాగా ఆయన

'అంకెల బారులంబడి యహర్నిశ
మిట్టుట్టు గొట్టు కొంచు నే
వంకయు బుద్ధికిన్నెరుగ రవంతయు
లేకను సాహితీ రసం

---

5. మూడు వాఙ్మయ శిఖరాలు: డా॥ తిరుమల రామచంద్ర, పు:106

ఇంకగ నున్న వేళ నను నెంతయు
ప్రీతి వెలుంగువారి దీ
వ్యాంకము నందు నిల్పిన మహాప్రభు
నెన్నద సూర్యరాయనిన్ ॥

అని పిఠాపురం రాజావారిని స్తుతించారు.[6]

వెంకటరావు గారు సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు కార్యాలయంలో చేరిన తర్వాత చేతి నిండా పని, నోటి నిండా పని, మెదడు నిండా పని దొరికింది. ఆయన ధారణాశక్తికి నిఘంటు ప్రధాన సంపాదకులైన జయంతి రామయ్య పంతులుగారు, పండితులు వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు మున్నగువారు విస్తుపోయేవారు. తీగ కదిలిస్తే డొంకంతా కదులుతుందన్న సామెతగా ఒక పదం సంగతి ప్రస్తావనకు వస్తే నన్నయ మొదలు నవీన కవులదాకా అన్ని గ్రంథాలలోని ఆపద ప్రయోగ సరళి నిర్ఝర ప్రవాహంగా వస్తుంటే చూడవలసిందే, ఝంఝామారుతంగా వస్తుంటే విన వలసిందే. అందుకనే ఎవరో (విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు కాబోలు) ఆయనకు 'ప్రయోగ మూషిక మార్జాల' అనే బిరుదం ప్రసాదించారు. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువులో అసమగ్రమైన మూడవ సంపుటి సమాప్తి కావడం, నాల్గవ సంపుటి

---

6. మూడవ వాఙ్మయ శిఖరాలు - డా॥ తిరుమల రామచంద్ర, పు: 107

సిద్ధం కావడం ఆయన నిఘంటు కార్యాలయం లో ఉన్నప్పుడు జరిగిన కృషి. తెలుగు భాష లో ఏ మూలల ఏ పదం ఉందో చూడగల దిగా డివిటీ ఆయన.

ధనాశక్తికి లోబడగా సూర్యా రాయాంధ్ర నిఘంటు కార్యాలయాన భవం, నిరంతర పరిశ్రమ పరిశీలనలలో ఆయన ఏ తెలుగు కోశంలోను చేరని పది వేల పదాలను కార్డులపై ఎక్కించి ఉంచారు. ఉదాహరణకు ఒక కార్డు వివరణ: ఒరవడి- గీత తప్పు పరువడి, వలువడి, పరవడి వంటి రూపాలు. తమిళంలో వరి వళివు, వరివు. కన్నడంలో బరెవ దారి, హరవడి. మలయాళంలో బరి ముఖి, వడి పాళిలో ఉంది." ప్రతి పదానికీ ప్రయోగము చూపి ప్రామాణికమైన గొప్ప నిఘంటువును- అదినీ అనుకూల సాధన సహాయ సంపత్తి లభించిన ఒకే సంవత్సరమున పదునైదు వందలు లేక రెండు వేల పుటలలో రచించి- ఆంధ్ర మహాజనులకు అంద జేయగలను' అని వెంకట రావుగారు నాతో 1961 జనవరిలో అన్నారు. అనంతరం శబ్దరత్నాకరం సంస్కరించి తాము సిద్ధ పరచిన అనుబంధం చెప్పారు. దానిని మద్రాసు స్కూలుబుక్-అండ్ లిటరేచర్ సొసైటీ వారు ప్రచురించారు. 1975లో వారిని కలుసుకొన్నప్పుడు

'దానిని మరీ సంస్కరించాను. 35 వేల పదాలలో నా ప్రతిజ్ఞ మేరకు సిద్ధ పరచాను;' అన్నారు[7].

శబ్దరత్నాకరానికి అనుబంధమైన పట్టికలో దాదాపు 2500 పదాలు ఉన్నాయి. వేంకటరావు గారు అనుబంధ పీఠికలో ఈవిధంగా తమ నిఘంటు నిర్మాణ పద్ధతిని తెలియజేశారు. 'శబ్దరత్నాకరము ముద్రితమైన నాటికి, నేటికి భాషావాఙ్మయ చరిత్రయందు విశేషముగ పరిశ్రమ జరిగియునేక నూతన విషయములు వ్యక్తమగుట చేతను, మూలగ్రంథమునందును సంస్కారము చాలగా నావశ్యకమగుట చేతను, గ్రంథ ప్రకటనాధినేతలే దీనికొక 'అనుబంధము' గూడ చేర్చుటకు నిర్ణయించిరి. ఆ అనుబంధ రచనమునకేగాక మూలగ్రంథమును సవరించుటకును నన్నువారు నియమించిరి. పై సంస్థవారి యాదేశానుసారమున నేను ఈ గ్రంథమునకు సవరణలు, వివరణలు అనునొక శీర్షికయు, అనుబంధమును జేర్చితిని. ఈ రచనమున నేనేర్పరచుకొనిన విధాన మీక్రింద వివరించుచున్నాను :-

1. పూర్వ నిఘంటువులయందు అన్నింటియందు తెలుగు భాషా భేదములు అకారాదిగా నొకే వర్గము క్రింద పరిగణితములైనవి.

---

7. మూడు వాఙ్మయ శిఖరాలు - డా॥ తిరుమల రామచంద్ర - పు:139

అనుబంధమునందు తత్సమములు, తత్సమాంధ్ర, మిశ్రపదములు, తద్భవ దేశ్యపదములు, అన్యదేశ్యములు అను నాలుగు వర్గములుగా విభాగింపబడినవి. దీనివలన తెలుగు భాష వ్యుత్పత్తి, వికాసము, పరిణామ క్రమము తెలియుటకవకాశము కలుగును.

2. తెలుగు భాషలో సంస్కృత పదములు నాల్గింటిలో మూడు పాళ్లున్నవి. అందును పూర్వకవులు విశేషముగా సంస్కృతమునుపయోగించినవారే. తెలుగున నధికముగా గన్పట్టని సంస్కృత పదములను సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటుకారులు తెలుగు గ్రంథముల నుండి సంగ్రహింపక సంస్కృత నిఘంటువుల నుండి యథామాత్రకముగా గ్రహించిరి. గ్రహించిన వానికి ప్రయోగములు లేవు. ఈ పద్ధతి ననుసరించిన మన నిఘంటువులు తత్సమ నిఘంటువులని పేరుకొనునేగాని తెలుగు నిఘంటువులు కాజాలవు. అనుబంధమున ప్రతి తత్సమ శబ్దమునకు నాంధ్రకవి ప్రయోగమీయబడినది.

3. దేశి పదములకు సజాతీయములైన తమిళ, కన్నడ పదములు చూపబడినవి.

4. అన్యదేశ్యములలో అరబ్బీ ఫారసీ మరియు భాషా పదములు వేరుగాను, ఇంగ్లీషు పదములు వేరుగాను చూపబడినవి. శబ్దరత్నాకర ప్రథమ ముద్రణమున (1885) ఇంగ్లీషు పదములు లేవు. తర్వాతి ముద్రణములలో అవి చేర్చబడినవి.

5. ప్రతి పదము యొక్క ఆకా

రమును తెలిపితిని.

6. కేవల పద్యకృతులే కాక వచన రచనల నుండియు, శాసనముల నుండియు పదములను గ్రహించితిని.

శబ్దరత్నాకర మూలమును సంస్కరించుటలో నేను ముద్రణాది దోషముల దిద్దుటయే గాక కొన్నింటికి సవరణ వివరణలు చెప్పితిని. ఈ భాగము పరిశీలించిన యొక్కొక్క పదమును గూర్చి మనమెంత దీర్ఘ పరిశ్రమ చేయవలెనో తెలియగలదు. ఇక సంపూర్ణ సంస్కారము చేయుటయన్న వేరిగ ఆ పేరుతో నొక క్రొత్త నిఘంటువు రచించుట శ్రేయస్కరము."[8]

సవరణలు - వివరణలు

ఈ శీర్షిక క్రింద చెప్పిన అంశాలలో వెంకట రావు గారు పుటల వారిగా శబ్దరత్నాకరం పరిశీలించి, గ్రంథకర్త వదలిన ప్రయోగాలను, పదాలను, అర్థవిశేషాలను పొందుపరచారు. కొన్నిటిని పేర్కొనడం అవసరం.

'అ' అనే అక్షరానికి బ్రహ్మ, శివుడు, విష్ణువు, వాయువు అనే అర్థాలను సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు ఇచ్చి, దీనికి "తెనుగున వ్యస్త ప్రయోగము లేదు' అని వ్రాసినదానిని వెంకట

---

8. శబ్దరత్నాకరము అనుబంధము పీఠిక, పు: 121, 122 (మార్చి 1959)

రావుగారు పేర్కొని ' కాని అ అనువర్తనమునకే యర్థము వచ్చునట్లుగా తంజావూరు రఘునాథ నాయకుడు వాల్మీకి చరిత్రలోనిట్లు వ్రాసియున్నాడు :

తేటగీతి. నిఖిల జగదింద్రజాలంబు నెఱపు మాయి
అచ్చులకునెల్ల మొదల యచ్చైన ప్రాయి
కొలుచు వారల పాలిటి చెలువు రాయి
రావణానుజ దాయి శ్రీరంగ రాయి
2.24

అచ్చులకునెల్ల మొదటి యచ్చు అయిన ప్రాయి అకారము. ఇచ్చట ప్రస్తుతుడగునవాడు శ్రీరంగ రాయి విష్ణువే కావున అ విష్ణువు అని యర్థము చెప్పవచ్చును" అని వ్యాఖ్యానించారు. సంస్కృతంలాగా విడిగా అకార ప్రయోగం లేకపోయినా భంగ్యంతరంగా అకారం ప్రయుక్తమైందని చెప్పడానికి ప్రయోగ బలం చూపించారు.

అస్తగముడు అనే పదానికి శ.ర. పగదానవదగనవాడు అని అర్థం మాత్రం ఇచ్చింది. ప్రయోగం ఇయ్యలేదు. వెంకటరావుగారు "శ్రీ.... అస్తగతుడైన యినుని జూచి పద్మిని ముడించె నెవ్వగము' అనే వసుచరిత్ర (ఆ. 3) ప్రయోగమిచ్చారు.

అస్తోహాణికి శ.ర. అర్థం మాత్రం చెప్పింది. ప్రయోగం ఇయ్యలేదు. అస్తోహాణి అనే రూపాంతరం కూడా చూపలేదు. వెంకటరావు గారు –

‘సందడింపుచు దశాస్యోత్కటోత్సేకంబు
అని సంబు గొలగొల మనుచు నుండె
జైమి. భార. 1.76
కూరిమి వెలయ నత్యోత్కటస్థైర్య కాంత’
భార. ద్రోణ 4.139

అని రెండు రూపాలకు ప్రయోగాలిచ్చారు.

వెంకటరావుగారు అన్నట్లు మన నిఘంటుకారులు తెలుగు ప్రబంధాలలోని సంస్కృత పదాలు తీసుకోక సంస్కృత నిఘంటువుల నుండే గ్రహించడం వల్ల, తెలుగు కావ్యాలలోని సంస్కృత పదాలు నిఘంటువులలోకి ఎక్కలేదు. రావుగారు శ.ర. వదిలిన - అతివర్తనము, అతీవ, అత్యనఘ చరిత్రుడు, అత్యనభిజ్ఞుడు, అత్యాదరము వంటి పదాలు పొందుపరచి ప్రయోగాలిచ్చారు.

అటుల్లాగుడు = అటక + లాగుట అని శ.ర. అర్థం చెప్పింది. అది సరికాదని రావుగారు చెబుతూ సంస్కృతంలో ఉన్న అతి అనే ఉపసర్గ తద్భవాలై దేశ్య ధాతువులతో కలిసి దేశ్యంగా పరిణమించబడిందని ఆంధ్ర భాషా చరిత్ర (పు.126) లో వ్రాయబడింది. గనుక అటుల్లాగుడుకు అతి తీక్ష్ణ మూల్యమై వుంటుందని నిరూపిస్తూ, కరువులని అర్థమని నిరూపించారు.

అటుటూటు అనే పదానికి శ.ర. ఉద్వేజనమనే అర్థమిచ్చి

'నీవును వాలియు నేడును నాడును
నయముతో బాలిరు నాటుతోట'
భార. అ. 7

అని ప్రయోగం చూపింది. సూ. రా.

'నీవును వాలియు నేడు నాడు ప్రి
యంబున బాటిరు నాకతోట'
భార. అర. 7.9

అని ఆటతోటకు మారు ఆకతోట అని ఉదాహరించింది.

రావుగారు ఈ రెండింటిని చర్చించి ప్రాత ప్రతులలో

'నీవును వాలియు నేడును వాండును
ప్రియమునం బాలించు పెద్దతోట'

అని ఉందని, ఇది మూలానుసారమని మూల శ్లోక భాగం ఉదాహరించారు.

"రక్షితం వాలినా యత్తత్ స్ఫీతం మధువనం మహత్' మూలంలో స్ఫీతం అని ఉంది గనుక పెద్దతోట అనే పాఠమే సరైనదని, దానిలో శ.ర. ఉదాహరించిన దానిలోని అఖండయతి దోషం కనిపించదని వివరించారు.

ఆరగింపు అనే పదానికి శ.ర. ఆహారము అనే అర్థం, పరమయోగి విలాసంలోని పద్యం ఉదాహరించి చివర 'ఇంప్పొంటము ప్రాచీన కవి సమ్మతము గాదు' అని వ్యాఖ్యానించింది.

రావుగారు దీనిని కాదంటూ

'అగ్గలింపు సందడిమూష్య జనింప'
భా. ఆశ్వ. 4.3

'అందంద వనోరుహాంబు వెక్కింపులు'
కాశీ. 4.18 (వ్రాతప్రతి)

కోపించుటలు, కోపించుటలు - కా. ప్రా 86
సాకిగింపు - పాండు 3.43
సుగ్గడింపు - ఆం. భా. 1.130
చల్లడింపు " 1.133
ఆరగింపు " 2.160

అని తిరుగులేని ప్రాచీన కవుల ఉదాహరణలిచ్చారు.

ఎసగు అనే పదాన్ని శ.ర., సూ. ని. ఎసఁగు అని సాధుబిందుకంగా గ్రహించాయి. కాని, ప్రాచీన ప్రయోగాలలోగాని, శాసనాలలోగాని ఇది సాధుబిందుకంగా లేదు. దీనికి ఎసవు అనే రూపం ఉండడంవల్ల ఇది సాధు బిందుకం కాదు. ఈ విషయాన్ని రావుగారు విపులంగా చర్చించి 1935 (భారతి - యువ, మార్గశిరం) లో తిరుమల రామచంద్ర గారు ఎసగు బిసగులపై వ్రాసిన వ్యాసాన్ని ఉదాహరించారు. ఎసగు - బిసగులలో అర్ధబిందువు ఉందని భ్రమపడడానికి కారణం పొసఁగులో మొదటి నుంచి అర్ధబిందువుండడం కావచ్చుని లేఖోద్దేశ్యంలో ఎసగు బిసగు

లలోను అర్ధబిందువు వుందని అనుకొని భారత కవులు కూడ ఖండాఖండ ప్రాసవాదాన్ని కొత్త వాదం లేవదీశారని, అది సరి కాదని తిరుమల రామచంద్రగారు ఆ వ్యాసంలో నిర్ధారించారు.

ఓ అక్షర ఆలోపంలో రావుగారు ఈ తెలుగు వ్యాకరణములందు సంబోధనమున ఓ వచ్చునని చిన్నయ సూరి 'ఓ యా మంత్రణంబునందగు' అని ఆంధ్ర శబ్దచింతామణిని బట్టి సూత్రించినారని, కాని, నన్నయ భారత భాగమునందెచ్చటను సంబోధనమున ఓ ప్రయోగం రాలేదని స్పష్టపరిచారు. ఆ సందర్భంలోనే అవతో ప్రారంభమయ్యే తత్సమ పదాలు తెలుగులో తద్భవాలయినప్పుడు ఓ లో ప్రారంభమవుతాయని పెక్కు ఉదాహరణలిచ్చారు.

అవఘటించు - ఓహటించు
అవలోకము - ఓలగము
అపసరిల్లు - అవసరిల్లు - ఓసరిల్లు
అవసరక - ఓసరి
అవఘట్టన - ఓహరి
సంఘట్టన - సోహరి
అహోబలుడు - ఓబళుడు.

ఈ తద్భవాలు సరాసరి సంస్కృతం నుంచి తెలుగులోకి రాలేదని, ప్రాకృతం ద్వారా వచ్చాయని

అపసర - అవసర - ఒసర - ఒసరిల్లు అయిందని తిరుమల రామచంద్రగారు అంటున్నారు. నిజానికే మన తద్భవాలన్నీ ఎక్కువగా ప్రాకృతం నుంచే వచ్చాయని వారి వాదం.[10]

కలుహారము - కలహారము - కల్హారము అనే శబ్దాలపై రావుగారు అత్యంత విపుల చర్చ జరిపారు. శ.ర. కల్హార రూపము మాత్రమే గ్రహించింది. రావుగారు నన్నెచోడుని కుమార సంభవం మొదలు తర్వాతి పలువురు కవులు కలుహార, కలహార అనే ప్రయోగాలు చేశారని పెక్కు ఉదాహరణాలిచ్చారు

వహ్లార్హ్లిష్టేతి కహ్లారం కల్హార మభిధీయతే
బ్రహ్మ బహ్లా మ తస్తేషాం స్థితిరూఢ్యైవిచేద్యతే

అని ప్రాకృత మంజరి నేరి ఉచ్చారణా విషయమై చేసిన నిర్ణయాన్ని ఉదాహరించి, కలుహార, కలహార శబ్దాలు సాధువులని సిద్ధాంతీకరించారు.

కూతురు పదానికి శ.ర. కొమార్తె, పుత్రిక అని అర్థాలు ఇచ్చిందే కాని కూతురులో అరసున్నకు ప్రమాణం చూపలేదు. రావుగారు "ఈ శబ్దము తొలుత ఆడుగుఱువు అను అర్థమున నుండి, యా వెనుక పుత్రిక అనునర్థమున

---

10. తెలుగు ప్రాకృతాల పరస్పర సంబంధం - తెలుగు పత్రిక, నవంబరు 1990.

వాడుకలోనికి వచ్చినది. ఈ శబ్దమున నర్థబిందు వున్నదనుటకు నీ క్రింది ప్రయోగము ప్రమాణము.

నిజభుజ ప్రధాని బెజయ్య దేవని
కూఁతు సరిమె ఇల్లుఁగాంతలందు

ద్రాక్షారామ శాసనము. సోమలదేవి శాసనము. క్రీస్తు శకం 1065 తె.క.చ.పుట 164) పై పద్యము ద్రాక్షారామ దేవాలయమున శిలాశాసనము నందున్నది.' అని కూఁతు, కాంత అని ప్రాస యతిలోని ప్రయోగం చూపారు.

గజస్నానం అనేపదం సోమనాథుడు బద్దెన, భాస్కరుడు, నారాయణ శతకకారుడు మొదలైన వారు ప్రయోగించారు. కాని, శ.ర. గ్రహించలేదు. రావుగారు గజస్నాన శబ్దాన్ని సూచించి పెక్కు ఉదాహరణలిచ్చారు.

'.....పలు తీర్థములను
మునుగ జలస్నానములు పెన వేలు
మొనయు భూతిస్నానమున కెనగావు
కాని భూతిస్నాన హీనుండు సేయు
స్నానంబులవి గజస్నానంబులగుట.'

(పండితా. దీక్షా ప్రక. పు. 164)

పెక్కు తీర్థాలలో చేసే జలస్నానాలు ఎన్ని వేలయినా భూతిస్నానంలో సమానం కాదు గనుక భూతిస్నానం చేయని వాని స్నానాలన్నీ గజస్నానం వంటివి అని పై పద్యపదల అర్థం. ఏనుగు మడుగులోకి దిగి తొండంతో

నీళ్ళు పీల్చి ఒంటి మీద పోసుకుంటుంది, జలక్రీడలాడుతుంది. కాని గట్టెక్కి తర్వాత బురదగుంటలో దుమ్ము కొట్టుకుంటుంది. కనుక గజస్నానం వ్యర్థం. రావుగారు దీనికి కులశేఖరాళ్వార్ ముకుందమాలలోని గజస్నాన ప్రయోగం గల శ్లోకాన్ని, కువలయానందంలోని శ్లోకాన్ని ఉదాహరించారు.

‘ఆమ్నాయాభ్యసనాన్యరణ్యరుదితం
వేదవ్రతాన్యన్వహమ్
మేదశ్ఛేద ఫలాని పూర్త విధయః
సర్వే హుతం భస్మని
తీర్థానా మవగాహనాని చ గజ
స్నానం వినా యత్పద
ద్వంద్వాంభోరుహ సంస్మృతి ర్విజయతే
దేవస్స నారాయణః’

భగవంతుడైన నారాయణుని పాదపంకజ ద్వయాన్ని స్మరించనివాడు చేసే వేదాధ్యయనం అరణ్యరోదనం; ప్రతిదినం చేసే వేదోక్త వ్రతానుష్ఠానం ఒంటిలోని కొవ్వును కరిగించేది మాత్రమే. శుభాల కోసం చేసే ఇష్టాపూర్తాది హోమాలు బూడిదలో హోమం వంటివి, తీర్థాలలో మునగడం గజస్నానం వంటిది, అని దీని తాత్పర్యం.

గాసట బీసట అనే పదానికి శ.ర. సలక్షణము కాని చదువు అనే అర్థం చెప్పి, గాసట బీసట చదివి గాథలు (తప్పు) తెనుంగు వారికిన్ ([illegible])

అనే ఎఱ్ఱాప్రగడ ప్రయోగం ఇచ్చింది. రావుగారు ఈ అర్థం సరిగాదని సహేతుకంగా నిరూపించారు. గాసట - అనగా గాథాసప్తశతి. బీసట - అనగా భేతాళ పంచవింశతి. ఇవి రెండూ ప్రాకృత కావ్యాలు. కేవలము కథలు జాతీయ జీవనము ప్రధానముగాగలవి, ఆధ్యాత్మిక దృష్టిలేనివి. కావున గాసట బీసట యనగా ఆధ్యాత్మిక దృష్టిలేని చదువు అని అర్థము. ఈ పదము ఎఱ్ఱాప్రగడయేగాక చిన్నకోట పెద్దన కావ్యాలంకార చూడామణిలో ప్రయోగించియున్నాడు.

ఈసడములు గోరడములు
గాసటబీసటలునైన కట్టిడిపలుకుల్
భాసిలు గ్రామ్యములు నా
భాసోక్తులు వెగడుచోట నడియును కావ్యస్థుల్

గాసరబీసరలు అని ముద్రణము. ౧-౨౦

గాసట బీసట అను పదము వ్యుత్పత్తి మరుగుపడుట చేత కవులు ఈ పదమును అర్థముగాని మాట క్రింద జేర్చిరి. పై ఎఱ్ఱన ప్రయోగములోని గాథలు త్రవ్వి అను పదములోని గాథలు కథలు గాథలు కావు. గాథ యనునది ప్రాకృతములో ఛందో విశేషము. గాథాసప్తశతి ఆ ఛందస్సులో వ్రాయబడినది. ప్రాకృత భాష మాటలాడు ప్రాచీనాంధ్రులకు పై రెండు గ్రంథములే వాఙ్మయము.

చాటువు గురించి రావుగారు చాల

చర్చ చేశారు. చారులోని రు శకటరేఫమా, సాధారణ రేఫమా అని చర్చ సుదీర్ఘంగా సాగింది. తమిళ, కన్నడ భాషలలో చారు అని శకట రేఫంలోనే ఉంది కనుక ఇది దేశ్యపదమనే నిర్ణయించారు. కాని, సాధారణ రేఫ గల చారు కూడ వుంది. ఇది ప్రాకృతం నుండి వచ్చింది. సార - జార - సారు - చారు. కన్నడంలో సారు నిత్యవ్యవహారంలో ఉంది. కనుక చారు, చారు రెండు రూపాలు ఉన్నాయి.[11]

జాజర ఒక గీత విశేషం. జాజరపాటలు అన్నమాచార్యుల కీర్తనలలో ఉన్నాయి. కాని, శ.ర. జాజరయన్న పదానికి వసంత అనే అర్థం చెప్పింది. జాజుర జాదురంబు అనే పదం గ్రహించి మిక్కిలి చాతుర్యము అనే అర్థం చెప్పి శ్రీనాథుని భీమేశ్వరపురాణంలోని

జాదుర జాదురంబు మృదుచర్చరిగీతములు వారుణీరసా
స్వాదమదాలకేసముల చంద్రిక కాయగ దక్షవాటికా
వీధుల మీదటన్ గనక వీణలు మీటుచు బాడిరచ్చరల్
మెదమెల్పగా భువనమోహన విగ్రహు భీమనాథునిన్ (5-102)

అనే పద్యాన్ని ఉదాహరించింది. కాని, అమ్మకవి సర్వలక్షణసార సంగ్రహంలో వీధిశబ్దం వీడి అవుతుందనడానికి ఈ పద్యాన్నే క్రింది విధంగా ఉదాహరించాడు:

'జాదర జాదురంబు మృదుచర్చరిగీతములు వారుణీరసా

---

11. నుడి - నానుడి. డా॥ తిరుమల రామచంద్ర, పు. 73,74,75.

స్ఫోదము దాటిరేకమున జంత్రికగాయగ దుష్టివాణిలో
విదుల విధులం గకక దీనాలు మేలుచు పాదరక్షలట్
మోద మెల్లగా భువన మోహన విగ్రహు భీమనాథునిన్

దీనిని రావుగారు వివరిస్తూ 'జాదుర జాదుర అననది అనునొక విధమగు పల్లవి, దీనికి జాదర, జాజర, జజ్జర, జోజర, జజ్జర రూపాంతరాలు, ఇవి పల్లవిగాగలపాటలు అని అర్థము, కావున జాదుర జాదురంచు అను పాఠమే సరియయినది,' అని నిర్ధారించారు. జాజర చక్కటీపద భవం.[12]

సంస్కృతంలో దంభ, దంబు శబ్దాలేవున్నాయి గాని ఘంభ, ఘంబు అనే పదాలు లేవు. కాని, పాల్కురికి సోమనాథుడు వృషాధిప శతకంలో

'ఘంభమయూర్తి దృష్టిన విడంబులను దుష్టమదాపహారియూ
శుంభదుదారకీర్తి...' ప. 84

అని ప్రయోగించినాడు. దీనిని దంభమని దిద్దడానికి వీలులేదు. దుష్టమదాపహారి అని యతి వేశాడు గనుక దంభ శుంభ అని ప్రాసలో వుంది. దీనిని బట్టి కావ్యాలంకార చూడామణిలో 'దంభలాంఛనకోలాహలునకును' (7.37) అని ప్రయోగించాడు. అన్నమాచార్యులు ఆధ్యాత్మ కీర్తనలలో సంస్కృతంలో వున్న ఒక కీర్తనంలో 'కింభావ సుధాంభి కలయా' అని ప్రయోగించారు. సంస్కృతంలో లేక పోయినా తెలుగు కవులు వాడారు గనుక ఈ దంభ,

---

12. తెలుగు మెరుగులు, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు.

ధంభ పదాలు కీకాలకు ఉక్తాలంటారు రావుగారు.

దవన పున్నమ అనేపదం శ.ర.లో లేదు. ఈ పదం సోమనాథుడు పండితారాధ్యచరిత్ర లో ప్రయోగించాడని, 13 వ శతాబ్ది శాసనాలలోను ఉందని, శ్రీశైలమల్లికార్జునస్వామికి దవనం సమర్పించే దినం అయినందున దీనికి దవన పున్నమ అని వ్యవహారం వచ్చిందని, ఇది నిఘంటువులలో చేరాలని సూచించారు. ఈ పదం క్రీడాభిరామంలోను ఉంది.

దవన పున్నమకాకుళాధ్యక్షుడైన
తెలుగు రాయుడు దేవతాధీశ్వరుండు
(పు. 65)

దీని పీఠికలో శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు 'కథాపాత్రమగు మంచెన శర్మ శ్రీకాకుళాంధ్ర నాయక స్వామికి వైశాఖ పూర్ణిమనాడు జరుగు దవనోత్సవము నాటి శృంగార విహార విశేషముల జెప్పినాడు' అని వ్రాసినదానికి ప్రమాణం కావాలని వ్రాశారు రావు గారు. చైత్రశుద్ధ పూర్ణిమే దవనోత్సవమని రావుగారి అభిప్రాయం.

కాని, మద్రాసు తిరువల్లిక్కేణిలో దవనోత్సవ బంగళా అని ఒక భవనావరణం ఉంది. అక్కడికి శ్రీపార్థసారథిస్వామి వైశాఖ శుద్ధ పూర్ణిమనాడు వేంచేస్తారు. దవనోత్సవం శైవ దేవాలయాలలోనే కాదు, వైష్ణవ దేవాలయాలలోను జరుగుతుంది. మద్రాసులో వైశాఖంలో జరుగుతుంది. బహుశా ఇది పూర్ణిమాంత మాస

పరిగణనలో చైత్రపూర్ణిమనాడూ, వైశాఖ పూర్ణిమ నాడూ జరిగేదని తోస్తుంది. కనుక ప్రభాకర శాస్త్రిగారు వ్రాసింది సరైనదేనని భావించవచ్చు.

౩.౮. వదలిన నూలిపున్నమ (శ్రావణపౌర్ణమి), పెరుగు వడ్లు, ముష్టాముష్టి, యువ్వనము, సమూహ (సమూహం), సరము (సరస్సు), సౌదామిని, హాలాహలము మొదలయిన పదాలు చేరాలని సూచిస్తూ పెక్కు ప్రయోగాలు ఉదాహరించారు.

తెలుగు కవులు వాడిన సంస్కృతపదాలు తెలుగు నిఘంటువులకు ఎక్కాలని, కొన్ని తెలుగు పదాలు కూడ ఎక్కాలని ఈ సవరణలు - వివరణల ప్రధానోద్దేశం.

సవరణలు - వివరణల అనుబంధంలో వెంకటరావుగారు చేర్చని పదాలు సుమారు 2 వేలదాకా ఉంటాయి. అవి కార్డుల మీద చక్కని వ్రాతతో ఉన్నాయి.

౩.౯. పూర్వాంగా సంస్కృతాంధ్రమయిన నిఘంటువు.

గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారు దీనిలోని వేలాది తప్పులను తమ ప్రతులలో పెన్సిల్‌తో దిద్దిపెట్టుకున్నారు. దానిని కూడా వెంకటరావుగారు పరిగణనలోకి తీసుకున్నారు.

శబ్దరత్నాకరం - అనుబంధం:

ఈ అనుబంధంలో నాలుగు పరిచ్ఛేదాలున్నాయి: 1. తత్సమ పదములు, 2. సంస్కృతాంధ్ర మిశ్రమ పదములు, తత్సమ పద రూపాంతరములు, 3. తద్భవ దేశ్య పదములు, 4. అన్యదేశ్యములు. ఈ నాలుగు పరిచ్ఛేదాలలోను మొత్తం దాదాపు 2500 పదాలు ప్రయోగ సహితంగా చెప్పారు.

1. తత్సమ పదములు - అనే పరిచ్ఛేదంలో శబ్దరత్నాకరాదులు ప్రయోగ రహితంగా (గ) పొందిచినవాటికి ప్రయోగాలు అర్థభేదాలు చూపడమేకాక అవి వదలిన తెలుగు సాహిత్యంలోని తత్సమ పదాలు చెప్పారు. ఉదాహరణకు కొన్నింటిని పేర్కొంటాను.

అంకపాళి - దీనికి శ.ర. కవుగిలి, తిన్నె, దాడి అనే అర్థాలు చెప్పి దేనికీ ప్రయోగాలు ఇవ్వలేదు. ముఖ్యంగా ఒడి అనే అర్థం ఇవ్వలేదు. రావుగారు ఒడి, పై భాగము అనిఅర్థం ఇవ్వడమేకాక 'అంకపాళి వలద్దు కూలాంచలములు' (మను చ. పీఠి. 12) అని, 'కౌగిలి కూరువర ధృఢాంక పాళి తీరన దానని' (శుక 1-90) అనే రెండు ప్రయోగాలిచ్చారు.

అరరము - దీనికి శ.ర. తలుపు, అడ్డు అనే అర్థాలిచ్చింది. ప్రయోగం లేదు. రావుగారు కవాటము, తలుపు అనే అర్థాలివ్వడమేగాక 'సార

లోహరరము భూధ్రశైలబద్ధబుద్ధి జార' (పాం
డు రంగ 3.142) అనే ప్రయోగం కూడా
చూపించారు.

కలకేత విద్య- ఈ పదం శ.ర.లో
లేదు. వెంకటరావు గారు దీనిని గ్రహించి ఇం
ద్రజాల విద్య అని అర్థం చెప్పి 'కాయకంబల రంగ
గల కేత విద్య, యాయుయ్య మహామదానటి
విస్మయంబె' (బసవ. 5.131) అనే చక్కని ప్రయో
గం ఇచ్చారు.

హాలాహాలి — ఈ పదం శ.ర.లో లేదు.
దీనిని రావుగారు గ్రహించి దెబ్బలు తినుట అనే
అర్థం ఇచ్చి 'హాలాహాలి మాశ్వేటకపాటి' (కుమా.
12.129) అనే ప్రయోగం ఇచ్చారు.

బి. సంస్కృతాంధ్ర మిశ్రమ పదములు,
తత్సమ పద రూపాంతరములు అనే పరిచ్ఛేదంలో
శ.ర.లో లేని పదాలు, శ.ర. చెప్పని తత్సమ
రూపాంతరాలు ఇచ్చారు. ఉదాహరణకు:-

అన్నువబ్రహ్మచారి - ఇది సంస్కృతాంధ్ర
మిశ్రమ పదము. ఇది శ.ర. లో లేదు. రావుగారు దీనిని
గ్రహించి మనోహరుడైన బ్రహ్మచారి అనే అర్థం
చెప్పి, 'అన్నువబ్రహ్మచారి ముఖ మండలు హాంబు
సమంబు జూడగన్ (భార. అర. 3.107)
ప్రయోగం చూపారు. భారతంలోని ఇలాంటి
ప్రయోగాన్ని శ.ర. ఎలా వదల పెట్టిందో!

అక్షింతలు - ఇది అక్షతలకు రూపాంతరము. ఇది శ.ర. లో లేదు. అక్షతలు మాత్రమే ఉంది. దీనికి సేసబ్రాలు అని అర్థం ఉంది. రావుగారు అక్షింతలు అనే రూపాంతరమిచ్చి 'సుం-దరి యక్షింతల బ్రాల్చు నుం బసుపు మోదం బార దాల్చిందగున్ (రుక్మాం. 4.89) అనే ప్రయోగమిచ్చారు.

3. తద్భవ దేశ్య పదములు అనే పరిచ్ఛేదంలో శ.ర. ఇచ్చిన ప్రయోగాలు ఇవ్వడమే కాక, అందులో లేని పదాలు, దేశ్యపదాలకు సజాతీయ భాషా పదాలు ఇచ్చారు. ఉదాహరణకు -

ఉవిద:- ఇది తద్భవం. దీనికి శ.ర. ఆడుది, ఇంతి, మగువ అని అర్థ పర్యాయాలిచ్చింది. కాని, ప్రయోగం ఇవ్వలేదు. రావుగారు ఉవిద (సం. యువతి), ఆడుది, స్త్రీ అనే అర్థాలిచ్చి 'ఉవిదకన్నోకుచి యయింది' (భార. ఆది. 4. 243) ప్రయోగం చూపారు. భారతం ఆదిపర్వంలోని ప్రయోగాన్ని శ.ర. ఎందుకు తీసుకోలేదో! ప్రసిద్ధమైన దానికి ప్రయోగం ఎందుకని ఉపేక్ష కాబోలు!

అడియేను - ఇది శ.ర. లో లేదు. రావుగారు దీనిని గ్రాంథిక దాసుల్మేము (దాసుడు, దాసి) అనే అర్థమిచ్చి 'ఇరగలించుచు వచ్చి యడియేనని క్రొత్తమసాని మెప్పుగా

కొంగు బిరాల్లు బట్టు' (క్రీడాభిరామ పీఠిక) అనే ప్రయోగమిచ్చి ఇది తమిళ నుండి వచ్చిందని (త. అడిమైన్) అని కుండలీకరణం లో చూపారు.

4. అన్యదేశ్యాలు అనే పరిచ్ఛేదం లో శ.ర. వదలిన [illegible] అన్యదేశ్య పదాలను ఇచ్చి, వాటి మూలస్వరూపం, ఆకారం, ప్రయోగం చూపారు. ఉన్నవాటికి ప్రయోగాలిచ్చారు. ఉదాహరణకు —

ఇస్తరి - దీనిని శ.ర. (గ) పేర్కొంది. కాని ప్రయోగం చూపలేదు. రావుగారు 'ఉ..... ఇస్తరియిచ్చి కోటు మీద ధరియించి భుజాన రుమాలు వైచి' (తెలుగునాడు నియోగి ప్రశంస.)

కంఖాణము — ఈ పదం శ.ర.లో లేదు. రావుగారు దీనినిలా వివరించారు — కంఖాణము - గుఱ్ఱము. ఆఫ్ఘనిస్తాన్ పై సరిహద్దునగల దేశము. ఆ దేశము నుండి వచ్చిన గుఱ్ఱము. 'శా. రింఖాంచాలత... ప్రేంఖద్వాలత... వైశృంఖల్య ఉచ్చైశ్రవః కంఖాణంబు గదల్చె నానవుడు.' (నిరం.4.125)

శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావుగారి పరిశ్రమ అసాధారణమైనది. ఆయన అనుబంధము పీఠికలో, 'తెలుగు నిఘంటువుల యందు ప్రయుక్తమైన ప్రతి పదమునకు

కవి ప్రయోగము లభించగలదని నా యను భవమును బట్టి నిశ్చయముగా 'చెప్పగలను,' అన్నట్లు ప్రతి పదానికి ప్రయోగం చూపగల పరిశోధకులు. ఆయన ధారణకు, పరిశ్రమకు, ప్రయోగ వైదుష్యానికి 'సవరణాలు - వివరణాలు' అనుబంధమే సాక్షి.

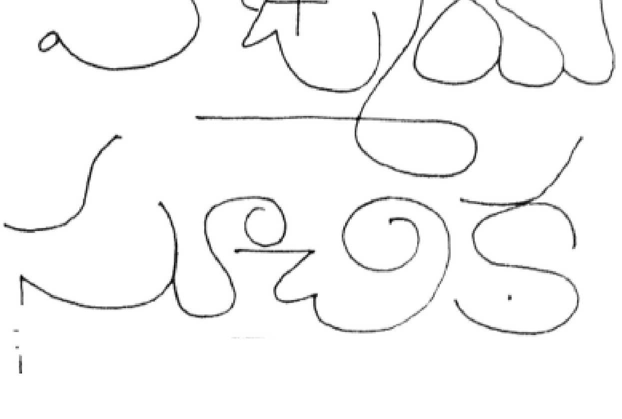

కవిత

మహాలక్ష్మి కంప జయంతి	1919	భారతమాత పత్రిక - విజయనగరం
బాల గంగాధర్ తిలక్	1920	పెద్దగాడి.. అనపర్తి.. తూ.గో. జిల్లా
అన్నీబిసెంటు జయంతి	1920	ఆంధ్రపత్రిక సారస్వతాను బంధం (ఆ.సా.ఛ) 25.9.1920 మద్రాసు
భారతీయ ప్రబోధము	1922	ఆంధ్రపత్రిక దుందుభి ఉగాది సంచిక (ఆం.ప. ఉ.సం.) పుట 54 మద్రాసు
పాల్కురికి సోమనాథుడు	1922	పై సంచిక
సుకవీశ్వర ప్రశంస	1923	ఆం.ప.ఉ.సం. రుధిరోద్గారి పుట. 152
మహామహోపాధ్యాయ - పరవస్తు వేంకట రంగాచార్యులు		ఆం.ప.ఉ.సం.
వేంకటశాస్త్రి కవన ప్రశంస	1925	ఆం.ప.ఉ.సం. క్రోధన - పుట - 306
అమరకవము - ధ్యాన వందనము	1930	కళావతి మాస పత్రిక - విజయనగరం సంక్రాంతి సంచిక
బిల్హణుని కవిత	1932	" " సంపు. 2. సంచిక 7
ఆశీస్సు - పసుమర్తి వీరభద్ర స్వామి	1932	" " సంపు. 2 సం. 7 పుట. 174
మాట దరువులు - కవి చకోరాలు	1932	" " సంపు. 2 సంచి. 4
సాయం. వెంకటాచల చెట్టి - అభినందన	1933	" " సంపు 2 సంచి 8
సూర్య శతకము	1933	" " సంపు. 2 సంచి 10
కుసుమాంజలి	1933	చంద్రిక మాస పత్రిక - మద్రాసు

కవిత

మేలుకొలుపు - పొగడిత రామభట్ల నారాయణ రావు రుబాయత్ ఉమర్ ఖయ్యాం అచ్చు తెలుగు అనువాదం పై ప్రశంస	1933 జనవరి	హైదరాబాదు [illegible]
ధ్యాన పంచకము	1934 మే	కల్యాణి .. విజయనగరం
వైరాగ్య షట్కము	1934 జూన్	చంద్రిక .. మద్రాసు
బాలుని కవిత	"	కల్యాణి .. విజయనగరం
ఆత్మబోధ	1934 జులై	కల్యాణి .. విజయనగరం
చిన్ని పూలు	1936 - మార్చి ఏప్రిల్	ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్పత్రిక (ఆం. సా. ప. ప) సం. 1. సం. 25 పుటలు 2-3
గౌరీపతి స్తవము	1937	సమదర్శిని .. మద్రాసు సం. రాని సంచిక
వందే పుంగవ ఆ. సా. ప. రజతోత్సవం	1937 జూన్ - జులై	ఆ. సా. ప. ప. పుట. 92-93
జయంతి రామయ్య .. పంతులు గారి చిత్రపట ప్రశంస	" "	" "
భారత ప్రశంస	1939. నవంబరు	ఆంధ్ర .. పిఠాపురం .. పుట 26
ఓలేటి వెంకట్రామ శాస్త్రి	1940 జనవరి	ఆంధ్ర .. పుట - 23

కవిత

రాజా రామమోహన్ రాయ్	1942 - అక్టోబరు మార్చి	పిఠాపురం మహారాజా కళాశాల పత్రిక పుటలు 120-128
శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి	1961	శాంతి: ఏకాదండయ్య ధర్మపత్ని స్మారక సంచిక .. 701
శ్రీ రామేంద్రా వారణం	1963	విక్రమ సింహపురి మండల సర్వస్వము .. పుట .. 427
ఆశీస్సు - బోయి భీమన్న షష్టిపూర్తి సంచిక	1983	హైదరాబాదు.
కంద పద్య శతకము .. ఆంధ్ర నలందా శతకము	1960 జనవరి	ఆంధ్ర నలందా గుడివాడ కృష్ణా జిల్లా
లఘు పద్యస్తుతి .. శ్రీరామ గీతామృతము	1974	శ్రీ సీతారామాంజనేయ భక్త సమాజము, మున్నల్లకుండ.
ఖండ కావ్యము .. మించు పత్తి తెలుగు పాటలు	1959	పద్మాలయ పబ్లికేషన్స్ హైదరాబాద్

ప్రకాశిత పరిశోధన గ్రంథాలు:

1. త్రిపురాంతకోదాహరణం 1946 స్వీయ ప్రచురణ.. మద్రాసు
2. ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్ర 1950 స్వీయ ప్రచురణ.. మద్రాసు
3. భాషా పరిశోధన-ప్రయోగ విశేషములు 1954 స్వీయ ప్రచురణ.. మద్రాసు
4. చిన్నయసూరి జీవితము 1953 వావిళ్ల.. మద్రాసు
5. తెలుగు కవుల చరిత్ర ప్రాచీన కాలము నుండి 1250 వరకు ప్ర.ము. 1950 ద్వి.ము. 1956 మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయము
6. ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయము 1954 ఆంధ్రగ్రంథమాల.. మద్రాసు
7. దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయం 1954 ప్ర.ము 1960 ద్వి.ము 1978 తృ... మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయము
8. శబ్దరత్నాకరము అనుబంధం 1958 Madras School Book & Virnacular Society - Madras
9. శతకవుల చరిత్ర - వంగూరి సుబ్బారావు.. అనుబంధము 1960 వంగూరి నర్సింహారావు.. సుజన రంజని.. నర్సాపురం.. ప.గో. జిల్లా
10. ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర వంగూరి సుబ్బారావు-అనుబంధము 1960 " "
11. పోతన 1961 National Book Trust - N. Delhi
12. కర్ణాటాంధ్రముల పరస్పర ప్రభావము - సాహిత్య అకాడమి బహుమతి పొందిన గ్రంథం 1962 డిసెంబరు స్వీయ ప్రచురణ.. మద్రాసు

13 చిన్నయసూరి జీవితము .. హిందూ ధర్మశాస్త్ర సంగ్రహము	1962	స్వీయ ప్రచురణ .. మద్రాసు
14 విజయనగర సంస్థానము సాహిత్య పోషణము	1965	స్వీయ ప్రచురణ .. మద్రాసు
15 నియోగి సర్వస్వము	1971	నియోగి మహాసభ, 2-2-1136/1 న్యూ నల్లకుంట, హైదరాబాదు.
16 యాంపడి భక్తోపాఖ్యానము	1971	భాస్కర పబ్లికేషన్స్ - హైదరాబాదు
17 కొప్పరపు సోదర కవుల చరిత్ర	1974	కుంటుముక్కల వెంకట జానకీ రామ శర్మ పెనుగుదురుపాడు, తెనాలి, గుంటూరు జిల్లా
18 నన్నెచోడుని కవితా వైభవం	1976	యువభారతి - హైదరాబాద్
19 The Southern School of Telugu Literature (ఆంగ్ల గ్రంథం)	1978	మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం - మద్రాసు
20 బసవ పురాణ వచనము	1981	శ్రీశైల దేవస్థానం - శ్రీశైలం - కర్నూలు జిల్లా

మౌలిక పరిశోధన వ్యాసాలు:

1.	ఋషభనామ నిర్వచనము	1925-3-23 ఆం.ప.సా.అ. మదరాసు
2.	వేల్పూరి వేంకటకవి	1925 ఆం.ప.సా.అ. మదరాసు
3.	నన్నెచోడుని కాల నిర్ణయము	1925 విజయనగర మహారాజా కళాశాల సంచిక 52-65పు
4	పండితత్రయము	1925 మార్చి భారతి పుటలు -28-33
5	చాట్రాతి లక్ష్మీనరస కవి	1926 స్వశక్తి పత్రిక .. విజయనగరం
6	వృషాధిపశతకము	1926 జూన్ భా.. పుటలు 10-16
7	సౌగంధికాపహరణము	1927 అక్టోబరు విజయనగర మహారాజ కళాశాల 1928 జనవరి సంచికలు 1-2 పుటలు 27-32
8	రత్నాకరం గోపాలరాజు	1928 జనవరి విజయనగర " కళాశాల సం.3 సం.1
9	ప్రాచీనాంధ్ర వార్తా పత్రికలు	1929 మే భా. 723
10	బ్రౌన్ దొర వారి జీవితము	1929 అక్టోబరు భా. 607
11	భవదూరుడు	1930 మార్చి భా
12	మండపాక పార్వతీశ్వర శాస్త్రి	1930 జూన్ భా 951
13	అముద్రిత గ్రంథ చింతామణి	1930 ఆగస్టు భా 229
14	కళింగదేశ శతక వాఙ్మయము	1930 ఆగస్టు కళింగ సంచిక. పుటలు 129-33 రాజమండ్రి
15	ఆంధ్రదేశపు సంస్కృతాలంకారికులు	1933 ఆం.ప.సా.అ. మద్రాసు.

16 కాకతీయ సామ్రాజ్యాంధ్ర వాఙ్మయము 1935 కాకతీయ సంచిక పు.133 - రాజమండ్రి

17 ప్రాచీనాంధ్ర కవులు - వేములవాడ 1936 జనవరి భా 43-44

18 ప్రాచీనాంధ్ర కవులు - అమృతనాథుడు 1936 ఫిబ్రవరి భా 165

19 ప్రాచీనాంధ్ర కవులు - శరభాంకుడు - 1936 మార్చి భా

20 ప్రాచీనాంధ్ర కవులు - భవదూరుడు 1936 ఏప్రెల్ భా 408

21 ప్రాచీనాంధ్ర కవులు - తాళ్ళపాక వారు 1936 జూన్ భా 701

22 ప్రాచీనాంధ్ర కవులు - తాళ్ళపాక వారు 1936 నవంబరు భా 697

23 ప్రాచీనాంధ్ర కవులు - తాళ్ళపాక వారు 1936 డిసెంబరు భా 839

24 ఉదాహరణ గ్రంథములు 1936 ఆగస్టు సెప్టెంబరు ఆ.సా.ప.ప 117-118

25 త్రిపురాంతకోదాహరణము 1937 ఆ.సా.ప.ప. 149

26 తంజాపురాంధ్ర వాఙ్మయము 1937 ఆ.సా.ప. రజతోత్సవ సంచిక

27 శ్రీ ౨౮ 1937 జులై భా

28 ప్రాచీనాంధ్ర కవులు - నాగులూటి శేషనాథుడు 1938 జనవరి భా 56-58

29 పోతన భాగవతము 1940-41 ఆ.సా.ప.ప. సం.29. సం.1

30	విష్ణుమాయా విలాసము - కుంకటి నరసింహ కవి	1941 మే	ఆంధ్రి .. పిఠాపురము	పు. 9-26
31	గోపాల లీలా సుధాలహరి	1941 మే	" "	సం.3 సం.3 పుట 68
32	పాలవేకరి కదిరీపతి	1941 జులై	" "	సం.3 సం.4 పుట 89
33	ఆంధ్రరాజ కవులు - కట్టా వరదరాజు	1941	" "	సం.3 సం. 5 112-113
34	భీమ ఖండము - పాఠభేదములు	1941	" "	సం.3 సం.7 పు 179-18
35	పండితారాధ్య చరిత్ర	1942 అక్టోబరు-నవం	ఆం.సా.ప.ప.	పుటలు 175-184
36	శివ పంచస్తవములు	1942	సరస్వతీ సామ్రాజ్యము అయ్యంకి వెంకటరమణయ్య సన్మాన సంచిక బెజవాడ	పుట-9
37	హాలాహలము	1943	ఆం.సా.ప.ప	సం. 32
38	శివకవుల పదములు - శాసన ప్రయోగములు	1944 అక్టోబరు	భా..	పు.. 321
39	శివకవి యుగావాకుటల అన్నమయ్య	1944 డిసెంబరు	భా.	513-518
40	శివకవి యుగావాకుటల అన్నమయ్య	1945 మార్చి	భా..	219
41	పశుపతి నాగనాథ కవి	1945 జులై	భా.	3
42	వచన వాఙ్మయ ప్రథమాచార్యులు	1945 ఆగస్టు	భా.	
43	ప్రథమాంధ్ర కవితా పితామహుడు శివదేవయ్య	1946 మార్చి	భా.	403

44 సన్నానందము - రాసయా మాత్మ్యము 1946 జూన్ భా 497-502

45

46 శివలీలా విలాసము 1947 రెడ్డి సంచిక పు 366 (ఆంధ్ర ఇతిహాస పరిశోధక మండలి రాజమండ్రి)

47 శివకవుల పలుకుబడి 1948 సెప్టెంబరు భా 257

48 భాగవత ముద్రణము 1948 వావిళ్ళ.. మదరాసు పు 1-26

49 సౌదామని - సౌదామిని 1948-49 త్రిలింగ 32వ సం. మదరాసు

50 వీరశైవ వాఙ్మయము 1949 జనవరి భారతి రజతోత్సవ సంచిక సం. 26 సం. 1 పు. 1-25

51 పూర్వ సాహిత్య వేదులు - తెలుగు కన్నడముల పొత్తు 1949 మార్చి భా. 135

52 పూర్వ కవి కృతులు పునర్ముద్రణావశ్యకత 1949 జూన్ భా. 436 సం. 36 సం. 3

53 కవికాల నిర్ణయము శాసనాధారములు 1949 జులై భా. పుట 10

54 ఓగ్రాన దొరవారి పద్యవేషిలు 1949 ఆం.ప.ఉ.సం. విరోధి - 105

55 విస్మృత ద్విపద కావ్యములు 1949 వావిళ్ళ.. మదరాసు

56 మల్లంపల్లి బుబ్బ కవి 1949 " " "

57	ఆచంట వేంకట సాంఖ్యాయన శర్మ	1949	త్రిలిఙ్గ .. మదరాసు	
58	శివ రహస్య ఖండము తెలుగు ముగుద కథ	1950 జూన్	భా. 548	
59	నన్నయ యుగము నాటి తెనుగు వాఙ్మయము	1950	ఆం. ప. ఉ. సం. కృతి పుట 128	
60	వేదం పట్టాభిరామ శాస్త్రి	1950	త్రిలిఙ్గ	
61	భాషా పరిశోధన - ప్రయోగ విశేషములు	1951 ఫిబ్రవరి	భా. 213	
62	కొక్కొండ వెంకట రత్నం పంతులు	1951 మార్చి	భా - 231-237	
63	కొక్కొండ వెంకటరత్నం పంతులు	1951 ఏప్రిల్	భా 367	
64	కొక్కొండ వెంకట రత్నం పంతులు	"	భా	
65	కొందరు యక్షగాన కవులు	" అక్టోబరు	భా	
66	కొక్కొండ వెంకట రత్నం పంతులు	" నవంబరు	భా. 1001	
67	అమరుకము	" డిసెంబరు	భా	
68	తెనుగు వచన రచన	1951	ఆం.ప్ర.ఉ.సం.	41-5
69	ఆంధ్ర వైష్ణవ వాఙ్మయము	1951 డిసెంబరు	భా - 1085	
70.	అక్క మహాదేవి చరిత్ర ఊల పాపాంబ	1952	ఆంధ్ర మహిళ - మదరాసు	

71 అమరుకాంధ్ర తరంగములు 1952 భా 462

72 కంఠీరవరాజు " యక్షగాన కృతులు 1952 భా 325

73 కంఠీరవరాజు యక్షగాన కృతులు 1952 అక్టోబరు భా 421

74 గంగా గౌరీ విలాసము పెదకంప రాయలు 1952 డిసెంబరు భా. 497

75 దక్షిణదేశయాంధ్ర వాఙ్మయం 1952 వావిళ్ల వేంకటేశ్వర శాస్త్రి షష్ట్యబ్దపూర్తి సంచిక మదరాసు పుట-100

76 ద్విపద గ్రంథముల వివరణ పట్టిక 1952-53 Annuals of Oriental Research - Madras Univ.

77 చెన్నపట్టణ నిర్మాత - పెదకంప రాయలు 1953 జనవరి భా. 76

78 తడంతమళ్ల వెంకట కృష్ణరావు 1953 జులై భా. 82

79 బాలికావిద్యాభ్యాసము 1953 ఆంధ్రమహిళ - మ/రాసు 14వ వార్షిక సంచిక

80 లక్షణ గ్రంథములు వాఙ్మయ పరిశోధన 1953-54 ఆం. ప. ఉ. సం. జయ [illegible]

81 పండిత త్రయము 1953 అక్టోబరు ఆం. పత్రిక దిన పత్రిక

82 హరవిలాస కిరాతార్జునీయములు 1954 జులై భా. 75

83 నన్నయ పదములు కొన్ని విశేషములు 1954 పరిశోధన .. మద్రా. సం. 26-

84	మను చరిత్ర - పెద్దన	1954 నవంబరు	భా - 4-8 పుటలు
85	నిఘంటువు కెక్కని నన్నయ పదాలు	1954 అక్టోబరు	పరిశోధన అ.8. మదరాసు
86	మను చరిత్ర - పెద్దన	1954 డిసెంబరు	కిన్నెర - 573
87	విస్మృత కవయిత్రి బాల పాపాంబ	1954 అక్టోబరు	ఆంధ్ర మహిళ 113-118
88	జానపద గేయాలు - విశేషాలు	1955 అక్టోబరు	కిన్నెర 41
89	వేయేండ్ల తెలుగు నాటకము	1954 డిసెంబరు	పరిశోధన 24-28
90	తడకమళ్ల వేంకట కృష్ణారావు	1954	భా.
91	కవిత్రయంలో ఎర్రన పెట్టిన పద్ధతి	1956 జులై	పరిశోధన .. మదరాసు.
92	యక్షగానములు	1955	భా 43-95
93	సోమన సృష్టించిన ఛందస్సు	1955- ఆగష్టు- నవంబరు	పరిశోధన 51-68
94	దండక వాఙ్మయము	1955	పరిశోధన
95	అష్టదిగ్గజములు	1955-56	ఆం.ప.ఉ.సం. మనస్వి 73-79
96	ఎర్రాప్రగడ హరివంశ రచన కాలము	1956	పరిశోధన మదరాసు
97	క్షేత్రయ్య పదములు - భాష	1956	258 క్షేత్రయ్య వర్ధంతి సంచిక - విశాఖపట్టణం పుటలు - 29-35

98 ఆంధ్ర వాఙ్మయంలో బౌద్ధ సాహిత్యం 1956 ఏ-మే పరిశోధన -23

99 ఆంధ్రకవులు వర్ణించిన బుద్ధావతారం పరిశోధన -9

100 కన్యాశుల్కం భాష 1955-56 పరిశోధన -9
కృష్ణరాయబార్యులు-ఆంధ్రదేశము డిసెంబరు/జనవరి — ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ సంచిక
వెంకట్రామా అండ్ కంపెనీ ఏలూరు

101 ఆంధ్ర వచన రచనా భేదములు 1959 జనవరి భా పుటలు 5-[illegible]-13

102 కొన్ని ప్రయోగాల పరిశీలనము 1959 ఏప్రిల్ భా పుటలు -54 60-22

103 ఆక్షేపము - సమాధానము 1959 జులై భా పుటలు 22-[illegible]5

104 బసవ పురాణ ప్రయోగాల సమర్థన 1959 ఆం.ప.ఉ.సం. విశే[illegible] 81

105 ఆంధ్రవ్యాకరణ సంహితా సర్వస్వం 1959 ఏప్రిల్ భా.. 54

106. అభినవ పండిత రాయలు అవధాన పరీక్ష 1960 ఫిబ్రవరి భా- 40-48

107. శివతత్త్వసార పాఠాలు మార్పు తగునా? 1960 ఏప్రిల్ భా 78-81

108 పాల్కురికి సోమనాథుడు శివకవి కాడా? 1960 భా

109 గురజాడ అప్పారావు కన్యాశుల్కము 1961 మార్చి తెలుగు మహాజన సమాజ

110 మయూర మహాకవి ఆంధ్ర వాఙ్మయము 1961 ఆగస్టు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ పత్రిక పుటలు 10-19

111 బాలవ్యాకరణము - పుట్టు పూర్వోత్తరములు 1961 ఏప్రిల్ భా - 72-75

112 ఉదయనోదయ ప్రబంధము 1961 ఆగస్టు భా 32-34

113 నన్నయ ఇష్టదేవతా స్తుతి 1962 ప్రజాసేవ పార భోత్సవ సంచిక - హైదరాబాదు.

114 రాయలవారి ఆంధ్రవాఙ్మయసేవ 1962 శ్రీ కృష్ణదేవరాయ ఆంధ్ర భాషా నిలయం. హైదరాబాదు వజ్రోత్సవ సంచిక 67-7

115 మంచెన కవితా శిల్పము 1963 ఏప్రిల్ భా 79-82

116 నన్నయ ఇష్ట దేవతా స్తుతి 1963 ఏప్రిల్ భా - 79-82

117 నన్నయ - నన్నెచోడ కవులు 1963 భా - 58-64

118 బ్రౌన్ స్వీయ చరిత్ర 1965 మే భా 75-86

119 నన్నయ వాగనుశాసనుడా? 1963-జూన్ భా 41-45

120 నన్నయ వాగనుశాసనుడా? 1963 ఆగస్టు భా 10-14

121 కౌవాల నృసింహ కవి 1963 ఆగస్టు భా 50-52

122 క్షేత్రయ్య - క్షేత్రజ్ఞ 1964 సెప్టెంబరు భా 76-78

123 ఆముక్తమాల్యద - బ్రౌన్ దొరవారి ప్రతులు 1963 అక్టోబరు భా 68-74

124	అముద్రిత నానార్థ నిఘంటువు	1963 అక్టోబరు	భా	68-74
125	శృంగార నైషధము పాఠభేదాలు	1963 నవంబరు	భా	51-58
126	తెలుగులో ఆకర గ్రంథాలు	1963 డిసెంబరు	భా	59-58
127	పోచిరాజు వీరన	1963 డిసెంబరు	భా	59-64
128	మన సాహిత్యంలో నెమలి	1963	ఆం.ప.ఉ.సం. జ్యోతి పుట 97.	
129	తెలుగు సాహిత్యంలో నెల్లూరు	1963	విక్రమసింహపురి : మండల సర్వస్వము :	7-293
130	శృంగార నైషధము సుపరిష్కృత ముద్రణ	1964 జనవరి	భా	
131	శృంగార నైషధము సుపరిష్కృత ముద్రణము	1964 ఫిబ్రవరి	భా -	64-69
132	ప్రాచీన గ్రంథ పరిష్కరణము	"	భా	27-28
133	కవి ప్రయోగ పరిశీలన	1964 ఏప్రిల్	భా	76-80
134	సాహిత్య చరిత్రలు - విమర్శలు	1964 మే	భా	41-48

135 ప్రయోగ విశేషములు పాఠ భేదములు	1964 జూలై	భా	73-76
136 సాంప్రదాయిక శర్మ సాహిత్య సేవ	1964 ఆగస్టు	భా	71
137 దత్తాత్రేయ వాఙ్మయము	1964	ఆం.ప.డ. సం. క్రోధి	
138 ఆంధ్ర బౌద్ధ వాఙ్మయము రసార్ణవము	1964	ఆంధ్ర ప్రదేశ్, హైదరాబాదు	29-33
139 పండితారాధ్య చరిత్ర - I	1966 ఏప్రిల్	భా	5
140 పండితారాధ్య చరిత్ర - II	1966 మే	భా	27
141 అష్ట భాషలు	1965 జూలై	భా	51-58
142 తెలుగు - ప్రాకృతము	1966 ఆగస్టు	భా	28-38
143 ఎర్రన మత సమన్వయము	1967 జూన్	భా	38-47
144 లక్షణ నవరత్న మాలిక	1967 మార్చి	భా	62
145 మడికి సింగన కాలము	1967 జూలై	భా	60-64
146 కేయూర బాహు చరిత్ర	1967 ఆగస్టు	భా	53-59
147 దశకుమార చరిత్ర	1967 సెప్టెంబరు	భా	41-49
148 తెలుగు - తమిళము	1967 నవంబరు	భా	7-15
149 కాకతీయుల నాటి సాహిత్యము	1968	సాహితీ వాల్లభ్యము మల్లప్రాడి తిమ్మరాజు గారి అభినందన సంచిక - తెనుగు	

150 బద్దెన నీతి శాస్త్రముక్తావళి 1968 సాహితీవల్లభ్యము - మధుర్గాపూడి
తిమ్మరాజు గారి అభినందన
సంచిక - తెనాలి 244-251

151 తెలుగు - సంస్కృతము 1968 మార్చి భా 2-10

152 నన్నెచోడ కవి శైవ సాంప్రదాయం 1969 డి భా 57-75

153 విక్రమ దేవ వర్మ రచనలు 1970 భా విక్రమ దేవ వర్మ
జయంతి సంచిక - ఆంధ్ర
విశ్వ విద్యాలయం - వాల్తేరు

154 తెలుగు సాహిత్యంలో 18-1-70 కృష్ణాపత్రిక -
తొలి జంట కవులు హైదరాబాదు

155 కంజజ తక్త్ర భంజనము 1970 భా - 67-77
నవంబరు ఆం. ప. క. సం.

156 ఆంధ్ర సాహిత్యంలో తిరుపతి 1971 విరోధికృత్
వేంకట కవుల యుగం

157 తిరుపతి వేంకట కవుల 1971 భా - 33-38
సరస్వతి పత్రిక ఏప్రిల్

158 సువర్ణ పాత్రికము 1971 మే భా 14-24

159 ఆముక్త మాల్యద ఆశ్వాస 1971 భా - 2-12
సంఖ్య జులై

160 అముద్రితాంధ్ర గ్రంథాలు 1971 పాములపాటి బుచ్చినాయుడు
ఆగస్టు స్మారక సంచిక - త్రివేణి

161	తెలుగు లిపి	1971 డిసెంబరు	భా 3-14
162	నన్నయ యతి ప్రాసలు	1972	పాటిబండ మాధవ శర్మ షష్టిపూర్తి సంచిక హైదరాబాదు అక్షరార్చన పుటలు 97-117
163	ఆధునిక యుగము-గాంధీ సాహిత్యము	1973 ఫిబ్రవరి	భా 12-24
164	ఆంధ్ర దేశంలో వర్ధిల్లిన శైవము ఆరాధ్య సంప్రదాయము ప్రథమ ఖండము	1973-9-1	శివజ్యోతి మాస పత్రిక పుటలు 11-40
165	ద్వితీయ ఖండము	1974-7-4	పుటలు 3-28
166	స్వర్ణోత్సవ భారతి	1974 జనవరి	భా 12-29
167	ఆధునిక యుగము-గాంధీ సాహిత్యము	1974	ఆం.ప.ప. ప్రమోద 9-35 పు
168	ద్విత్వ మకార బిందు పూర్వక బకార ప్ర.స	1975 ఆగస్టు	భా - 45-53
169	గణపతి-తెలుగు సాహిత్యం	1975 అక్టోబరు	భా 15-30 పుటలు
170	ఆంధ్ర పత్రిక - మామిడి వెంకయ్య	1975 "	జమీన్ రైతు, నెల్లూరు
171	ఆంధ్ర పత్రిక - చూండూరి వారి చౌర్యమే	1975 అక్టోబరు 26	జమీన్ రైతు నెల్లూరు

172 సంశోధిత మహాభారతము - 1976 మే భా - 44 - 52
అప్పకవి పాఠములు

173 సంశోధిత మహాభారతము - 1976 జూన్ భా 43
అప్పకవి పాఠములు

174 నాసికేతుని కథ 1976 మార్చి ఆం. సచిత్ర వార పత్రిక 16-34 పే

175 శృంగార నైషధము - సర్వంకష 1976 ఏప్రిల్ భా 41-52

176 పాల్కురికి సోమేశ్వర చరిత్ర 1976 ఆగస్టు భా 7- 13 పుటలు
యక్షగానము

177 తెలుగులో స్త్రీ వాచకాలు 1978 ఏప్రిల్ ఆం. వి. ఉ. సం. కాళయుక్తి
57-69 పు.

178 తంజావూరి నాటకాలు: 1978-79 ఆం. ప. క. సం. సిద్ధార్థి
పాత్రోచిత భాష పుటలు 43-47

179 బ్రౌన్ ఉత్తరాలు - విశేషాలు 1978 మే ఆం. ప. ఉ. సం.

180 బ్రౌన్ దొర పండిత సదస్సు-I 1977-11-10 ఆంధ్రపత్రిక దినపత్రిక

181 బ్రౌన్ దొర పండిత సదస్సు-II 1977-11-11 ఆంధ్రపత్రిక దినపత్రిక

182 ప్రఖ్యాతుడైన మరో బ్రౌన్ 1977-7-16 ఆంధ్రపత్రిక దినపత్రిక
ఇంటర్ల (బ్రెస్ లండ్) డే విల్ (బ్రౌన్ ఫోటోలు)

183 బ్రాహ్మణ క్రైస్తవుడు 1973-7-20 ఆంధ్రపత్రిక దినపత్రిక

184 చౌదరి పురుషోత్తం 1973.8.20 do

185 యుగయుగాల ఆంధ్రుల 80-11-1 ఆంధ్రపత్రిక దినపత్రిక
చరిత్ర

186	రాయల సీమ నేలిన రాజ వంశములు	1980	రాయల సీమ పత్రిక సంచిక 21-4-82 ఆం.ప.షి.ప.
187	మల్లికార్జున పండితారాధ్యుని జీవితము: పునః పరిశీలన		ఆం.వ.డ.సం. దుర్గతి పు.74-8(

సాధారణ వ్యాసాలు

1.	రత్న పాంచాలిక - అనువాదం అభిప్రాయము	1941	ఆం. సా. ప. ప
2.	శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులు	1944	ప. భా పు 365
3.	త్యాగరాజు మొదలి	1945	ఆం. ప. ఉ. సం. పార్థివ
4.	వీరేశలింగ కవి	1948	ప భా. 303
5.	తత్త్వబోధిని మాస పత్రిక	1948	త్రిలిఙ్గ .. మదరాసు
6.	వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు	1948	త్రిలిఙ్గ .. మదరాసు
7.	కౌవలి వెంకట బోత్రయ్య	1948	" "
8.	ముల్లంపల్లి బుచ్చికవి	1949	" "
9	శతావధాని చెళ్లపిళ్ల వేంకట శాస్త్రి	1949	ఆం. పత్రిక దిన పత్రిక
10.	ఆచంట వేంకట సాంఖ్యాయన శర్మ	1949	త్రిలిఙ్గ .. మదరాసు
11.	వేదం పట్టాభి రామ శాస్త్రి	1950	" "
12.	విజ్ఞాన శాస్త్ర పరిశోధన	1952	భారతి
13.	ఆంధ్ర వాఙ్మయ ప్రభాకరుడు	1954	పరిశోధన
14	ప్రాకృత భాష - పరవస్తు వారి సేవ	1959 నవంబరు	భా 66-70
15	ఇదంతా - ఉపనిషత్ విహారము	1959 నవంబరు	Courtallam Siddheswari Mutt

16	ఉల్లి చేసిన మేలు	1959 డిసెంబరు	భా తెలుగూర గంప 90వ
17	కళింగ చాటువులు	1961 జనవరి	భా పు. 94
18	కొటూరి వేంకటేశ్వర రావు	1961 మార్చి	భా. 50
19	పొడుగు - గిడుగు	1963 మే	భా 32
20	అముద్రిత రచనలు	1961 అక్టోబరు	భా
21	బ్రౌన్ ప్రశస్తి - పద్యాలు	1963 మే	భా - 41-53
22	శ్రీనివాస సభా వర్ణన మాలిక వట్టుపల్లి వీరకంఠీరవ శాస్త్రి	1963 సెప్టెంబరు	భా 56-57
23	పరవస్తు చిన్నయ సూరి	62-4-21	ఆంధ్రజ్యోతి .. విజయవాడ
24	శార్వరి లో సాహిత్య వికాసము		ఆం. ప్ర. స. ష్టిప
25	బ్రౌన్ నిఘంటువు పునర్ముద్రణ - సమస్య	1964 జులై	ఆంధ్ర పత్రిక దిన పత్రిక
26	బ్రౌన్ - ప్రశస్తి	1967 మే	భా
27	వెండితో పోటీ చేయుగల తెలుగు	1969	తెలుగు దేశం ఉగాది సం.
28.	జయంతి రామయ్య పంతులు	1975 అక్టోబరు-15	ఆంధ్రప్రభ వారపత్రిక
29	సాహిత్యంలో విజయవాడ	7-11-25	ఆంధ్ర పత్రిక - దినపత్రిక
30	నేనెరిగిన గంటిశాస్త్రి గారు	1978	భా - 62-66

31 ఆంధ్రప్రదేశ్ - విజయనగరం	79-7-2	ఆంధ్ర పత్రిక	- దిన పత్రిక
32 పాపిరెడ్డి వారి వంశ చరిత్ర	80-3-2	"	"
33 సిసలైన ఖుషీనే జీవన పద్యం	78-5-2	"	"
34 చిన్నయసూరి - శ్రీధర సుబ్రహ్మణ్యము	1980-10-5	"	"
35 బుట్టి దాతుల సమతెంపు పుణ్యజనులు	29-1-78	"	"
36 బ్రాహ్మణ క్రైస్తవుడు: మాంచాల వెంకట రత్నం	76-3-76	"	"
37 బ్రాహ్మణ క్రైస్తవుడు: మాంచాల వెంకట రత్నం	78-5-14	"	"
38 పాదం లేని వాని బాధ మమ్మాటికే బాధే	77-12-22	"	"
39 తెలుగు సాహిత్యంలో మీగాసాలు	77-10-9	"	"
40 మీరుండగా ద్రావిడులా?	77-10-30	"	"
41 చలి - చలి!	78.3.19	"	"

వివిధ గ్రంథాల పీఠికలు.

1. వీరశైవ ప్రమాణాష్టకాభరణమ్ (సంస్కృతము) 1934 విజయనగరం
ఇవటూరి నందికేశ్వర శాస్త్రి

2. లక్షణ సార సంగ్రహము 1937 ఆం. సా. ప. కాకినాడ

3. సత్యభామా సాంత్వనము 1938 శృంగార గ్రంథమండలి
లింగనమఖి కామేశ్వర కవి మచిలీపట్టణం

4 అమరుకము - శిష్టు సర్వశాస్త్రి 1938 (ప్ర. శ్యామల కామశాస్త్రి)
కడప.. కూ. శా. జిల్లా

5 విప్రనారాయణ చరిత్ర: 1938 ఆం. సా. ప. కాకినాడ
చదలవాడ మల్లన పుటలు.

6. రాధామాధవ సంవాదము: 1940 ఆంధ్ర విజ్ఞాన సమితి,
వెలిదండ్ల వెంకటపతి విజయనగరము

7 వాల్మీకి చరిత్ర - తంజావూరి 1941 ఆంధ్ర విజ్ఞాన సమితి,
రఘునాథ భూపాలుడు విజయనగరము

8 సీతారామ చరిత్ర - మంత్రి 1941 ఆం. సా. ప. కాకినాడ
ప్రగడ సూర్యప్రకాశ కవి ఏప్రిల్ పు. 1-8

9. అభిషేక నాటకము 1949 మద్రాసు
అనువాదము - బులుసు వెంకటరమణయ్య

10 భాగవతము - పీఠిక 1948 వావిళ్ల - మద్రాసు 1-26
శతజయంతి

11	కృష్ణార్జున సంవాదము నాదెండ్ల గోపన	1949	వావిళ్ల .. మదరాసు పుటలు 1--38
12	అన్యవాద కోలాహలము - సీస పద్య శతకము	1949	వావిళ్ల .. మదరాసు
13	చారుచర్య - (అప్పన మంత్రి)	1949	" "
14	భగవద్గీత గోపీనాథం వెంకట కవి	1949	" "
15	ధనాభిరామము: నూతన కవి సూరన	1950	" "
16	గురజాడ అప్పారావు గేయాలు	1950	" "
17	గురజాడ అప్పారావు చిన్నకథలు		" "
18	నిర్వచనోత్తర రామాయణము: తిక్కన	1950	వావిళ్ల .. మదరాసు
19	కాశీఖండము: శ్రీనాథుడు	1950	" "
20	శృంగార నైషధము: శ్రీనాథుడు	1950	" "
21	తెలుగు వ్యాకరణము - రావిపాటి గురుమూర్తి శాస్త్రి	1951	" "
22	చిత్ర రత్నాకరము: గురజాడ శ్రీరామమూర్తి పంతులు	1951	" "
23	కవి జనాశ్రయము: మల్లియ రేచన	1951	" "

24	హరవిలాసము - శ్రీనాథుడు	1951	వావిళ్ల - మదరాసు.
25	బసవపురాణము పాల్కురికి సోమనాథుడు	1952	ఆంధ్రగ్రంథమాల మదరాసు
26	శివసభ - బోయి భీమన్న	1952	మద్రాసు
27	భాస్కర రామాయణము	1953	వావిళ్ల .. మద్రాసు
28	కుమార సంభవము	1953	" "
29	అమరజీవి పొట్టిశ్రీరాములు: కోట సోదర కవులు	1953	" "
30	వసు చరిత్ర	1954	వావిళ్ల .. మదరాసు
31	యాజ్ఞవల్క్య చరిత్ర: లింగంగుంట రామకవి	1954	మద్రాసు
32	ఆంధ్ర పారాశరపురాణ: పూసపాటి విజయరామ గజపతి	1955	దువ్వూరి జగన్నాథ శర్మ, విజయనగరము
33	కవి సంశయ విచ్ఛేదము - అడిదము సూర కవి	1955	వావిళ్ల .. మదరాసు
34	అడిదము సూరకవి - జీవితము .. అడిదము రామారావు	1955	" "
35	శ్రీ సత్యేశ్వరీయము వరలక్ష్మమ్మ	1959 నవంబరు	కుర్తాళం, సిద్ధేశ్వర పీఠం తమిళనాడు నెం.4.

36 శతకకవుల చరిత్ర - 1960 వంగూరి నరసింహారావు
వంగూరి సుబ్బారావు నరసాపురం

37 ఆంధ్ర వాఙ్మయ చరిత్ర 1960 " "
వంగూరి సుబ్బారావు

38 బిల్వమంగళీయము 1960 " "

39 దాశరథీ శతకము 1962 దాశరథి ..
దాశరథి ఏప్రిల్ హైదరాబాదు

40 మేఘ సందేశము - 1963
ఎం.వి. ఆర్ కృష్ణ శర్మ

41 ఛందోహంస - బుర్రా 1963
శేవులాంబ

42 ఉపగుప్త 1965 ఏ.

43 జయరాము నానార్థ నిఘంటువు 1964 తెలుగు పబ్లిషింగ్ కార్పొరేషన్,
మద్రాసు

44 మామునోరాలా వారిలో
దూర తీరాలు 1966
కురుమెళ్ళ వెంకటేలు రావు జూలై

45 శివ మహిమ్న స్తోత్రము
ఆంధ్ర భావానువాదం 1967
టి. కృష్ణ మూర్తి

46	రేడుగు వారి వంశ వృక్షము రేడుగు లక్ష్మీకాంతమ్మ	1968 జూన్ 15	బాపట్ల
47	పట్టూరి మేఘసందేశం - డా. గాజుల వీరయ్య	1971	విజయవాడ పు. 8-35
48	సకలనీతి సమ్మతము మడికి సింగన	1970	ఆం.ప్ర. సాహిత్య అకాడమి హైదరాబాదు
49	ప్రబంధరాజ భూషణము	1971 జూలై	" "
50	అష్ట దిగ్గజ కవుల సమాజము ఒక తొలి తెలుగు కవి ఎవరు? కె.యస్. కోదండ రామయ్య	1972	శివదేవ గ్రంథమాల హోసూరు, సేలం జిల్లా
51	ఎస్తేరు. క్రీస్తు గ్రంథం జి. పురుషోత్తము	1972 ఏప్రిల్	
52	జాను - తెనుగు వాఙ్మయ మహర్షి వడ్లమూడి గోపాలకృష్ణయ్య	1972	
53	విశ్వదాభి రామము	1973 సెప్టెంబరు	
54	బ్రహ్మాండ వచనము మాచవా మూర్త్యేడు	1974	గాయత్రీ ప్రచురణలు & కొత్తకోట పోస్ట్ తా కర్నూలు జిల్లా

55 ఉద్భటారాధ్య చరిత్ర: 1974 Lotus Publications
తెనాలి రామలింగం Main Road - Tenali Guntur Dt.

56 శిశుపాల వధ : 1975
గోపీనాథం వెంకట కవి

57 విశ్వదీపము : 1975
టి. పురుషోత్తము

58 వెన్నెలకంటి సుబ్బారావు 1976 శ్రీ భారతి ప్రచురణలు
అనువాదం: డా: అక్కిరాజు
రమాపతి రావు

59 ప్రబోధ చంద్రోదయము: 1976 ఆం. ప్ర. సా. అ.
నంది మల్లయ - ఘంట హైదరాబాదు
సింగయ

60 శివతత్త్వ సుధానిధి : 1978
ములుగు వృత్త్యాంబయా జనవర
రాధ్యుడు

61 సూర్యశతకము : 1979
దాసు శ్రీరాములు

62 ఆదిభట్లవారి అనుభవాలు 1979-24 ఆంధ్ర పత్రిక - దిన పత్రిక
శ్రీశైల చరిత్ర

63 శ్రీమత్ప్రతాపగిరి ఖండము: 1983
కపిలవాయి లింగమూర్తి జనవరి

64 ప్రాఙ్నన్నయ యుగము 1979 భా 75-76
జూన్

సమీక్షలు:

1. అలంకార మంజరి : శ్రీపెరుంబూరి రాఘవయ్యంగారు	1936	ఆం. సా. ప. ప. పు. 96-99
2. రాధామాధవము : చింతలపూడి ఎల్లకవి (రాధామాధవ కవి)	1936	ఆం. సా. ప. ప సం. 3 సం. 25 పుటలు 73-82
3 నవనాథ చరిత్రము : గౌరన	1938	ఆ. సా. ప. ప 2-మా పుటలు 301-310
4 శాంతి సమ్రాట్ అశోక చక్రవర్తి తల్లారి వెంకట నారాయణరావు	1959 సెప్టెంబరు	భా - 88-91
5 పాల్కురికి సోమనాథుడు : చతుర్వేద శాస్త్రము	1962 సెప్టెంబరు	భా 30-36
6 పాల్కురికి సోమనాథుని లఘుకృతులు	1962	భా 13-17
7 నన్నెచోడుని పద ప్రయోగ సూచిక	1963	భా 70-78
8 వీరేశలింగ కవి చరిత్ర	1963	భా 65-68
9 సాయిత్యోపన్యాసములు	1963 ఫి	భా

10	వాత్స్యాయన కామ సూత్రములు	1963	భా.	88
11	జకార్తాలో సందె చీకటి	1963 మే	భా	65-67
12	(ఫ్రాన్స్ నిఘంటువు - పునర్ముద్రణ)	1963 ఆగస్టు	భా	85-87
13	గ్రంథ విమర్శనం - పిల్లల పుస్తకాలు	1963	భా	107-108
14	ఆంధ్ర సాహితీ సార్వభౌములు	1963 అక్టోబరు	భా. ప్ర.	84-87
15	సి.పి. బ్రౌన్: కొత్తపల్లి వీరభద్రరావు	1963 డిసెంబరు	భా	88-92
16	శ్రీశైల మల్లికార్జున మాహాత్మ్యం	1964 ఫిబ్రవరి	భా	97-98
17	నన్నెచోడుని కవిత్వము: వేదం వెంకట్రాయ శాస్త్రి	1964 జూన్	భా	40-48
18	సాహిత్య అకాడమి వారి భాగవతము	1964 జూన్	భా	17-29
19	సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం: 1, 2, 3 సంపుటములు	1965 ఆగస్టు	భా	92-100
20	సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం: 4, 5, 6 సంపుటములు	1965 అక్టోబరు	భా	70-81

21	సమ: గ్రంథ సాహిత్యం 7వ సం.	1965 డిసెంబరు	భా- 58-67
22	తెలుగు సామెతలు	1966 జనవరి	భా 63-75
23	సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం- 8వ సంపుటము	1966 ఫిబ్రవరి	భా 48-59
24	సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం- 9వ సంపుటము	1966 మార్చి	భా- 39-50
25	పండితారాధ్య చరిత్ర	1965 జూన్	భా
26	తిరుపతి కవుల సాహిత్య సమీక్ష	1966 సెప్టెంబరు	భా- 45-58
27	తిరుపతి కవుల సాహిత్య సమీక్ష	1967 అక్టోబరు	భా 87-90
28	ద్విపద వాఙ్మయము- ప్రొ. జి. నాగయ్య	1967 అక్టోబరు	భా 34-48
29	సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం- 12వ సంపుటం	1968 నవంబరు	భా 83-86
30	ఆంధ్ర కవ్య చరిత్ర	1969 నవంబరు	భా 42-63
31	తొలకరి పరిచయము	1970	ఆం.ప.ఉ.సం. సావనీర్ 111-122
32	మాండలిక వృత్తి పదకోశం	1970 ఏప్రిల్	భా 23-32

33	సాహిత్యోపన్యాసములు	1968 నవంబరు	భా	64-72
34	ఆంధ్రదేశ చరిత్ర-భూగోళ సర్వస్వం - ముఖ ద్వారం	1970 సెప్టెంబరు	భా	21-415
35	మాండలిక పదకోశము	1971 మార్చి	భా	34-50
36	సంశోధిత-మహాభారతము	1972 నవం.	భా	7-24
37	అకరాదిన పదప్రయోగ సూచిక	1973 జూన్	భా	3-18
38	సంశోధిత మహాభారతము	1973 అక్టోబరు	భా	19-28
39	శ్రీపర్వత పురాణము : నాగులూటి శేషనారాయణుడు	1973 అక్టోబరు	భా	56-57
40	సంశోధిత మహాభారతము అనుశాసనిక పర్వము-1	1973 నవంబరు.	భా	37-46
41	" "	1973 డిసెంబరు	భా	41-52
42	" "	1974 మార్చి	భా	39-46
43	శివజ్యోతి పత్రిక	1974 జులై	భా	56-60
44	సంశోధిత మహాభారతము: కర్ణ, శల్య, సౌప్తిక, స్త్రీ పర్వములు	1974 అక్టోబరు	భా	38
45	బయోగ్రఫీ ఆఫ్ ఉడ్రెన్ పామెట్స్	1977 మార్చి	భా	13-20

46 బుక్ ప్రింటింగ్ ఇన్ ఇండియా 1976 భా - 45-53
శ్రీమతి జి. మంగమ్మ మార్చి

47 బ్రౌన్ లేఖలు - బంగోరె 1977 జూన్ భా 48-57

48 వైకృత చంద్రిక - 1977 భా 25-32
మంచెళ్ల వాసుదేవ కవి అక్టోబరు

49 ఆంధ్రగీర్వాణచ్ఛందము (బ్రౌన్) 1977 నవంబరు భా 68-74

50 డెల్టా - శిల్పి
ఆర్థర్ కాటన్ - గుమ్మలూరి 1977-11-27 ఆంధ్రప్రభ - దినపత్రిక
సత్యనారాయణ

51 బసవేశ్వర వచనాలు 1977 డిసెంబరు భా - 43-49

52 కాటమరాజు కథలు 1978 జనవరి భా - 19-28

53. వావిళ్ల - ఆంధ్ర వాఙ్మయము ఆంధ్రపత్రిక - దినపత్రిక
బులుసు వెంకట రమణయ్య 77-12-25

54 శ్రీమదాంధ్రాభ్యుదయము - 78-1-29 ఆం. ప. ది. ప
జమూతపురి సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

55 విజ్ఞాన వేదిక 1978 ఫిబ్రవరి భా 7-11

56 కోలాచలం శ్రీనివాసరావు 1978
నాటక సమాలోచనము ఫిబ్రవరి - భా 77-80

57 బ్రౌన్ జాబుల్లోని స్థానిక 1978 భా 8-12
చరిత్ర శకలాలు ఏప్రిల్

58 విమర్శ - విశ్వనాథ సంచిక 1978 మే భా - 40-44

59 ఆంధ్ర వాఙ్మయము 1978

పావిళ్ల-మరుపూరి కోదండ అక్టోబరు భా — 79-80

రామ రెడ్డి

60 తరతరాల తమిళ కవిత - 78-7-14 ఆం. ప. ది.

చల్లా రాధాకృష్ణ శర్మ

61 కుంతకుని వక్రోక్తి జీవితము: 78-4-30 ఆంధ్రపత్రిక - దినపత్రిక

పరిష్కర్త పుల్లెల రామచంద్రుడు

62 మాండలిక వృత్తిపదకోశం 78-4-5 " "

63 కబుర్లు 78-3-19 " "

చలసాని ప్రసాదరావు

64 కొమర్రాజు వేంకట లక్ష్మణరావు జీవిత చరిత్ర 1977 భా - 47-50

65 యోగశాస్త్ర గ్రంథాలు: 78-8-6 ఆం. ప. ఆ. సం.

నల్లగొండ రామచంద్రరావు

66. భగవద్గీత - తాత్పర్యసార 1978 భా - 46-50

పెరత్తిరుమలా చార్యులు సెప్టెంబరు

67 యుగయుగాల్లో 1978 భా 71-86

భారతీయ మహిళ: సెప్టెంబరు

వరలక్ష్మి

68 సుకవి మనోరంజనము : 1978-10-28 ఆంధ్రపత్రిక దినపత్రిక

కూచిమంచి వేంకట్రాయుడు

69 తెలుగువారెవరు ? 1978 భా 73-74

వేదం వేంకటరాయశాస్త్రి డిసెంబరు

70 జమామహేశ్వర వ్రతకల్పము 1978-11-10 ఆం. ప. ది.ప

71 పాశ్చాత్యులు - భాషాసేవ 78-12-24 ఆం. ప. ది.ప

72 తెలుగు వ్యుత్పత్తి పదకోశము (ద.2వ) 1979 భా 31-35

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం జనవరి

73 (ఫ్రాన్స్ స్పెయిన్ చరిత్ర) 1979 జనవరి భా 77-80

74 దర్గావారి కృతుల సమీక్ష 1979 మార్చి భా 74-80

75 బసవేశ్వరుడు - అప్పరుద్రప్పలు 4.3.79 ఆంధ్రపత్రిక - దినపత్రిక

76 బసవ వచనామృతము 1979 ఏప్రిల్ భా 77-80

77 మా పిఠాపురం భా 79-80

మొగళ్ళ వెంకటరావు

78 పాశ్చాత్యులు - తెలుగు భాషా 1979 భా 77-80

సంస్కృతులు ఏప్రిల్

79 క్రియాశక్తి - విద్యారణ్య 1979 భా 55-57

(కన్నడ గ్రంథం) మే

80 తెలుగు వ్యుత్పత్తి సమీక్ష: 1979 భా 60-64

పరామర్శ ఆగస్టు

81	తాళ్ళపాక కవులు	1979 ఆగష్టు	భా	60-64
82	వ్యాస భారతము - నన్నయ పరిష్కారము	1979 అక్టోబరు	భా	47-50
83	శైవ సాహిత్య పరంపర ప్రచురణలు	1980 మే	భా	74
84	ఆంధ్ర భారత నిఘంటువు	1982 మార్చి	భా	53-75
85	ప్రాచీన సాహిత్యానికి సమగ్ర తెలుగు అకాడమి సాహిత్య పదకోశం	1982 మే	భా	5-12
86	పాలుకురికి సోమన చతుర్వేద సారము	1982 సెప్టెంబరు	భా	30-36

పరిష్కృత గ్రంథాలు:

1.	బసవోదాహరణము పాలుకురికి సోమన బండారు తమ్మయ్యగారితో	1943	ఆం.సా.ప.ప.
2.	త్రిపురాంతకోదాహరణము	1946	స్వీయప్రచురణ .. మద్రాసు
3	రామాయణము - కట్టా వరద రాజు.. మొదటి సంపుటి	1950	తంజావూర్ సరస్వతీ మహల్ గ్రంథాలయ ప్రచురణ - తంజావూర్
4	ఖడ్గలక్షణ శిరోమణి	1950	మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత గ్రంథశాల ప్రచురణ. మద్రాసు
5.	విద్యావతీ దండకము: గణపవరపు వెంకటకవి	1950	మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయం
6	రాజగోపాల విలాసము: చెంగల్వ కాళకవి	1951	తంజావూరు సరస్వతీ మహల్ గ్రంథాలయ ప్రచురణ, తంజావూరు
7.	రామాయణము, కట్టా వరద రాజు అరణ్య, కిష్కింధ సుందర కాండములు 2 సం.	1952	" "
8	రామాయణము సుందరకాండము కట్టా వరదరాజు	1952	" "
9.	రామాయణము-యుద్ధకాండము 4 సం. కట్టా వరదరాజు	1953	' '

10	కుమార సంభవము - నన్నెచోడుడు	1953	వావిళ్ల .. మదరాసు
11	మూలస్థానేశ్వర శతకమ్ - (సంస్కృతము) తిరుపతి వేంకటీయము	1963	నెల్లూరు మండల సర్వస్వము - నెల్లూరు
12	శివతత్త్వసారము - మల్లికార్జున పండితారాధ్యుడు	1968	కృష్ణాపత్రికా కార్యాలయం హైదరాబాదు
13	తెలుగు శాసనాలు Telugu Inscriptions		University of Madras
14	మయూరుని సూర్య దండకము Surya Dandaka of Mayura (సంస్కృతం నాగరిలిపి)	1975	Silver Jubilee Volume Univ. of Madras
15			

సామూహిక సంపాదకత్వం:

1. Comparative Dravidian Vocabulary	1961	University of Madr
2. సాటి సామెతలు		Southern Language Book Trust Madras 1960
3. Vasantarajeeyam: A forgotten work on Indian Dramaturgy		Bhandarkar Oriental Research Institute.. Poona
4. Krishna Devaraya & His literary circle	1936	Vijayanagar Sixt Centenary Volume Dharwada - Karnataka
5. Telugu Literature Under Madura Naiks	1942	J.A.H.R.S Rajahmaundry
6. Telugu Literature Under National Govt.	1951	Madras
7. Manjurastava - a forgotton work of Mayura	1952	K.V. Rangaswami Ayyangar Commommoration Volume Madras

8.	Kulasekhara in Telugu Literature	1952	Madras University Journal Vol. XXIII No. 1&2
9.	Origin and Development of Telugu Drama	1956	Madras Nataka Akadem Journal – Madras.
10	History of Telugu Linguistics		Annals of Oriental Research Vol. XIII Pages 16-26 Centenary member Page. 16-26
11.	The Literary and Philosophical works of Tarigonda Venga Mamba	1958 Jan.	Madras University Journal (Section A) Vol. XXX No. 1
12	Studies in Telugu Linguistics	1961	Annals of Oriental Research of the University of Madras Vol. XVII Part-II
13.	Works relating to Dattatreya Cult in Telugu Literature		Essays in philosophy Presented to DR. T. M. Mahadevan on his 50th Birthday – Ganesh & Co Madras P 464-475

14.	Telugu Land of Dance Romance	1958	Jubilee Volume of Madras Arya Vaishya Sangam - Madras Pages 44-48
15.	The Southern School in Telugu Litt.	1978	University of Madras
16.	Telugu - a link between North and South	1961	Andhra Sahitya Parishad - First Anniversary - Calcutta Page. no. 27-29
17	Tamilian Poets and Patrons of Telugu Literature	1962	Prof. R.P. Sethu Pillai Commemoration Volume, Madras 119-125
18	Literary Journalism		Studies in the History of Telugu Journalism V.R. Narla 60th Birthday Celebrations Volume New Delhi Page - 53-91

19. Poineers of English Writing in India - The Cavelly Telugu family	Annals of Oriental Research - Madra
20. Telugu Literature Under Mysore Rulers	—do—

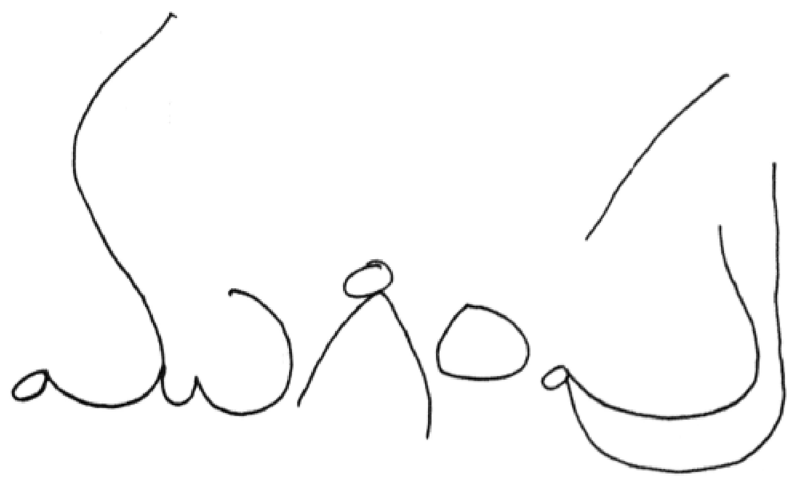

ముగింపు

కథాప్రపూర్ణ నిడదవోలు వెంకటరావు గారి ప్రతిభ బహుముఖీనమైనది. నిజానికాయన ఏరంగంలో ఉన్నా ప్రతిభావంతులుగా ఉండేవారేమో! ఆయనే ఈ విషయాన్ని ఈ విధంగా చెప్పుకొన్నారు.

"ధనిమైన ద్వారసన వరమునంబులపయి
షడ్వాస కాలంబు, బ్యాం
కునకే దేహపు టస్థిచర్మములకె
యున్ ధారగా బోసి యౌ
వనమున్ బుచ్చితి, సేవచేసితి గ్రం
థాకరము కర్మంబులన్
విని మోహించితి, నాదు ధీపటిమ
న్నెంచెమ్ము నెద్దానిలోన్"

వాఙ్మయానికి, ఏ మాత్రమూ సంబంధం లేని రంగంలో ఉంటూ సహజమైన సాహిత్యాభిరుచిని రక్షించుకుంటూ, అవకాశం కలిగినప్పుడు సాహిత్యరంగంలోకి దూకుదామనే తపనతో ఉన్న రావుగారికి పుష్కలంగా ఇంపీరియల్ బ్యాంకులో

గుమాస్తాగా తపస్సు చేయక తప్పలేదు.

నిడదవోలు వెంకటరావుగారి

ఈ స్థితిని గమనించినప్పుడు తెలుగు వాఙ్మయానికి అపారసేవ చేసిన ఛార్లెస్ ఫిలిప్ బ్రౌన్‌గారు స్ఫురిస్తారు. బ్రౌనుగారు మనదేశానికి వచ్చి కడపజిల్లా కలెక్టరుకు అసిస్టెంటుగా చేరారు. పెకుటి ప్రభుత్వ శాఖలలో పనిచేశారు. పనిచేస్తూనే స్థానిక ప్రజలతో వ్యవహారానికి తెలుగు అవసరమైనందున, దాన్ని నేర్చారు; తర్వాత తెలుగు పలుకులకు లొంగిపోయి, సాహిత్యంలో ప్రవేశించి, భారతదేశంలో సంపాదించిందంతా తెలుగు సంస్కృతికే సమర్పించి, చివరకు లండన్ విశ్వవిద్యాలయంలో తెలుగు ఆచార్య పదవిని అందుకొన్నారు. ఇక వెంకటరావుగారు విజయనగరంలో ఇంపీరియల్ బ్యాంకులో గుమాస్తాగా చేరి, మనఃపూర్వకంగా పనిచేస్తూ బ్యాంకు పని తర్వాత తమకు అభిమతమైన సాహిత్యాభిరుచి పెంపొందించుకుంటూ, సాహిత్య పరిశోధన చేస్తూ, కొంతకాలం కళాశాల లోను, సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు కార్యాలయం లోను, దొరికిన సమయాన్ని సంపూర్ణంగా వినియోగించుకొని రాయవేలూరి పండితుల

ప్రశంసలను అందుకున్నారు. చివరకు మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం తెలుగు శాఖకు అధిపతులయ్యారు.

వారిద్దరి జీవితాలు సూక్ష్మంగా పరిశీలించి చూస్తే, మరెన్నో సన్నిహితమైన పోలికలూ కనిపిస్తాయి. తాళపత్ర గ్రంథాలను సేకరించటం, ప్రాచీనగ్రంథాలను సంస్కరించటం, కవిప్రయోగాలకు ప్రాధాన్యమిచ్చి సంగ్రహించటం. ఛందోదక్షత, నిఘంటు రచన, విరస్సైన వాఙ్మయాభిమానం - ఇద్దరికీ సమానమే. వేంకటరావుగారికి ఆవేశమెక్కువ. ఆవేశమంటే ధర్మావేశం. కాదన్నవాడు కంటకం అన్న సామెతగా ఆయన "అసలది అసలుకాదు" - అని ప్రసంగం ప్రారంభించేవారు. శ్రీనుగారు కూడా "నేను" అని సంభాషణ ప్రారంభించేవారని సమకాలిక సాహిత్య విద్వాంసులు చెబుతారు.

రావుగారు కవి ప్రయోగాలకు ప్రాధాన్యమివ్వాలనేవారు. తెలుగు కావ్యాలలోని సంస్కృత పదాలు నిఘంటువులకు ఎక్కాలని వాదించేవారు. ఈ విషయాలలో వారి పట్టుదలను సూర్యారాయాంధ్ర నిఘంటు కార్యాలయ ప్రధాన పండితులు ?, వెంకరాల

సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు ఇలా ప్రశంసించారు - "వ్యాకరణమునకు విరుద్ధమైనను కవిప్రయుక్తము వదలరాదని వారు వాదించేవారు. శిష్టకవులనబడు నన్నెచోడ పాల్కురికి సోమనాథాదుల గ్రంథములందలి ప్రయోగముల సంస్కృతాంధ్ర[illegible] విడువకుండ నిఘంటువులలో గ్రహించవలె[illegible] వాదించెడివారు. వ్యాకరణ విరుద్ధములు పండితులు పనికిరావు అనెడివారు. దాని[illegible] పెద్దగా చర్చ జరుగుచుండెడిది. ప్రాచీన గ్రంథ[illegible]ములలో కాలము, విషయము, ముందువెను[illegible] వారికి బాగుగా తెలియును. బహుగ్రంథ ద్రష్టలు స్నేహపాత్రులు ---"

రావుగారి ధారణ అద్వితీయం. "ధీర్ధారణావతీ మేధా" అన్నారు పెద్దలు. ధారణ గల బుద్ధి మేధ. ఆమేధ వారిలో అపారం. ఈ ధారణాపటిమలో వారు మానవల్లి రామకృష్ణకవి, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి, గిడుగు రామమూర్తి పంతులు గార్ల వంటి వారినే కాక ఒకప్పుడు మాడభూషి నరసింహాచార్యులనుగూడ తలపించేవారని తిరుమల రామచంద్రగారు ఒక ఉదంతం చెప్పారు.[1]

---

1. ప్రభాకరశాస్త్రిగారి వద్దకు ఒక యువకవి వచ్చి తన కావ్యం వినమని కోరాడు. వారు సరే వినిపించమన్నారు. అప్పుడు నరసింహాచార్యులు వారు అక్కడ ఉన్నారు. పండుముసలి, చామనచాయతో, నామాలతో

ఏదో వైదిక బ్రాహ్మణుని లాగ కనిపించేవారు.
ఆయువకవికి వారెవరో తెలియదు. శాస్త్రిగారు కూడ
పరిచయం చేయలేదు. యువకవి కావ్యం వినిపిస్తున్నాడు.
దోషాలు చెవిని పడినప్పుడు ఆచార్యులవారు ఎత్తి
చూపసాగారు. యువకవికి కోపం వచ్చింది. "ఊరుకోవయ్యా!
శాస్త్రిగారు ఊరుకుండగా నీదేమిటి ఆక్షేపణ?" అని
విసురుకున్నాడు. శాస్త్రిగారు యువకవికి ఆయనెవరో
చెప్పబోయారు. ఆయన చేతి సన్నతో వారించారు.
కావ్యశ్రవణం పూర్తయింది. ఆచార్యులు నెమ్మదిగా.
"అబ్బాయీ! చాల బాగుంది. నాపద్యాలు నువ్వు చక్కగా
ఎత్తి వ్రాసుకొని. శ్రావ్యంగా చదివావు. చాలా సంతోషం!
అని అన్నారు. ఏదో తమాషా చేయదలచారు. ఆయన
అని శాస్త్రిగారు ఊరుకున్నారు. యువకవి మండిపడ్డాడు.
'ఏమిటయ్యా, నేను రెండు సంవత్సరాలు కష్టపడి వ్రాసిన
కావ్యాన్ని నాదంటున్నావు. ఎంత అన్యాయం చూడండి
శాస్త్రిగారు, ఈ ముసలాయన ఆగడం?" అన్నాడు ఆవేశంతో.
"అదేనయ్యా నేనూ అన్నది. రెండేళ్ళు కష్టపడి నకలు
చేశావు. చక్కగా చదివావు" అన్నారు ఆచార్యులు గారు.
యువకవికి వెర్రెత్తిపోయింది "చాల్లే ఊరుకో.
వయస్సొస్తే సరా? వివేకం ఉండాలి." అని చీదరించు
కొన్నాడు. అబ్బాయ్! మనకు వాదం ఎందుకు? నువ్వు
ఆపుస్తకం మూసి నేను చూపిన చోటనుంచి పద్యాల
వరసగా చెప్పు చాలు. కాదూ, నన్ను చెప్పమంటావా?"
అన్నారు ఆచార్యులుగారు. "మహా ఇదివే చెప్పు

చెప్పు చూద్దాం. పది పద్యాల వరుసగా"!
అన్నాడు మహాకవి. "శాస్త్రిగారూ, ఆ కావ్యం
పుచ్చుకోండి సగంలో ఏ చోటునుంచి చూడండి".
అంటూ సగం కావ్యంనుంచి చివరిదాక అప్ప
జెప్పి "అబ్బాయ్, ఇప్పుడు చెప్పు. కావ్యం నీదా, నాదా?"
అన్నారు ఆచార్యులుగారు. యువకుడు ఆశ్చర్య
దుఃఖాలతో మునిగిపోయి ఏడ్చినాడు. వెంటనే తేరి
"మహానుభావా, మీరేదో ఇంద్రజాలకుల లాగున్నారు.
నేను కష్టపడి వ్రాసిన కావ్యం. నన్ను కాపాడండి". అని
కాళ్ళ మీద పడ్డాడు. రావుగారి ధారణాశక్తి అలాంటి

వెంకటరావుగారి ధారణ, పరిశోధనా ఎంతో స్తుతి పాత్రాలై ఎన్నో బిరుదులు పొందాయి. ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్రను చదివిన విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు వెంకటరావుగారి "పరిశోధన పరమేశ్వరుడు" అని కీర్తించారు వారు రావుగారికి వ్రాసిన లేఖలో "తమ ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్రము అందరు చదివితిని. ఉదాహరణా కావ్యమునకొక గొప్పదనమున్నను కొందును :-

జగత్త్రయము క్రియారూపము.
సర్వక్రియలు పరమేశ్వరునందు పర్యవసించును.
ధాతువు సర్వదా విభక్త్యాశ్రయము.
ఏ విభక్తితో సంబంధము లేక క్రియ లేదు.
అందుచేత సప్తవిభక్తులతో పరమేశ్వరుని
చెప్పినపుడు భగవంతుడు సర్వక్రియాస్థాన
భూతుడని స్పష్టము.
ఇది ఉదాహరణ కావ్య రహస్యము.
తాదృశకావ్య చరిత్ర వ్రాసిన మీ పరిశ్రమ
భగవత్సేవయందు పర్యవసించుచున్నది.
మీరు పరిశోధన పరమేశ్వరులు

ప్రేమతో

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ"

అని ఉగ్గడించారు విశ్వనాథవారి వంటి కవి సమ్రాట్టులు "మీరు పరిశోధన పరమేశ్వరులు" అనడంవల్ల ఆనాటినుంచి రావుగారు పరిశోధన పరమేశ్వరులుగా ఖ్యాతి పొందారు. నిజానికి ఆయన పరిశోధన పరమేశ్వరులే. ఆ పరమేశ్వరత్వాన్ని గుర్తించినవారు విశ్వనాథులు.

వెంకటరావుగారు పొందిన మొదటి బిరుదు "విద్యారత్న" దీన్ని నరసారావు పేటలో ఆంధ్ర సారస్వత పరిషత్తువారు ఉయ్యూరు రాజా శ్రీ వెంకట రంగయ్యప్పారావు బహద్దర్ వారి అధ్యక్షతన జరిగిన బహిరంగసభలో రావుగారికి శ్రీ కొరమూర్తి వీరరాఘవాచార్యులకు ఈ బిరుదం ఇచ్చారు.

కవి సమ్రాట్, జ్ఞానపీఠ అవార్డు గ్రహీత విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు 'ఆంధ్ర ధాతు క్రియా మణి దీపిక అనే గ్రంథాన్ని సమీక్షగా ఆనాటి ఆం.ప్ర. సాహిత్య అకాడమీ ప్రకటించింది.

ఆంధ్ర ధాతు క్రియామణి దీపిక అంటే అచ్చ తెలుగు నిఘంటువులలోనుంచే కాకుండా ఇతరత్రా సేకరించిన తెలుగు క్రియల నిఘంటువు.

ఈ నిఘంటువు చిత్తు ప్రతిని పరిశీలించడానికి ఒక సంఘాన్ని అకాడెమీ నియమించింది అందులో వెంకటరావుగారొకరు.

నిఘంటు నిర్మాణంలోకాని, ప్రయోగ ప్రదర్శనలోగాని వెంకటరావుగారికి సాటి మరొకరు రారని వేరేచెప్పనక్కరలేదు.

సమావేశాలు వారంరోజులు హైదరాబాదులో జరిగాయి. విశ్వనాథ వారు - ఆధునిక సాహిత్య యుగానికి సమ్రాట్టులు; ప్రభువులు. వారికీ ఈ పరిశోధనా పద్ధతులకీ గుడికి బారెడు దూరం. వారూ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు చెళ్లపిళ్ల వెంకట శాస్త్రిగారివద్ద అంతేవాసులయినా ఇద్దరి ప్రతిభ వ్యుత్పత్తులు వేరువేరు.

ఒకరోజు వెంకటరావుగారిని విశ్వనాథవారు ఈ విధంగా అడిగారు.

"చాలా పుస్తకాలు చదివాను. ఎక్కడా 'మనస్సైనది' అనే ప్రయోగం దొరకలేదు. ఎవరినడిగినా చెప్పలేక పోయారు" అన్నారు.

"ఒకటే ప్రయోగం ఏమిటండీ వందలున్నాయి" అన్నారు వెంకటరావుగారు.

"మీరు ఆవేశంతో మాట్లాడుతున్నారు. ఒక్క ప్రయోగమయినా దొరకదేరని నేనంటే వంద ప్రయోగాలున్నాయని అంటారేమిటి? అయితే చెప్పండి చూద్దాం" అన్నారు విశ్వనాథ.

"నీ చరణములను చూడ మనస్సైనది రాము నందనందనా" అని నంనందన శతకంలోని ప్రయోగం చూపారు.

"మరి వంద ప్రయోగాలు చూపుతామన్నారే" విశ్వనాథ. "ఇది శతకం కాబట్టి వందపైచిలుకు ప్రయోగాలున్నాయి కదా" - అన్నారు వెంకటరావుగారు.

విశ్వనాథ వారు ఆశ్చర్యచకితులయ్యారు. వెంటనే వెంకటరావుగారే ఈ నిఘంటువును సంపాదించగలరని చెబుతూ ఆ పని వారికే అప్పగించారు.

ధాతుక్రమా మాలి స్వరూపదీపిక అయ్యింది. పత్రికలో - నిఘంటు నిర్మాణం అంటే ఒక్క వెంకటరావుగారు తప్ప మరొకరు చేయలేరని - విశ్వాస పూర్వకంగా ప్రశంసించారు.1

---

1. ఈ విషయాన్ని వెంకటరావుగారే చెబుతూ వచ్చారని సుందరరేశ్వర రావుగారు అన్నారు.

వెంకట రావుగారు ఏ ప్రయోగం ఎక్కడున్నా పట్టుకొని మనస్సులో పెట్టుకుని అవసరమైనప్పుడు చెప్పేవారు. కనుక ఎవరో వారిని "ప్రయోగ మూషిక మార్జాల" అని అన్నారు. అది కృష్ణా పత్రిక ఏటా ప్రకటించే వ్యంగ్య బిరుదాల జాబితాలో చేరింది. కాని, రావుగారి దెబ్బకు ప్రయోగాలే తమంతట గ్రంథాల పేజీల పొరల నుంచి వెదుక్కుంటూ వచ్చి రావుగారిని ఆశ్రయించేవి.

తెనాలి తాలూకా పెదపూడి పరిసరాలలో అభ్యుదయ రచయితల సభ జరిగినప్పుడు వెంకటరావుగారు వేదికపైన ఒక ప్రక్కగా కూర్చుని, ఉపన్యాసకులలో ఎవరు ఏది మరచిపో, విషయాన్ని, పద్యాన్ని ఎవరు అరకొరగా చెప్పినా, వారికి వాటిని అమూలాగ్రంగా అందించేవారు. సభా నిర్వాహకులు ఆయనను "జంగమ విజ్ఞాన సర్వస్వం" అని ప్రశంసించారు. ఈ ప్రశంసలో ఒక చమత్కారం ఉంది. జంగమ విజ్ఞానమంటే పాల్కురికి సోమనాథుడు రచించిన వీరశైవ సాహిత్యం. ఆ సాహిత్యంలోనూ ఇతర సాహిత్యంలోనుకూడ ఏది అడిగినా రావుగారు చటుక్కున చెప్పేవారు. 'ఏకసంథాగ్రాహి' అని కూడ ఆ సభలలోనే పొగిడారు.

రావుగారి చిరపరిశ్రమకు సముచితమైన పరిగణన ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం వారి "కళాప్రపూర్ణ" బిరుదప్రదానం. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం 1973 అక్టోబర్ 19వ తేదీన 46వ పట్టప్రదాన మహోత్సవంలో ఛాన్సలర్ గవర్నర్ ఖండూభాయి దేశాయిగారి అధ్యక్షతన ఈ బిరుదు ప్రదానం జరిగింది.

సి.వి. జగదీశ్వర రావుగారు వెంకటరావుగారి గొప్పదనాన్ని తెలుపుతూ ప్రఖ్యాపన ప్రసంగం చేశారు![2] ఈ బిరుదు ప్రదానం సందర్భంగా అభిమానులు మద్రాసులో జరిగిన సభలో

"ప్రథిత వేదము వేంకటరాయ శాస్త్రి
పొందగా బుట్టిన కళాప్రపూర్ణ బిరుదు
సార్థకంబయ్యె సాహిత్య జగతినేడు
నిడదవోల్వెంకటరావ్సుధీ వలన"

అని వ్రాశారు.[3]

---

(2). ప్రఖ్యాపన పత్రం అనుబంధంలో.

(3). విశ్వవిద్యాలయాల డి.లిట్. ఎం.ఎ. వంటి డిగ్రీలు లేని, ప్రాచీన సంప్రదాయ సారంగా విద్యాభ్యాసం చేసి గొప్ప వారైన పండితుల కోసం, డాక్టర్ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి గారు ఈ బిరుదాన్ని ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయంలో స్థాపించారు. దానిని మొట్టమొదట పొందిన వారు. వేదం వేంకటరాయ శాస్త్రిగారు.

రావుగారు ఆంధ్రప్రదేశ్ అంతటా పెక్కు సన్మానాలు పొందారు. బహుమతులు పొందారు. వారు త్రిపురాంతకోదాహరణాన్ని పరిష్కరించి విపుల పీఠికతో ప్రచురించారు. దానికి 1949లో ఉమ్మడి మద్రాసు ప్రభుత్వం, తెలుగు భాషా సమితి బహుమతి లభించింది. వారు రచించిన 'ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయము'నకు 1958లో తెలుగు భాషా సమితి బహుమతి లభించింది. వారి "కన్నడాంధ్రముల పరస్పర ప్రభావము' గ్రంథానికి 1962లో ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడెమీ బహుమతి లభించింది వారి "విజయనగర సంస్థానం - సాహిత్య పోషణ" అనే గ్రంథానికి 1963 లో ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడెమీ బహుమతి లభించింది. వైయక్తికంగా ఆయన ప్రతిభను ఎందరో కొనియాడారు. అరబ్బీ, ఫార్సీ, సంస్కృతాంగ్లాది భాషలలో ఉద్దండ పండితులు, ఖురాన్ షరీఫ్‌ను సంస్కృతీకరించినవారు, సెషన్స్ జడ్జిగా ఉన్నవారు అయిన శ్రీ సుందరరావు మార్కాండేగారు వెంకటరావుగారి ప్రతిభకు ముగ్ధులై ఒక శ్లోకంతో స్తుతించారు.

"నక్షత్రేషు యథాసోమః నిడుదవోల్
శ్రీ వెంకట శాస్త్రవిత్

సంసత్సు ద్భుత తత్త్వశోధన కళా
పూర్ణః సతాం వల్లభః,
అజ్ఞానం హరతి వ్రజాత్కృదయుగం
జ్యోత్స్నాం కిరన్ బుద్ధియాం
జీయాద్ద్విశరశ్శతం భగవతో
విష్ణోర్దయా వైభవాత్." 4

రావుగారి పరిశోధన రచనలు సహస్రాధికాలు. ఆకాశవాణి ప్రసంగాలు శతాధికాలు. ఆంగ్ల వ్యాసాలు అసంఖ్యాకాలు. మెకంజీ కైఫీయత్తుల వంటి వాని ఆంగ్లానువాదాలు చెప్పుకోదగ్గవే. కాళిదాసు పరమేశ్వరుని అష్టమూర్తులను ఈ ప్రబంధ పరమేశ్వరునికి అన్వయించవచ్చు.

"యా సృష్టిః స్రష్టురాద్యా, వహతి విధిహుతం
యా హవిర్యా చ హోత్రీ
యే ద్వే కాలం విధత్తః శ్రుతి విషయగుణా
యా స్థితా వ్యాప్య విశ్వమ్,
యమాహుః సర్వభూత ప్రకృతిరితియయా
ప్రాణినః ప్రాణవన్తః
ప్రత్యక్షాభి ప్రపన్నః స్తనుభి రవతువః
తాభిరష్టాభిరీశః" 5

---

4. మూడు వాఙ్మయ శిఖరాలు - పుట 118.
5. అభిజ్ఞాన శాకుంతలాం మంగళాచరణ శ్లోకం.

వెంకటరాయగారి-వ్యక్తిత్వము:

"సమాశ్రిత సకలాంధ్ర సారస్వత సమగ్ర
రసాంబుధులైన నవకుంభ సంభవులు;
అవలోకిత సకలశైవాగమ సంప్రదాయ విజ్ఞాన
పండితులైన అపర మల్లికార్జున పండితులు;
మథితాశేష పూర్వ మహాకవి విరచిత విశ్వ
గ్రంథ క్షీరసాగరులైన మానవరూప మంథానగిరులు,
విమర్శన కళాప్రపూర్ణులయ్యు సర్వవిద్యా రత్నాకరులు."[1]

పరిశోధన పరమేశ్వరులు - అని విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు. విశాలహృదయలక్షణ భూషితులైన వెంకటరాయగారు విశ్వవిద్యాలయ ఆంధ్రశాఖలో పనిచేసిన అధ్యాపకులలో వారు సాధించిన కీర్తి అనిదం పూర్వం - అనన్య సామాన్యం - అద్వితీయం.

అందుకు సమర్థన

1. సరస్వతీ భండాగారం వారి ఇల్లు.
2. సాహిత్యోద్ధారకులే కాక సరసకవితా ధురంధరులు వారి తండ్రిగారు.
3. కవి పండితులతోనే వారి సాహచర్యం.
4. ధారణ, శాస్త్ర పద్యపఠనం. వారి పూర్వార్జిత జన్మఫలం.

---

1. హైదరాబాదులో 16-1-76న జరిగిన ఆంధ్రసాహిత్య అకాడమీ పట్టు ప్రధానోత్సవ సభలో ఆచార్య దివాకర్ల వెంకటావధానిగారి ప్రకటన.

5. అభినవాంధ్ర భోజులు పిఠాపుర రాజు ప్రభువు.
6. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్, సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు కార్యస్థానం వారి మేధస్సును మెరుగు పెట్టిన రంగాలు.
7. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయ ప్రాచ్య పరిశోధన సంస్థ వారి పీఠం.
8. అడయారు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారం వారి అంకస్థితార్థ పేటి
9. భారతి, ఆంధ్రపత్రిక ఉగాది సంచికలు వారి విద్వత్ ప్రకాశన రంగములు.
10. ప్రాచీన సాహిత్య ముద్రణాలయం 'వావిళ్ల' వారి పీఠికాపురం.

"దశదిశాభరితాంకు"లు వారు.

త్రిపురాంతకోదాహరణం, మంచుపల్లె (ఖండకావ్యం) పాఠ్యగ్రంథాల ద్వారా వారు విద్వల్లోకానికి విద్యార్థిలోకానికి పరిచితులు.

ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్ర, తెలుగు కవుల చరిత, దక్షిణదేశీయాంధ్ర వాఙ్మయం, ఆంధ్ర వాఙ్మయం, పోతన, రచనల మూలంగా వారు సాహిత్యలోకానికి సన్నిహితులు.

ఛందోదర్పణం, అప్పకవీయం, ప్రౌఢ వ్యాకరణం, ఛందోరీతుల పీఠికలు, సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు, శబ్దరత్నాకర అనుబంధం—

ద్వారా వారు పండితులకు ప్రామాణికులు.

x x x

"తను కవించిన సృష్టిత కొరికల చేతం కాదు" అనిపించారు.

x x x

కవిచరిత్రలు చదివి కవుల పుస్తకాల పేరు తెలిసిన విద్యార్థులు,
కావ్యపరిష్కర్తల పీఠికలు చదివి కళాశాల, పోటీ పరీక్షలలో
నెగ్గినవారున్నారు.
కవికృతావతారికలను మాత్రమే చదివిన
చారిత్రకులున్నారు.

రసభావాలంకార ఛందో వ్యాకరణ, కావ్యవస్తు విమర్శకులున్నారు. కాని, కావ్యాది శ్రీకారం నుండి కావ్యాంత మంగళ మహాస్రగ్ధర వరకు అక్షరాక్షరం చదివి మనఃఫలకంపై ప్రతిష్ఠించి, వలసినప్పుడు జిహ్వాగ్రానికి తెచ్చుకొని ప్రదర్శించగల శక్తి ఒకటి నిడదవోలు వెంకటరావుగారికే ఉండేది.

ఒకటి తెలుగు సాహిత్యమే కాదు సంస్కృత శ్లోకాలు కూడా వారికి కంఠోపాఠాలే. మయూరుని క్లిష్ట సంస్కృత పదభూయిష్ఠమైన సూర్య శతక స్రగ్ధరా వృత్తాలను నూరింటిని నూరి, ఔపోసనం పట్టిన అగస్త్యులవారు.

1. <u>ఉదాహరణ కావ్యోద్ధరణ</u>:

పాల్కురికి సోమనాథుడు మొదలుగా జంధ్యాల పాపయ్య శాస్త్రిగారి వరకు ఉదాహరణల

రచించారు. ఆధునిక యుగంలో ముద్దు వెంకటకవి (1863-1904) రచించిన ముఖలింగేశ్వరోదాహరణమే తొలికృతి. [1]మాన్యశ్రీ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారి వివాహ (8-5-38) సందర్భంగా విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి గోపాలోదాహరణం రెండో ఉదాహరణం. ఆ సంవత్సరం జూలై నెలలో మండపాక పార్వతీశ్వర శాస్త్రి (1983-1941) గారి నాగేశ్వరోదాహరణం మూడోది. ఈ మధ్యకాలంలో మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారు 1912 లో ప్రచురించిన రావిపాటి తిప్పన త్రిపురాంతకోదాహరణం, వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రులవారు 1928 భారతి ఫిబ్రవరి సంచికలో పాల్కురికి సోమన తెలుగు బసవోదాహరణం వెలిశాయి.

1946 లో వెంకటరావుగారు త్రిపురాంతకోదాహరణం విపుల పీఠికా సమేతంగా ప్రకటించడం, అద్దానిని విశ్వవిద్యాలయాలు పాఠ్యగ్రంథంగా నిర్ణయించడం జరిగాయి. విద్యార్థులకు ఈ సాహిత్య ప్రక్రియ పరిచయమైంది. విద్వజ్జనులు నిడదవోలు వెంకటరావుగారి విద్వత్తును కొనియాడారు.

---

1. ఈ కృతి పర్లాకిమిడిలోని గజపతి ముద్రాక్షరశాలలో ముద్రితమని ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్ర (1950) పుట 172 లో సూచన కనబడుతోంది. కాని, దీనిని నిడదవోలు వెంకటరావుగారు సంపాదించినట్లు లేదు.

ఆ తరవాత పుంఖానుపుంఖంగా ఉదాహరణ రచనలను పలువురు విద్వాంసులు చేపట్టారు.

శ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి, తిమ్మావజ్ఝల కోదండరామయ్య, శిరోమణి చెలమచర్ల రంగాచార్యులు, డా॥ దివాకర్ల వెంకటావధాని, శ్రీ జంధ్యాల పాపయ్యశాస్త్రి మొదలైన ప్రసిద్ధ రచయితలు ఉదాహరణ రచనలు చేశారు. 1968లో ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్ర పునర్ముద్రణలో నిడదవోలు వెంకటరావుగారు 75 ఆధునిక ఉదాహరణ కావ్యాల జాబితా ఇచ్చారు. ఆ తరవాత [illegible] ఉదాహరణలు వ్రాశారు. కొన్ని అముద్రిత ప్రతులు కూడా శ్రీ నిడదవోలు వెంకటరావుగారికి చేరాయి.

ప్రాచీన ఉదాహరణ కావ్యప్రక్రియ నిడదవోలు వెంకటరావుగారి కృషివల్లనే ఉద్ధరింపబడి, పునరుజ్జీవనం పొందిందని సిద్ధాంతము.

---

1. పుట 169.70.

2. తెలుగు కవుల చరిత్ర:

కవి జీవితాలను మొదట వ్రాసినవారు. గురజాడ శ్రీరామమూర్తి పంతులుగారు. తరవాత కందుకూరి వీరేశలింగం పంతులుగారు. ఈ రెండింటికంటె ప్రామాణికంగా చాగంటి శేషయ్యగారు. ఆంధ్రకవితరంగిణి సమకూర్చారు. ఈ మూడింటి ఆధారంగా ఆరుద్ర వ్యాఖ్యానాత్మక శైలిలో సమగ్రాంధ్ర సాహిత్య సంపుటాలను తయారు చేసారు.

నిడదవోలు వెంకటరావుగారనేక పాలచానాథునిక కవిజీవితాలను పరిశోధించి వెలికి తీసారు. అయితే అవి వ్యాసరూపంగానే మిగిలిపోయాయి. ఆంధ్రకవి తరంగిణిలో శేషయ్యగారు. కొంత వక్రరసభంగరంగా గ్రహిస్తే సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యంలో ఆరుద్ర వినోద విమర్శనాత్మకంగా స్వీకరించారు.

1. ప్రథమాంధ్ర కవిలో పిలిచినవాడు శివదేవయ్య
2. పసుపతి నాగనాథ కవి
3. వచన వాఙ్మయ ప్రథమాచార్యుడు (కృష్ణమాచార్యుల)
4. దోనయామాత్యుడు.

ఈ జాబితాలో వచనవాఙ్మయ ప్రథమాచార్యునిగా కృష్ణమాచార్యులను (సింహగిరి నరహరి వచనకర్త) తొలిత గుర్తించినవారు వెంకటరావుగారే. వారే ఆంధ్రప్రదేశ్-కృష్ణమాచార్యుల అనే శీర్షికలో పెద్ద వ్యాసం వ్రాసారు. అది వెంకట్రామా కంపెనీవారు ఆంధ్రప్రదేశ్ అవతరణ సందర్భంగా ప్రచురించిన సంపుటంలో వుంది. కృష్ణమాచార్యులనుగూర్చి వెలువడిన వ్యాసాలలో కెల్లా వెంకటరావుగారి వ్యాసాలే తొలివటివి.

5. భవదూరుడు.
6. వటమూలుడు
7. అమృత నాథుడు
8. బాల పాపాంబ
9. మహోపాధ్యాయ ఆచంట సాంఖ్యాయన శర్మ.
10. మల్లంపల్లి బుచ్చికవి
11. మహామహోపాధ్యాయ మానపల్లి గంగాధర శాస్త్రి
12. కొక్కొండ వెంకటరత్నం పంతులు
13. తడకమళ్ల వెంకట కృష్ణ రావు. మొదలైన కవి జీవితాలు నిడదవోలు వెంకటరావుగారి స్వహస్తములే. ఇవికాక దక్షిణ దేశీయాంధ్ర వాఙ్మయంలో, వచన వాఙ్మయంలో అనేక మంది రచయితలను వెలుగులోకి తెచ్చారు.!

విడివిడి కవుల చరిత్రలు కాక 'తెలుగు కవుల చరిత్ర' అనే బృహత్ప్రణాళికను వారు విశ్వవిద్యాలయంలో ఉండగా రచించారు. అందులో పూర్వయుగం నుండి 1250 వరకు ఉన్న కవులను ప్రథమ సంపుటంగా మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం ప్రచురించింది. తిక్కన, ఎర్రన యుగాలు అముద్రితంగానే నిలిచిపోయాయి.!

తెలుగు కవుల చరిత్రలో నిడదవోలు వెంకటరావుగారు సాహసంతో పద్యమయ శాసన రచయితలను, కర్తతెలియని శాసనాలు కొలను పూర్వకంగా చేర్చారు. నన్నయ కవిత్వం పాఠాల

సంభవం లేదని తెలపడానికి ఈ చేర్పు శాస్త్రీయమే. ఒకటొక విత్వమే కాదు. శాసన పద్యాలలోని ఛందో వ్యాకరణ విశేషాలను గూర్చి తెలుసుకోడానికి కూడా ఇది అవసరమే. పద్యం వ్రాసినవారు కవై ఉండాలని కూడా వారి దృఢాభిప్రాయం. స.ప్రామాణికంగా, సాధికారంగా పూర్వయుగం మీద వచ్చిన గ్రంథాల్లో ఇది ముకుటాయమానమైనదని పండితులు, పత్రికలు శ్లాఘించాయి.[2]

నూతన కవులను, రచయితలను వెలికితీసి ఆంధ్ర కవితరంగానికి, సమగ్రాంధ్ర సాహిత్యం కర్తలకు ప్రామాణికమైతే, కవుల చరిత్రలో శాసన కవులను కూడ చేర్చిన పరిశోధకులు నిడదవోలు వెంకటరావుగారే అని సిద్ధాంతం.

---

1. వంగూరి సుబ్బారావుగారి శతక కవుల చరిత్రలో చేరని పెక్కు శతక కవులను ఆ గ్రంథానికి అనుబంధంగా చేర్చారు.
1. "ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారం. పరిశోధన సంస్థ"లో భద్రంగా ఉన్నాయి.
2. శాసన కవులను చేర్చినందుకు దీనిని 'అఖండ దపారాధన కవుల చరిత్ర' అని ఆచార్య యస్వీ జోగారావుగారి విమర్శ.

3. దక్షిణాదేశీయాంధ్ర వాఙ్మయం:-

తంజావూరు, మధుర, మైసూరు, కార్వేటి నగరం, పుదుకోట మొదలైన దక్షిణాది సంస్థానాలలో వర్థిల్లిన తెలుగు సాహిత్యాన్ని గూర్చి సమగ్రంగా వెలువడిన ఏకైక బృహత్ గ్రంథం ఇది.

దీని తరవాత నేలటూరి వారి దక్షిణాంధ్ర సాహిత్యం, కెకర్ల నరసింహంగారి దక్షిణాంధ్ర సాహిత్యం చిన్న పుస్తకాలైనా చారిత్రకంగా, సవిమర్శనాత్మకంగా వెలువడిన గ్రంథాలు. తక్కినవి కేవలం వెంకటరావుగారి గ్రంథాన్ని ఆధారంగా తీసుకొన్న రచనలు. సునాయాసంగా రచించి ఆర్థిక సహాయమో, అవార్డో పొందిన గ్రంథాలు దీని తొలి ముద్రణ 1954లో మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం ప్రకటించింది. కవిచరిత్రకారులకు, సాహిత్య ప్రియులకు చేమకూర వారి విజయ విలాసం, ముద్దుపళని రాధికా సాంత్వనము, తారాశశాంక విజయం తప్ప చాలా గ్రంథాలు తెలియవు.

విజయనగర సామ్రాజ్య పతనానంతరం సాహిత్య సరస్వతి దక్షిణాదికి వలస వెళ్ళిపోయింది. పాలించినది తమిళ ప్రాంతమైనా ఆ నాయక రాజులు పోషించినది సంస్కృతాంధ్ర సాహిత్యాలనే. సాహిత్యంతో పాటు వారు సంగీతాన్ని

కూడా రచించారు. ముఖ్యంగా కవయిత్రులకు కనకాభిషేక గౌరవం లభించింది. దక్షిణాంధ్ర నాయకుల ప్రోత్సాహం వల్లనే. యక్షగాన, ద్విపద, వచన నృత్యనాటికలు వెల్లివిరిసి నవి నాయకరాజుల ప్రోత్సాహం వల్లనే. ఆంధ్రసాహిత్య చరిత్రలో దక్షిణదేశీయాంధ్ర సాహిత్యం రసవత్తరమైన అధ్యాయం. అదిలేనిదే సాహిత్య చరిత్రకు తుష్టి, పుష్టి రెండును లేకుండెడిది. అందుచేతను. వెంకటరావుగారే విజయవంతంగా నెరవేర్చి ఆంధ్రసాహిత్యానికి నిండుదనం కూర్చినవారు. నిడదవోలు వెంకటరావుగారే అని సిద్ధాంతం.

4. ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయం:-

తెలుగు సాహిత్యానికి పరిపుష్టినిచ్చిన మరోగ్రంథం వెంకటరావుగారి వచన వాఙ్మయం.

'తెనుగు వచనకావ్యాభివృద్ధి' అనే చిన్న పుస్తకాన్ని మల్లాది వెంకటరత్నంగారు 1918లో ప్రకటించారు. విద్యార్థులు ఏ విధమైన రచనా శైలి అలవరచుకోవాలో ఈగ్రంథం తెలియజేసింది. 1923లో గాంబ్రాది వెంకటనరసరాఘవరావు గద్యవాఙ్మయచరిత్ర వ్రాసి అందులో నన్నయకు పూర్వమూ వచనాన్ని మాత్రమే తెలిపారు. 1935 ఏప్రిల్, మేనెల భారతి సంచికల్లో నన్నెచోడుని వచనశైలిని, 1938 ఫిబ్రవరి, మార్చి పత్రికల్లో 'ఆంధ్ర గద్య వాఙ్మయ పరిణామము' అనే శీర్షికలో నన్నయ మొదలు పింగళి సూరన వరకు తెలిసిన చంపూకావ్యాల్లోని వచనరచనను గూర్చి వివరించారు. ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 'ప్రాచీనాంధ్రగద్యకావ్యములు' అనే వ్యాసాన్ని ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్ పత్రికలో ప్రకటించారు. గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారి గద్య చింతామణి వ్యావహారిక భాషోద్యమాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని సంకలనం చేసిన గ్రంథం. అందు వచన వాఙ్మయ చరిత్ర మృగ్యం.

1954లో నిడదవోలు వెంకటరావుగారి గ్రంథం వెలువడక ముందు ముద్రితమైన వచన వాఙ్మయ చరిత్ర గ్రంథాల్లోగాని, వ్యాసాల్లోగాని సమగ్రతలేదు. విషయవైవిధ్యమంతగా కన్పించదు. ఆధునిక యుగంలో వచనం వేయిపడగలుగా విస్తరించింది. ప్రజాస్వామ్యయుగంలో ప్రజల భాషకే ప్రాధాన్యం. ఆంధ్రవచన రచనా పరిణామాన్ని గూర్చి పునరాలోచన చేసి ప్రాఙ్నన్నయ యుగం మొదలు నిన్నమొన్నటి వరకు ప్రవహించిన వచన శోభాప్రవంతిని, దాని పాయలను గూర్చి వెంకటరావుగారు, సమగ్రమైన గ్రంథాన్ని ప్రకటించారు. తెలుగు చంపూకావ్యాల మధ్య 'వచనం' అనే శబ్దాన్ని ఆశ్వాసాంత గద్యాలలోని గద్య అనే శబ్దాన్ని గూర్చి కూలంకషంగా చర్చించారు.

కథావాఙ్మయం, యాత్రాచరిత్ర, శాస్త్రీయగ్రంథాలు, ఏకాంకికలు, లేఖావాఙ్మయం, రేఖాచిత్రాలు, వ్యాసం, పత్రికా వచనరచన, ఆకాశవాణి ప్రసంగ వచనం, విజ్ఞాన శాస్త్ర వ్యాసరచన మొదలయిన ఆధునిక ప్రక్రియలను గూర్చి తొలిసారిగా తెలిపిన గ్రంథం వెంకటరావుగారి ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయం.1

పరమ ప్రామాణికమైన వెంకటరావుగారి గ్రంథాన్ని నేటివరకు సిద్ధాంతవ్యాస కర్తలు, ఇతర రచయితలు

పరిశీలిత గ్రంథాల జాబితాలో చూపెడుతూనే ఉన్నారు. పైగా విశ్వవిద్యాలయాల్లో వచనవాఙ్మయం సిద్ధాంత వస్తువుగా గ్రహించి డాక్టరేట్ పట్టం పొందినవారున్నారు. అట్టి సిద్ధాంత వ్యాసానికి వెంకటరావుగారే న్యాయనిర్ణేతలు వ్యవహరించడం చెప్పుకోదగ్గ విషయం.[2]

నన్నయ పూర్వయుగపు వచనశాసనాలను వారు ఈ గ్రంథంలో చేర్చారు. వచన శాసనాలని, పద్యశాసనాలని, గద్యపద్యమయ శాసనాలని చరిత్రకారులు విభజించారు. నన్నయ పూర్వ యుగంలోని వచనలక్షణాలను తెలుసుకోవడానికి ఈ చేర్పు అనుకూలంగా ఉంటుంది. ఈ ప్రకరణాన్ని వెంకటరావుగారి ముందు వచన వాఙ్మయ గ్రంథాలలో కాని, వెనక వచ్చిన గ్రంథాలలో కాని కనబడదు.

---

1. తొలి ముద్రణ ఆంధ్రగ్రంథమాల, మద్రాసు 1954. మలి ముద్రణ 1977. ప్రకాశకుడు యస్. యస్. సుందరేశ్వరరావు.

2. డా|| ఎం. కులశేఖరరావు 'ఆంధ్రవచన వాఙ్మయం ఉత్పత్తి వికాసం.' 1974. వెంకటరావుగారి గ్రంథానికి 20 ఏళ్ళ తరవాత వచ్చిన గ్రంథం.

5 వీరశైవ ప్రాబల్యం:-

వెంకటరావుగారు నియోగి. ఆపస్తంబ సూత్ర, కౌండిన్య గోత్రజులు. చిన్నప్పటినుండి లింగధారుల ఇంట్లో పెరిగారు. పైగా వారి తండ్రి సుందరం పంతులుగారు పార్థివ లింగపూజా పరాయణులు శైవసాహిత్యాభిలాషులు పండితారాధ్య [illegible] ము. సర్వేశ్వర విశ్వేశ్వర శతక రచయితలు. విభూతి రుద్రాక్షధారులు. ఇటువంటి వాతావరణంలో పెరిగిన వెంకటరావుగారికి శైవసాహిత్యంపై అభిమానం ఉండటం ఆశ్చర్యం కాదు. వారు చిన్ననాటనే నన్నెచోడుని కుమార సంభవం, పాల్కురికి సోమనాథుని కాలం మొదలైన వ్యాసాలు వ్రాశారు. సహజధార [illegible] బసవ పురాణం, పండితారాధ్య చరిత్రలు వారి రసనాగ్రంపై నిలిచాయి. వర్ణధర్మ నిర్మూలన, వైదిక మత నిరసన మొదలయిన లక్షణాలతో వెలసిన శివకవుల గ్రంథాలను సనాతన సంప్రదాయ పండితులు ఆర్ష సాహిత్యాన్ని మథించినంతగా అవలోకించలేదు. ఇది వెంకటరావుగారి ప్లస్ పాయింట్. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు, శబ్దరత్నాకరం దేశీయమై సహజసుందరమైన శివకవుల ప్రయోగాలను తిరస్కరించడానికి కారణం వెంకటరావుగారే. శివకవుల భాషా సాహిత్యాలపై

అనేక వ్యాసాలు వ్రాశారు. బసవపురాణానికి బృహత్పీఠిక వెలయించారు. దేశీకవితా ప్రవంతితో తెలుగు సాహిత్యాన్ని పోషించారు. వారిది కేవలం పరిశోధనా దృష్టి : కాని మతప్రచార దృష్టి కాదు.

6. పీఠికలు : పీఠికాపురం :

వెంకటరావుగారు ప్రాచీనాధునిక ముద్రిత గ్రంథాలకు వందలకొలదిలో పీఠికలు వ్రాశారు. నాలుగు ముక్కలలో అభిప్రాయాలు వ్రాయటం అయ్యనకు సరిపడదు. సాహిత్య భక్తి కవి వ్యక్తిత్వాలు వస్తాయి.

చతుర సంభాషణా ధురీణులైన గంటి సూర్యనారాయణ శాస్త్రిని - జి. ఎస్. శాస్త్రి, కళ్యాణి పత్రిక సంపాదకులు, శృంగార శాస్త్రి, ఖాది శాస్త్రి అని అనాటి వారు పిలిచేవాళ్ళు. శాస్త్రిగారు ఒకనాడు వెంకటరావుగారి ఇంటికి వచ్చారు. "ఏం చేస్తున్నారు?" అని కుశల ప్రశ్న వేశారు. "పీఠిక రాస్తున్నా"నని వెంకటరావుగారి సమాధానం చెప్పారు. "మీది పీఠికల కొట్టు - కాదు కాదు - మీ కాపురమే పీఠికాపురం[1]." అని శాస్త్రిగారు చమత్కరించారు.

---

1. వెంకటరావుగారు పిఠాపురంలో సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు కార్యస్థానంలో కొన్నేళ్ళు పని చేశారు.

'' మీపుస్తకం అందింది. స్థాలీపులాకన్యాయంగా అక్కడక్కడ చదివాను. విశ్వవిద్యాలయాల్లో పరిశోధనా గ్రంథంగా వెళితే చాలా సంతోషిస్తాను. తీరిక దొరికినప్పుడు సాంతంగా చదివి వ్రాస్తాను''

ఇటువంటి లేఖలు ఆయన ఎలియురు. గ్రంథం నిశితంగా పరిశీలించి కవిపుట్టుక నుంచి కావ్యాంతం వరకు విస్తరమైన పీఠిక వ్రాస్తారు.

ప్రముఖ కవి దాశరథి తన దాశరథి శతకానికి పీఠిక వ్రాయమని కోరితే శతక సాహిత్యాన్ని అంతా తమ పీఠికలో ప్రస్తరించారు. '' నా గ్రంథానికి మీపీఠికవల్లనే ప్రచారం వచ్చింది'' అని దాశరథిగారే లేఖ ద్వారా తెలియజేశారు. బోయిభీమన్న జనసభకి వెంకటరావుగారి పీఠిక అఖండదీపం. పాత పుస్తకాలు పునర్ముద్రణ పొంది వెంకటరావుగారి పీఠికలతో చవికి బట్టకట్టుకున్నాయి.

7. <u>గ్రంథ సంస్కరణలు</u>:

వెంకటరావుగారి తండ్రిగారు సుందరం పంతులుగారు అనేకవేల తాళపత్ర గ్రంథాలను సేకరించారు. పండితారాధ్య చరిత్రను పరిష్క

రించారు. పైతామహమైన గ్రంథ పరిష్కరణ
వెంకటరావుగారికి వెన్నతో పెట్టిన విద్య.
మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో చేరిన తరవాత
కూడా వారికి తాళపత్ర గ్రంథాల చేరువలోనే
ఉండేవి. విశ్వవిద్యాలయ భవన పుస్తక
భండాగారంలోనే ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకాగారం.
పాఠభేద నిర్ణయం చేయవలసి వచ్చినప్పుడు వారికి
తాళపత్ర గ్రంథాలే ప్రాథమికాధారాలు. ఆ
భాండాగారం ప్రాచీనాముద్రిత గ్రంథాల ముద్రణా
కార్యక్రమం చేపట్టింది. ఆ కార్యనిర్వహణకు
ఏర్పాటు చేసిన కమిటీలలో తెలుగు కమిటీలో
వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రులతో బాటు వెంకటరావుగారు
కూడా ఉన్నారు. ఖడ్గలక్షణ శిరోమణి అనే
శాస్త్రీయగ్రంథాన్ని కాకుండా తంజావూరి సరస్వతీ
మహల్‌లోని కట్టవరదరాజు ద్విపద రామాయ
ణాన్ని, చెంగల్వ కాళకవి రాజగోపాల విలాసాన్ని
పరిష్కరించి తమిళనాడు ప్రభుత్వ పక్షాన
ప్రకటించారు.

వరదరాజు రామాయణానికి, రాజగోపాల
విలాసానికి ఏకైక ప్రతులే శరణ్యం. తమిళ
దేశ మధ్యంలో తెలుగు కాపీయిస్టులు దొరకడం
దుర్లభం. దొరికినా వారి కాపీలు దోషభూయిష్ఠం.
వెంకటరావుగారు తమ పెద్దకుమారుడు సుందరేశ్వర

రావుని వెంటబెట్టుకొని తంజావూరిలోని
గ్రంథాలను స్వయంగా పరిశీలించిన పిమ్మట
ముద్రణకు ప్రతులను సిద్ధం చేశారు.
తాళపత్రప్రతులు ఒకపట్టున పరిష్కర
ణకు లొంగవు. కొన్ని అక్షరాలు చెరిగి
ఉంటాయి. [illegible] ఉండొచ్చు. శకటరేఫ
అర్ధానుస్వారాలు ఉండవు.
పాదవిభజనకు[1] ఇట్లు ఉంటుంది. ఋ ౠ,
ఇలాంటి చిక్కులు రకరకాలుగా కనబడతాయి.
లుప్తభాగాలను పూరించటం మరువెత్తిన భారం
అవుతుంది. ఛందోపరిజ్ఞానం చాలా అవసరం.
కవిత చెప్పగల సమర్థులు పద్యాలు పూరించటం
ఇట్టే కనుక్కోగలరు. వరదరాజు 'బృహత్
రామాయణం నల్లేరుమీద బండి నడకలా సాగినా
రాజగోపాల విలాసం కొరకరాని కొయ్య అయ్యింది.
ఈ గ్రంథాన్ని మొదట డా॥ నేలటూరి వెంకట
రమణయ్యగారికి సంస్కరించమని తంజావూరి
గ్రంథాలయం వారు ఇవ్వగా "ఇది నావల్ల అయ్యే
పని కాదని" తిరగగొట్టారు. అటువంటి గ్రంథాన్ని
వెంకటరావుగారు సునాయాసంగా పరిష్కరించారు.

మద్రాసులో ఉన్నప్పుడే మల్లికార్జున
పండితారాధ్యుని శివతత్త్వసార పరిష్కరణకు
అన్ని హంగులు సమకూర్చుకున్నారు.[1] తరవాత
హైదరాబాదులో అది ప్రకటితమైంది.

8. నిఘంటు నిర్మాణం.

కావ్యరచనవలె నిఘంటు నిర్మాణం సృజనాత్మకమైన పనికాదు. కవి ఏకాకిగా కూర్చుని ధారాశుద్ధితో కావ్యం అల్లగలడు. నిఘంటు నిర్మాణం ఏకైక సాధ్యం కాదు. కావ్యాలలోని యతిప్రాస స్థానగత ప్రయోగాలు ప్రామాణికం అవుతాయి. ప్రయోగాలు పరిష్కర్తలు బుద్ధిపూర్వకంగా మార్చేరు. నిఘంటు నిర్మాణ కర్తృత్వానికే ఛందోవ్యాకరణాల పై హస్తం మీద ఉండాలి. కవికి ధారాశుద్ధి ఉంటే వెంకటరావుగారికి ధారణాశుద్ధి ఉంది. ప్రయోగాలు వాటంతటవే దొర్లుతాయి. సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు కార్యాలయంలో పండితుల వాదోపవాదాలతో వెంకటరావుగారి మెరుగు రాటుదేరింది. పండితులు పుస్తకాలు చదివి చెప్పనక్కర లేకుండా అకటవికటంగా ప్రయోగాలు సృష్టించేవారు. ఈ అనితరసాధ్య ధారణాశక్తి వల్లనే వారు బహుజనపల్లి వారి శబ్దరత్నాకరానికి 3 వేల పదాలను అనుబంధంగా చేర్చారు. ఆ చేర్పులో వారొక పద్ధతిని అనుసరించారు. శ.ర. లో లేని పదాలు చేర్చారు; ఉన్న పదాలకు ప్రయోగాలు లేకుంటే వాటిని చూపారు. పదాలను

తత్సమ, తద్భవ, దేశ్య, అన్యదేశ్యాలుగా విభజించారు. వెంకటరావుగారి ప్రయోగ నైపుణ్యానికి ఒక ఉదాహరణ.

'కద్రువ నాగమాత'[1] (బాలవ్యా. తత్సమ 51) అని చిన్నయసూరి సూత్రించాడు. ఇది ఊకారాంత స్త్రీలింగం. కద్రువు అంటే హ్రస్వోకార పుల్లింగం అవుతుంది అర్థం మారుతుంది. ఈ సూత్రం ప్రకారం ఊకారాన్తగో శబ్దాల వంటివి (తత్సమ 48) 'వకారాగమం' రావాలి. ఈ సమస్య పరిష్కారానికి ప్రామాణికమైన కవిత్రయం వారి ప్రయోగమే మార్గం. వెంకటరావుగారు భారతాన్ని సునిశితంగా పరిశీలించి 'కద్రువ' శబ్దాన్ని, యతిస్థానంలో 'వ' వచ్చే ప్రాతిపదికగా పట్టి చూపారు.

'కద్రు, వేయును మున్నిటి చేయుడు వనముఖరదు' (ఆది 1.181) అనే తిక్కన ప్రయోగాన్ని చూపారు. ఇది వెంకటరావుగారి నిఘంటు నిర్మాణంలో ఉండే చాతుర్యం. కవి సమ్రాట్, జ్ఞానపీఠ అవార్డు గ్రహీత విశ్వనాథవారే కితాబు ఇచ్చారంటే ఆశ్చర్యం లేదు.

---

1. బ్రౌన్ Mother of serpents అన్నదానికి తెలుగు.

9. భాష, వ్యాకరణం, ఛందస్సు:

నిఘంటు నిర్మాణానికి భాష, వ్యాకరణం, ఛందస్సు నిశితంగా తెలిసి ఉండాలి. భాష అంటే తత్సమ, తద్భవ, దేశ్య, అన్యదేశ్యాలు అచ్చతెలుగు, గ్రామ్యంతో కూడిన ఆంధ్ర భాష. తత్సమ, తద్భవాలకు సంస్కృత, ప్రాకృత భాషలు, దేశ్య అన్యదేశ్యాలకు ద్రావిడ, ఔత్తరాహిక, విదేశభాషలు తెలిసి ఉండాలి. వెంకటరావుగారు - తెలుగు - తమిళం, తె-కన్నడం, తె- ప్రాకృతం సంబంధాలను తమ వ్యాసాల ద్వారా చర్చించారు. తెలుగు వ్యాకరణాలు ఆంధ్రశబ్ద చింతామణి, అథర్వణుని తె. వ్యా వ్యాకరణాలు ప్రాచీన కావ్యలక్షణాలను భాషాలక్షణాలను సరిగా అవగాహన చేసుకొని రచించినవి కావని వెంకటరావుగారి దృఢాభిప్రాయం. ఆంధ్రశబ్దచింతామణి నన్నయ వ్రాయలేదని, అధునాతనమని వారి వాదన. వెంకటరావుగారి ప్రాచీన వ్యాకరణాల ద్వారా, తాళపత్ర ప్రతులు ద్వారా నిర్దుష్టమైన ప్రమాణాలను సేకరించి తమవాదాన్ని నిలబెట్టుకున్నారు. ఛందస్సులో వారు రగడల భేదాలయిన కళికోత్కళికల, ద్విపద ఛందస్సు గానయోగ్యాలని నిరూపించారు. యతిప్రాసలలో ఋ-రు యతిని, ఉ-వు యతిని, ప్రాసలలో వలపల గిలకప్రాసను వారు శాస్త్రీయంగా సమర్థించారు.

10. రేడియో ప్రసంగాలు

వెంకట రావు గారు మద్రాసు కేంద్రంనుండి సుమారు 200 ప్రసంగాలు చేశారు. వారి మొదటి ప్రసంగం 'పాట. పాడించు సఖీ! ఊర్వశీ'. కేవలం శుద్ధ పరిశోధక పండితులైన వెంకట రావు గారు ఆధునిక కావ్యాలలో తలమానిక మైన దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రి గారి 'ఊర్వశి' ని గూర్చి శ్రవణ పేయంగా, కవి గారు ఊహించని వ్యాఖ్యలతో ప్రసంగించారు ఇమ్మేడ, ఆ మర్నాడు దేవులపల్లి వారు వేగా ఉంటకే వచ్చి ఆనందోత్సాహాలతో వెంకట రావు గారిని కౌగలించుకొని తమ సంతృప్తిని వెల్లడించి అభినందించారు"[1]

మద్రాసులో వారి చివరి ప్రసంగం 16-10-1964 అంశం "మన కవుల ప్రకృతి వర్ణనము - ఋతువులు". వెంకట రావు గారు పాఠశాల కార్యక్రమాలను శిక్షణ పొందిన ఉపాధ్యాయుని వలె నిర్వహించారు. కళాశాల విద్యార్థులకు ఎన్నో విషయాలు చెప్పి తమ విద్య తెలిపించారు. సామాజిక కార్యక్రమాలను సమర్థవంతంగా నిర్వహించారు. జన సామాన్యానికి జటిల మైన విషయాలు సుబోధకంగా చెప్పేవారట.

1. ఈ విషయాన్ని సుందరేశ్వరరావుగారు చెప్పారు.

మద్రాసు నగరంలో ఉన్నప్పుడే న్యూఢిల్లీ వెళ్లి 5వ ఆకాశవాణి సాహిత్య సమారోహ కార్యక్రమంలో "Three decades of Telugu Prose' పై 15 నిముషాలు ఆంగ్లభాషలో ప్రసంగించారు (15-4-60) 1966 ఏప్రిల్ 4వ తేదీన కలకత్తా కేంద్రం నుండి "The Dynamic Social Life in India - The Telugu Society of the present Day" అనే అంశం పై ప్రసంగించారు. ఈ విధంగా ఉత్తర హిందూస్థానంలో తెలుగు పరిశోధకుడు అయిన వెంకటరావు గారు ఆంగ్లేయ భాషలో ప్రసంగించి అనాడు చరిత్ర సృష్టించారు.

హైదరాబాదు వచ్చిన తరువాత కూడా సుమారు 50 ప్రసంగాలు ఆకాశవాణి హైదరాబాదు కేంద్రం నుండి ప్రసంగించారు.

ii ఆంగ్లంలో వ్యాసాలు:-

ఈ విధంగా వెంకటరావుగారు ఆంగ్ల భాషలో 10,25 వ్యాసాలు వ్రాశారు. వాటి సంపుటీకరణం జరగలేదు. అయినా సందర్భాను సారంగా వాటిని పేర్కొనడం జరిగింది.

iii మెకంజీ ఆంగ్లానువాదం:-

మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం చరిత్ర-పురావస్తు శాఖవారు మెకంజీ సంపుటాలను ఆంగ్లంలోకి పరివర్తింపజేయటానికి మొదట్లో మానవల్లి రామకృష్ణకవి గారిని నియోగించారు. అయితే కొంత భాగానికి ఆంగ్లాను వాదం చేసి తిరుపతిలో ఉద్యోగం దొరికి వెళ్లిపోయారు వారి చేసినపని పాతిక పేజీలు మాత్రమే. మిగతా ముక్కాలు మువ్వీసం వెంకటరావుగారు ఆంగ్లాను వాదం చేసి పనిపూర్తి చేశారు. ఇందుకు వెంకటరావుగారిని అప్పటి వైస్ ఛాన్సలర్ ఆర్. రామస్వామి మొదలియార్ శ్లాఘిస్తూ ఉత్తరం వ్రాశారు. మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం చరిత్ర విభాగం వారు ఇటీవల వాటిని ముద్రించారు.

నిడదవోలు వెంకటరావు గారి సూక్తులు, చాటువులు, చతుర సంభాషణలు మిగిలి పోయాయి. వాటిని సేకరించడం జరిగింది. కాని, ఈ సిద్ధాంత గ్రంథ లక్ష్యం వారి రచనల పరిశీలనకే పరిమితం కావడం వల్ల వాటిని చేర్చలేదు.

ఆయన రచనల పట్టికను, కొన్ని ప్రశస్తి పత్రాలను అనుబంధంలో పొందుపరచడం జరిగింది.

"తెలుగు భాష మిగులుతున్నంత వరకు, తెలుగు సాహిత్యం ప్రవహిస్తున్నంత వరకు, తెలుగులో పరిశోధన పయనిస్తున్నంత వరకు.... నిడదవోలు వెంకటరావుగారు విద్వల్లోకంలో వెలుగొందుతూనే ఉంటారు."

o——* * *——o

అనుబంధములు

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తువారి ప్రఖ్యాపన ప్రసంగము

ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు నలుబదియారవ పట్టప్రదానోత్సవ సభలో శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావుగారికి కళాప్రపూర్ణ బిరుదమిచ్చిన సందర్భమున 29.10.1973 తేదీని, పరిషదధ్యక్షులైన ఆంధ్రప్రదేశ గవర్నరు శ్రీ ఖండూభాయి దేశాయి సమక్షమున శ్రీ పి. జగదీశ్వరరావు చేసిన ప్రఖ్యాపన ప్రసంగము.

అధ్యక్షమహాశయా!

అధునాతన కాలమున ఆంధ్రభాషా సాహిత్యములకనితరసాధారణమగు సేవ గావించిన వారును జంగమ విజ్ఞాన సర్వస్వ సంశోధన పరమేశ్వరాద్యనేక బిరుద విరాజితులునూనగు శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావుగారిని భవదాజ్ఞాను సారముగ ఈ స్నాతక పరిషన్మండలమున పరిచయము గావించుచున్నాను.

శ్రీ వేంకటరావుగారు 1904వ సంవత్సరమున విజయనగరమందు విద్వత్కుటుంబమున జన్మించిరి. విజయనగర కళాశాలయందే పట్టభద్రులైరి. కొంతకాలము తరువాత మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమున ఎమ్. ఏ. పట్టముతో పాటు స్వర్ణపతక బహూకృతినిగూడ నందిరి. తొలినాళ్ల వీరు చేపట్టిన యుద్యోగము ధన విషయమున చిన్నదయ్యు, సంశోధన విషయమున చిరస్మరణీయమై, ఆంధ్ర శైవ వాఙ్మయ విచారణాత్మక బహువిధవ్యాస రచనా వ్యాసంగమునకు కారణమైనది. కవి ప్రయోగములందీ పండిత ప్రకాండులకు గల అద్భుత శక్తికి శ్రీ సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు కార్యాలయమున వీరు గావించిన కృషి, చాలవఱకు కారణమనవచ్చును.

వేంకటరావుగారు ఏక సంథాగ్రాహి. ఆంధ్ర వాఙ్మయమున వీరు చదువని గ్రంథము లేదు. చదివి మఱచిన ప్రయోగ విశేషము లేదు — ఛాయాగ్రహణ యంత్ర సన్నిభమగు వీరి మనఃఫలకముపై ముద్రితమైన సారస్వతాంశములకు క్షతి లేదు — అసాధారణమగునీ మేధా సంపత్తిని దర్శించియున్నవ్త విద్వల్లోకము, వీరిని జంగమ విజ్ఞాన సర్వస్వ బిరుదమున బహూకరించినది.

శ్రీ వేంకటరావుగారాంధ్రభాషా యోషకు గావించిన సేవ అపారము — అనితరసాధారణము. ఆంధ్రమున వీరు రచించిన గద్యపద్య గ్రంథము లనేకములు గలవు. అందు తెలుగు కవుల చరిత్ర, దక్షిణదేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము, ... వాఙ్మయము, ఉదాహరణ వాఙ్మయ చరిత్ర మున్నగు గ్రంథములు వీరి విమర్శకాగ్రణికి సర్వాంధ్ర జనతాంగీకారయోగ్యమగు మహా కీర్తి నార్జించినవి. వివిధ సారస్వత పత్రికలయందు వీరు ప్రకటించిన వ్యాసములును, పెక్కు గ్రంథములకు వీరు రచించిన విమర్శనాత్మకములగు పీఠికలును లెక్కకు మిక్కిలిగా నున్నవి. వీరు రచించిన కర్ణాటాంధ్రముల పరస్పర ప్రభావము, విజయనగర సంస్థాన సాహిత్య పోషణము అను గ్రంథములకు ఆంధ్ర ప్రదేశ సాహిత్య అకాడమీవారి బహుమతులు లభించినవి. ఉ... వాఙ్మయములకు తెలుగుభాషా సమితివారి ... లభించినది.

శ్రీ వేంకటరావుగారు కేవలము విమర్శకులేగాక కవులుకూడ. వీరి కావ్య నిర్మాణ కౌశలమున కుదాహరణముగ మింపపల్లియను కావ్యమును గైకొనవచ్చును. వీరు గావించిన వాఙ్మయ సేవ కలరి కొందఱు మనీషి పుంగవులు వీరికి స్వర్ణ ఘంటాకంకణమును బహూకరించిరి.

ఏవం విధగుణగణ విశిష్టులును, నిరంతర సాహితీ సేవాపరాయణులును అగు శ్రీ వేంకటరావుగారికి "కళాప్రపూర్ణ" అను డాక్టరు బిరుదమును ప్రసాదింప విశ్వకళాపరిషదధ్యక్షుల నభ్యర్థించుచున్నాను.

'విద్యారత్న', 'కళాప్రపూర్ణ',

డాక్టర్ శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావుగారికి

సర్ త్యాగరాయ కళాశాల, (మద్రాసు) ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి సమర్పించు

సన్మాన పత్రము

మహాశయా!

ఆంధ్రమాతా కంఠాభరణ మణియై, కళలకు నెలవగు 'విజయనగరము'న విద్వాంసుల వంశమున ప్రభవించారు మీరు. 'పూవు పుట్టగానే తావి విరిసే'ట్లు చిఱుతనాటనే మీరు సాహితీసౌరభమును వెదజల్లినారు.

సాహితీసముద్రులు మీరు మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయమున ఎం. ఏ. పట్టభద్రులై, విశిష్టముగ సాహితీ సంసేవ గావించుటకు అచటనే పరిశోధకులైనారు. మీ పరిశోధనా పథమును అనుసరించి, ఉపాధ్యాయులు సాహితీ పరతంత్రులు ఆంధ్రవాణీ పీఠాలంకృతులను పొందించినారు.

"త్రిపురాంతకోదాహరణము"తో తరుణమైన మీ విమర్శనాత్మక పరిశోధన 'సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువు' వంటి మహత్తరమూ, బృహత్తరమూ అయిన గ్రంథ రచన భాషాయోషా శుశ్రూషతో పరుపమొం[illegible]. ఉదాహరణ వాఙ్మయము పీఠకై పసాహిత్యము [illegible]గవిఘంటు పర్యవస్థము-ఇత్యాది ప్రక్రియలలో [illegible] తెలుగున వెలుగు చూపినది. చిరకాలము వి[illegible] పరిశోధనా దశవు విస్తారవి ఆంధ్రసాహితీ జగ[illegible]ము కర్మసాక్షి వలె జాగృతి కలిగించి, చేతన వెలిగించి, రస పిపాసులకు సమరస లోపన మిచ్చినారు మీరు.

ఆంధ్రభాషపై మీ అధికారమూ, ఆదరమూ అపారము. "జంగమ విజ్ఞాన సర్వస్వ" మనుట మీయందే విన్యస్తము. మీ ధారణాశక్తి అసాధారణము. అపరిచిత కవి విరచిత కృతులందు పైతము మారుమూల పదులను, గద్య పద్యములంతకూడ తడుముకొనక అనర్గళధారతో జగి వాన కురిపించు మీరు విద్వజ్జన సమాజముచే 'ఏకసంథాగ్రాహి'గ ఏకగ్రీవముగ నుతులైనారు.

మీ అశేషభాషాకృషికి సంతోషించి, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము మిమ్ము సమ్మానించి 'కళాప్రపూర్ణ' బిరుదాంకితులను చేయుటచే ఆ సదస్సున మీ యశస్సు విలసిల్లినది. నాడు 'విద్యారత్న'మైన మీరు నేడు 'కళాప్రపూర్ణ'లగుట భారతికి ఆరతి విద్యుటయైనది.

మీరు పరిశోధించి, వెలువరించి వ్రాసిన వ్యాసములు, పదకోశములు, విమర్శలు, సమీక్షలు వందల సంఖ్యను అందినవి. ప్రాచీన తాళపత్త్రగ్రంథాగారమునందలి కావ్య సాగరమును తరచి, మణులను వాటికి భూషణములుగ సమర్పణ మిచ్చినారు మీరు. మీరు మథించని, శోధించని సాహితీ స్రవంతి లేదు. పూర్వకవుల అపూర్వ కృతులను విమర్శించుటయందే కాక, 'మించువల్లె-తెలుగు పొలుపు' వంటి స్వతంత్ర కృతులను రచించుట యందును మీ బహుముఖప్రజ్ఞ విజ్ఞుల మన్ననల నందినది.

సాహితీ విశారదులైన మీరు ఇంకను శారదకు ఉపహారము చేయుట అత్యావశ్యకము. 'కళాప్రపూర్ణు'లైన మిమ్మీనాడు మా కళాశాల సమ్మానించుట కళానిధికి కొక మాలపోగు సమర్పించుట వంటిది. ఈశ్వరుడు మీ కాయురారోగ్యైశ్వర్యముల నిచ్చుగాత మని ప్రార్థిస్తున్నాము.

సర్వత్ర విజయో భవతు.

సమ్మానమునకు ప్రత్యభిభాషణము

చెన్నపురి శ్రీ త్యాగరాయ కళాశాలవారు, తమకు [illegible] సమ్మానమునకు శ్రీ వేంకటరావుగారి క్రింది రీతిని ప్రత్యుత్తర ప్రసంగము చేసిరి.

"ఆధునిక యుగమున నాంధ్ర సాహితీకేంద్రమైన చెన్నపురి [illegible] శ్రీ త్యాగరాయ కళాశాల ఆంధ్ర విద్యార్థి సమితి [illegible] ఆంధ్ర విశ్వ కళాశాలా పరిషత్తువారు నా [illegible] ప్రపూర్ణ బిరుదము నిచ్చిన సందర్భము కారణము [illegible] ఈ మహా సభ నేర్పాటు చేసినారు. కాని యీ యేర్పాటునకు [illegible] మరియొక కారణము గలదు-వినండి.

సీ. దివ్యాంధ్ర తేజంబు దీపింప జేసెడి
మహితమౌ దేశాభిమాన మొకటి
[illegible]దకాలమునుండి విశ్రుతం బగుచున్న
మాన్యమౌ నాంధ్రాభిమాన మొకటి
[illegible] పల్లవలై [illegible]
మానిత సంఘాభిమాన మొకటి
సత్కళాధుర్యమై సహజమాధుర్య ప్ర
ధానమౌ భాషాభిమాన మొకటి

గీ. కారణంబులు సుద్బోధకములుగాగ
సంఘటించితిరీ మహాసభను నేడు
చెన్నపురి త్యాగరాయ ప్రసిద్ధ సత్క
ళాలయాంధ్ర సాహిత్య విద్యార్థులార!

శ్రీ త్యాగరాయచెట్టి

ఈ శుభ దినమున స్మరింపదగిన మహా పురుషు లిరువురు. ప్రథముడు భారత వర్షమున స్వాతంత్ర్య ప్రథమ [illegible]. గాజుల లక్ష్మీ నరసుచెట్టి - ద్వితీయుడు [illegible] [illegible] త్యాగరాయచెట్టి—ఆయన పేరనే వెలసినదీ [illegible]—

ఉ. అప్రతిమానుడై యగవలాంధ్రులు నాంగ్లులు
మెచ్చునట్టికీ
[illegible]ర్తి బ్రతనేరె వెవ్వడు కిర్తిముదేని నృపాలు
పోలికన్.

విప్రతిపత్తిలేని జనవిశ్రుతుడై తగు త్యాగ
రాయచె
ట్టి ప్రదు పేరనొప్పు ప్రకటీకృత దివ్య కళాశాలం
యుండిదే.

మద్రాసునకు మహనీయుడగు యశము గడించిన [illegible] త్యాగరాయచెట్టి—ఆయన అధికారుల మన్ననలంతగా పాత్రుడో అంత స్వాతంత్ర్య ప్రియుడు—ఒక చిన్న యుదాహరణము—1921 లో భారత స్వాతంత్ర్య సమరము ప్రారంభమైనది. కాని ఆంగ్ల పరిపాలనమే యున్నదట్లై యుండెను. ఆనాడు వేల్సు యువరాజు (అడవర్డ్) [illegible]—హిందూదేశమును దర్శించుటకు వచ్చెను. మద్రాసులో ఆయన వచ్చినప్పుడు [illegible] [illegible] అన్ని [illegible] [illegible] [illegible] త్యాగరాయచెట్టి—మద్రాసు సంఘాధ్యక్షుడు—(Mayor of Madras Corporation) యువరాజ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] త్యాగరాయచెట్టి [illegible] [illegible] [illegible] దుస్తులతో, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] యువరాజు [illegible]—I am glad you were in your National dress. ([illegible] దుస్తులతో [illegible]. నాకు సంతోషమైనది. అని [illegible]. [illegible] [illegible] ఆయన స్వాతంత్ర్య ప్రియత్వము [illegible].

ఆయన [illegible] [illegible] [illegible]. కళాశాల యున్నది గాని ఆయనకు శాశ్వత చిహ్నము.

శిలా విగ్రహము

ఆసి శిలా విగ్రహ మీ కళాశాలా వరణమునగాని లేక త్యాగ[illegible] నగరమున—మధ్యమున గాని స్థాపించుట చెన్నపురి నివాసుల కర్తవ్యము—వారి జీవిత చరిత్ర మాంగ్లాంధ్ర తమిళ భాషలలో ప్రకటితము కావలెను.

Sir Theagaraya College

సన్మాన పత్రమున, నేను చేసిన సాహిత్య సేవను గూర్చి మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమున నేను చేసిన పను లను గూర్చి వివరముగా తెలుప బడినది—విహంగా ప్రశంసించ బడినది.

నా జీవితమున మలుపు

నేను చక్కని వానివలె, ప్రథమమునుండి, కళాశాలం నుండి విశ్వవిద్యాలయమునకు వచ్చిన వాడను గాను— నేను పండ్రెండు సంవత్సరములపై కాలము—

బ్యాంకు గుమస్తాగా నున్నాను—అది పూర్వము ఇంపీరి యల్ బ్యాంకు ఆఫ్ ఇండియా, అను పేరుతో నుండెను. నేడది స్టేట్ బ్యాంకు ఆఫ్ ఇండియా—ఆ బ్యాంకు పని నుండి తప్పించి, సాహిత్యరంగమున నన్ను ప్రవేశపెట్టి— నా జీవితము మలచిన వారిలో మొదటివారు.

శ్రీ పిఠాపురము మహారాజావారు

నేను సాహిత్య రంగమున ప్రవేశించుట యనగా మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమున ప్రవేశించుటయే—ఆ కథ యంతయు విస్తరించుట కిది యవసరముగాదు.

ఈనాడు విశ్వవిద్యాలయములలో నున్నవారికి నాకు నాకసే భేదమున్నది. బ్యాంకు అంకెల మయము, సాహిత్యము అక్షరమయము

నేను—అంకెలనుండి అక్షరములలోనికి రాగా—నేటి విశ్వవిద్యాలయమున నున్నవారు. అక్షరములనుండి అంకెల లోనికి వచ్చినవారు.

నా మద్రాసు జీవితము దిద్ది తీర్చిన మరి యిరువురు మహా వ్యక్తుల పేరు ఈ దినమున సంస్మరించుచున్నాను.

శ్రీ శివలెంక శంభుప్రసాదుగారు

నేను ఆంధ్ర పత్రికా భారతి సంస్థలో గడచిన పది రెండేండ్లనుండి సంబంధ మున్నవాడను. [illegible]ల్యయ ప్రపంచ మున భారతితోపాటు నా పేరు శా[illegible] గావించినవారు వారే—నేటికిని భారతి నా సాహిత్యజ్యోతిని వెలిగించుచునే యున్నది. వారి కుమారులును ప్రస్తుత భారతి సంపాద కులునైన శ్రీ శివలెంకల రాధాకృష్ణగారికి భగవంతు డాయురారోగ్య భాగ్యముల ప్రసాదించుగాక—

శ్రీ వావిళ్ళ వేంకటేశ్వర శాస్త్రిగారు

ఆంధ్రగ్రంథ ప్రకటనకారి పీఠమైన—వావిళ్ళ సంస్థ అధిపతులు, శ్రీ వేంకటేశ్వర శాస్త్రిగారు—నా ప్రాచీన సాహిత్య పరిశ్రమను, లోకమునకు వెల్లడించినవారు శాస్త్రి గారు—వావిళ్ళ సంస్థతో నాకు గల పరిచయమును గూర్చి పత్రిక ఇట్లు ప్రశంసించినది—

"ప్రాచీనులగు నన్నెచోడ కవి కుమార సంభవము మొదలుకొని నవీన యుగకర్త గురజాడ అప్పారాయ కవి మున్నగు వరములవలను అసంఖ్యాకమైన కావ్యములను వావిళ్ళ వారిచేత ప్రకటింపజేసి యున్నారు"—

వావిళ్ళ సంస్థను పునరుద్ధరించుట మన కర్తవ్యము.

నేను మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమున, ఉపన్యాసకుడిగా, ఆచార్యుడిగా—1944 నుండి 1964 వరకు ఇరువదేండ్లు పనిచేసి ఆ శాఖాచరిత్రలో నూతనాధ్యాయము సృష్టించి, పేరు ప్రతిష్ఠలు గడింప జేసినాను. నేనా విశ్వవిద్యాలయమున బహు ముఖములుగా చేసిన పరిశ్రమ, ప్రకటించిన గ్రంథములు, తెలుగు విశ్వవిద్యాలయమునవే శాఖాధ్యక్షుడును చేయలేదు. నేను చేసిన పనిని గూర్చి— విశ్వవిద్యాలయ శతవార్షిక సంచికలందు గలదు ఇది ఆంధ్రసాహిత్య ప్రపంచమున కెల్లరకు సుపరిచితమైన విషయము.

ఎంతో విస్తృతమైన పరిశ్రమ చేసినను, నా పై [illegible] నేను పనిచేయుటకు అవకాశ మున్నను—అప్పటి ఉపాధ్యక్షులైన శ్రీ లక్ష్మణస్వామి మొదలియారుగారు, నా కరువదియేండ్లు నిండగానే—నన్ను శాఖాధ్యక్ష పదవినుండి విరమింప జేసి నారు. అప్పుడు నేను నుద్యోగము చేయుట నా పరిస్థితులను బట్టి అత్యావశ్యక మగుటచేత, హైదరాబాదునకు వెడలి— అప్పటి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమున, నాలుగేండ్లు U. G. C. Professor గా నుంటిని—అక్కడ ఇంకను నాకింక రెండు సంవత్సరములు పనిచేయుట కవకాశ మున్నను, నా కది లభింపలేదు—

ఇట్టి పరిస్థితులలో, విశ్వవిద్యాలయములలో నేను చేసిన సాహితీ పరిశ్రమను గుర్తించినవారు—

కళా ప్రపూర్ణ

[illegible] నొసంగిన—ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము వారికి కులపాలకులైన శ్రీ యల్. బుల్లెయ్యగారికి నేను శాశ్వతముగా కృతజ్ఞుడను—

ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు—విశ్వవిద్యాలయము ఆదర్శ విశ్వవిద్యాలయముగా పరిగణింప చేయుటకు శ్రీ బుల్లెయ్య గారు చేయుచున్న కృషి ఫలవంతమగు గాక—

1964 లో నేను మదరాసు వీడిన పదేండ్లకు, తిరిగి మదరాసునకు వచ్చుట కవకాశము కల్పించుటయే గాక, నాకు సన్మానము చేసినందులకు శ్రీ త్యాగరాయ కళాశాల ఆంధ్ర విజ్ఞాన సమితి వారికి, నా మనఃపూర్వక కృతజ్ఞతా సూచక వందన కుసుమ సముచ్చయము సమర్పించుచున్నాను. ఈ కళాశాలా సర్వతో ముఖాభివృద్ధికి మూలస్తంభాయమానులైన—కళాశాలాధ్యక్షులు—డాక్టరు మదనమోహన రావుగారికి—ఈ మహాసభకై విరవధిక కృషిచేసి—సన్మాన మహోత్సవము [illegible]వదము గావించిన—తెలుగు శాఖాధ్యక్షులు శ్రీ [illegible]నారాయణగారికి నా కృతజ్ఞతలను మరియొకసా[illegible] [illegible]నుచున్నాను—

నేను తమిళనాటి వాడను

సభాధ్యక్షులైన గౌరవనీయ న్యాయమూర్తులు శ్రీ రామప్రసాదరావుగారు, నేను తమిళనాటి బిడ్డనని ప్రకటించి నందులకు, వారికి నా కృతజ్ఞత ఎట్లు తెలుపవలెనో తెలియకున్నది. వారు చెప్పినది వాస్తవము—నేను నా సాహిత్య జీవితమంతయు [illegible]న్నపురినే గడిపినాను—మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమువారి, సన్నుద్యోగమునుండి విరమింప చేయుచున్న నేని తమిళనాటిలోనే యుండెడివాడను—ఈ నడుమ నేను హైదరాబాదులో నున్నను—నాకు తమిళనాటితో అవినా భావసంబంధము గలదు. నా పిద్దకుమార్తె మద్రాసులోనే యున్నది. నా మనుమరాలు చిరంజీవి,

జయ సుధ

నేడు, తమిళ చలన చిత్ర రంగమున ననేక చిత్రములలో నటించి, ప్రవర్ధమానయగుచు, నాకు కీర్తి తెచ్చుచున్నది ఇది నాకు గర్వకారణము—

నాకు కళాప్రపూర్ణ బిరుదము వచ్చిన తరువాత—ప్రథమ సన్మాన సభ తమిళ నాటికి రాజధానియైన చెన్నపురిలోనే జరుగుటయు నేను తమిళనాటి వాడనన్న యంశమును స్థిరపరుచుచున్నది..ఈ సందర్భమును పురస్కరించుకొని, నాకు తిరిగి—విశ్వవిద్యాలయ తెలుగు శాఖతో నన్ను వ్యవస్థలయందు గల సంబంధమును, పునరుజ్జీవింపచేయ[illegible] రని, నా యనుభవము. వినియోగించు కొనవలసిన[illegible] మదరాసు విశ్వవిద్యాలయోపాధ్యక్షులైన తిరు యస్. డి. సుందరవడివేలుగారికి విన్నవించుచున్నాను.

చెన్నపురి తెలుగు సాహిత్య కేంద్రము

ఆంధ్ర సాహిత్యమున, ఆధునిక యుగ ప్రారంభము నుండి నేటివరకు—మదరాసు తెలుగు సాహిత్య కేంద్రమే. ఈ విషయమును, నేను, పత్రికల మూలమున వీవలకే వాఙ్మయ చరిత్రకారుల దృష్టికి తెచ్చినాను—నవ్యాంధ్ర సాహిత్య చరిత్ర యనగా, మద్రాసు సాహిత్య చరిత్రయే. [illegible] సాహిత్య చరిత్రకు స్థిరత్వము సంఘటింప[illegible] తమిళనాడు. కావున-చెన్నపురిని తెలుగు సాహిత్య [illegible]ద్రముగా తిరిగి రూపొందించుటకు—

చెన్నపురి ఆంధ్ర మహా జనులు

సర్వ విధముల ప్రయత్నముల చేయవలసినదిగా సభ్యర్థించుచున్నాను—నేను, సర్వదా, సర్వథా, మీకు సహాయము చేయుటకు సంసిద్ధుడనని విన్నవించుచున్నాను—

గీ. అతులితంబగు ద్రవిడ భారతికి బూడ
తమిళమును తెల్గు రెండు నేత్రములుగాన
తమిళనాడున తెల్గు కేంద్రంబు మగుడ
నలరజేయుడు చెన్నపురాంధ్రులార!

ఇతి శివమ్ —

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

విశిష్ట సభ్యత్వ ప్రదాన సమావేశము

18-1-1976

విద్యారత్న, కళాప్రపూర్ణ
శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు గారిని

గూర్చి

డాక్టర్ బెజవాడ గోపాలరెడ్డిగారి
అధ్యక్షతను
డాక్టర్ దివాకర్ల వేంకటావధానిగారు చేసిన
ప్రశంస

విద్యారత్న కళాపరిపూర్ణ శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావుగారు

విశాఖమండలమునకు విభూషణమని చెప్పఁదగిన విజయనగరమున నియోగి విద్వత్కుటుంబమునందు జన్మించి (10-1-1904), విశాఖ పట్టణమందలి సి. బి. యం. ఉన్నత పాఠశాలయందును, అంకితం నరసింగరావు సతీమణి కళాశాలయందును, విజయనగర మహారాజ కళాశాలయందును విద్యాభ్యాసము కావించి పట్టభద్రులై, మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమున నాంధ్రభాషా సారస్వతములందు ఎం. ఏ. పట్టము గ్రహించి స్వీకృత స్వర్ణపతక బహూకృతులై, బ్యాంకులో నుద్యోగులై, నిఘంటు నిర్మాణ కళాదక్షులై, ఆంధ్రోపన్యాసకులై, విశ్వవిద్యాలయాచార్యులై, పరిశోధన పరమేశ్వరులై, వివిధ విద్యాసారస్వత చరిత్ర స్మారక సంఘసభ్యులై, కవికంఠీరవులై, వ్యాసకర్తృశేఖరులై, ఉపన్యాసక చూడామణులై, వివిధ బిరుద విశిష్ట సమ్మాన విభ్రాజమానులై, అనేకాముద్రిత పూర్వ మహాకవి విరచిత గ్రంథ సంపాదన సామర్థ్య తదుపోద్ఘాతరచనావైచక్షణ్య ప్రదర్శిత పాండితీ విస్మాపి తాశేషమనీషి మండలులై, పరిశోధన ప్రావీణ్య విమర్శన వైశారద్య వ్యాసరచనా వైదగ్ధ్య విశిష్టతా విస్తారిత విఖ్యాతి వైభవ విమలీకృత సర్వాంధ్ర విషయులై, సంపాదిత సర్వవిషయ సమగ్ర సంవిత్సంపత్సమార్జిత జంగమ విశ్వవిజ్ఞానకోశసార్థకాభిధానసంశోభితులై, విద్వద్విద్యార్థుల మన్నన లందుకొన్న మహనీయ సహృదయభావులు శ్రీ నిడుదవోలు నేంకటరావుగారు.

శ్రీ వేంకటరావుగారి కుటుంబము కవితావైదుషీపరీమళ విరాజమానము. ఇంపీరియల్ బ్యాంకునందలి ఉద్యోగముతో నుపక్రమించిన వారి జీవితము విశ్వవిద్యాలయాచార్యపదవికే వన్నెలుదిద్దుట విస్మయావహముగా నుండును. బ్యాంకును వాఙ్మయమును అర్థసంబంధులేయయ్యు మొదటిది బాహ్యమును రెండవది ఆంతరమును అగుటచే సహజ సరస

హృదయులైన వేంకటరావుగారిని సారస్వతమే ఎక్కువగా సమావర్జించినది. వారు లలిత సాహితీ భోజులైన పిఠాపుర మహారాజుగారి అనుగ్రహమునకు పాత్రులై సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు నిర్మాణ కార్యాలయమున పండితులుగా నియమింపబడి, తరువాత వారికళాశాల యందే ఉపన్యాసకులై, పిమ్మట తమపరిశోధనపాటవముచే మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమున నుపన్యాసకత్వమును, ప్రాధ్యాపక పదవిని, సంపాదించి ఆంధ్రభాషాయోష కపూర్వములైన అలంకారముల నలవరించిరి. ఉద్యోగ విరమణానంతరము వారు విశ్వవిద్యాలయ విరాళసంఘము వారి గౌరవ వేతనమునంది ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయమున మూఁడేండ్లాచార్యత్వమును నిర్వహించిరి. ఆ సమయముననే వారాంధ్ర మహాభారత సంశోధిత సంపుట సంవిధానమున సహాయులై దానికెనలేని ఘనత సాపాదించిరి. వయసు ముదిరినను వాఙ్మయవనిత వారిని విడువక వారి సాహచర్యమున అపూర్వ సంస్కారాలంకృతములైన అపత్యముల నందిచ్చుచునే యున్నది.

వింశతివర్ష దేశీయులైనప్పటినుండియు శ్రీ వెంకటరావుగారు పరిశోధన పరిశ్రమయందే వ్యగ్రులై యుండినను అప్పుడప్పుడు కవితా కామినీ కటాక్ష వీక్షణములకుఁగూడ గుఱికాక పోలేదు. వారి మించుపల్లి కావ్యము పలువురు విద్వాంసుల ప్రశంస లందుకొనుటయేకాక ద్విత్ర విశ్వవిద్యాలయములలో కళార్థులకు పాఠ్యగ్రంథముగాకూడ నిర్ణయింపఁబడినది. అందలి ప్రథమభాగము ఉత్తరాంధ్రమునందలి ఒక ఆదర్శగ్రామమునకు సంబంధించినకథ. తెలుఁగు పొలుపను ద్వితీయభాగము తెలుఁగుభాషా సారస్వతము తీరు తియ్యములను తెలుపు అచ్చతెలుఁగుకృతి. ఈ రెండు భాగములందలి పద్యములును ప్రౌఢములై, ధారాశుద్ధి శోభితములై, జాతీయ పదప్రచురములై, పఠితలకు శ్రీ వేంకటరావుగారు మహాకావ్య రచనకేలకడంగి యుండలేదను కలఁత కలిగించుచుండును. రెండవ భాగమచ్చ తెలుఁగులో వ్రాయఁబడినను మధురమంజులమై వారికాంధ్ర

భాషపైఁగల యధికారమును వ్యక్తము చేయుచుండును. వారి ఆంధ్ర నలందాశతకము స్వరూపమున శతకమేయయ్యు ఆంధ్ర వాఙ్మయము నందలి అష్టోత్తర శతమహాకవుల రచనా సౌందర్యమును వర్ణించుచు సహృదయులకు సినిమాలోవలె నాసారస్వతమూర్తుల నందఱిని సాక్షాత్కరింపఁజేయుచున్నది. ఇవిగాక విద్యాభ్యాసము ముగియఁగనే వారు వేంకటరమణకవి యనుపేర వివిధ పత్రికలలో, ప్రచురించిన హృద్య పద్యము లనేకములున్నవి.

శ్రీ వేంకటరావుగారు చేసిన, చేయించిన పరిశోధనములును, సంపాదించిన యుద్గ్రంథములును, సంస్కరించి యుపోద్ఘాతములు రచించిన పూర్వాధునిక కావ్యములును, వివిధ పత్రికలలోను, విజ్ఞాన కోశములలోను స్మారక సంచికలలోను వెలయించిన వ్యాసములును అసంఖ్యాకములై నట్టివి. మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమున నాంధ్రశాఖాధ్యక్షులుగా నుండి ఆంధ్రకవుల జీవితము, దక్షిణాంధ్ర సారస్వత చరిత్రము, కొన్నిశాసనములు, ద్రావిడభాషా పదముల తులనాత్మక పరిశీలనము మున్నగు పరిశోధన గ్రంథములెన్నో రచించి వారాంధ్రేతర ప్రాంతమందున్న ఆ విశ్వవిద్యాలయమున కాంధ్రభాషా పరిశోధన విషయమున నొక ఆధికారికత్వము నావహించిరి. విశ్వవిద్యాలయము శతాబ్ద్యుత్సవ సందర్భమున వారు రూపొందించిన ఆంధ్రప్రదర్శన మాగతులైన పెద్దల కానందాశ్చర్యములు కలిగించుటేకాక అన్యశాఖల కాదర్శముకూడ కాఁజాలినది. వారి త్రిపురాంతకోదాహరణము, ఆంధ్రవచన వాఙ్మయము, ఆంధ్ర కర్ణాటకముల పరస్పర ప్రభావము, విజయనగర సంస్థాన సాహిత్య పోషణము మున్నగు గ్రంథములు తెలుగుభాషాసమితి యొక్కయు, ఆం. ప్ర. సా. అకాడమివారి యొక్కయు బహూకృతుల నందుకొన్నవి. ఉదాహరణ వాఙ్మయచరిత్ర వారిపరిశోధన ప్రావీణ్యము పరాకాష్ఠనందిన అపూర్వ గ్రంథము. వారి చిన్నయసూరి జీవితము దురదృష్టవశమున ప్రస్తుతము పలువురి అపప్రలాపముల కాస్పదమగుచున్నను ఆంధ్రభాష కనన్య

సాధ్యము నకలంకమునైన వరివస్య కావించిన ఆ మహావైయాకరణుని జీవిత విశేషములను వెలువరించు విలువైన గ్రంథము. వారి పోతన జాతీయ గ్రంథనిధి వారిచే ప్రచురితమై బహుళ ప్రచారము గాంచినది. ఇవి గాక వీరు భాషా సారస్వతములను గూర్చియు ఛందో వ్యాకరణాదులను గూర్చియు రచించిన మహాగ్రంథము లిరువదియై దింటను అముద్రితములుగానే యుండి పోయినవి అవి ముద్రితము లగుచో నాంధ్రసారస్వత మూర్తికిని వేంకటరావుగారి కీర్తికిని మఱింత వన్నె కలిగించుననుటలో సంశయము లేదు.

తాళపత్ర గ్రంథములను పరిశోధించి ప్రకటించిన సజీవులైన విద్వద్బృందారకులలో శ్రీ వేంకటరావుగా రగ్రగణ్యులు. మదరాసు ప్రభుత్వ లిఖితగ్రంథ భాండాగారమునకును, తంజావూరు సరస్వతీ మహల్ గ్రంథాలయమునకును గ్రంథముల నెన్నిక చేయు సంఘమున వారు పెక్కు సంవత్సరములు సభ్యులై యుండుటయే కాక సంపాదక సంఘమున నైతము ప్రముఖ స్థానము వహించి, ఖడ్గలక్షణ శిరోమణి, వరదరాజ ద్విపద రామాయణము, రాజగోపాల విలాసము మున్నగు నపూర్వ గ్రంథములను సంపాదించి, సారస్వతోపాసకు లందఱును వానిని చదివి సంతోషించు నవకాశము కలిగించిరి. ఇంక వారి యుపోద్ఘాతములచే నలంకృతములై ద్విగుణీకృతప్రచారమునందిన పూర్వాధునిక గ్రంథము లసంఖ్యేయములు. వానిలో వసుచరిత్ర, ఉత్తర హరివంశ, దీప సభాది కావ్యము లున్నవి; శ్రీ వేంకటేశ్వర శతకాది శతకము లున్నవి; అప్పకవీయ కవి సంశయ విచ్ఛేదాది ఛందో గ్రంథము లున్నవి; ప్రౌఢబాల వ్యాకరణాది వ్యాకరణ గ్రంథము లున్నవి; కఠోపనిషదాది వేదాంత గ్రంథము లున్నవి. ఈ గ్రంథముల వస్తు స్వభావ వైవిధ్యమును బట్టి శ్రీ వేంకటరావుగారి విద్వత్తా విజ్ఞానవైభవ వైవిధ్యము నూహింప వచ్చును. శబ్ద రత్నాకరమునందు మఱి పదివేల పదములను జేర్చి వారు దానిని సమగ్రమును సర్వ జనోపయోగ కరమును గావించి యుండిరి. వారి యుపోద్ఘాతములు వట్టి పరిచయ వాక్యములు కావు.

అవి గుణాగణ పరిశీలనము తోడను, గ్రంథవస్తు వివేచనము తోడను గూడిన కూలంకష మహా విమర్శలు. అవి గ్రంథముల కలంకరణము లును, గ్రంథకర్తలకు కీర్తి కారణములును, ప్రకాశకుల ప్రచారమున కుపకరణములునై పలువురు విద్యాధికుల ప్రశంసలకు పాత్రములైనవి.

భాషాసారస్వత, భాషాతత్త్వశాస్త్ర, చరిత్రచ్ఛందో లక్షణ విషయములను గూర్చి భారతి మున్నగు పత్రికలకును, మద్రాసు విశ్వ విద్యాలయ పత్రికకును, విశ్వవిజ్ఞాన కోశములకును, స్మారక సంచికలకును, సకల భారత ప్రాచ్యభాషా సమావేశ పత్రికలకును శ్రీ వేంకటరావుగారు రచించి పంపిన వ్యాసరత్నము లపరిమితములును అమూల్యములు నైనట్టివి. అంత వస్తువైవిధ్యముతోఁ గూడిన, అంత విషయ గాంభీర్య శోభితములైన, అంత విద్వత్సంశయ విచ్ఛేదకములైన, అంత పరిశోధన ప్రావీణ్య ప్రదర్శకములైన, అంత విశద విస్తృతములైన అన్ని యుత్తమ వ్యాసములను వ్రాసిన వారింకెవ్వరును లేరనుటలో నతిశయోక్తి లేదు. వారాంధ్రముననే కాక ఆంగ్లమునఁ గూడ విరచించిన వ్యాసము లనేకములు. ఆంధ్రమున వెలసిన పత్రికలలో వారి వ్యాసము లేని పత్రిక లేదు; వారి వ్యాసముతోఁ గూడి వన్నెకెక్కని పత్రిక లేదు. శ్రీ వేంకటరావుగా రనువాద కళయందు సైత మారితేరినవారు. మెకంజీ వ్రాఁత ప్రతులను వారాంగ్లమునుండి ఆంగ్లమున కనువదించి చరిత్ర పరిశోధకుల కొనర్చిన మే లింతింతనరాదు. తెలుఁగు భాషా సమితివారు ప్రచురించిన భూగోళ శాస్త్రమునకు సంబంధించిన విజ్ఞానకోశ సంపుటమునకు క్లిష్టములును, సాంకేతిక పద భూయిష్ఠములు నగు వ్యాసముల నెన్నింటినో వా రాంగ్లమునుండి ఆంధ్రమున కనువదించి యిచ్చిరి. రష్యా అమెరికాలకుఁ జెందిన వైదేశిక సంస్థల వారాంధ్రమున కందిచ్చిన అనువాదము లన్నియు శ్రీ వేంకటరావుగారి సూక్ష్మేక్షికాశాణమున నుత్తేజితములైనట్టివే. ఈ కార్యకలాపమంతయు వారి నిరంతర పరిశ్రమకును, నిశిత బుద్ధి బంధురతకును, నిర్మల సేవా పరాయణతకును నిదర్శనములు.

శ్రీ వేంకటరావుగా రెంతటి విద్వాంసులో అంతటి వాగ్మిశేఖరులు. ఆంధ్రము నందలి రామాయణములు, ఆంధ్ర వచన త్రిదశాబ్ది, ఆంధ్ర వ్యాకరణ గ్రంథ పరిశీలనము, ఆంధ్ర లిపి సంస్కరణము మున్నగు విషయములను గూర్చి ఏర్పాటు చేయబడిన గోష్ఠి సమావేశములందును, ఆకాశ వాణి యందును, బళ్ళారి రాజమహేంద్రవరము మున్నగు నగరములలో జరిగిన సభలయందును వారొనంగిన మహోపన్యాసములు శ్రోతృ జనానంద సంధాయకములై వారి భాషా పరిజ్ఞాన భాషణ చమత్కారములను సర్వాంధ్ర జన పరిచితముల నొనరించినవి. ఆకాశవాణి కేంద్రములనుండి వివిధ విషయములపై వారొనంగిన భాషణోపన్యాసము లష్టోత్తర శత సంఖ్య నతిక్రమించినవి. కావ్య జగత్తులో మహాత్ముని ప్రశంస అను విషయమును గూర్చి వారు కావించిన భాషణ మాంధ్రము నందలి గాంధేయ వాఙ్మయమునకు మణిదీపిక వంటిదని ప్రశంసింపఁబడినది. శ్రీ వేంకటరావుగారు పద్యము పఠించు పద్ధతి సంగీత విహీనమయ్యు సర్వజన హృదయంగమమై, విశదమై, వీనులవిందై వినువారి కెనలేని యానందము కలిగించును. వారి హృదయము వివిధాంధ్ర కావ్యస్థహృద్య పద్య సముదాయమునకు సదనమని చెప్పఁదగినది. వారి ధారణాశక్తి నిరుపమానమై, విస్మయ కారణమై విరాజిల్లు చుండును. వారుపన్యాసములను సాధారణముగా నొక ప్రార్థన పద్యముతో నారంభింతురు. ఆ పద్యమే సామాజికుల స్వాంతముల కొకవిధమైన యున్మేషీకరణమై యుల్లసిల్లును.

శ్రీ వేంకటరావుగారి ప్రతిభా పరిశోధన పాండిత్యముల కలరి ఆంధ్రదేశము నందలి పలు సంస్థలును, విశ్వ విద్యాలయాది పరిషత్తులును బిరుదము లొసంగియు, సత్కారములు కావించియు వారిని సముచితరీతి గౌరవించినవి. వారు విద్యారత్న బిరుదాంకితులు. ఆంధ్ర సాహిత్య విద్యకు తులలేని వెలుఁగలవరించిన విలసద్రత్నములై వారా బిరుదమున కన్వర్థత నాపాదించిరి. జ్ఞానపీఠ బహూకృతి గ్రహించిన శ్రీ విశ్వనాథ కవి సమ్రాట్టులు పరిశోధన ప్రాగల్భ్యమునకు మెచ్చి

వారికి పరిశోధన పరమేశ్వరులను బిరుదము నొసంగిరి. దాతృ ప్రతిగ్రహీతల ఔదాత్త్యమును బట్టి ఆ బిరుదమున కొక అసాధారణత్వ మేర్పడినది. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము వారు వారికి కళాప్రపూర్ణ బిరుదము నిచ్చుటలో నచ్చెరువు లేదు. అది షోడశకళాపూర్ణుఁడైన పూర్ణిమా చంద్రుని కళాప్రపూర్ణుఁ డనుటయే. ఏకశిలా నగరము నందలి వీరశైవ మహాసభ వారు పాల్కురికి సోమనాథ కవి జయంతి సందర్భమున వారి భాషణమున కానందించి వారిని సువర్ణహస్త కంకణభూషితుల నొనరించిరి. ప్రపంచ తెలుఁగు మహాసభల సమయమున నాంధ్ర ప్రభుత్వము సమ్మానించిన సాహిత్య సాగరులలో వారొక రనుటకంటె నగ్రగణ్యులనుట యుచితముగా నుండును. ఇటీవల మదరాసు నందలి త్యాగరాయ కళాశాలవారు వారి కొనరించిన సమ్మాన మాడంబరమును బట్టి కాక యాదరమును బట్టి అనర్ఘమైనట్టిది.

శ్రీ వేంకటరావుగారు చులుకిత సకలాంధ్ర సారస్వత సముద్రసాంబువులైన నవకుంభసంభవులు; అవలోడిత సకల శైవాగమ సంప్రదాయ విజ్ఞానమండితులైన అపర మల్లికార్జున పండితులు; మథితాఖిల పూర్వ మహాకవి విరచిత లిఖిత గ్రంథ క్షీరసాగరులైన మానవరూప మంధాన గిరులు; ప్రకాశిత నైకాముద్రిత గ్రంథపద్మాకరులైన భూచర భాస్కరులు. విద్యార్థి జనకామ గవులయ్యు విద్వత్పుంగవులు; సంతతారాధిత చంద్రశేఖరులయ్యు సాహితీ రమావరులు; వయోవిజ్ఞాన వృద్ధులయ్యు సుకుమార బుద్ధులు; విమర్శన కళాప్రపూర్ణు లయ్యు సర్వ విద్యా రత్నాకరులు. శిష్యజన వత్సలులు; భక్తిభావ నిశ్చలులు; పాండితీ ప్రతిభాసనాథులు; లక్షణజ్ఞాన విద్యానాథులు. అధ్యక్ష మహాశయా ! ఏతాదృశ గుణగణ భూషితులైన కళాప్రపూర్ణ విద్యారత్న శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావుగారికి ఆంధ్రప్రదేశ సాహిత్య అకాదమి విశిష్ట సభ్యత్వముతో పాటు తచ్చిహ్నములైన అమూల్యాంబర స్వర్ణపతకములుకూడ ప్రసాదించి గౌరవింప వేడుచున్నాను.

ముద్రణ : శివాజీ ప్రెస్, సికింద్రాబాద్.

శ్రీ నిడుదవోలు వేంకటరావు

"అంకెల బారులంబడి య
    హర్నిశ మిట్టటు గొట్టుకొందు నే
వంకను బుద్ధి కిన్నెడ ర
    వంతయులేకను సాహితీ రసం
బింకగనున్న వేళ నను
    నెంతయు బ్రీతి దెలుంగువారి ది
వ్యాంకము నందు నిల్పిన మ
    హా ప్రభు నెన్నెద సూర్యరాక్విభున్"

అని ఆనందబాష్పాలు కురిపిస్తారు "పరిశోధన పరమేశ్వరులు" శ్రీనిడుదవోలు వేంకట రావుగారు. ఔను! నిడుదవోలు వారు బెర్నార్డ్‌షావలె బ్యాంకిగుమాస్తాగా జీవితం ప్రారం

భించారు. ఆ అంకెల గారడీని ఆకళించుకున్నారు. కాని, ఉక్కు కటకటాల వెనుక ఉక్కు తెరలమధ్య బ్యాంకిలో (ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియాలో) పని వారికి నచ్చలేదు. విసిగిపోయారు. అంకెల లంకెలతో సహజంగా సాహిత్య పిపాసగలవారు, విసిగిపోక మరేమవుతారు? ఆ విసుగు వారే అప్పుడు చెప్పిన

"చనియెన్ ద్వాదశ హాయనంబులపయిన్
షణ్మాసకాలంబు బ్యాం
కునకే దేహపుటస్థి చర్మములు రెం
డున్ ధారగాటోని జీ
వనమున్ బుచ్చితి సేవజేసితి మనో
వాక్కాయ కర్మంబులన్
వినియోగించితి నాదు ధీపటిమ ప
న్నెండెచ్చు నెద్దానిలోన్ ?"

అనే పద్యంలో స్పష్టమవుతుంది. అలాటి పరిస్థితిలో తమను సాహిత్య మార్గంలో పెట్టిన పెద్దమనిషిని ప్రశంసించడం సహజం.

నిజానికి నిడుదవోలువారి సాహిత్యజీవితం విద్యార్థి దశనుంచే ప్రారంభమయింది. 1918 లోనే వారు పరవస్తు రంగాచార్యుల మీద, 1919 లో గాంధీజీ 50 వ జన్మదినోత్సవం సందర్భంగా గాంధీజీ మీద పద్యాలు చెప్పడంతోనే దీనితో తెలుగులో పద్యాలలో సాహిత్యానికి నాందికూడ వీరే పలికారు. ఈ పద్యాలు విజయనగరం నుంచి వెలువడే 'భారతమాత' అనే వారపత్రికలో ప్రచురితమయాయి. నిడుదవోలువారు సహాయనిరాకరణోద్యమంలో విద్యార్థిగా వున్నప్పుడే పాల్గొని "విద్యార్థివీరుడు" అనే ఖ్యాతి పొందారు.

"గాంధీజీ 1924 లో విజయనగరం వచ్చారు. హిందీలో గాంధీజీతో సంభాషించేవారు ఎవరైనా ఉన్నారా?-అని ఎవరో ప్రశ్నించారు. మా నాన్నగారు హిందీ వచ్చినవారు. ఆ సంగతి నాకు తెలీదు. వారువచ్చి గాంధీజీ భాషణాన్ని తెలుగులోకి అనువదించారు. "చర్ఖాపంచకం" అనే పద్యాలు చెప్పారు. నేను గాంధీజీని కనులారా దర్శించాను" అని నిడుదవోలువారు సంతృప్తితో అన్నారు.

నిడుదవోలువారు 1908 లో విజయనగరంలో జన్మించారు. విజయనగరం పండితప్రకాండుల పుట్టినిల్లుగనుక చిన్ననాటినుండే సారస్వత సమీరాలు వారిపై వీచాయి. విద్యార్థిదశ సి.బి మిషన్ హైస్కూలులోను, ఎ.వి.ఎన్. కళాశాల మహారాజ కళాశాలలోను గడిచింది. 1926లో పట్టభద్రులై ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియాలో గుమాస్తాగా చేరారు అప్పు సప్పు చేయక గడవని సంసారం. బ్యాంకి ఉద్యోగం నిత్యకృత్యాలకుకూడ నియమబద్ధమైన కాలపరిమితి, తండ్రి శ్రీ సుందరంపంతులుగారి తాళదళ సంపుట ప్రకర కాంతారం"లో నిర్నిద్ర పరిశ్రమ-వీటివల్ల వీరిధారణ రాటుదేరి,

ఏకసంథలోనే విషయాలు మెదడులోని అరలలో చేరి, అవసరమైనప్పుడు గూళ్ళ నుండి గునగునమంటూ వచ్చే పావురాళ్ళవలె అసలసలనే ఊతపదంతో వెలికి వస్తూంటాయి.

1923, 1924 లలో జరిగిన సంఘటనలు విద్వల్లోకానికి నిడుదవోలు వారిని సన్నిహితం చేశాయి. 1923 లో తణుకులో శ్రీ వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారి అధ్యక్షతన జరిగిన విద్వత్సభలో "రాణికి పాదముల పట్టు రాణ విధించెన్" అనే సమస్యను ఈయన—

"ప్రాణికి నాయువు పట్టును
వాణికి రసనమ్ము పట్టు, వరకంకణ సు
శ్రేణికి కై పట్టును, పా
రాణికి పాదములుపట్టు రాణ విధించెన్"

అని పూరించారు. 1924 లో మద్రాసులో జరిగిన ఓరియంటల్ కాన్ఫరెన్సు తృతీయ వార్షిక సమావేశంలో 'నన్నెచోడుని కాలము' అనే పరిశోధన వ్యాసాన్ని ఆంగ్లంలో చదివారు. ఈ రెండు సంఘటనలతో నిడుదవోలువారిపై విద్వత్కవుల, పరిశోధకుల దృష్టి పడింది. కాని, ఈయన పండితులను ఆశ్చర్యచకితులనుచేసింది 1934 లో వీర శైవశాస్త్ర గ్రంథమైన 'వీరశైవ అష్టావరణ ప్రమాణకాళరణము' అనేదానిని,1935లో 'త్రిపురాంబకోదాహరణము'ను సవిమర్శకంగా ప్రచురించడం. ఈ రెండిటితో నిడుదవోలువారు కొమ్ములు తిరిగిన అప్పటి పరిశోధకుల సరసన పీట వేసుకొన్నారు. కాని బ్యాంకు బంధాలు ఇంకా వదలలేదు. అప్పటికి అవి తొలగడమూ విచిత్రంగానే జరిగింది.

నిడుదవోలువారికి విజయనగరం నుంచి కాకినాడలోని ఇంపీరియల్ బ్యాంక్ ఆఫ్ ఇండియా శాఖకు బదిలీ అయింది. 1936 లో పిఠాపురం రాజా సూర్యారావు బహద్దరుగారు తమ ఆస్థాన విద్వత్కవులైన ఓలేటి వేంకటరామశాస్త్రిగారి వద్ద నన్నెచోడుని కుమారసంభవం చదువుతున్నారు. దానిలోని వీరశైవాగమ సంప్రదాయాలు తెలుసుకొనడానికి తగిన వీరశైవాగమజ్ఞులు కావలసివచ్చింది. సుప్రసిద్ధ విమర్శకులు నడకుదుటి వీరరాజుగారు "బ్యాంకులో వేంకటరావు వుండగా ఎందుకు మహారాజా ఆలోచన?" అని రాజాగారికి నివేదించారు. బ్యాంకి గుమాస్తాలలో ఇంతటి వారుంటారా అని ఆశ్చర్యపడ్డారు పిఠాపుర ప్రభువులు. వెంటనే నిడుదవోలువారిని పిలిపించారు. అప్పటినుండి పరిచయం పెరిగింది ఇద్దరి మధ్యా. ఇలాటి విద్వాంసుడు బ్యాంకిలో అంకెలసంకెళ్ళలో పడటం సమంజసం కాదనుకున్నారు రాజాగారు. కనుక గుమాస్తాపనికి ఇస్తిఫా ఇప్పించి తమ శాఖాలలో ట్యూటరుగా నియమించారు. ఇది జరిగింది 1939లో. సంవత్సరంపాటు అక్కడ పనిచేసి, రాజాగారి సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటు' కార్యాలయంలో పదసంగ్రాహకులుగా చేరారు నిడుదవోలువారు.

ఈయనకు ఇప్పటికి సరైన పనిదొరికింది. ఈయన ధారణశక్తికి నిఘంటు ప్రధాన సంపాదకులైన శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు, శ్రీ వెంపరాల సూర్య నారాయణశాస్త్రిగారు మొదలైనవారు ఆశ్చర్య పడేవారు. కాని నిడుదవోలువారి దృష్టికి పడిన ప్రతిపదానికి ప్రయోగం వెంటనే స్ఫురించవలసిందే. ''నేను చదివాను అన్నట్లుకాక ఈయనకు కంటబడ్డ ప్రతి విషయమూ ఒంటబట్టి పోవలసిందే. ఆ యా గ్రంథాల ముద్రణాది వివరాలతోసహా ఏ విషయమైనా అడిగిందే తడవుగా చెప్పడంలో ఈయనకు ఈయనే సాటి. తీగ కదిలిస్తే డొంకంతా కదులుతుందన్న సామెత ఈయన యెడల సార్థకం. ఒక్క పదం ప్రస్తావించండి, నన్నయ మొదలు నేటిదాక అన్ని గ్రంథాలలోని ఆ పదప్రయోగసరళి నిర్ఝరపాతంగా మనపై దూకవలసిందే. ఝంఝా మారుతంగా మనమీద వీచవలసిందే. అందుకనే ఎవరో ఈయనను "ప్రయోగమూషిక మార్జాల" అని అన్నారు. ఈయన తెలుగు సాహిత్యంలో చదివి మరచిందిలేదు; ఒదలు మరచి చదవందిలేదు. తెలుగుభాషలో ఏ మూల ఏమున్నదో చూపగల జగదివిటీ నిడుదవోలువారు. కనుక త్వరలో సూర్యారాయాంధ్ర నిఘంటువులో అసమగ్రమైన మూడవసంపుటి సమాప్తి కావడానికి, నాలుగవ సంపుటం సిద్ధం కావడానికి కృషిచేశారు. ఈ పని చేస్తూ, 1941 లో మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయం ఎం. ఎ. లో సర్వప్రథములై సువర్ణపతకం పొందారు. పిదప ఒక యేడు పి. ఆర్ కాలేజీలో పనిచేసి, 1944 లో మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయంలో తెలుగుశాఖలో సహాయోపన్యాసకులుగ చేరి 1949 నుంచి తెలుగు శాఖాధ్యక్షులై 1964 లో షష్టివర్షాలు పూర్తి కావడంవల్ల పదవినుంచి విరమించారు. అనంతరం హైదరాబాద్‌కు తరలివచ్చి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో యూనివర్సిటీ గ్రాంట్సు కమీషన్ ప్రొఫెసరుగా నాలుగేళ్లు పనిచేశారు.

ఈయన ప్రతిభ, పరిశోధన, రచనా వ్యాసంగం 1944 నుండి 1974 వరకు అవిచ్ఛిన్నంగా ముప్పయి సంవత్సరాలపాటు బహుముఖంగా ప్రవహించాయి. విశ్వవిద్యాలయాలలో అధ్యాపన పరిశోధనలు, వావిళ్ల సంస్థవారితో ప్రాచీన కావ్యాలను పీఠికలతో శాస్త్రీయ సంస్కరణలతో ప్రకటింపజేయడం ఆంధ్ర పత్రిక, భారతి పరిశోధన అన్నల్స్ ఆఫ్ ఓరియంటల్ రిసెర్చి ఇన్‌స్టిట్యూట్ మొదలయిన పత్రికలలో పరిశోధన వ్యాసాలు వ్రాయడం, మద్రాసు ప్రభుత్వ ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకాలయం, తంజావూరు సరస్వతీమహలు గ్రంథాలయాల ప్రచురణ సంఘ సభ్యులుగా అముద్రిత అపూర్వ గ్రంథాలను బృహత్పీఠికలతో ప్రచురింపజేయడం- ఇలా నాలుగుపాయలై ప్రవహించెను. ఆయన ప్రజ్ఞాప్రవాహిని. ఈ వాహినిలో అనర్ఘరత్నాలు కొట్టుకొని వచ్చి ఆంధ్రావళికి అందాయి. ఈ విధంగా అందినవే తెలుగు కవుల చరిత్ర, ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయం, దక్షిణదేశీయాంధ్ర వాఙ్మయం మొదలైన మౌలికరచనలు. త్రిపురాంతకోదాహరణం, ఆంధ్రహాసన వాఙ్మయం తెలుగుభాషా సమితి (మద్రాసు) బహుమతిని, కర్ణాటాంధ్రముల పరస్పర ప్రభావము, విజయనగర సంస్థానము-సాహిత్య పోషణ. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడెమీ బహుమతిని పొందాయి. ప్రాచీన గ్రంథ

పరిష్కరణలో మానవల్లి రామకృష్ణకవి, వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గార్లకు దీటైన నిడు. వోలువారు విపుల పీఠికలతో ప్రచురించిన ప్రాచీన ప్రబంధాలు, శాస్త్రగ్రంథాః కోకొల్లలు ఖడ్గలక్షణ శిరోమణి, కట్టావరదరాజు రామాయణము మొదలైనవి 6 వుంటాయి పెక్కు నవీనరచనలకు పీఠికలు వ్రాశారు. ఆంధ్రాంగ్ల భాషలలో శత ధిక వ్యాసాలు, శతాధిక ఆకాశవాణి ప్రసంగాలు, ఇంక సదస్సులలో, గోష్ఠులలో ప్రసంగాలు ఇన్ని అన్ని కావు.

అన్నీ ఒక ఎత్తు అగస్త్యుడు ఒక ఎత్తు అన్నట్లుగా ఈయన రచనలన్నీ ఒక ఎత్తు, ఉదాహరణ వాఙ్మయచరిత్ర ఒక ఎత్తు. రెండు శతాబ్దాలుగా మరుగుపడిన ఉదాహరణ వాఙ్మయశాఖను ఈయన పునరుద్ధరించి ఈనాడు విశ్వనాథ సత్యనారాయణ మొదలైన మహాకవులు ఈ శాఖను చేపట్టే విధంగా ఉదాహరణ వాఙ్మయచరిత్ర మూలంగా దీనిని ప్రవర్తింప జేశారు నాటినుంచి ఈనాటి వరకు 86 గురు కవులు ఈ ప్రక్రియను చేపట్టి ఈయనను "ఉదాహరణ వాఙ్మయోద్ధారక" అని కీర్తించారు.

కృష్ణమాచార్యులవారి సంస్కృత సాహిత్య చరిత్రలో ఆంధ్రదేశ సంస్కృత కవి పండితులను గూర్చిన విషయాలన్నీ వ్రాసి సాహాయ్యంచేశారు. ఇదివరకు సంస్కృత వాఙ్మయచరిత్రకారులకు తెలియని మయూరకృత సూర్యదండకం, శివ స్తవం మొదలయినవానిని వెలుగులోకి తెచ్చారు. నన్నయ నుంచి నేటివరకుగల అపూర్వ విషయాలను 86 సంపుటాలలో సేకరించి పెట్టారు. అవన్నీ ముద్రణకు ఎదురు చూస్తున్నాయి. సాహిత్యమే నిత్యకర్మానుష్ఠానంగా జీవితం సాగిస్తున్నాడు గనుకనే "పరిశోధన పరమేశ్వర", "జంగమ విజ్ఞాన సర్వస్వం", "ఏక సంథాగ్రాహి" అని బిరుదాలు పొందారు. వీటన్నిటికీ మాకుటాయమానంగా ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయం ఈయనను 1978లో ''కళాప్రపూర్ణ" బిరుదంతో సత్కరించడం.

"ప్రథిత వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి
పొందగా బుట్టిన కళాప్రపూర్ణ బిరుదు
సార్థకంబయ్యె సాహిత్య జగతి నేడు
నిడుదవోల్వేంకటరాణ్మనీషివలన"

అని ఆ సమయంలో కవులు కైవారంచేశారు.

ఈ పరిశోధన పరమేశ్వరునిచూపు సజ్జనసాహిత్యం మీదనూ పడింది. అచ్చ తెలుగులో ఆరితేరినవారు గనుక, విద్యార్థిదశనుండే కైత చెప్పగలవారు గనుక

"నుడులబెడంగును నడకల
యొదికము పడివడితనంబు నుడివోవని కూ
ర్పడరించు చదువు చదరును
గడిఖోవని తలపు"

గల తెలుగుకబ్బము "మించుపల్లె", "తెలుగుపొలుపు"లను ఆంధ్ర నలందా శతకము, శ్రీ రామగీతామృతము, శ్రీ రామలింగేశ్వర శతకము, గాంధీ సాహిత్యము మున్నగు కృతులు చెప్పారు. చాటు పద్యాలు వందలు.

నిడుదవోలువారికి వైయక్తికంగాను, సాహిత్యదృష్టితోను మంచి అలవాట్లున్నాయి. తాము చూచినవీ, తమకు తోచినవీ చిన్న నోటుబుక్కులో ఎప్పటికప్పుడు గుర్తుపెట్టుకోవడం అలవాటు. అలా గుర్తువేసుకొన్నవాటిల్లో సూక్తులు చాలవున్నాయి. "ఆంధ్రులకు ఐకమత్యం యతిలోనేగాని, మతిలో లేదు;" "బలి దానంవల్ల అడుగున పడిపోతే పొట్టి శ్రీరాములు బలిదానంవల్ల పొడుగైనాడు!" మన విద్యావిధానం "కా" గుణింతంతో ప్రారంభమై కాన్వకేషనుతో ముగుస్తుంది!' మనకిప్పుడు రెండే పనులు - మరపని, మరుపని; దేశభాషలందు తెలుగులెస్స అన్నది ప్రాతమాట. ఇలగలుగు భాషలందెల్ల తెలుగు లెస్స అన్నది నేటిమాట. ఇలాటివి ఎన్నోసూక్తులు.

ఈయన తెల్లవారుజామునే లేస్తారు. దంతధావనాదికలు ముగించి, మూరెడు పొడుగు కంచుగ్లాసుతో కాఫీసేవించి, గ్రంథపర్యాలోకనం ప్రారంభిస్తారు. షడ్రసోపేతమైన భోజనం, భోజనానంతరం ముంతమామిడి పప్పి, కిస్మిసో, ఖర్జూరాలో నమిలి తాంబూలం వేసుకొని కొంచెంసేపు ఉయ్యాలలో ఊగి, కోటూ, ఉత్తరీయం వేసుకొని గొడుగు పట్టుకొని విశ్వవిద్యాలయానికి బయలుదేరే వారు. ఉద్యోగసమయంలో. ప్రస్తుతం భోజనానంతరం కొంత విశ్రాంతి, తర్వాత సారస్వతసేవ, శబ్దార్థ పునరాలోచనం, వ్రాతమొదలైనవి.

ఈయనకు ఐదుగురు కుమార్లు, ఇద్దరు కూతుళ్ల. జ్యేష్ఠకుమారుడు శివసుందరేశ్వరరావు తండ్రికి దీటైనవాడు 'పుత్రా దిచ్ఛే త్పరాజయం' నానుడిని సార్థకం చేస్తాడు. మనుమరాండ్రలో జయసుధ తమిళ చలనచిత్రరంగంలో తారాస్థాయి నందుకొంది.

"ప్రతి పదానికి ప్రయోగంచూపి, ప్రామాణికమైన గొప్ప నిఘంటువును అదిస్నీ అనుకూల సాహాయ్యసంపత్తి లభించినప్పుడు ఒకే సంపుటంలో పదిహేను వందలో లేక రెండువేల పుటలలో రచించి, ఆంధ్ర మహాజనులకు అందజేయాలనివుంది అందజేయగలననే విశ్వాసమూవుంది" అని పదేళ్ళక్రితం నేను కలుసుకున్నప్పుడు అన్నారు. తర్వాత శబ్దరత్నాకరాన్ని అనుబంధంతో ప్రచురించారు, క్రిస్టియన్ లిటరేచర్ సొసైటీవారికోసం. ఇప్పుడు దానిని సంస్కరించి 85 వేల పదాలతో తమ ప్రతిజ్ఞమేరకు సిద్ధపరచారు. ఇదిగాక ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర ఆరు సంపుటాలు సిద్ధంగా వున్నాయి. ఆంధ్రాంగ్లాలలో కొమర్రాజువారి జీవితచరిత్ర మొదలయినవి అచ్చుకు సిద్ధంగా ఉన్నాయి. వాటిని ఆంధ్రావళి అచ్చువేయించి వాడుకోడం అవసరం

ఈయనకు ఇప్పుడు 72 సంవత్సరాలవయస్సు, సాహిత్యంలోనే తలమునకలుగా జీవితం గడిపిన ఈయనకు ఆధునికయుగంలో గడచిన తరంవారైనా గురుజాడ, గిడుగు, ఆదిభట్ల, చిలకమర్తి, పానుగంటి, మానవల్లి, వేటూరి మొదలయిన వారితోను, ఆధునికులతోను సన్నిహితత్వం కలిగి, వారి రచనలన్ని పుడిసిటబట్టిన వారుగనుక — మొత్తంమీద రెండుతరాల కవిపండిత లోకానికి సన్నిహితులు గనుక స్వీయచరిత్రను సమగ్రమైన దానిని వ్రాయాలని కోరుతున్నాను. అలాటిది వ్రాస్తే సారస్వత పాంథులకు ఎల్లకాలపు కయిదివ్వెగా వినియోగపడుతుంది.

ఒకమారు వారితో అన్నానుగదా "మీరు బ్యాంకిలోవుంటే, తక్కిన మీ సహోద్యోగులలాగే ఏ మూడువేల రూపాయలజీతంతో రిటైరయ్యేవారు. ఇప్పుడు ఏమి బాముకున్నట్టు ? బ్యాంకిలో వుంటూనే మీరు సాహిత్యసేవ చేసేవారు, మును పటిలాగే!" అని.

"నా కసలేమీ అసంతృప్తిలేదు బ్యాంకు నౌకరీ వదలివేసినానని, మీరన్నట్టు నాతోపనిచేసిన ఒకతను ఇరవయ్యైదు వందల జీతంతో రిటైరయ్యారు. నిజమే ఇప్పటి సంతృప్తి, సారస్వతానికి సేవ ఇంకా చేస్తాననే ధీమా అసలు నాకుండేవా ?" అని ఎదురు ప్రశ్నవేశారు ఈయన.

నిడుదవోలువారిని దర్శించినప్పుడు. తలచుకొన్నప్పుడు నాకు శృంగారగ్రంథ మండలి స్థాపకులు గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు తరచు అంటున్నమాట— "నీకు తెలియకపోతే నిడుదవోలువారినడుగు!" అనేది జ్ఞాపకంవచ్చి, ధారణావతార మైన ఈయన ఎడల గౌరవం ఇనుమడిస్తుంది.

ఉపయుక్త గ్రంథ సూచి

ఉపయుక్తగ్రంథసూచి.

అవధాని, దివాకర్ల డా. సం. తరితరులు - అష్టావధాన - పాటిబండమాధవశర్మ షష్టిపూర్తి సన్మాన సంఘం. 1972. హైదరాబాదు.

అప్పకవి, కాకునూరి. అప్పకవీయము. వావిళ్ల 1951 మదరాసు.

అప్పనమంత్రి. చారుచర్య. వావిళ్ల 1949. మద్రాసు.

అప్పారావు, గురజాడ. గేయాలు. వావిళ్ల 1950 మద్రాసు
" చిన్నకథలు. " 1950 "

కాళకవి, చెంగల్వ - రాజగోపాల విలాసము. తంజావూరు సరస్వతీమహల్. 1951 మద్రాసు.

గురుబసవ. సద్గురు రహస్య (కన్నడం) మద్రాసు ప్రాచ్య లిఖిత పుస్తకశాల 1951 మదరాసు.

గోపాలకృష్ణయ్య, వడ్లమూడి. ధ్వని, విధి, పరిణామం. కళాకేళి ప్రచురణలు. 1955 తెనాలి.
" భావతెనుగు. కళాకృష్ణులు ఇండిపెండెంట్ 1972 హైదరాబాదు.

త్రిపురాంతకుడు - రావిపాటి. త్రిపురాంతకోదాహరణాలు. పరిష్కర్త. నిడదవోలు వెంకటరావు. 1946. మద్రాసు.

దాశరథి. డా॥ దాశరథి శతకము. 1962. హైదరాబాదు.

వరదప్ప. అక్షలక్షణ శిరోమణి. మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథాలయము. 1950. మద్రాసు.

నన్నయ. ఆంధ్రమహాభారతము - ఆదిపర్వము. వావిళ్ల 1959. మద్రాసు.

నన్నెచోడదేవ. కుమారసంభవము - వావిళ్ల 1953 మదరాసు.

పురుషోత్తం బి. వెన్నెల. నాటిక. ఒంగోలు. 1972.
〃 త్రైలోకాచారణము 1973 ఒంగోలు
〃 కుమారాహరణము 1973 ఒంగోలు

పెద్దన, చిత్రకవి, లక్షణసారసంగ్రహము: ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు. కాకినాడ. 1937

పోతన, బమ్మెర - భాగవతము. 1948. వావిళ్ల. మద్రాసు.

ప్రభాకరశాస్త్రి వేటూరి - వేటూరి వారి పీఠికలు, తెలుగు భాషా పరిశోధక సంఘము. హైదరాబాదు.
〃 ప్రబంధరత్నావళి. తెలుగు భాషా పరిశోధక సంఘము 1976 హైదరాబాదు.
〃 తెలుగు మెరుగులు. [illegible].

భట్టుమూర్తి. కావ్యాలంకార సంగ్రహము. వావిళ్ల 1960. మదరాసు.

మల్లన, చదలవాడ. విప్రనారాయణ చరిత్ర. ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు, 1938, కాకినాడ.

మల్లయ, నంది; సింగయ, ఘంట - ప్రబోధచంద్రోదయము - ఆం.ప్ర. సాహిత్య అకాడమి. హైదరాబాదు.

మల్లికార్జున పండితారాధ్యులు - శివతత్త్వసారము. కృష్ణాపత్రికా కార్యాలయము 1968 హైదరాబాదు.

రఘునాథభూపాలుడు - వాల్మీకిచరిత్ర. ఆంధ్ర విజ్ఞాన సమితి. 1940. విజయనగరము.

రామచంద్ర, తిరుమల. తెలుగువారి కవితా కదంబం. ఆంధ్రప్రదేశ్ పత్రిక. మార్చి 1988. హైదరాబాదు

〃 నుడి-నానుడి. విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్. ద్వితీయముద్రణ 1987. హైదరాబాదు.

〃 మరపురాని మనీషి. యువభారతి. ఫిబ్రవరి 1975. హైదరాబాదు.

మన వాఙ్మయ శిఖరాలు. ప్రాకృత అకాడమి 1987. హైదరాబాదు.

రామలింగకవి, తెనాలి. ఉద్భటారాధ్యచరిత్ర. లాంగ్మన్ పబ్లిషర్స్ తెనాలి.

రమాపతిరావు, అక్కిరాజు. వెన్నెలకంటి సుబ్బారావు జీవితము. శ్రీభారతప్రచురణలు. 1976. హైదరాబాదు.

రామారావు, ఆదిదం - ఆదిదం సూరకవి జీవితము. వావిళ్ల.
1955 మదరాసు.

రేచన, మల్లియ. కవిజనాశ్రయము. 1951 వావిళ్ల, మదరాసు.

వరదరాజులు, కల్లూ. శ్రీరామాయణము. 4 సంపుటములు
తంజావూరు సరస్వతీమహల్. 1950, 52, 53 తంజావూరు.

వెంకటపతి. గణపవరపు. లీలావతీగణితము - మద్రాసు
ప్రాచ్యలిఖితగ్రంథాలయ బులెటిన్ 1950. మద్రాసు.

వెంకటపతి. వెలిదిండ్ల. శృంగార రాధామాధవము.
ఆంధ్రవిజ్ఞానసమితి. 1940. విజయనగరము.

వెంకటరావు, నిడదవోలు.

1. తెలుగు కవుల చరిత్ర. ద్వితీయ ముద్రణ 1956.
2. దక్షిణదేశీయాంధ్ర వాఙ్మయము 1978.
మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ ప్రచురణలు. మద్రాసు.
3. ఆంధ్ర వచన వాఙ్మయము. ప్రథమ ముద్రణ 1954
ఆంధ్రగ్రంథమాల. మద్రాసు.
ద్వితీయ ముద్రణ. శ్రీజయ ప్రచురణ. 1977 హైదరాబాద్
4. బసవపురాణ వచనము. శ్రీశైల దేవస్థానం. 1981
శ్రీశైలం. కర్నూలు.
5. కర్ణాటాంధ్రముల పరస్పర ప్రభావము
శ్రీజయ ప్రచురణ. 1962. మద్రాసు.

వెంకటరావు నిడదవోలు

6. భాషాపరిశోధన - ప్రవిభాగవిశేషములు
స్వీయప్రచురణ 1954. మద్రాసు.

7. చిన్నయసూరి జీవితము - వావిళ్ల 1953. మద్రాసు.

8. చిన్నయసూరి జీవితము - హిందూధర్మశాస్త్ర
సంగ్రహము. స్వీయప్రచురణ 1962. మద్రాసు.

9. మిలమంచన్న ([illegible]) స్వీయప్రచురణ
1959. మద్రాసు.

10. తిక్కన. National Book Trust of India
New Delhi 1961.

11. విజయనగరసంస్థానము - ఆంధ్రవాఙ్మయపోషణము.
స్వీయప్రచురణ 1965 హైదరాబాదు.

12. ఉదాహరణవాఙ్మయచరిత్ర. 1950 స్వీయ
ప్రచురణ. మద్రాసు.
ద్వితీయముద్రణ. [illegible] పబ్లికేషన్స్.
1968. హైదరాబాదు.

వెంకటకవి. గోపీనాథం. శిశుపాలవధ. 1975. గోపీనాథం
వసుంధరాదేవి. కర్నూలు.

శ్రీనాథకవి, పంగనమల్లి. సప్తశతీసారదీపికనము.
శృంగారగ్రంథమండలి. బందరు. 1952.

శ్రీనాథుడు: శృంగారనైషధము. వేదం వారి వ్యాఖ్య.
ప్రసన్నముద్రణ. 19 మద్రాసు.

" భీమేశ్వరపురాణము. 1962 వావిళ్ల. మద్రాసు.

శ్రీరామకవి, దాసు - అభినవగద్యప్రబంధము. దా. శ్రీరామకవి
స్మారక సమితి. 1973 హైదరాబాద్.

శ్రీరామమూర్తి పంతులు, గురజాడ. చిత్ర రత్నాకరము.
1951 వావిళ్ల. మద్రాసు.

సింగన, మడికి - సకలనీతిసమ్మతము. ఆం. ప్ర. సాహిత్య
అకాడమీ. 1970 హైదరాబాదు.

సీతారామాచార్యులు, బహుజనపల్లి - శబ్దరత్నాకరము
నిడదవోలు వెంకటరావుగారి సవరణలు-చేర్పులతో.
1958. Madras School Book and Literature
Society. Madras.

సుబ్బారావు, వంగూరి - ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రము.
సంఘసంస్కరణ. 1960 నర్సాపురం. ప. గో. జిల్లా

" " శతకకవులచరిత్ర. ఉపబంధము.
1961. సంఘసంస్కరణ. నర్సాపురం. ప. గో. జిల్లా

సూర్యప్రకాశకవి, వంతెరపుసర్ల - సీతారామచరిత్ర.
ఆంధ్రసాహిత్యసంగ్రహము. కాకినాడ.

సోమన, నాచన - వంశకథా వ్యాఖ్యానము.
ఉత్తరహరివంశము - చతుర్థాశ్వాసము టీక.
విశాలాంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్ 1972 హైదరాబాదు.

సోమన, పాల్కురికి - బసవపురాణము (సంక్షిప్తము)
సంస్కర్త. డా. జి. వి. సుబ్రహ్మణ్యం. ఆం. ప్ర.
సాహిత్య అకాడమీ. 1969. హైదరాబాదు.

" బసవపురాణము - ఆంధ్ర గ్రంథమాల.
మద్రాసు.

" పండితారాధ్యచరిత్ర. సంస్కర్త డా. చిలుకూరి
నారాయణరావు. ఆంధ్రగ్రంథమాల 1939.
మద్రాసు.

పత్రికలు

ఆంధ్రపత్రిక ఉగాది, భారతి, పరిశోధన. Annals of the Oriental Research. (University of Madras).